KRONIM

Colecţia în care umanitatea este reconstruită prin cărţi care ne ajută să pătrundem în culisele celor mai interesante evenimente politice, sociale sau financiare de ieri şi de astăzi.

Ingrid von Oelhafen (Erika Matko) a fost specialistă în recuperare medicală şi este acum pensionară. Locuieşte în Onsabruck, Germania. Vreme de mai bine de douăzeci de ani, şi-a investigat trecutul şi povestea extraordinară a programului Lebensborn.

Tim Tate este un apreciat realizator de documentare şi autor de bestselleruri de nonficţiune. Filmele sale au fost premiate de Amnesty International, de Royal Television Society, de UNESCO şi de International Documentary Association.

COPIII UITAȚI AI LUI HITLER

INGRID VON OELHAFEN și TIM TATE

Povestea adevărată a programului Lebensborn și a unei femei aflate în căutarea identității sale

BUCUREȘTI, 2017

Hitlers Forgotten Children My Life Inside the Lebensborn **Ingrid von Oelhafen & Tim Tate**

LITRRA*

Editura Litera

O.P. 53; C.P. 212, sector 4, Bucureşti, România tel.: 021 319 63 90; 031425 16 19; 0752 548 372 e-mail: **comenzilitera.ro**

Copiii uitaţi ai lui Hitler Povestea adevărată a programului Lebensborn şi a unei femei aflate în căutarea

identităţii sale
Ingrid von Oelhafen şi Tim Tate

Traducere din limba engleză şi note:
Carmen-Iulia Bourceanu
Editor: Vidraşcu şi fiii
Redactori: Mihnea Gafiţa, Georgiana Harghel Corector: Georgiana Enache Copertă: Flori Zahiu Tehnoredactare şi prepress: Ana Vârtosu
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României VON OELHAFEN, INGRID
Copiii uitaţi ai lui Hitler. Povestea adevărată a programului Lebensborn şi a unei femei aflate în căutarea identităţii sale / Ingrid von Oelhafen şi Tim Tate; trad.: Carmen-Iulia Bourceanu.
— Bucureşti Litera, 2017 Index
ISBN 978 – 606 – 33 – 1920 – 4 I. Bourceanu, Carmen-Iulia (trad.)
821.111 – 31 = 135.1
Tiparul executat la: *Girobu Mtnm MMT – ipar*

Această carte este dedicată tuturor victimelor Germaniei naziste – bărbaţi, femei şi, mai ales, copii – şi celor, din toată lumea, care încă mai suferă de pe urma răului persistent care susţine că o rasă, o credinţă sau o culoare a pielii este superioară alteia.

Cuprins

Indice 213

Prefaţă

Sânge. Povestea de faţă e străbătută de sânge. Sângele tinerilor vărsat pe câmpurile de luptă; sângele civililor care se scurgea prin rigolele oraşelor, târgurilor şi satelor din toată Europa; sângele a milioane de oameni nimiciţi în pogromurile şi lagărele de exterminare ale Holocaustului.

Dar şi de sânge ca idee: credinţa nazistă – absurdă, pare astăzi – în „sângele bun”, un fel de *ichor*[1] preţios, demn de a fi căutat, conservat şi multiplicat. Iar, odată cu el, opusul său inevitabil: „sângele rău”, care trebuia eradicat fără milă.

M-am născut în 1941, în toiul celui de-al Doilea Război Mondial. Am crescut în anii de după încheierea lui şi sub spectrul odraslei sale brutale, Războiul Rece.

Istoria mea se contopeşte cu istoria milioanelor de bărbaţi şi femei, germani obişnuiţi, ca şi mine. Noi suntem victimele obsesiei lui Hitler legată de sânge, precum şi beneficiarii miracolului economic postbelic, cel care a transformat naţiunea noastră, devastată şi ajunsă un paria, într-un generator al Europei moderne. Povestea noastră e cea a unei generaţii crescute în umbra infamiei, dar care a găsit o cale să răzbată până la onestitate şi decenţă.

Dar povestea mea este şi cea a unui trecut mult mai secretos, încă învăluit în tăcere şi acoperit de ruşine.

Sunt un copil născut în sistemul Lebensborn[2].

---

1 în mitologia greacă, sângele zeilor

2 în esenţă, Lebensborn a fost sistemul de încurajare forţată a natalităţii, pus în funcţiune în Germania nazistă, cu scopul de a produce cât mai mulţi copii care să devină oamenii noi ai celui de-al Treilea Reich. Şi în istoria României a existat un demers asemănător, deşi mai

Lebensborn este un cuvânt vechi german, care înseamnă „fântâna vieţii”, deformat şi distorsionat de propagandiştii naţional-socialismului. Ce semnifica el, în nebunia nazismului? Ce înseamnă astăzi? Căutarea mea după răspunsuri – pentru a-mi desluşi propria poveste – m-a dus pe un drum lung şi dureros: o călătorie fizică, în cursul căreia am străbătut harta Europei moderne. Totodată, a fost o expediţie istorică: o întoarcere adesea incomodă la o Germanie de acum peste şaptezeci de ani, şi la poveştile tulburi ale ţărilor cucerite de armatele lui Hitler.

Călătoria m-a forţat, de asemenea, să fac o incursiune psihologică în tot ceea ce am cunoscut şi alături de care am crescut: o esenţială punere sub semnul întrebării a ceea ce sunt şi a ce înseamnă să fii german. Nu voi pretinde că este o naraţiune simplă: nu va fi peste tot uşor de citit. Dar nici de trăit n-a fost uşor.

Din fire, nu sunt exagerat de sentimentală. Nu-mi este comod să-mi exprim emoţiile, deşi este un lucru atât de banal în societatea secolului XXI. Mi-am trăit viaţa încercând să-mi suprim sinele interior, să-mi subordonez sentimentele unor împrejurări în care am crescut, precum şi nevoilor altora.

Însă povestea de faţă este una care, cred eu, trebuie să fie auzită. Mai mult, mult mai mult chiar, trebuie să fie înţeleasă. Nu este unică, prin aceea că mai sunt şi alţii

---

puţin încărcat de asocieri mitologice, iniţiat odată cu Decretul 770/1966, impus de Nicolae Ceauşescu la scurtă vreme după venirea sa la putere, în 1965, cu scopul declarat de a spori natalitatea prin interzicerea întreruperilor de sarcină, cu excepţia unor cazuri, foarte puţine la număr, în care viaţa viitoarei mame era pusă în pericol sau dacă aceasta depăşise vârsta de 45 de ani. Generaţiile de copii născuţi „cu decretul“, de trei-patru ori mai mulţi decât în anii anteriori, s-au numit „decreţei“.

care au suferit o mare parte din ceea ce mie mi-a modelat viaţa. Dar, cu toate că împărtăşesc un fir comun cu mii de alte persoane care au trecut prin experimentul abject numit Lebensborn, din câte ştiu, nimeni altcineva nu a avut aceleaşi întorsături şi răsturnări de soartă, istorie şi geografie, care mi-au definit mie cei şaptezeci şi patru de ani trăiţi pe Pământ.

Lebensborn. Cuvântul îmi străbate viaţa precum sângele care-mi curge prin corp. Ca să-l vezi, să-l înţelegi, e nevoie de mai mult decât de o examinare superficială. Căutarea rădăcinilor acestei poveşti necesită o investigaţie profundă şi invazivă a celor mai ascunse locuri.

Trebuie să pornim dintr-un oraş şi o ţară care nu mai există.

Capitolul 1 August 1942

Bărbaţii… trebuie împuşcaţi, femeile – închise şi transportate în lagăre de concentrare, iar copiii trebuie smulşi din ţinuturile lor natale şi, în schimb, instalaţi pe teritoriile vechiului Reich[3].

Reichsführer SS[4] Heinrich Himmler, 25 iunie 1942

Cilii, în Iugoslavia ocupată de trupele germane.

3 – 7 august 1942

Curtea şcolii era plină-ochi. Sute de femei – tinere şi bătrâne – îşi ţineau cu înfrigurare copiii de mâini şi căutau, pe cât posibil, un locşor unde să stea, în curtea aceea

3 Imperiu (în lb. germ., în orig.). Titulatura oficială a statului nazist german era Deutsches Reich (Imperiul German), între anii 1933 şi 1943, şi Grofideutsches Reich (Marele Imperiu German), între 1943 şi 1945 - generic, Drittes Reich (al treilea Reich). Primele două Reichuri au fost Sfântul Imperiu Roman (962-1806) şi Deutsches Kaiserreich (Imperiul German - 1871-1918)

4 Comandant-şef, la nivelul întregului Reich, al trupelor SS.

înţesată de lume. În apropiere, soldaţi din *Wehrmacht*[5], cu puştile pe umăr, urmăreau iscoditor, pe măsură ce alte familii soseau treptat din târgurile şi satele din zonă.

Aceste femei fuseseră convocate de către stăpânii lor germani, primind ordin să-şi aducă odraslele la şcoală pentru „examene medicale". La sosire, fuseseră arestate şi li se spusese să aştepte. Otto Lurker, comandant de poliţie şi al serviciilor de securitate din regiune, privea relaxat, impasibil – ţinându-şi mâinile comod în buzunare –, în timp ce curtea se umplea de familii. Cândva, Lurker fusese temnicerul lui Hitler; acum, era principalul om de încredere al Führerului în Stiria Inferioară. Avea gradul de *SS-Standartenführer* – echivalentul paramilitar al unui colonel plin din armată –, dar, în acea dimineaţă de vară, era îmbrăcat lejer, într-un costum civil, din două piese.

Iugoslavia era sub ocupaţie nazistă de un an şi patru luni. În martie 1941, prin alăturarea recentă a ţărilor vecine – Ungaria, România şi Bulgaria – la alianţa naţiunilor balcanice a Reichului, Hitler a pus presiune pe conducătorul regatului, prinţul-regent Pavel, să i se alăture. Acesta şi cabinetul său au cedat în faţa inevitabilului, legând oficial Iugoslavia de puterile Axei, însă armata dominată de sârbi a lansat o lovitură de stat, înlocuindu-l pe Pavel cu vărul său de-al doilea, prinţul Petru, în vârstă de şaptesprezece ani.

Veştile privind revolta au ajuns la Berlin pe 27 martie. Hitler a considerat lovitura de stat o insultă personală şi a emis Directiva 25, desemnând oficial ţara balcanică drept un inamic al Reichului. Führerul a ordonat armatelor sale „să distrugă Iugoslavia militar şi ca stat". O

5 „Forţa de apărare", denumire dată forţelor armate germane unificate, în perioada 1935-1946.

săptămână mai târziu, *Luftwaffe*[6] începea o campanie devastatoare de bombardamente, în vreme ce divizii ale infanteriei Wehrmachtului şi tancurile Corpului Panzer treceau prin foc şi sabie oraşele şi satele. Armata regală iugoslavă nu putea ţine piept trupelor germane, care porniseră *Blitzkrieg*[7]*-ul*: pe 17 aprilie, ţara a capitulat.

Trupele de ocupaţie s-au apucat imediat de îndeplinirea instrucţiunilor lui Hitler de a distruge toate urmele statului. Aproximativ 65.000 de oameni – în principal, intelectuali şi naţionalişti – au fost exilaţi, băgaţi la închisoare sau omorâţi, casele şi proprietăţile lor fiind date noilor proprietari germani. A fost interzisă limba slovenă.

Însă, cât mai rămăsese din 1941 şi în prima jumătate din 1942, grupuri de partizani, conduşi de comunistul Josip Broz Tito, au dus o campanie hotărâtă de rezistenţă. Germania a ripostat cu o contraofensivă brutală: *Gestapo*[8] acţiona deopotrivă asupra luptătorilor şi civililor, deportând mii de oameni în lagăre de concentrare pe teritoriul Reichului german. Alţii au fost executaţi, pentru a le da un avertisment celor din Rezistenţă. În cele nouă luni care au urmat lui septembrie 1941, 374 de bărbaţi şi de femei au fost aliniaţi la zidurile curţii închisorii de la Cilii şi executaţi sumar. Fotografii au înregistrat omorurile atât pentru posteritate, cât şi pentru propagandă.

Pe 25 iunie 1942, Heinrich Himmler – al doilea cel

---

6 Literal: „Arma aerului“ (în lb. germ., în orig.), denumire dată forţelor aeriene militare germane, din 1935 până după sfârşitul celui de-al Doilea Război Mondial

7 „Război-fulger“ (în lb. germ., în orig.)

8 Abreviere de la cuvintele germane Geheime Staatspolizei (poliţia secretă a statului), denumire dată securităţii statului în Germania nazistă

mai puternic şi temut om din Germania nazistă – a emis ordine către poliţia sa secretă şi ofiţerii SS, pentru eliminarea rezistenţei partizanilor:

Această campanie posedă fiecare element necesar pentru a face inofensivă populaţia care i-a susţinut pe bandiţi şi le-a oferit resurse umane, arme şi adăpost. Bărbaţii din astfel de familii şi, adesea, chiar şi rudele lor, trebuie împuşcaţi, femeile – închise şi transportate în lagăre de concentrare, iar copiii trebuie smulşi din ţinuturile lor natale şi, în schimb, instalaţi pe teritoriile vechiului Reich. Mă aştept să-mi daţi un raport special privind numărul copiilor şi valorile lor rasiale.

Pe fondul acestei riposte sângeroase, 1 262 de persoane – majoritatea rude supravieţuitoare ale celor executaţi pentru a servi drept exemplu pentru restul populaţiei – s-au adunat în curtea şcolii, în acea dimineaţă de august, aşteptându-şi soarta.

Printre ei, se afla o familie dintr-un sat din apropiere, Sauerbrunn. Johann Matko provenea dintr-o familie de partizani cunoscuţi: fratele său, Ignaz, fusese unul dintre cei aliniaţi şi împuşcaţi în dreptul zidurilor închisorii din Cilii, în iulie. Johann fusese dus cu forţa în lagărul de concentrare Mauthausen. După şapte luni de stat în lagăr, i s-a îngăduit să revină acasă, la soţia Elena şi cei trei copii ai lor: Tania, în vârstă de opt ani, fratele ei, Ludvig – pe atunci de şase ani –, şi bebeluşul de nouă luni, Erika.

După identificarea tuturor familiilor, s-a dat ordin de separare a tuturor acelor oameni în trei grupuri – de copii, de femei şi, respectiv, de bărbaţi. Sub comanda lui Lurker, soldaţii au intervenit şi au luat copiii din strânsoarea mamelor lor; un fotograf local, Iosip Pelikan, a înregistrat scena cumplită pentru arhiviştii obsedaţi ai Reichului. Rolele sale de film au reţinut spaima şi îngrijorarea

femeilor şi a copiilor deopotrivă: instantaneele sale includ zeci de copilaşi ţinuţi în ţarcuri joase din nuiele, în incinta şcolii.

În timp ce mamele aşteptau afară, funcţionarii nazişti au început o inspecţie superficială a copiilor. Lucrând cu grafice şi mape, aceştia îşi notau amănunţit fiecare caracteristică facială şi fizică a copiilor.

Însă nu era vorba de vreo „examinare medicală", aşa cum ar fi ştiut să facă orice doctor obişnuit, ci erau evaluări fruste ale „valorii rasiale", care atribuia fiecare individ tânăr uneia din patru categorii. Cei care îndeplineau criteriile stricte ale lui Himmler de a arăta aşa cum ar fi trebuit să arate un copil de sânge autentic german erau trecuţi în Categoriile 1 sau 2, ceea ce-i înregistra formal drept potenţiale adaosuri folositoare la populaţia Reichului. În schimb, orice sugestie sau urmă de trăsături slave – şi orice semn al „descendenţei ebraice", desigur – consemna copilul la statutele rasiale inferioare ale Categoriilor 3 şi 4. Aşadar, fiind marcaţi cu eticheta *Untermensch*[9], valoarea lor nu depăşea stadiul de viitori sclavi de muncă pentru statul nazist.

Până a doua zi, această triere rudimentară s-a încheiat. Copiii consideraţi nedemni din punct de vedere rasial le-au fost redaţi familiilor. Dar alţi 430 de indivizi tineri, de la prunci până la băieţi şi fete de 12 ani, au fost luaţi de prădători. Conduşi de asistente ale Crucii Roşii germane, au fost înghesuiţi în trenuri şi transportaţi peste graniţa iugoslavă, la un *Umsiedlungslager* – o tabără de tranzit – de la Frohnleiten, lângă oraşul austriac Graz. N-au rămas mult în acest centru de cazare. Până în septembrie 1942, a mai avut loc o selecţie – de astă dată,

9 „Sub-om, mai prejos de om" (în lb. germ., în orig.)

făcută de „evaluatori de rasă” instruiţi, din partea uneia dintre nenumăratele organizaţii înfiinţate de Himmler, pentru a conserva şi a consolida rezerva de „sânge bun”.

Li s-au măsurat nasurile şi au fost comparate cu lungimea şi forma ideale oficial; buzele, dinţii, şoldurile şi organele genitale au fost, de asemenea, apăsate, palpate şi fotografiate, pentru a sorta grâul uman, preţios din punct de vedere genetic, de neghina mai puţin valoroasă. Această triere mai fină şi mai riguroasă i-a redistribuit pe captivi în cadrul celor patru categorii. Copiii de vârstă mai mare nou încadraţi în Categoriile 3 sau 4 au fost expediaţi spre lagăre de reeducare din Bavaria, în inima teritoriului Germaniei naziste. Cei mai buni dintre cei mai mici, aflaţi în cele două categorii de vârf, urmau – în timp – să fie predaţi unui proiect secret condus de însuşi Reichsführerul SS Himmler. Denumirea proiectului era Lebensborn, şi printre sugarii daţi în grija sa era şi Erika Matko, în vârstă de nouă luni.

Capitolul 2 1945 – Anul Zero

Este voinţa noastră ca statul acesta să reziste o mie de ani. Ne bucurăm să ştim că viitorul va fi al nostru, în întregime!

Adolf Hitler, *Triumful voinţei*, 1935

La ora 2.40 dimineaţa, în ziua de luni, 7 mai 1945, într-o şcoală mică, din cărămidă roşie, situată în oraşul francez Reims, generalul-colonel Alfred Jodl, şeful înaltului Comandament al Forţelor Armate germane, a semnat capitularea necondiţionată a Reichului de o mie de ani. Cele cinci paragrafe succinte din acest act de capitulare predau Germania în mâinile şi-i lăsau pe toţi locuitorii acesteia la mila celor patru puteri aliate victorioase – Marea Britanie, Statele Unite, Franţa şi Rusia – începând cu ora 23.01, a doua zi, marţi 8 mai 1945.

Cu o săptămână mai înainte, Hitler şi cea mai mare parte a grupului său restrâns de apropiaţi se sinuciseseră în măruntaiele buncărului acestuia din Berlin. Heinrich Himmler – mâna dreaptă a lui Hitler şi comandantul întregului aparat nazist de teroare – fugise, deghizat în uniforma cenuşie aspră, de serj, a soldaţilor înrolaţi, având asupra lui acte false, care-l recomandau ca fiind un biet sergent.

Se încheiase totul: fuseseră şase ani de „război total", în care ţara mea îşi croise drum prin toată Europa, omorând şi prădând. Acum, trebuia să ne obişnuim să trăim pe timp de pace.

Cine eram noi, aşadar, în acea dimineaţă de mai? Ce era Germania – care-i dăduse cândva pe Bach şi pe Beethoven, pe Goethe şi pe Schiller – în siajul *Blitzkrieg-ului* german atât de brutal, ca să nu mai vorbim de Soluţia Finală? Cum avea să arate pacea pentru învingători şi pentru învinşi?

S-a impus o sintagmă nouă, care să descrie situaţia noastră din 1945: Die Stunde Null. Tradusă literal, aceasta înseamnă „Ora Zero", dar, pentru rămăşiţele fumegânde ale Germaniei – o ţară în ruină, ruşine şi foamete –, sintagma desemna mai degrabă „Anul Zero": atât un sfârşit, cât şi un început.

Ce însemna să fii german, de la ora 23.01, din ziua de marţi, 8 mai 1945? Pentru Aliaţi – noii stăpâni ai fiecărui metru de teren şi ai fiecărei existenţe individuale, de la Mass, din vest, până la Memel, în est –, însemna subjugare, suspiciune şi suprimare. Cele patru puteri de ocupaţie afirmau că niciodată nu li s-ar mai fi permis celor două fluvii gemene otrăvitoare ale naţionalismului şi militarismului german să se umfle şi să inunde continentul. În decursul a câteva ore, aveau să fie stabilite mecanisme

şi proceduri de punere în aplicare a acestui ideal – sisteme care, deşi eram prea mică să le cunosc atunci, aveau să-mi direcţioneze ulterior cursul vieţii.

Pentru germani, această dilemă a identităţii însemna ceva diferit. Ceva mult mai puţin filosofic, ceva ce probabil că putea fi categorisit după trei criterii: fizic, politic şi psihologic. Dintre acestea, cel mai important – cel mai presant – era, fără îndoială, cel fizic.

În mai 1945, Germania era un tărâm pustiit, de poduri bombardate, drumuri distruse şi tancuri carbonizate. În săptămânile şi lunile de agonie ale Reichului său, măcinat de nebunie şi de o furie neputincioasă, Hitler dăduse ordine să fie create „oraşe-fortăreaţă”. Patria urma să fie apărată până la ultima picătură de sânge pur german şi ultima cărămidă din construcţiile germane. Nu avea să fie nicio capitulare, ci, în schimb, o *Götterdämmerung*[10] de flacără şi sacrificiu, pentru a marca zilele din urmă ale Rasei lui Superioare, autoproclamate.

Rezultatul a fost mai puţin un rug nobil funerar şi mai degrabă un foc scăpat de sub control, al vanităţii sale, lung de o mie cinci sute de kilometri. Forţată să se lupte pentru fiecare centimetru de teritoriu – şi nimicită de bombardamentele-perdea cu care o tocau Aliaţii – Germania s-a transformat într-un deşert postapocaliptic. Mormane de moloz umpleau locurile unde cândva se înălţaseră edificii: numai în Berlin erau 75 de milioane de tone, adunate aproape de-a lungul şi de-a latul fiecărei străzi. Şi alte oraşe germane sufereau la fel, şterse de pe

10 „Amurgul zeilor“ (în lb. germ., în orig.), titlul unei opere muzicale din 1876, de Richard Wagner, din ciclul Inelul Nibelungilor. Este vorba despre o reînnoire a lumii prin foc şi apă, motiv preluat din mitologia nordică.

faţa Pământului de bombardamente şi de confruntările din casă în casă, care au distrus ori au lăsat în paragină şaptezeci la sută dintre clădiri. Şi peste tot, acum jalnic şi năpăstuit, era un popor cândva mândru, care-i subjugase pe cei pe care-i considerase inferiori.

Jurnalele de ştiri şi fotografiile (cele ale Forţelor Aliate, deoarece presa germană îşi încetase existenţa chiar din momentul capitulării) surprindeau pe peliculă scene altă dată inimaginabile. Strânse la un loc în jurul clădirilor pe jumătate distruse, care se rupseseră în două, astfel încât rămăşiţele unor existenţe cândva normale stăteau expuse vederii tuturor – un şemineu, fragmente de tapet, resturile unei toalete –, erau fantomele în viaţă ale unor femei şi copii. Orfani, refugiaţi, vârstnici şi răniţi: peste tot, un tablou distopic de cadavre anonime, care zăceau pe străzi, privite – sau, mai degrabă, ocolite – de figuri scheletice, care, în orice moment, riscau să li se alăture.

În toată Germania, cel puţin în oraşe, oamenii căutau prin moloz, îşi creau adăposturi improvizate, scormoneau după mâncare şi fie se ascundeau de armatele de ocupaţie victorioase, fie fraternizau temători cu acestea. Nu fiindcă ar fi vrut, ci din necesitate. Pentru că lipsea un lucru mai important decât adăpostul: hrana.

În ultimele săptămâni de război, economia ţării – atât de mult timp dirijată deşi în beneficiul Partidului Nazist – se prăbuşise la fel de rău ca edificiile ei. Ironia făcea să existe o mulţime de bani, dar monedele şi bancnotele deveniseră inutile: pentru că orice resursă disponibilă fusese redirecţionată dinspre popor spre nevoile armatei şi pentru că exploziile sfârtecaseră întreaga reţea feroviară, făcând imposibil ca recoltele, atâtea câte erau, să fie distribuite, nu prea aveai ce cumpăra în schimbul mărcilor devenite inutile.

Dar nici noii stăpâni ai Germaniei nu păreau să aibă o idee coerentă despre ce aveau de făcut cu ea. De pe 17 iulie până pe 2 august 1945, liderii Aliaţilor – Churchill (şi, mai târziu, Attlee), Truman şi Stalin – s-au întâlnit la Potsdam, ca să planifice viitorul. Spre deosebire de sfârşitul Primului Război Mondial, când Germania fusese învinsă şi supusă unor grave sancţiuni şi plăţi reparatorii, dar nu ştearsă de pe harta geografică şi politică, acum s-a hotărât ca ţara să înceteze a mai exista, după încheierea războiului. În locul ei, aveau să existe patru „zone de ocupaţie" separate, fiecare deţinută şi condusă de una dintre naţiunile victorioase, potrivit propriilor principii şi planuri.

Şi, totuşi, dincolo de acest aspect, nu a existat o gândire concertată despre ce urma să se întâmple cu fostul stat german, din punct de vedere practic, după ce fusese învins Hitler. Franţa înclina în favoarea împărţirii fostului Reich într-o serie de state mici, independente, în vreme ce Statele Unite luau în calcul revenirea Germaniei la statutul de naţiune preindustrializată, concentrată pe şi dependentă de agricultură. Washingtonul avea să se resemneze şi să accepte că era nepractic şi, totodată, de nedorit să li se ceară zecilor de milioane de germani să trăiască asemenea unor ţărani medievali, în plus, Aliaţii nu au analizat cum avea să funcţioneze ocupaţia lor separată, nici nu au luat în discuţie problema cu adevărat monumentală de a hrăni atât poporul cucerit – o populaţie mărită cu mai bine de zece milioane de refugiaţi din Est –, cât şi numeroasele armate care impuneau pacea.

Pur şi simplu, mâncarea nu era de ajuns şi, fără un sistem funcţional de transport, atâta câtă exista nu putea fi dusă în locurile unde era cea mai mare nevoie de ea. Mai rău chiar, exista un sentiment larg răspândit, în rândurile

armatelor de ocupaţie, că germanii meritau de mult să simtă pe propria piele metodele aplicate de ei: oare ocupaţia nazistă a Europei nu epuizase cu bună ştiinţă sate, oraşe, naţiuni întregi, până la inaniţie?

Iată, deci, care era moştenirea lui Hitler: o naţiune flămânzită, o populaţie redusă la stadiul de a lupta cu disperare pentru supravieţuire, subzistând, în cel mai bun caz, cu jumătate din caloriile necesare unei vieţi normale. O ţară nu numai învinsă şi distrusă pe jumătate, ci, pur şi simplu, desfiinţată.

Aveam trei ani şi jumătate când s-a instaurat pacea. Un copil german mic, liniştit şi blond. Locuiam în Bandekow, un cătun în inima rurală a regiunii Mecklenburg, cu mama, bunica şi un frate puţin mai mare, Dietmar. Casa noastră era un conac mare de ţară, acoperit pe jumătate cu lemn şi pe modelul specific al regiunii, situată într-o zonă de acri întregi de pădure. Cred că eram tipici atât pentru o anumită clasă socială de germani dinaintea războiului, cât şi în mare, prin contrast, pentru ţara de după război. Familia noastră era veche din ambele părţi, cu un bun renume şi, în pofida economiei distruse, cu o situaţie materială bună.

Mama mea, Gisela, era fiica unui magnat armator din Hamburg. Familia Andersen aparţinea vechii clase hanseatice – elita conducătoare, patriciană şi prestigioasă, care-şi câştigase banii şi reputaţia din comerţ încă de când Hamburgul fusese declarat oraş liber de Congresul de la Viena, din 1815.

Casa noastră din Bandekow era în posesia familiei mamei mele de generaţii întregi: îi aparţinuse străunchiului meu, dar mai mult ca sigur fusese folosită ca loc de retragere la ţară în anii dinainte de 1945. Desigur, familia Andersen îşi păstrase reşedinţa principală în

Hamburg, iar bunicul meu rămăsese acolo, în timp ce bunica îşi împărţea timpul între cele două case.

Gisela era unul dintre cei patru copii ai familiei Andersen. Fratele ei căzuse la datorie, în Wehrmacht, în ultimele zile de război; sora ei mai mare fusese îndepărtată din familie – ca urmare a vreunei fapte oarecare dezonorante, nerostite, care pătase numele familiei, altfel respectabil –, dar sora ei care rămăsese acasă, mătuşa mea Ingrid (cunoscută de toată lumea drept Erika sau „Eka”), mi-a ţinut companie în mod constant, când eram copil. La sfârşitul războiului, Gisela avea 31 de ani. Era tânără, isteaţă – în felul şi maniera privilegiată a clasei din care făcea parte – şi drăguţă. Era şi măritată, deşi nu avea un mariaj fericit, cum avea să se afle ulterior.

Hermann von Oelhafen era un soldat de carieră. Servise cu onoare în Primul Război Mondial: fusese rănit grav în 1914, din nou în 1915 şi, după o ultimă vătămare în 1917, fusese decorat cu Crucea de Fier pentru chinurile suferite. Asemenea Giselei, provenea dintr-un mediu aristocratic: deopotrivă tatăl şi mama lui se puteau lăuda cu particula *von* („de”, în limba germană) – marca de nobleţe a înaltei societăţi – în numele lor de familie.

Dar, în timp ce Gisela era tânără şi plină de viaţă, Hermann era total opusul. Era cu treizeci de ani mai în vârstă decât Gisela şi suferea de grave crize de epilepsie. Nu ştiu dacă acestea erau, cumva, cauza firii sale morocănoase; de un lucru sunt sigură, că mariajul lor – care începuse în 1935, în primii ani, plini de speranţă, ai lui Hitler – era efectiv încheiat în 1945. Pe măsură ce am crescut de la stadiul de bebeluş la cel de copil mic, rar l-am văzut pe tata: noi locuiam în conacul de la Bandekow, în vreme ce Hermann locuia la o mie de kilometri depărtare, în oraşul bavarez Ansbach.

Poate că, din exterior, nu părea deloc ciudat faptul că o femeie măritată stătea singură cu copiii şi mama ei. Prin asta, familia noastră era tipică pentru naţiunea germană, actualmente dizolvată, în lunile de imediat după sfârşitul războiului: majoritatea bărbaţilor adulţi – chiar şi cei foarte tineri sau vârstnicii – fuseseră înrolaţi în serviciul militar şi erau acum fie morţi, fie dispăruţi, fie prizonieri de război în lagărele din toată Europa. Germania era o ţară – mai exact, o fostă ţară – de femei şi copii.

Dar, deşi a jucat şi el un rol, războiul nu a fost principalul motiv al separării părinţilor mei. Între ei era o prăpastie de netrecut; o ruptură emoţională chiar mai puţin maleabilă sau deschisă spre împăcare decât diviziunile impuse naţiunii noastre. Eram prea mică să ştiu acest lucru pe atunci, dar mi-a umbrit copilăria, la fel ca situaţia politică în plină deteriorare, în care ne aflam.

Politica. Era cel de-al doilea factor care mi-a definit viaţa la sfârşitul războiului. Nu politica pe care au ajuns s-o cunoască şi s-o ignore generaţiile moderne; nu jocurile pentru poziţii şi putere dintre partidele rivale, într-o democraţie stabilă: politica din 1945 era cu adevărat violentă şi nemiloasă.

În ultimele zile de război, Forţele Aliate au înaintat în forţă prin Germania, dinspre toate punctele cardinale. Tancurile şi trupele americane au năvălit spre est din Franţa, Belgia şi Olanda; cele britanice şi-au croit drum spre nord, parcurgând ţara prin Italia şi Austria; iar vastele armate ale Uniunii Sovietice au gonit spre vest, din zona care înainte de război fusese Polonia. Pentru fiecare dintre acestea, exista o nevoie copleşitoare, imperativă, de a cuceri şi de a controla cât mai mult teritoriu german cu putinţă: potrivit Acordului de la Potsdam, ceea ce aveau să deţină, când războiul se va fi încheiat de-a binelea,

devenea proprietatea lor, cu prea puţine perspective de redistribuire ulterioară. În acele ultime săptămâni din primăvara lui 1945, erau revendicate graniţele Europei postbelice şi, în acelaşi timp, erau plantate seminţele Războiului Rece.

Când luptele au luat sfârşit, a reieşit că locuinţa tatălui meu se afla în zona de ocupaţie americană; prin urmare, soarta lui depindea de felul în care Washingtonul îşi interpreta drepturile şi îndatoririle în privinţa teritoriului pe care de-acum îl deţinea. Însă Bandekow se afla în zona de ocupaţie sovietică, iar Moscova cultiva nişte idei foarte diferite, despre cum avea să dezmembreze infrastructura Germaniei naziste – precum şi despre ce voia să facă în partea sa din fostul Reich.

Iniţial, măcar, a existat o înţelegere între Aliaţi despre nevoia de a-i aduce în faţa justiţiei pe călăii supravieţuitori ai regimului lui Hitler. S-a înfiinţat un tribunal pentru crime de război, al celor patru puteri, pentru a chema în judecată maşinăria naţional-socialistă: Göring, Jodl, Hess, Von Ribbentrop şi alţi douăzeci de lideri ai statului naţional-socialist au fost întemniţaţi în celulele din subsolul Palatului de Justiţie din Nürnberg, în aşteptarea procesului pentru crime de război şi pentru crime împotriva umanităţii. În afară de Hitler şi de Goebbels, morţi, cel mai notabil absent din acest catalog al infamiei era Himmler, creatorul SS-ului şi mintea diabolică din spatele aparatului nazist de teroare: după ce fusese capturat, el se sinucisese, înainte să poată fi adus la Nürnberg.

Judecarea şi condamnarea, în cele din urmă, a mai tuturor acestor oameni au însemnat, fără îndoială, un triumf al justiţiei, dar au marcat, totodată, apogeul cooperării dintre puterile de ocupaţie. După Nürnberg,

Statele Unite, Marea Britanie, Franţa şi Uniunea Sovietică aveau să vină, fiecare, cu câte o abordare totalmente diferită a teritoriului şi a populaţiilor pe care le controlau; destinele individuale a zeci de milioane de germani depindeau de zona în care se întâmplase ca ei să se fi aflat la încheierea războiului. În scurt timp, aceste mari dezbinări politice aveau să schimbe vieţile micii noastre familii pentru totdeauna.

Contrastul dintre cele patru puteri de ocupaţie s-a remarcat, în primul rând, prin felul în care-i tratau pe membrii Partidului Nazist. Denazificarea era un termen inventat la Washington, în ultimii ani de război: preşedintele Franklin Roosevelt şi succesorul său, Harry Truman, recunoşteau că tentaculele partidului se insinuaseră până la fiecare aspect din viaţa germană, de la cea politică la cea juridică, de la cea publică la cea personală. În mai 1945, erau peste 8 milioane de membri ai Partidului Nazist – în jur de 10% din totalul populaţiei. Ce era de făcut în legătură cu aceste împletiri ale mecanismelor fascismului cu însăşi ţesătura vieţii cotidiene?

Desigur, căutarea unui răspuns nu se limita doar la Statele Unite. Fiecare putere aliată se confrunta cu această problemă: cum să dezrădăcineze naţional-socialismul, asigurându-se, în acelaşi timp, că propria zonă de ocupaţie continua să funcţioneze. Primul pas a fost scoaterea Partidului Nazist în afara legii. Pe 20 septembrie 1945, Proclamaţia Consiliului de Control anunţa că „Partidul Muncitoresc Naţional-Socialist German (NSDAP, în germană) este complet şi definitiv abolit şi declarat ilegal” pe tot cuprinsul fostului Reich.

Însă partidul în sine era doar elementul cel mai vizibil dintr-o amestecătură bizantină de organizaţii

naziste. Sub el, existau peste 60 de alte asociaţii oficiale, pornind de la organisme notorii pe plan internaţional, cum ar fi SS, Gestapo şi Tineretul Hitlerist, până la societăţi mai obscure (chiar şi în interiorul Germaniei), cum ar fi Comitetul Reichului pentru Protecţia Sângelui German şi *Deutsche Frauenschaft* – Mişcarea Femeilor Naţional-Socialiste. Toate au devenit imediat ilegale şi, lucru şi mai important, asocierea precedentă cu oricare dintre acestea ar fi fost suficientă pentru a stigmatiza pe orice persoană ca fiind un posibil simpatizant nazist.

Din câte ştiam eu, nici Hermann, nici Gisela nu au fost membri ai Partidului Nazist. Nu i-am auzit niciodată exprimând opinii fasciste ori susţinându-l pe Hitler. Dar, cu siguranţă, istoriile lor personale (tatăl meu, ca soldat de carieră, care fusese ofiţer în Wehrmacht, cea mai mare parte din perioada războiului; mama mea, ca fostă membră a mişcării *Deutsche Frauenschaft*) trebuie să fi condus la nişte anchete din partea oficialităţilor însărcinate cu denazificarea din zonele respective de ocupaţie.

La început, americanii au fost cei mai aprigi susţinători ai denazificării, dar au devenit curând cea mai pragmatică dintre armatele de ocupaţie. Guvernul militar al Washingtonului şi-a dat seama că, deşi dorite, epurările pe scară largă ale celor suspectaţi de a fi sau de a fi fost nazişti ar fi însemnat că întreaga răspundere pentru organizarea vieţii de zi cu zi cădea exclusiv pe umerii săi – o povară care, pentru o naţiune sătulă de război şi nerăbdătoare să-şi aducă trupele acasă, era, pur şi simplu, prea apăsătoare.

Şi, astfel, tatăl meu, ca orice adult care locuia în zona americană, a trebuit să completeze un chestionar (intitulat fie Fragebogeni, fie *Meldebogen*, adică „foaie de întrebări” sau „foaie de informare”) în care afirma că nu fusese

niciodată membru al vreunei organizaţii naziste, deşi, ulterior, s-au făcut puţine verificări sau examinări detaliate ale acestor declaraţii pe proprie răspundere. Cu mici excepţii sau fără excepţie, cei mai mulţi dintre solicitanţi primeau documente oficiale, care-i identificau drept „germani buni”, scăpaţi de stigmatul fascismului. În scurt timp, acestea au devenit cunoscute drept *Persilschein* – bucăţi de hârtie care puteau spăla trecutul ca orice detergent, făcându-l curat ca lacrima.

Abordarea sovietică a fost foarte diferită. Poate pentru că sovieticii suferiseră pierderi mai mari şi distrugeri mai catastrofale decât oricare dintre celelalte trei puteri aliate – sau, mai degrabă, deoarece Stalin avea planuri clare de viitor pentru zona sovietică –, Moscova a adoptat o abordare mult mai puţin relaxată.

Administraţia Militară Sovietică din Germania – cunoscută sub acronimul SMAD – controla o porţiune vastă din teritoriu, de la fluviul Oder, în est, la fluviul Elba, în vest. Pe 18 aprilie 1945, Lavrenti Pavlovici Beria, şeful extrem de temut al poliţiei secrete a lui Stalin, a emis Ordinul cu numărul 00315, care mandata arestarea imediată a membrilor activi şi cu vechime ai organizaţiilor Partidului Nazist. Nu era necesară nicio investigaţie, înainte de aceste arestări. În final, 123.000 de germani au fost adunaţi şi încarceraţi în zece lagăre speciale, înfiinţate pe tot cuprinsul zonei sovietice.

Existenţa acestor închisori – conduse de NKVD, echivalentul Stalinist al poliţiei secrete germane Gestapo, de cele mai multe ori, situate pe locul fostelor lagăre de concentrare naziste – era, în sine, un secret. Nu era permis niciun fel de contact între prizonieri şi lumea exterioară, dar vestea s-a dus, inevitabil: caracterul adeseori aleatoriu al arestărilor şi încarcerărilor (în februarie 1946, membrii

veritabili ai Partidului Nazist reprezentau mai puţin de jumătate din numărul total de prizonieri) şi teama lor de a fi târâţi în reţeaua de *Schweigelager* (însemnând, literalmente, „lagărul tăcerii”) apăsau greu asupra unei populaţii germane deja temătoare, aflate sub conducere militară sovietică.

Aproape orice – denunţuri anonime, fosta apartenenţă la o societate nazistă sau contactarea unei persoane din celelalte trei zone de ocupaţie – era suficient, pentru a te pricopsi cu o bătaie în uşă, iar apoi cu transportul până la un *Schweigelager*. De cele mai multe ori, acesta se dovedea un drum fără întoarcere: aproape 43.000 de bărbaţi şi de femei aveau să moară în spatele sârmei ghimpate a acestor lagăre de concentrare postbelice.

Să se fi îngrijorat mama de riscurile pe care le presupunea implicarea ei în mişcarea *Deutsche Fraeunschaft*, pentru toţi ai noştri din Bandekow? Nu ştiu: familia Von Oelhafen era una taciturnă, rareori implicându-se în discutarea emoţiilor, cu atât mai puţin a celor din trecut. Aveau să treacă mulţi ani, până ce am aflat secretul care stătea la baza copilăriei mele, secretul care ne unea, pe Gisela, pe Hermann şi pe mine, de o sinistră organizaţie nazistă, ceea ce, cu siguranţă, ne-ar fi creat probleme, dacă apuca să afle şi SMAD.

Să fi fost asta o grijă suplimentară, care-i întuneca mintea mamei mele? Iarăşi, nu ştiu. Ce ştiu este că, la intrarea în iarnă, Gisela era îngrozită de altceva: de viol.

În tot anul 1945, pe măsură ce armata sovietică îşi croia drum prin luptă în Germania, trupele ei ajunseseră să stăpânească o expresie mai presus de orice: *Komm, Frau* – „Vino, femeie”. Acest ordin nu concepea neascultare şi conducea la una şi aceeaşi inevitabilă concluzie. Zeci de

mii de femei germane – poate chiar de zece ori această cifră – au plătit cu trupurile lor preţul tratamentului brutal aplicat de Hitler oraşelor şi populaţiei ruse. Violul era atât de obişnuit în sectorul sovietic, încât, pentru multe femei de toate vârstele, problema nu mai era *dacă* fuseseră violate, ci *de câte ori*.

Era, totodată, ceva ce se accepta cvasioficial. Deşi comandanţii SMAD din unele părţi ale zonei ocupate anunţau, prefăcuţi, că aveau să pună capăt violurilor asupra femeilor germane, în realitate, alţii plăteau un preţ ridicat pentru că încercau să facă tocmai acest lucru. Un tânăr căpitan din Armata Roşie, Lev Kopelev, a intervenit ca să oprească violarea în grup a mai multor fete, şi, pentru grija de care dăduse dovadă, a fost condamnat la zece ani într-un lagăr de muncă, un tribunal găsindu-l vinovat de infracţiunea de „umanism burghez".

E drept că nici lagărele de detenţie, nici violurile nu se limitau la sectorul sovietic. Americanii au închis mii de suspecţi nazişti, adesea în condiţii înfiorătoare, vreme de ani buni, iar trupele franceze atacau frecvent femei germane, în oraşele controlate de ele. Dar, în ultimele luni ale războiului, Hitler şi Goebbels aţâţaseră focul spaimei naţionale, folosind un curent constant propagandistic despre brutalitatea Armatei Roşii – iar forţele de ocupaţie sovietice, din momentul în care au început să-şi croiască drum prin luptă pe pământ german, au împlinit cele mai negre dintre aceste previziuni.

Familia noastră era la fel de vulnerabilă ca oricare alta, dacă nu chiar mai mult. Mama mea şi mătuşa Eka erau tinere şi frumoase, şi proveneam din burghezia detestată: casa noastră era mare, confortabilă, cu provizii îndestulătoare de la fermă, dar era, de asemenea, izolată, iar fratele meu era singurul bărbat din gospodărie. Teama

de viol a planat asupra noastră pe tot parcursul iernii. Mai târziu, mama avea să-şi amintească – într-una dintre puţinele trăiri personale disparate, pe care mi le-a împărtăşit vreodată – cum se ascundea sub pat ori de câte ori auzea că soldaţii Armatei Roşii ar fi fost în zonă.

Dar, indiferent dacă teama era debilitantă, adevărul este că ne descurcam mai bine decât majoritatea populaţiei din zona sovietică. Aveam un acoperiş deasupra capului, spre deosebire de cei mai mulţi locuitori din oraşele bombardate. Iarna 1946 – 1947 a fost una dintre cele mai aspre, aşa cum a rămas ea în memoria colectivă: temperaturile au scăzut până la – 30°C şi, pentru milioanele de oameni care se luptau să supravieţuiască în subsolurile bombardate ale caselor în care locuiseră, nu exista niciun fel de adăpost împotriva frigului năprasnic. Şi, întrucât tot ce mai rămăsese din reţeaua de cale ferată, după lunile finale, dezastruoase, de lupte, fusese rapid dezmembrat de armata sovietică şi dus înapoi în est, ca despăgubire de război, lipseau şi cărbunii: mii de oameni au murit, pur şi simplu, îngheţaţi.

De fapt, însă, mâncarea – sau, mai degrabă, lipsa ei – a devenit rapid preocuparea dominantă. Cartelele germane de raţionalizare nu mai erau valabile: proviziile şi aşa limitate, care fuseseră disponibile anterior, acum erau solicitate de SMAD, pentru a hrăni Armata Roşie. În oraşele din toată ţara, foametea şi teama veneau la pachet, ca măsuri ale existenţei.

În zonele aflate sub controlul Moscovei, au fost introduse noi măsuri de raţionalizare. Sovieticii au creat un sistem nou, pe cinci niveluri: nivelul cel mai înalt le era rezervat, în mod bizar, intelectualilor şi artiştilor; nivelul imediat inferior le era atribuit femeilor – *Trümmerfrauen*, cum erau denumite – care lucrau în lanţuri umane, la

demolarea clădirilor semidistruse şi la evacuarea molozului, adesea cu nimic altceva decât cu mâinile goale. Aceste raţii erau mult mai valoroase decât salariul oficial de 12 *Reichsmark*, pe care-l primeau pentru evacuarea fiecărei mii de cărămizi. Munca fizică grea era singurul mod de supravieţuire, iar femeile Germaniei săpau în ruinele naţiunii, pentru a-şi salva de foamete familiile.

Nivelurile de raţionalizare de mai jos scădeau proporţional şi dramatic. Cartela de pe ultimul loc, poreclită *Friedhofskarte* (care înseamnă, textual, „bilet spre cimitir”), le era emisă celor care nu serveau nici unei funcţii folositoare în opinia stăpânilor noştri sovietici: casnicelor fără serviciu şi vârstnicilor.

În iarna aceea, două cuvinte noi au intrat în vocabularul vieţii postbelice. Primul era *frângsen*, apărut după ce Josef Frângs, cardinalul catolic de Köln, şi-a dat oficial binecuvântarea pentru ceea ce mulţi dintre enoriaşii lui făceau deja – furtul în scop de supravieţuire. Infracţionalitatea crescuse dramatic: pe lângă nenumăratele jafuri şi violuri săvârşite de soldaţii Armatei Roşii, germanii de sub ocupaţia sovietică au început să se vâneze unii pe alţii. Numai în Berlin aveau loc zilnic, în medie, 240 de tâlhării şi cinci crime. Poate că infracţionalitatea urbană nu era o îngrijorare presantă pentru familia Von Oelhafen, care locuia în relativa siguranţă rurală a zonei Mecklenburg, dar al doilea cuvânt nou avea un sens foarte real: *hamstern* însemna, efectiv, „să faci provizii ca un hârciog”. În practică, era vorba de o procesiune constantă a orăşenilor înspre şi dinspre zona rurală, disperaţi să-şi dea puţinele bunuri de valoare la schimb pentru mâncare, pe care noi o aveam relativ din abundenţă.

Realitatea momentului zero – *Stunde Null* – era

aceasta: o existenţă definită de trei tovarăşi constanţi – frica – în special faţă de Armata Roşie şi de hotărârea ei de a se răzbuna pe civilii germani pentru războiul lui Hitler –, foametea şi frigul. Aceasta era Germania, ţara şi viaţa mea, când am împlinit patru ani. Aceasta era moştenirea gloriosului Reich.

Şi ne aşteptau lucruri şi mai rele. De-a lungul anului 1946, pe măsură ce relaţiile dintre puterile de ocupaţie se înrăutăţeau, intenţiile Moscovei faţă de cei aflaţi sub comanda ei în SMAD au devenit şi mai rigide. Pe lângă jefuirea de avuţie şi hrană a zonei, a început procesul îndepărtării unicei şi plăpândei raze de speranţă de care ne bucurasem de la încheierea războiului: libertatea.

Graniţele dintre cele patru zone deveneau din ce în ce mai greu de trecut. În iulie 1945, de jur-împrejurul teritoriului deţinut de sovietici, fusese stabilită o „graniţă internă germană”, după cum o denumise SMAD, însă, de atunci, fusese doar sporadic păzită serios. Deşi, oficial, oricine dorea să se deplaseze între sectorul sovietic şi celelalte zone de ocupaţie aliate avea nevoie de un permis de trecere interzonal – *Interzonenpass* –, cel puţin un milion şi jumătate de germani reuşiseră să fugă în zonele americană şi britanică. Dar acum, acest lucru a început să se schimbe.

În vara lui 1947, pregătirile erau în toi pentru eventuala transformare a Administraţiei Militare Sovietice în noua Republică Democrată Germană, condusă de comunişti. Au fost desfăşurate noi contingente de soldaţi sovietici la punctele oficiale de trecere, de la graniţă. Locurile neoficiale de trecere aveau să fie curând blocate cu şanţuri proaspăt săpate şi de baricade cu sârmă ghimpată. Începea Războiul Rece, iar noi locuiam de partea nepotrivită a viitoarei Cortine de Fier. În vara lui

1947, părinţii mei – separaţi deopotrivă fizic şi emoţional – au luat o decizie comună remarcabilă. Era momentul să evadeze.

Capitolul 3 Fuga

Ingrid este foarte curajoasă şi face faţă mersului extenuant, fără să se plângă.

Jurnalul Giselei von Oelhafen, iunie 1947

Mama mea ţinea un jurnal. Fără ca eu să ştiu – nu mi-a spus niciodată, nici măcar adult fiind a notat cele mai mici detalii despre începuturile copilăriei mele, pe câteva pagini răzleţe. Acest carneţel subţire, legat în piele neagră, conţine tot ce ştiu despre primii opt ani ai mei de viaţă.

Începe cu o fotografie mică, alb-negru, cu mine la trei ani, desculţă şi purtând pantaloni scurţi, însoţită de explicaţia: „Bandekow – Ingrid, vara lui 1944”. La pagina următoare, este un plic datat 4 iunie 1944, care conţine – potrivit însemnării mamei – câteva şuviţe din părul meu. Chiar dacă pare destul de convenţional, genul de jurnal pe care orice mamă iubitoare îl ţine, pentru a rememora copilăria fiicei sale, restul conţinutului nu mai respectă această impresie. Sunt puţine însemnări – nu mai mult de patru sau cinci pentru fiecare dintre cei cinci ani, pe care mama le-a făcut. Iar natura în sine a însemnărilor este stranie: sunt toate la persoana a treia. Peste tot, Gisela se referă la ea însăşi ca la *Mutti* (cuvântul german colocvial pentru „mami”), niciodată nu spune „eu”.

M-am interesat între timp şi am înţeles că genul acesta de jurnal la persoana a treia nu era ceva neobişnuit în Germania din ultimii ani de război – poate că, astfel, îl făcea mai uşor de citit de către copiii ei, mai târziu. Dar, dat fiind că nu ne-a pomenit de el niciodată, această explicaţie inofensivă pare puţin probabilă. Stilul ei, curios

de detaşat, pare să evidenţieze, mai degrabă, dificultatea pe care mama mea o întâmpina în a se conforma unui stereotip matern, şi distanţa pe care am perceput-o mereu între noi.

Şi, totuşi, jurnalul mă ajută să-mi fac o idee oarecare despre ce fel de copil eram. Însemnarea de ziua mea, de pe 11 noiembrie 1944, sună aşa:

Astăzi, Ingrid face trei ani. Nu este înaltă pentru vârsta ei, dar îi merge bine, se dezvoltă minunat şi are o constituţie sănătoasă. Are o voinţă puternică şi e predispusă la un temperament violent. Firea ei este calmă şi insistentă. Nu dă atenţie persoanelor pe care nu le cunoaşte: în clipa aceea, micul ei ego primează şi-i ocupă cam prea mult din mica ei lume.

Următoarea notiţă, datată o lună mai târziu, face aluzie la dorinţa mea de a obţine afecţiunea mamei. Din motive neşti

9 9 9 9

ute, am fost lăsată singură cu Dietmar la ora prânzului; când s-a întors, mama a scris:

Ingrid – cu o faţă serioasă – era foarte ocupată să-şi hrănească fratele, aşa cum face mereu mami.

Dacă e să mă iau după jurnal, se pare că n-am reuşit niciodată să-i câştig afecţiunea. De-a lungul celor douăsprezece luni ale anului 1945, mama a reuşit să mai pună stiloul pe hârtie de cinci ori: în două dintre ele, ca să noteze efectul pojarului asupra mea, o dată ca să scrie vestea îmbucurătoare că nu mă mai temeam de câinele familiei şi încă de două ori, când remarcă şi reţine încetineala mea de a vorbi („Nu formează propoziţii întregi, maximum, la ea, înseamnă trei sau patru cuvinte”) – Exista un motiv foarte întemeiat pentru care eram înceată la rostirea cuvintelor germane în limba mea de

copil, iar mama îl cunoştea perfect. Dar nu se pomeneşte nimic despre asta în paginile carneţelului.

Nici nu se insistă pe ceea ce sigur a fost o perioadă traumatizantă din viaţa mea, în anul următor. În vară, mama nota laconic că eu (şi, probabil, Dietmar) fusesem trimisă la o casă de copii, la mai bine de 250 de kilometri depărtare, la Lobetal, lângă Berlin. Cum am ajuns acolo? Nu ştiu: jurnalul ei tace în această privinţă, ca, de altfel, şi în multe altele. N-a mai scris decât atât:

Mami e bolnavă – între timp, Ingrid stă, de pe 5 august până la 1 noiembrie, într-un leagăn de copii din Lobetal. Acolo suferă de oreion – dar nu prea grav.

Am aflat, zeci de ani mai târziu, că boala mamei mele era, de fapt, o cădere nervoasă. Poate că din cauza mariajului ei eşuat şi a poverii de a se îngriji de doi copii mici. Poate că-şi spusese cuvântul efortul de a trăi sub ocupaţie sovietică; teama constantă de arest sau – şi mai rău – de viol din partea soldaţilor Armatei Roşii. Prima însemnare din carneţel pentru 1947 arată că luase hotărârea să fugă – şi că, deşi erau în continuare înstrăinaţi, îl indusese şi pe tata în planurile ei periculoase:

1 mai 1947. Taţi îi duce pe ambii copii la leagănul din Lobetal. Mami vrea să treacă frontiera ilegal.

Nu pot pretinde c-am fost vreodată efectiv apropiată de mama, nici nu pot afirma c-aş fi simţit vreodată din partea ei genul de iubire pe care un copil ar trebui să-l primească implicit de la un părinte. Şi Gisela ştia foarte bine acest lucru; o altă notiţă disparată din jurnal, cu scrisul de mână al mamei mele, reţine că eram cu mult mai ataşată de bunica mea.

Buni este iubită mai presus de toţi ceilalţi, adesea mai mult decât mami. Se înţelege foarte bine cu copiii.

Chiar şi aşa, trebuie să admit că decizia de a-şi

asuma riscul să aleagă libertatea era extrem de curajoasă.

*

Graniţa dintre ceea ce avea să devină, în mai puţin de doi ani, Republica Democrată Germană şi zona de ocupaţie britanică din Germania era una politică, dar şi fizică. Desigur, era interzisă părăsirea zonei sovietice fără un permis special, iar acesta se obţinea foarte greu. Până şi a-şi nota în propriul jurnal gândul de a trece graniţa ilegal – în cazul în care ar fi fost descoperit – ar fi dus la interogări, închisoare în „lagărele tăcerii” sau şi mai rău.

Pe lângă asta, drumul până la graniţă era pe cât de obositor şi de complicat, pe atât de periculos. Bandekow se găsea, ce-i drept, la mai puţin de 15 kilometri în zbor de cioară de fluviul Elba, care forma şi o mare parte a graniţei cu zona britanică, dar nu era chip să-l treci. Mama făcuse deja o încercare secretă de fugă şi descoperise, probabil, că podurile cele mai apropiate, de la Lauenburg şi Domitz, fusese aruncate în aer, în 1945, de armata germană aflată în retragere. Cel mai apropiat pod intact era la 150 de kilometri depărtare spre sud, în Magdeburg.

Cum căile ferate ale ţării erau încă în haos, iar maşinile particulare – o raritate (darmite benzina care să le pună în funcţiune), să ajungi la Magdeburg ar fi fost o provocare chiar şi pentru un adult sănătos, care făcea drumul de unul singur. Mama mea era departe de a fi bine – şi avea doi copii foarte mici de tras după ea, la fiecare pas din tot acest parcurs. Trebuie să fi fost o perspectivă îngrozitoare. împovărată cu mine şi cu Dietmar, n-ar fi putut căra nimic cu ea: urma să facem expediţia, toţi trei, în hainele pe care se nimerea să le avem, iar, dacă reuşeam, ajungeam la adăpost, pe teritoriu britanic, doar cu ce purtam pe noi.

Caracterul aproape imposibil al simplului drum dintr-

un loc într-altul, în 1947, este scos în evidenţă de ruta întortocheată de scăpare, pe care mama şi-o notase cu grijă în jurnal. Urmărind-o acum pe hartă, prima parte a călătoriei ne ducea spre est, nu spre vest: din ce în ce mai adânc în zona de ocupaţie sovietică şi mai departe de refugiul pe care-l căutam. Am pornit la drum pe 30 iunie, parcurgând – cred – cu calul şi căruţa, 25 de kilometri până la orăşelul Lubtheen. Aici, mama ne-a găsit un hotel, unde să ne cazeze pe timpul nopţii şi în care puteam aştepta sosirea, dis-de-dimineaţă, a partenerului ei întru conspiraţie.

Habar n-am cum a obţinut tata acte pentru a trece din zona americană pe teritoriul controlat de sovietici, nici cum a făcut rost de maşina în care ne-am îngrămădit toţi patru în dimineaţa aceea. Ştiu doar că atunci a fost ultima dată când familia noastră a fost împreună, pe parcursul acelui drum de treizeci de kilometri spre est, către oraşul Ludwigslust.

Motivul pentru care ne îndreptam aşa de departe spre est ne aştepta în gară la Ludwigslust. Atât peronul, cât şi trenul care avea să ne aducă înapoi spre vest, la Magdeburg, trebuie să fi fost foarte aglomerate. În vara aceea, peste zece milioane de refugiaţi şi prizonieri de război eliberaţi se aflau în mişcare: la fel ca şi noi, mulţi încercau cu disperare să-şi găsească o cale de ieşire din zona sovietică. Cum-necum – nu mi s-a spus niciodată cum –, aveam biletele de tren atât de preţioase: jurnalul mamei notează doar că trenul era atât de aglomerat, încât tata a trebuit să ne împingă pe amândoi în braţele ei pe geamul vagonului. Nu pomeneşte nimic despre faptul că el nu ne-a însoţit în călătorie, ci a rămas în urmă, pe peron (cum îmi place să-mi închipui), făcându-le cu mâna soţiei şi copiilor.

Magdeburgul era la mai bine de 150 de kilometri

spre sud, iar călătoria cu trenul a durat toată ziua. Când am ajuns, în sfârşit, era seară şi cu siguranţă eram şi obosiţi, şi înfometaţi, în mod cert, nu era uşor de găsit de mâncare: Magdeburgul fusese bombardat din greu în 1945 şi, chiar şi când am ajuns noi, continua să fie un oraş distrus şi în ruine. Şi, cu toate că se afla în sectorul sovietic, cartelele noastre de raţii, emise de sovietici, nu erau valabile acolo. Singură, cu doi copii mici într-un oraş străin şi devastat, mama a optat pentru singura variantă disponibilă: a găsit un comerciant contrabandist şi i-a dat peste 60 de mărci pentru câteva bucăţi de pâine.

Nu există nicio informaţie în jurnalul mamei despre locul unde am stat în noaptea aceea. În haosul în care era cufundat Magdeburgul, este puţin probabil să fi găsit un hotel: scrie, pur şi simplu, că am rămas în oraş toată ziua următoare, schimbând locurile de cazare seara, pentru a fi mai aproape de pasul următor din drumul nostru spre libertate.

Mai întâi, a trebuit să luăm un tren care pleca din Magdeburg, îndreptându-se spre nord, către satul Gehrendorf. Acolo, pârâul Aller forma graniţa dintre Est şi Vest. De partea cealaltă se afla cătunul Bahrdorf, situat în siguranţă în interiorul zonei britanice. Tot ce mai rămânea între noi şi locul de refugiu erau apele lin curgătoare ale acelui pârâu, Aller. Dar nu existau bărci, nici poduri: singurul mod în care l-am fi putut traversa era să-l trecem cu picioarele. Şi asta am şi făcut.

Sigur nu ne-a luat prea mult, pentru că Aller nu e năvalnic nici în momentele lui cele mai bune, iar, în toiul verii, trebuie să fi fost rezonabil de puţin adânc. Totuşi, trebuie să fi constituit o încercare grea pentru o tânără femeie stresată, cu doi copii mici, în arşiţa unei zile din miez de vară. Probabil că se şi temea, sperând să nu fie

văzută de grănicerii din Armata Roşie şi rugându-se ca nici eu, nici Dietmar să nu facem gălăgie şi să ne dăm de gol cu toţii. Singura amintire pe care o am este ce a scris mama ceva mai târziu în carneţelul ei:

Temperatura este foarte ridicată. Ingrid este foarte curajoasă şi face faţă mersului extenuant, fără să se plângă.

În cele din urmă, am ajuns în siguranţă pe partea cealaltă. Ne-am căţărat pe mal şi, după un drum lung făcut prin Ţara Nimănui, am intrat în zona britanică. Eram liberi.

Mama n-avea de unde să ştie – deşi, date fiind graba şi hotărârea inerente din relatarea ei succintă despre fuga noastră din Est în Vest, trebuie să fi simţit începutul instalării Cortinei de Fier –, dar am izbutit să scăpăm exact la timp. În septembrie 1947, graniţele dintre zona sovietică şi zonele foştilor Aliaţi vestici erau deja strict păzite de un nou contingent de trupe NKVD; n-a durat mult până s-a dat ordin ca oricine încerca să scape să fie împuşcat pe loc.

Cum arăta libertatea pentru Gisela von Oelhafen, în seara aceea de vară? Ce însemna pentru ea să fie, în sfârşit, în siguranţă, după doi ani de stat sub ocupaţie sovietică, şi să fi scăpat, cu tot cu copiii ei, de sub conducerea despotică a Moscovei? Mi-aş dori s-o pot întreba măcar acum.

După încă o zi obositoare de drum, am ajuns la Wiinstorf, un orăşel situat imediat la vest de Hanovra, penultima oprire în expediţia mamei mele spre casa din Hamburg a familiei ei. Spun intenţionat „expediţia mamei”, deoarece avea să parcurgă ultima etapă a drumului singură. Însemnarea ei din jurnal – ca de obicei, lapidară – menţionează soarta foarte diferită rezervată mie şi lui Dietmar:

4 iulie: La casa de copii din Loccum.

Ne scosese din zona sovietică şi ne adusese pe teritoriul mai puţin primejdios al sectorului britanic. Dar până aici se întinsese protecţia ei maternă. De îndată ce ne-a scos la liman, ne-a şi expediat. A doua mea noapte de libertate s-a încheiat în incinta unei case pentru copii nedoriţi.

Aici aveam să-mi petrec următorii şase ani, singură şi izolată, în grija Bisericii. De fapt, noua mea viaţă a început la fel cum mi se încheiase cea veche: înfrigurată şi înfricoşată.

Capitolul 4

Acasă

Dragă mamiy te rog, ia-mă acasă pentru totdeauna. Mi-e dor de tine} de buni şi de mătuşa Eka.

Scrisoare către mama mea, trimisă de la casa de copii

Prima mea amintire adevărată este o portocală. îmi amintesc frânturi şi din alte imagini, posibil rememorări mai timpurii – stau întinsă pe jos, într-un vagon de tren, fiindu-mi frig sub o pătură; un şir lung de paturi de campanie într-o cameră lungă şi un şobolan care trece în fugă peste picioarele mele –, dar prima mea amintire despre care ştiu efectiv că este adevărată e cea cu portocala. Stau la o masă lungă, de lemn, într-o cameră mare. Sunt de faţă numeroase persoane, adulţi şi copii. Ştiu că mulţi dintre adulţi sunt bărbaţi şi femei fără adăpost, care au fost invitaţi acolo pentru ziua respectivă; copiii, însă, locuiesc în acea clădire. Fiecare dintre noi primeşte o farfurie cu fructe, printre care o portocală, ca o trataţie specială.

Ştiu de unde şi de când am această amintire. Anul era 1947 şi aveam aproape şase ani. Încăperea cu masa

lungă era din casa de copii unde fuseserăm expediaţi eu şi Dietmar. Era ziua de Crăciun.

Casa de copii era administrată de Biserica Protestantă şi se numea *Nothelfer*, ceea ce, în traducere literală, înseamnă „ajutor în suferinţă". Locuiau acolo 65 de băieţi şi de fete, cu toţii de vârste până în zece ani. Unii erau strămutaţi – copii care-şi pierduseră părinţii în timpul războiului sau în migraţiile haotice în masă, din lunile de imediat după încetarea lui. Eu şi Dietmar eram diferiţi: aveam doi părinţi în viaţă, care ştiau foarte bine unde ne aflam, dar care, din motive cunoscute doar de ei, ne dăduseră în grija altora.

Eram izolaţi deopotrivă fizic şi psihologic. Nothelfer se afla pe Langeoog, o insuliţă din Marea Nordului, la zece kilometri de coasta Germaniei continentale şi la 200 de kilometri distanţă de Hamburg. Ca să fiu corectă faţă de părinţii mei, nu cred că intenţionaseră să ne trimită atât de departe: când am ajuns iniţial, în iulie, casa de copii era situată aproape de Hanovra. Dar, la un moment dat, în cele cinci luni care au urmat, acel stabiliment a fost închis şi noi am fost mutaţi tocmai pe Langeoog.

Dată fiind amplasarea clădirii, nu-i de mirare că la Nothelfer era frig. Încă mai simt vântul care sufla, biciuind nisipul de pe plaja lungă a insulei, vrând parcă să-mi jupoaie pielea de pe braţe şi de pe picioare.

Căminul avea un personal alcătuit din maici şi, câteodată, regimul de trai putea fi aspru: pedepsele fizice făceau parte din rutina noastră zilnică. Dacă eram neascultători, dacă udam patul, dacă încălcăm regula cardinală care ne interzicea să ne dăm ca pe tobogan pe dunele de nisip, eram bătuţi la fund. Unul câte unul, trebuia să ne aliniem şi să ne tragem în jos pantalonii, iar una dintre maici ne plesnea peste fundul gol cu un băţ.

Aveam să rămânem acolo patru ani. Din când în când, părinţii noştri veneau pe insulă, să ne viziteze. Vizitele lor erau rare, şi niciodată nu veneau împreună, ci mereu câte unul, separat. Tatăl meu se mutase din zona de ocupaţie americană în sectorul britanic şi-şi construia o casă nouă în staţiunea balneară Bad Salzuflen din Westfalia. Deşi el şi mama erau separaţi, nu divorţaseră (şi n-aveau să facă niciodată lucrul acesta). Ocazional, îşi petreceau puţin timp împreună – în general, când lui Dietmar şi mie ni se permitea să-i vizităm pe unul din ei dar mama începuse deja să-şi facă o viaţă nouă la Hamburg.

Imediat după ce am fost trimişi la Nothelfer, ea s-a întors în casa familiei ei din oraş, un imobil înalt, cu trei etaje, dintr-un cartier exclusivist. Locuinţa cu numărul 39 de pe

Blumenstrasse (Strada Florilor) avea trei niveluri şi un subsol, plus grădini mari care se întindeau până la Rondeelteich – unul dintre lacurile mari din inima Hamburgului, unde lumea se scălda sau mergea cu bărci cu vâsle sau cu pânze.

Acolo, mama locuia cu mama ei, cu mătuşa mea Eka şi cu o menajeră-bucătăreasă.

Iniţial, au împărţit imobilul cu ofiţeri britanici, care fuseseră arondaţi acolo la sfârşitul războiului. Prezenţa lor era, pasămite, motivul pentru care eu şi Dietmar fuseserăm făcuţi pachet şi expediaţi la casa de copii: în opinia mamei mele, nu încăpeam cu toţii.

Indiferent dacă asta era sau nu adevărat (întrucât opinia ei nu s-a modificat, după plecarea militarilor), ea şi-a putut permite să înceapă o viaţă nouă, fără să fie împovărată de soţ sau de doi copii mici. S-a înscris la colegiu şi a început să studieze pentru a deveni fizioterapeut: după ce şi-a obţinut calificarea, a

transformat parterul în sală de tratament, unde lucra cu un număr din ce în ce mai mare de pacienţi.

A profitat, de asemenea, de avantajul ei de a fi singură, în esenţă, pentru a-şi găsi un iubit. Nici eu, nici Dietmar nu l-am întâlnit vreodată pe acest bărbat, dar, după doi ani, mama noastră a născut un băieţel, pe care l-a numit Hubertus. Sunt convinsă că acesta nu era copilul tatălui meu, deşi a fost înregistrat cu numele lui, Von Oelhafen.

Cu toată sinceritatea, nu pot spune că vizitele tatălui meu pe Langeoog însemnau mare lucru pentru noi. Nu ştiu dacă asta se datora vârstei sau firii lui rigide şi disciplinate: ceea ce-mi amintesc, însă, cu o claritate cumplită este durerea sufletească de a fi departe de mama şi pierderea pe care o resimţeam după vizitele ei ocazionale, când venea să ne vadă. îi duceam dorul îngrozitor de tare.

Mulţi ani mai târziu, printre lucrurile ei, am găsit un bilet de la una dintre maicile mai blânde care administrau orfelinatul:

Mult stimată doamnă.

Aş dori să adaug şi eu câteva fraze la scrisoarea pe care v-a scris-o Ingrid. De câteva săptămâni, sunt îngrijorată pentru Ingrid. Tânjeşte foarte tare după „mami”. În fiecare zi, vorbeşte despre „mami” sau întreabă: credeţi c-o să am voie s-o vizitez o dată pe mami? Aş dori tare mult s-o văd. Tanti Emi, credeţi c-o să mi se dea voie să plec de pe insulă şi să stau pentru o scurtă perioadă cu mami?

Ingrid mănâncă foarte puţin şi e tare nefericită. După părerea mea, motivul pentru această stare proastă este dorul ei de „mami”.

La învăţătură, Ingrid este unul dintre cei mai buni

copii. E silitoare. În general, este un copil plăcut.

M-am simţit obligată să vă informez despre aceste lucruri.

Cu cele mai bune urări de la

Schwester [Maica] Emi.

Oare a răspuns mama mea vreodată la această scrisoare sau la vreuna dintre cele pe care i le-am scris eu? Nu-mi amintesc; şi, totuşi, a păstrat măcar o parte dintre ele. Pe lângă scrisoarea măicuţei Emi, am mai găsit şi un bilet nedatat, mâzgălit cu scrisul meu de copil, după o vizită mult prea scurtă la ea:

Dragă mami, îţi mulţumesc tare mult pentru pachet. Scriu doar puţin astăzi.

Dragă mami, te rog, ia-mă acasă pentru totdeauna. Mi-e dor de tine, de buni şi de mătuşa Eka. Mereu plâng, dacă pomeneşte cineva de tine sau dacă mă gândesc la tine. Pe drum [la întoarcere spre Langeoog], n-am putut să mănânc. Mai am încă ciocolata şi cele două mărci germane.

Scrie-le, te rog, autorităţilor cât mai repede şi spune-le să mi se dea voie să plec de pe insulă cât de curând. Christa [o altă fată din cămin] va pleca de pe insulă ori luna asta, ori cea care urmează. Dar eu vreau să plec luna asta!

Dietmar mi-a spus că are o mulţime de fructe şi dulciuri. Dietmar mă necăjeşte întruna şi întreabă: de ce n-ai rămas tu la

Hamburg? Vreau aşa de mult să plec de pe insulă. Dragă mami, te rog, aranjează astfel încât să pot pleca. Mi-a spus Christa că şi ea a plâns când a trebuit să plece departe de părinţii ei.

Multe salutări şi pupici de la Ingrid. Nu-i scrie lui tati că ţi-am scris. Dragă, dragă mami, te rog, vino şi ia-mă de

aici.

N-a făcut nimic din toate astea. Chiar şi însemnările sporadice din micul ei jurnal, pare-se ţinut pentru mine, se opresc abrupt în vara lui 1949.

Aveam zece ani, când am plecat de tot de pe Langeoog, în sfârşit, în 1952. Trecusem examenele pentru a merge la *Mittelschule*, nivelul intermediar de educaţie, dintre şcolile elementară şi liceu, şi aveam speranţe mari că avea să mi se permită să locuiesc cu mama mea la Hamburg. Însă tatăl meu a trimis după mine şi Dietmar: urma să stăm împreună, în noua lui casă din Bad Salzuflen.

La momentul acela, Hermann von Oelhafen avea şaizeci şi opt de ani, suferea de pierderea soţiei, avea o sănătate şubrezită şi era complet neînzestrat cu calităţile necesare ca să aibă grijă de nişte copii mici, pe care abia îi cunoştea. Din cei zece ani ai mei de viaţă şi nouă ai lui Dietmar, locuise cu noi cel mult câteva luni. Era categoric cam târziu să înceapă să fie tată.

Acum cred că înţeleg de ce ne-a chemat Hermann la Bad Salzuflen. Cred că tatăl meu încă o mai iubea pe Gisela şi spera că prezenţa noastră acolo ar fi putut cumva s-o atragă pe ea din nou lângă el; că, în ciuda legăturii ei amoroase evidente cu un alt bărbat – şi a copilului lor –, eu şi Dietmar puteam fi liantul care să repare acea căsnicie stricată.

În această privinţă, ca şi în aproape toate celelalte, avea să fie dezamăgit. Mama venea ocazional să ne viziteze (era păstrat un dormitor separat pentru uzul ei exclusiv în casa elegantă, deşi departe de a fi fost grandioasă, de pe *Akazienstrasse* – Strada Salcâmului), dar nu s-a pus niciodată problema împăcării.

Din momentul în care am ajuns, viaţa noastră la Bad Salzuflen a fost cumplită. Dietmar era zglobiu şi dificil încă

de mic, dar nu cine ştie ce obraznic. Astăzi, cred c-ar fi putut fi diagnosticat cu deficit de atenţie; cu siguranţă, el şi Hermann duceau un război al voinţelor. În mod constant, ajungea târziu acasă de la şcoală – deşi nu părea vreodată dornic să înveţe acolo –, iar Hermann, care era impulsiv în cele mai multe situaţii, nu avea nici înţelegere, nici răbdare pentru băieţelul acela enervant. În scurt timp, a început să-l bată pe Dietmar.

Era înfricoşător de privit: odată, l-a aruncat efectiv în celălalt capăt al camerei. Şi, totuşi, într-un fel, lui Dietmar nu-i era teamă de el. În schimb, eu eram îngrozită: chiar dacă tatăl meu nu m-a lovit niciodată, mereu trăiam cu teamă, din cauza temperamentului lui. Am început să mă bazez pe Dietmar să-i ceară permisiunea lui Hermann pentru a face până şi cele mai mărunte lucruri. Într-o zi, voiam să mergem la scăldat, dar eu n-am îndrăznit să cer voie. Dietmar s-a dus imediat în locul meu şi ni s-a dat voie, dar asta n-a schimbat situaţia pentru mine. Eram la fel de speriată să-i vorbesc tatălui meu. Şi, apoi, Dietmar a fost luat de acolo.

Cineva – probabil, Departamentul pentru Protecţia Copilului din guvernul local – a hotărât că, din moment ce Hermann nu locuia cu soţia lui şi, prin urmare, nu exista o mamă în casa noastră, Dietmar nu mai putea locui cu noi.

Au fost mai multe aspecte ciudate ale acestei decizii. În primul rând, i-a fost aplicată numai lui Dietmar: deşi eu eram doar cu mai puţin de un an mai mare decât el, autorităţile n-au părut să considere c-ar fi trebuit să fiu luată şi eu din grija tatălui meu. Oficial, motivul pentru această decizie a fost că urma să fiu îngrijită de cuplul de vârstă medie care locuia cu noi ca bucătăreasă-menajeră a lui Hermann şi, respectiv, om bun la toate (familia Harţe). Dar nimeni nu a explicat de ce îngrijirea plătită, pe care

mi-ar fi asigurat-o Emmi şi Karl Harţe, era potrivită pentru mine, dar insuficientă pentru fratele meu Dietmar.

Chiar mai năucitoare a fost dezvăluirea că Dietmar avea o familie – complet diferită de a noastră care locuia la München. Dac-aş fi fost mai mare, mi-aş fi dat seama, evident, că diferenţa de nouă luni dintre el şi mine însemna că era imposibil să fi avut amândoi aceeaşi mamă. Dar, şi dac-aş fi înţeles acest lucru, tot n-aş fi anticipat vreodată adevărul. A fost un şoc total pentru mine să descopăr – la vârsta de zece ani – că băiatul pe care-l ştiam dintotdeauna de frate fusese, de fapt, ţinut în plasament de părinţii mei.

Şi, astfel, s-a aflat că Dietmar avea un unchi, o mătuşă şi o soră – rude de-ale lui de sânge cu toţii –, care-l căutaseră, probabil. Nu-mi amintesc să-mi fi explicat vreodată cineva cum de venise el, de la bun început, să locuiască la noi, în loc să se ducă la ei: într-o zi, a fost luat, pur şi simplu, de la Bad Salzuflen. Se pare că nu s-a mai întors niciodată, de fapt, la familia demult pierdută; în schimb – din motive pe care nu le-am înţeles niciodată –, a fost dat în grija unei alte case de copii.

Îmi era cumplit de dor de Dietmar. Şi eram, acum, pe cont propriu (cu excepţia familiei Harte) în casa tatălui meu, iar, dacă este să mă iau după scrisorile mele către Gisela, eram absolut îngrozită:

22 iunie 1952

Dragă mami!

Trimite-mi, te rog, nişte plicuri şi timbre. Dragă mami, vino, te rog, săptămâna asta şi ia-mă la Hamburg. Nu mai pot sta cu tati. Trebuie să-ţi spun că teama mea faţă de el e mai mare ca înainte. M-a gonit din cameră, odată, pentru că plângeam după tine. Acum plâng în fiecare zi.

Dragă mami, vino, te rog, şi ia-mă imediat, nu mai suport să fiu aici cu tati. Sau vino şi stai aici de tot. Dar „nenea Harte” spune că şi ţie ţi-e teamă de tati. Dragă mami, poate îi poţi trimite timbrele lui „nenea Harte”, dar nu-i spune lui tati că ţi-am scris.

Mami, putem să aranjăm aşa: vii şi mă iei de tot şi-i explicăm lui tati că le-ai scris celor de la Hamburg [Departamentului de

Protecţie a Copilului], să le ceri voie să stau cu tine. Tu [îi explici că] nu ai scrisoarea la tine, dar promiţi s-o trimiţi, când ajungem la Hamburg.

Iar, la Hamburg, batem la maşină o scrisoare şi i-o trimitem lui tati şi zicem că a venit de la München. Aşa de mult mi-ar plăcea să vin la tine chiar de săptămâna asta, vino, te rog, repede să mă iei. Astăzi, iar am plâns, pentru că m-am gândit la tine. N-am chef de joacă, pentru că nu eşti aici. Vino, te rog, să mă iei pe 25 iunie. Salutări şi pupici de la Ingrid. Vino, te rog, să mă iei pe 25. Te rog, te rog, dragă mami.

Aceste rugăminţi au rămas nebăgate în seamă. Deşi a continuat să vină în vizite scurte, mama nu m-a luat niciodată acasă cu ea. Indiferent dacă i-a interzis tata sau dacă mama nu voia să stau cu ea, rezultatul a fost acelaşi: eram efectiv prizonieră în casa din Bad Salzuflen, cu un bătrân din ce în ce mai morocănos şi mai zgârcit.

Chiar şi având unsprezece ani, îmi dădeam seama că tatăl meu era mai puţin înstărit decât mama. El primea o pensie de stat de la noul guvern vest-german, răsplată pentru anii săi în slujba nu numai a kaizerului, dar şi a Reichului, ca ofiţer în armată. Dar pensia nu părea să-i ajungă, de pildă, ca să plătească să-i fie livrat ziarul în fiecare zi. În schimb, obişnuia să meargă în oraş, unde se oprea în faţa standului de ziare, afară, şi citea ediţia de

dimineaţă, care era mereu lipită în geam. Din când în când, îmi îngăduia să-l însoţesc.

Sănătatea lui Hermann se deteriora. De mulţi ani suferea de epilepsie (o boală pe care i-o ascunsese Giselei, se pare, când o ceruse în căsătorie). Acum, starea lui devenea din ce în ce mai gravă. Deşi nu l-am văzut niciodată în toiul unei crize de amploare, când îl apuca, devenea „absent” – complet pierdut în sine. Nu era chip să poţi să comunici cu el, şi se purta ciudat şi înfricoşător. Adesea, lua câte un cuţit în mână şi-l flutura sălbatic prin aer. Odată, a fost spitalizat şi, cât a lipsit el, *Frau* Harte a fost mai generoasă cu marmelada la micul dejun. Când a revenit acasă şi a văzut ce mult se consumase din borcan, Hermann s-a enervat. Am fost pedepsită, pentru evidenta mea lăcomie, să nu mai primesc marmeladă timp de o săptămână.

Şcoala a devenit refugiul meu. Mă împrietenisem cu alţi copii şi eram norocoasă că părinţii lor, probabil văzând cât de nefericită eram acasă, se purtau blând şi drăgăstos cu mine. îmi plăcea la nebunie să-mi petrec timpul cu ei, să remarc în vieţile lor lucrul pe care-l apreciam cel mai mult şi care-mi lipsea – o familie adevărată. Şi, apoi, când am împlinit unsprezece ani, am descoperit că nu sunt cine credeam eu că sunt.

M-am trezit, într-o dimineaţă, şi am constatat că nu puteam deschide ochii. Tatăl meu m-a dus la cabinetul doctorului.

Am stat în zona de primire, aşteptând să-mi vină rândul. Când doctorul a strigat numele „Erika Matko”, tata s-a ridicat în picioare şi m-a condus în camera de consultaţii. I-a înmânat carnetul meu de asigurare de sănătate şi am văzut că şi pe acela era imprimat numele „Erika Matko”.

Nu pricepeam de ce mi se spunea pe un alt nume. Dar n-am îndrăznit să le spun nimic doctorului sau tatălui meu, eram încă prea speriată de el ca să-l întreb ceva. La sfârşitul consultaţiei, mi s-a prescris o cură cu lămpi solare – un tratament destul de comun pe vremea aceea, pentru carenţe de vitamine (datând, mai mult ca sigur, din perioada şederii mele în casa de copii de pe insula Langeoog) – şi ne-am întors acasă. N-am pomenit nimic despre acel nume diferit, dar nici n-am uitat.

La scurt timp după aceea, am avut o conversaţie cu Frau Harţe. În fiecare zi de vineri, aveam obiceiul să facem curat amândouă prin casă şi puteam vorbi liber cu ea despre orice îmi trecea prin cap. Era cel mai apropiat lucru de o relaţie normală cu un adult pe care-l aveam. În timp ce lustruiam duşumeaua, am întrebat-o dacă ştia de ce numele meu era notat ca fiind Erika Matko.

Emmi mi-a spus că Hermann şi Gisela nu erau părinţii mei biologici. Mi-a povestit că, pe când eram foarte mică, cei doi mă luaseră în plasament, ca şi pe Dietmar, şi că numele meu iniţial acesta era: Erika Matko. Emmi nu s-a jenat să-mi spună că fusesem luată în plasament. Războiul afectase atâtea familii şi lăsase atât de mulţi copii fără părinţi, încât situaţia noastră era departe de a fi una ieşită din comun.

Nu-mi amintesc să mă fi supărat aflarea adevărului despre mine însămi. Nu eram ataşată de Hermann şi cred că am procesat informaţia, stabilind că aşa se explica răceala lui faţă de mine şi de ce nu mi se permitea să locuiesc cu Gisela.

Dar, desigur, m-am întrebat de unde proveneam. Am bănuit că părinţii mei erau germani – nu mi-a trecut vreodată prin minte să cred altceva – şi am făcut speculaţii cu privire la ce li se întâmplase. Poate că fuseseră în

puşcărie; poate că muriseră în război. Emmi mi-a spus că se întrebase dacă nu cumva eram, la origine, evreică, din cauza nasului meu proeminent. Dar, deşi tatăl meu îi spusese că eram un copil luat în plasament, mai mult de atât ea nu ştia. Restul erau simple speculaţii.

Bineînţeles că nu i-am spus nimic lui Hermann. Nici pe Gisela n-am întrebat-o în legătură cu asta, când a venit în vizită, data următoare. Însă Hermann trebuie să-i fi povestit despre vizita la cabinetul medical şi bănuiesc că s-a simţit obligată să spună ceva. A început prin a-mi povesti că fusesem luată în plasament şi că mă adusese dintr-o casă de copii, dar am întrerupt-o repede anunţând-o: „Ştiu!” Nu prea înţeleg nici acum de ce am oprit-o: poate că era felul meu copilăresc de a-i arăta că era prea târziu, că mă simţeam rănită că-mi ascunsese adevărul. Subiectul n-a mai fost readus vreodată în discuţie.

Singura persoană cu care mi-ar fi plăcut să vorbesc era Dietmar. Fuseserăm apropiaţi în casa de copii şi în cele câteva luni petrecute împreună în casa lui Hermann. Dar, între timp, el fusese deja luat şi dus departe şi nu aveam cum să-l contactez: nu aveam nici măcar o adresă la care să-i pot scrie.

Viaţa şi-a continuat cursul ca înainte. În fiecare dimineaţă, mergeam la şcoală – unde eram înscrisă şi cunoscută ca Ingrid von Oelhafen – şi mă întorceam după-amiaza la casa din Bad Salzuflen şi la bărbatul despre care aflasem că nu-mi era părinte biologic şi de care îmi era în continuare frică.

În următorii doi ani, sănătatea lui Hermann a continuat să se deterioreze, astfel încât, adesea, el era încă în pat când eu plecam la şcoală. Intram în camera lui, ca să-i spun bună dimineaţa, dar asta nu era, de fapt, decât o îndeplinire a obligaţiilor mele, ca fiică bună.

Apoi, într-o dimineaţă de aprilie 1954, spre sfârşitul trimestrului de primăvară şi aşteptând venirea lungii vacanţe de vară, mi-am luat la revedere de la el ca de obicei. Am observat că părea cam dezorientat, când am plecat, dar nu le-am spus nimic soţilor Harţe, deoarece am presupus că era doar un alt simptom al bolii lui. Când m-am întors de la şcoală, era într-o stare foarte proastă: se vedea clar că suferise un atac cerebral. Tatăl meu sau, mai degrabă, asistentul meu paternal – cum ştiam, de fapt, de acum că era – a fost dus la spital şi, două săptămâni mai târziu, a murit.

Trebuie să recunosc: nu am fost tristă. Eram fericită că scăpasem de el şi de principiile lui aspre şi neiertătoare. Şi presupuneam că, în sfârşit, urma să-mi fie îngăduit să locuiesc la Hamburg, cu Gisela. Ceea ce m-a durut, însă, a fost reacţia lui Emmi şi a lui Karl: m-au criticat aspru, pentru că nu le spusesem despre starea lui Hermann din acea dimineaţă.

Marile mele speranţe pentru o viaţă nouă cu mama – încă mă mai gândeam la ea ca la „mami”, deşi ştiam că nu eram copilul ei „adevărat” – nu s-au îndeplinit – nu imediat, cel puţin. Gisela era prea ocupată cu cabinetul ei prosper de fizioterapie şi cu fiul ei de cinci ani, Hubertus.

Vreme de şase luni interminabile, am continuat să locuiesc în casa lui Hermann, cu soţii Harţe având grijă de mine. Abia în octombrie 1954, am fost trimisă, în sfârşit, la Hamburg. Iar, la momentul respectiv, povestea ciudată a Erikăi Matko şi adevărata mea identitate păreau să fi fost date uitării.

Capitolul 5 Identitate

Identitatea pierdută a copiilor luaţi individual este problema socială a momentului pe continentul european.

Memorandum intern al Organizaţiei Internaţionale a

Refugiaţilor, mai 1949

Când aveam cincisprezece ani, mi-am văzut chipul pe un afiş de pe stradă. La zece ani după încheierea războiului şi la şapte după formarea noii Republici Federale, Germania era în continuare o naţiune de copii strămutaţi şi nerevendicaţi. Agenţiile Naţiunilor Unite căutaseră, în toţi aceşti ani, pe tot cuprinsul Europei, aproape două milioane de băieţi şi de fete dispăruţi, separaţi de părinţii lor din cauza bombardamentelor, a serviciului militar, a evacuărilor, a deportărilor, a muncii silnice, a epurărilor etnice sau a crimelor. În 1956, le dăduse de urmă numai la 343.000 dintre aceştia.

Crucea Roşie a decis că singura modalitate de a descoperi originile copiilor care ar fi putut fi aduşi în Germania în timpul războiului era să le posteze fotografiile, aşa cum arătau la vremea aceea, în coloanele de mică publicitate ale ziarelor. Sub aceste liste de feţe şi nume, era scris titlul: „Ne cunoaşte cineva părinţii şi originile?” De asemenea, se lipeau afişe mari pe coloane şi pe stâlpii de iluminat de pe străzi, în toată Germania de Vest. Pe unul dintre aceştia, în centrul Hamburgului, mi-am surprins chipul fotografiat la o vârstă mai mică, privindu-mă curios.

Inutil să mai spun, a fost un şoc. Habar n-aveam că mă căuta cineva, nici cum şi de unde făcuse rost de fotografia mea. Trebuia să presupun că le fusese dată autorităţilor de Gisela, dar nimeni nu-mi spusese nimic legat de acest lucru.

În momentul acela locuiam deja de doi ani în casa mamei mele de pe *Blumenstrasse* din Hamburg. Doi ani, în cursul cărora visurile mele de a avea o viaţă de familie fericită se dovediseră a fi doar o fantezie copilărească şi nerealistă. îmi petrecusem jumătate din viaţa de copil

tânjind după mama, suferind că nu eram iubită şi îngrijită. Când mi-am văzut poza pe afiş, devenisem conştientă de realitate – şi ea mă transformase în multe feluri.

Ştiam, desigur, că nu Gisela era mama mea adevărată, dar tot nu ştiam nimic despre când – cu atât mai puţin despre cum sau de ce – ea şi Hermann mă luaseră la ei şi lăsasem undeva la urmă interesul faţă de această chestiune. Voiam tare mult să mă agăţ de convingerea că aparţineam de Gisela şi de familia acesteia.

Nu mă puteam ascunde, însă, de modul în care mă trata Gisela. Nu era crudă; n-aş putea spune vreodată asta despre ea. Dar era evident rece – emoţional şi fizic – faţă de mine. Asta, într-un contrast flagrant cu celelalte relaţii ale ei. Profesional, era o fizioterapeută foarte bună: pacienţii ei clar o îndrăgeau, iar ea le răspundea la afecţiune.

Şi faţă de rudele ei se purta cu căldură: cu mama şi sora ei (mătuşa Eka, către care mă îndreptam tot mai mult, după dragoste şi înţelegere) şi cu fiul ei. Hubertus era cu opt ani mai mic decât mine: un băiat foarte frumuşel, care – spre deosebire de mine la vârsta lui – vorbea bine şi fluent. Poate că mi-ar fi fost uşor să nu-l plac: la urma urmei, era copilul natural al Giselei şi locuise în casa din Hamburg, înainte ca mie să-mi fie îngăduit să stau acolo. Dar, deşi îmi displăcea faptul că Gisela părea capabilă să arate dragoste aproape oricui, în afară de mine, ajunsesem să ţin foarte mult la Hubertus, şi între noi exista o legătură strânsă.

Dar aceasta era o oază rară de lumină. Anii de adolescenţă sunt mereu dificili, în special pentru fete, cred. Acea etapă crucială dintre vârstele de treisprezece şi cincisprezece ani este, în general, una de nesiguranţă şi incertitudine şi un timp în care îţi vine prea uşor să-i critici

pe adulţi. Însă, în Germania, în 1956, acea confuzie biologică era exacerbată de criza naţională.

Naziştii şi războiul rupseseră legăturile anterior strânse din viaţa de familie germană, la fel de definitiv cum bombele şi tancurile distruseseră casele, podurile şi căile ferate din ţară. În plus faţă de crearea unei imense populaţii de orfani, bătăliile disperate şi de ultimă instanţă ale lui Hitler şterseseră delimitările dintre copilărie şi viaţa de adult, aruncându-i pe băieţii tineri în acea luptă zadarnică.

În anii de imediat după război, a fost adunată o armată de psihologi şi de asistenţi sociali internaţionali, pentru a trata problemele generaţiei viitoare a Germaniei. Bărbaţii şi femeile din Organizaţia Naţiunilor Unite de întrajutorare a Refugiaţilor (UNRRA) şi succesoarea ei, Organizaţia Internaţională a Refugiaţilor (IRO), au recunoscut că mulţi adolescenţi, la sfârşitul anilor 1940 şi începutul anilor 1950, creşteau în lipsa siguranţei emoţionale de care aveau nevoie – atât individual, cât şi ca parte a unei naţiuni emergente. Un memorandum intern de la IRO, din mai 1949, evidenţia criza în termeni clari: „Identitatea pierdută a copiilor luaţi individual este problema socială a momentului pe continentul european”.

Şi, astfel, în vreme ce secretarul de stat american, George Marshall, a alcătuit un vast plan de ajutorare economică, pentru a reconstrui infrastructura distrusă şi economia Germaniei (şi a restului Europei), UNRRA şi IRO s-au apucat să lucreze la ceea ce au denumit un „Plan Marshall psihologic” pentru copiii ei.

Mai întâi, trebuia să ne identifice. Pe lângă afişe, anunţurile radio îi instruiau pe cei care aveau copii luaţi în plasament din alte ţări să anunţe la oficiul local de administraţie pentru tineret.

Cum ne afecta pe noi asta? Ce a făcut Gisela n-aş fi putut să vă spun atunci: aveau să treacă zeci de ani până să aflu că s-a întâlnit cu anchetatorii, fără să-mi spună şi mie. Dar, când m-am trezit faţă în faţă cu poza mea de pe afiş, m-au încercat emoţii contradictorii.

Bineînţeles că m-am întrebat cine-mi erau adevăraţii părinţi. Poate că tatăl meu fusese – asemenea lui Hermann – o fi→

ţer în Wehrmacht şi plecase la război, lăsându-mă cu o mamă care fie nu m-a vrut, fie nu s-a descurcat singură cu un copil. Acestea erau gândurile mele raţionale. Dar, în spatele lor, simţeam împunsăturile chinuitoare ale fricii şi ale speranţei. Speram ca mama mea biologică să vadă afişele şi să apară brusc, să-mi transmită că mă voia deacum. Teamă, deoarece, dacă vreodată ar fi făcut asta, eram îngrijorată de ce fel de persoană s-ar fi dovedit a fi acea femeie. Poate c-ar fi fost mai rea decât Gisela, poate că nici măcar nu m-ar fi plăcut?

Dar acestea erau doar nişte emoţii trecătoare, şi mi s-a părut mai uşor, până la urmă, să le înăbuş din faşă, decât să insist pe seama lor. Chiar dacă nu eram fericită şi ştiam că familiile Von Oelhafen şi Andersen nu erau rudele mele de sânge, mă agăţam de convingerea că le aparţineam, într-un fel.

Pare ciudat, oare, că misterul identităţii şi al provenienţei mele nu fusese niciodată discutat? Probabil. La vremea respectivă, era simplu: nu aveam o relaţie suficient de apropiată cu Gisela, încât să-i pun întrebări dificile. Avea să mai treacă mult timp, până să înţeleg că ea, poate, avea motive întemeiate să nu vrea să scormonească trecutul.

Indiferent de ce motiv a avut, subiectul nu a fost niciodată abordat: peste tot, eram prezentată drept Ingrid

von Oelhafen, numele sub care eram înregistrată la şcoală. Nu aveam o carte de identitate dintre cele noi, emise de guvernul federal începând din 1951, dar, întrucât eram copil, nimeni nu se gândise că mi-ar fi trebuit aşa ceva, până aş fi ajuns la vârsta majoratului: douăzeci şi unu de ani, pe vremea aceea.

Întâmplarea a făcut ca problema identităţii mele să se pună relativ repede. Nu mă descurcam grozav la şcoală: materiile abstracte – în special, matematica – nu erau punctul meu forte. Hotărâsem că voiam o carieră fie de asistent-pediatru, fie de veterinar, deşi Gisela cocheta cu alte idei. Mă trimisese să dau teste care arătau că aveam suficient potenţial pentru a lua echivalentul german al bacalaureatului, dar tot ea, Gisela, voia să câştig bani cât mai curând posibil. Prin urmare, a aranjat lucrurile astfel încât să termin cu şcoala încă de la vârsta de şaisprezece ani.

M-a nemulţumit această decizie şi eram convinsă că, în spatele tuturor acestor manevre, stătea faptul că nu eram copilul biologic al Giselei. Dar nu i-am cerut să se răzgândească. îmi pusesem în gând să nu-i cer niciodată nimic, pentru că-mi era teamă că m-ar fi refuzat. Privind în urmă, cred că asta era o formă de autoprotecţie, care izvora din perioada când o implorasem în zadar să mă ia din casa lui Hermann.

Planul Giselei era ca eu să mă specializez în fizioterapie, pentru ca, la un moment dat, să vin să lucrez în cabinetul ei. Dar, după cum s-a dovedit, n-am putut începe cursul de fizioterapie la colegiu timp de încă doi ani. Nici acum nu ştiu de ce am fost luată de la şcoală atât de devreme, dar, ca să-mi umplu timpul cu ceva, Gisela m-a trimis să locuiesc la fiul unui prieten de-al mamei ei, care deţinea o fermă lângă lacul Constanţa, la graniţa dintre

Germania, Elveţia şi Austria. Acolo trebuia să învăţ cum se administrează o gospodărie. Acea fermă se afla într-un sat numit Heiligenhaus. Era mică şi îndepărtată, având în apropiere doar trei sau patru case. În primele patru săptămâni, am plâns în fiecare noapte, pentru că-mi era foarte dor de casă. Treptat, însă, m-am obişnuit cu locul: fermierul avea şase fiice, iar ultimele două, în vârstă de paisprezece, respectiv doisprezece ani, mi-au devenit bune prietene. Soţia fermierului era blândă şi afectuoasă, aşa cum presupuneam c-ar trebui să fie o mamă. Am stat la ei vreme de unsprezece luni şi, chiar dacă n-am învăţat efectiv nicio treabă gospodărească sau tehnică de gătit – sarcinile mele erau, în principal, să spăl vasele şi să ajut la câmp –, au fost buni cu mine şi, fără să-şi propună asta, au obligat-o pe Gisela să întreprindă ceva legat de lipsa unor documente oficiale pentru mine.

La un moment dat, în timpul şederii mele acolo, familia a vrut să meargă în vacanţă în Elveţia. Dar eu nu aveam acte – nici carte de identitate, nici paşaport, nici măcar un certificat de naştere – care ne-ar fi fost necesare la trecerea frontierei. Singurul document pe care putea să mi-l procure cineva părea să fie certificatul de asigurare socială de stat, iar acela era pe numele misterios de Erika Matko.

În 1957, copiii puteau fi trecuţi pe documentele părinţilor. Confruntându-se cu perspectiva de a mă lăsa singură acasă (ori de a-şi abandona cu totul planurile de vacanţă), fermierul m-a dat drept una dintre fiicele lui. Am trecut graniţa, dus şi întors, fără probleme. Dar acest lucru l-a determinat să-i scrie Giselei, îndemnând-o să-mi clarifice situaţia documentelor de identitate – dacă nu pentru alt motiv, măcar pentru că urma să fiu trimisă, în curând, undeva unde controalele de la frontieră aveau să

fie, probabil, mai puţin relaxate.

A mai trecut aproape un an, până când am început instruirea în fizioterapie. În loc să-mi petrec acel an la Hamburg, s-a aranjat să fiu trimisă în Anglia, să lucrez ca bonă. Aveam nevoie, însă, de paşaport.

Nici până în ziua de azi nu ştiu cum a rezolvat Gisela. N-am văzut niciodată un paşaport pe numele meu şi, dat fiind ceea ce urma să se întâmple, sunt cât se poate de sigură că nu mi s-a emis niciunul. Probabil că s-au obţinut nişte documente, de vreme ce am putut face lunga călătorie – tot singură – până într-un sătuc din Hertfordshire, la 50 de kilometri nord de Londra.

Familia la care urma să locuiesc era, evident, bogată. Tatăl era bancher şi călătorea zilnic la Londra. Soţia lui era cu mult mai tânără decât el şi-şi petrecea o mare parte din timp cu caii familiei. Dintre cei patru copii ai lor, doi erau plecaţi la Gordonstoun – celebra şcoală cu internat unde a fost elev şi prinţul Charles. Al treilea copil, un băiat de opt ani, li s-a alăturat, la scurt timp după venirea mea, lăsându-mă să am grijă doar de fetiţa de cinci ani. Am stat şase luni în casa lor mare şi mi-a plăcut experienţa pe deplin. Cei doi soţi s-au purtat frumos cu mine – aveam un dormitor minunat, cu baie personală – şi m-au făcut să mă simt ca un membru al familiei.

Privind retrospectiv, nu cred c-am recunoscut pe atunci ironia situaţiei de a găsi, în ţara foştilor duşmani ai ţării mele, căldura emoţională după care tânjisem acasă. Aveam doar şaptesprezece ani şi nu eram atât de informată în privinţa istoriei, cum am devenit de atunci. M-am întors la Hamburg cu amintiri fericite.

Fără ca eu să ştiu, cât fusesem plecată, problema identităţii mele reapăruse din nou în prim-plan. Se apropia data la care urma să-mi încep cursul de fizioterapie, iar

universitatea avea nevoie de certificatul meu de naştere, pentru a mă înregistra ca studentă. Presupun că Gisela era cumva implicată în rezolvarea acestui aspect. (Aveau să mai treacă mulţi ani, până să descopăr schimbul brusc de corespondenţă dintre diverse birouri guvernamentale – şi, în acele scrisori, primele aluzii la originile mele.) Dar, indiferent de ce le-a spus Gisela funcţionarilor, nu cred că era pe de-a întregul adevărat.

Noul meu certificat de naştere – din 1959, prima dată când existenţa mea era înregistrată oficial – mă desemna ca fiind Erika Matko. Era emis de *Standesamt* 1 din Berlin, registratura guvernului federal, special creată pentru a le emite acte persoanelor care veniseră (sau fuseseră aduse forţat) în Germania, în principal din est, şi care nu aveau alte documente. Şi, totuşi, în mod curios, locul naşterii mele era înregistrat ca fiind St. Sauerbrunn, în Austria. Era o dovadă care, mulţi ani mai târziu, avea să împiedice descoperirea identităţii mele adevărate.

La vremea respectivă, indiferent de certificatul meu de naştere, insistam în continuare că eram Ingrid von Oelhafen. Acesta era numele la care răspundeam şi sub care aveau să mă cunoască toţi colegii mei de la universitate.

Însă, pentru autorităţile academice, eram altcineva: mă înregistraseră sub numele de Erika Matko şi, trei ani mai târziu, când am absolvit, la vârsta de douăzeci şi unu de ani, acela a fost şi numele de pe certificatul meu de diplomă. Când le-am cerut celor de la universitate să-l schimbe cu Ingrid von Oelhafen, cererea mi-a fost refuzată: fără vreo hârtie oficială, prin care să demonstrez că eram Ingrid, administraţia insista că eram Erika.

Era 1962 şi de-acum ajunsesem adultă, pe cale să intru în câmpul muncii pentru prima dată (şi să-mi achit

taxele şi contribuţiile de asigurări sociale). Prima mea slujbă a fost la un institut din Pădurea Neagră. Mă obişnuisem să fiu la distanţă de casă: de când părăsisem şcoala, practic nu mai locuisem cu Gisela şi familia ei, pe *Blumenstrasse*. Şi m-am trezit bucurându-mă de noua mea viaţă departe de ea, fără complicaţiile care-mi hăituiseră existenţa în trecut, la Hamburg. Nu avea să ţină mult, însă.

În ultimii ani de pregătire, la scurt timp după aniversarea mea de 21 de ani, Gisela a suferit un accident grav. A căzut pe scări şi a intrat în comă, ceea ce a durat şase luni. Chiar dacă s-a trezit, în cele din urmă, era atât de grav bolnavă, încât a mai rămas în spital vreme de un an. Bunica mea şi mătuşa Eka îi preluaseră treburile pe durata spitalizării, dar, când a sosit vremea să fie externată, a fost nevoie de mine. Cu mult regret, mi-am lăsat slujba din Pădurea Neagră şi m-am întors la Hamburg.

Gisela avea patruzeci şi nouă de ani: era încă relativ tânără şi mama unui băiat, dar acum grav infirmă. Căderea o lăsase cu sechele pe creier şi era realmente incapabilă să meargă. Nu exista nicio perspectivă de-a o vedea reluându-şi activitatea la cabinetul ei de fizioterapie; în schimb, s-a hotărât că eu trebuia s-o înlocuiesc.

Era ultimul lucru pe care mi-l doream. Mă simţeam stânjenită să preiau afacerea Giselei, şi însemna că trebuia să-mi abandonez planurile de a pleca în America, unde îmi doream să studiez o tehnică nouă. Şi mai eram conştientă că relaţiile.com

plicate din familia Von Oelhafen n-ar fi fost uşor de gestionat.

M-am mutat la loc în vechea mea cameră din casa de pe *Blumenstrasse*. Era o perioadă dificilă: cu toţii, bunica,

mătuşa Eka, Hubertus şi eu, trebuia să ne adaptăm la noile circumstanţe – şi la boala Giselei. Pentru Hubertus, era deosebit de greu s-o vadă pe mama lui atât de neputincioasă, dar, pe măsură ce ea reînvăţa să se plimbe prin grădină şi chiar să împărtăşească, din când în când, momente de veselie, nefericirea lui s-a mai disipat.

Marea problemă era că Hubertus şi mătuşa Eka nu se înţelegeau, şi asta ducea frecvent la certuri. Eram prinsă între ei, lucru pe care-l detestam, deoarece fiecare căuta sprijin la mine, în detrimentul celuilalt. Nici cu Gisela nu erau lucrurile mai simple. Într-o oarecare măsură, era ca un copil mic, iar mătuşa avea tendinţa să-i vorbească asemenea unui profesor sever care se adresa unui elev recalcitrant – şi e de înţeles că mamei îi displăcea acest lucru şi că devenea încăpăţânată.

Mie şi lui Hubertus ne era mai uşor s-o acceptăm pe Gisela cum era acum, deşi adeseori mă surprindeam nedreptăţită: eram făcută, în continuare, să mă simt ca o persoană din afară, cu puţine drepturi, dar cu o responsabilitate enormă. Nu mi se părea corect sau cinstit, dar ştiam că nu aveam de ales decât să continui ce făceam, şi cât mai bine.

După o vreme, pentru prima dată de când mă ştiam, relaţia mea cu Gisela s-a îmbunătăţit. Nu vorbeam prea mult, dar ea şi-a mai pierdut din răceala faţă de mine, care mă marcase în anii copilăriei. Sigur că mi-am dat seama de ce se întâmpla asta: invaliditatea o înmuiase, şi acum, că era din ce în ce mai dependentă de mine, îmi dădea de înţeles că eram necesară.

În alte împrejurări sau în alte familii, poate că s-ar fi ivit ocazia unei discuţii mai deschise şi mai cinstite despre trecutul meu şi despre cum ajunsesem să fiu luată în plasament de ea şi de Hermann. Dar asta nu s-a întâmplat.

Nu vorbeam niciodată despre Hermann; cred că, după moartea lui, ca şi mine (chiar dacă din motive foarte diferite), Gisela s-a simţit eliberată de el şi de povara mariajului lor eşuat. Poate că, din cauză că nu divorţaseră, se simţise legată de el şi bântuită de nevoia de a-şi justifica refuzul de a locui împreună.

Sau aşa presupun acum. Gisela n-a discutat niciodată cu mine despre căsătoria ei, aşa cum n-a vorbit niciodată despre originile mele.

Bineînţeles că întrebarea despre cine eram în realitate nu dispăruse. La mijlocul anilor 1960, am hotărât să iau problema în propriile mâini. Deşi îmi spuneam Ingrid von Oelhafen, oficial eram, în continuare, Erika Matko. Simţeam că venise vremea să-mi schimb numele în mod oficial cu echivalentul declarat în realitate.

Dar procesul s-a dovedit a fi mai dificil decât îmi închipuisem eu. Am aflat că legea germană îmi cerea să obţin permisiunea familiei Von Oelhafen. Chiar dacă mama mea, Gisela, ar fi fost suficient de întremată ca să-şi dea acordul, normele n-o recunoşteau nici pe ea drept membră a familiei Von Oelhafen. Preluase numele prin căsătorie: legea îi recunoştea doar pe cei care se născuseră cu acest nume drept adevăraţii deţinători ai moştenirii. Din nou, ieşea la iveală vechea credinţă germană în sacralitatea sângelui.

În mod ironic, Hubertus fusese înregistrat ca Von Oelhafen şi astfel, în teorie, îi era îngăduit să acorde permisiunea. Dar el, din punct de vedere legal, era un copil, prea mic pentru a semna vreun document oficial. Nu ştiu de ce, dar Hubertus avea un tutore oficial, un avocat, şi, deci, a trebuit să-i scriu acelui tutore pentru a-i prezenta cazul meu. În cele din urmă, a fost de acord, cu o singură condiţie: nu-mi era îngăduit să-mi spun Ingrid von

Oelhafen, deoarece nu făceam parte din familia de sânge. În schimb, îmi puteam lua numele de „Ingrid Matko-von Oelhafen” – un semnal pentru lumea din afară că eram, într-un fel, un membru inferior al clanului. Era jignitor, dar nu aveam ce face: am semnat hârtiile şi mi-am obţinut noul nume. Certificatul a costat 100 de mărci.

Cam în aceeaşi perioadă, a trebuit să fac cerere pentru paşaport şi am descoperit alarmată, când am făcut solicitarea, că autorităţile voiau să mă clasifice drept „apatridă”. După toate aparenţele, chestiunea nerezolvată a locului unde mi se dăduse naştere şi de către cine era încă un obstacol în a fi recunoscută drept un cetăţean german veritabil. Eram stupefiată: această dispoziţie m-a făcut să mă simt o nulitate, de parcă aş fi fost un nimic, un nimeni. Nici nu puteam înţelege de ce ar fi trebuit să fie aşa – la urma urmei, plăteam impozite de mai bine de trei ani. Mai rău chiar, o asemenea clasificare ar fi putut însemna că nu-mi era îngăduit să votez la alegeri şi că n-aş fi putut călători liber în străinătate.

A durat multe luni şi a fost necesar ajutorul unui prieten avocat al Ekăi pentru ca guvernul să se îndure şi să-mi emită un paşaport care mă indica drept o germană adevărată. Nu ştiam pe atunci, dar, dac-ar fi fost ceva mai puţin invalidă (sau dacă ar fi fost mai onestă cu mine mai de timpuriu), Gisela mi-ar fi putut da un document pe care-l ţinuse ascuns mai bine de douăzeci de ani şi care ar mai fi putut reduce din hârţogăraie şi birocraţie. Dar nu era, şi nu mi l-a dat – şi aveau să mai treacă alte trei decenii până să-l găsesc, într-un loc secret, cu alte hârtii la fel de importante.

Despre acele decenii, am prea puţine de zis ca să fie relevant pentru această poveste. Mi-am petrecut şase ani în casa Giselei din Hamburg, ţinându-i în funcţiune

cabinetul de fizioterapie. Nu eram cine ştie ce fericită de acest aranjament: clientela Giselei era, în mare parte, alcătuită din vârstnici, iar interesele mele erau în altă parte. La un moment dat, a venit la cabinet o fetiţă de trei ani, care nu putea să meargă: oricât de mult mi-am dorit s-o ajut, nu eram calificată în acest sens. Din acel moment, am ştiut că voiam să lucrez cu copii.

Am aflat despre un curs la Innsbruck, în Tirolul austriac, unde aş fi putut învăţa o tehnică nouă pentru ajutorarea tinerilor cu dizabilităţi. Avea să mă ţină departe de Hamburg vreme de zece săptămâni şi era necesar un înlocuitor care să aibă grijă de cabinetul Giselei (cum încă îl consideram), cât eram eu plecată. Mătuşa Eka nu s-a bucurat de plecarea mea, dar eu eram hotărâtă.

Spre sfârşitul cursului, mi s-a oferit un post la clinica de la Universitatea din Innsbruck: mi-am făcut griji despre ce ar fi spus mătuşa mea – şi ce s-ar fi întâmplat cu Gisela –, dar, în final, am acceptat şi am petrecut un an fericit, lucrând în domeniul meu preferat şi într-un mediu unde mă simţeam confortabil.

În timpul şederii mele la Innsbruck, m-am îndrăgostit. Am cunoscut un tânăr originar din Osnabrück – oraş apropiat de Bad Salzuflen, unde locuisem cu Hermann, şi chiar mai aproape de casa din Hamburg. Am început o viaţă împreună la Osnabrück, chiar dacă în apartamente separate.

Relaţia noastră n-a durat. Din nu ştiu ce motive, nu mi se părea – nu mi s-a părut niciodată – uşor să menţin relaţii mature cu bărbaţii. Nu ştiu dacă asta avea legătură cu copilăria mea; ştiu doar că, deşi îmi plăcea ideea de a mă îndrăgosti, cei faţă de care mă simţeam adeseori atrasă nu-mi împărtăşeau sentimentele şi nu păreau să-mi placă vreodată acei bărbaţi care chiar observau la mine ceva ce-i

atrăgea.

Nu spun aceste lucruri ca să stârnesc compasiune: din fire nu mă simt confortabil făcând asta, iar, dacă n-am cunoscut niciodată intimitatea vieţii maritale şi nici nu am avut propriii copii, am avut norocul, totuşi, să găsesc mereu şi să păstrez prietenii bune cu alte femei care m-au susţinut. Şi am cunoscut, totodată, bucuria de a ajuta mulţi, mulţi copii: la începutul deceniului 1970, după ani de muncă prin spitale, mi-am înfiinţat propriul cabinet de fizioterapie, dedicat lucrului cu tineri cu dizabilităţi. Din acel moment, am lucrat şase zile pe săptămână, douăsprezece ore pe zi, stăpânită de nevoia de a-i ajuta. În fiecare an, am călătorit prin Europa, Anglia şi Statele Unite, am participat la cursuri de specializare, care-mi lărgeau sfera de înţelegere şi-mi dezvoltau abilităţile. A fost o carieră cu satisfacţii şi de-o viaţă, care mi-a adus o fericire imensă.

Dar ce s-a întâmplat cu Gisela, cu familiile Von Oelhafen şi Andersen? Ce s-a ales de viaţa de care m-am îndepărtat, la Hamburg, de misterul ciudat al naşterii mele şi de împrejurările prin care ajunsesem să fiu luată în plasament? Deşi am păstrat legătura cu familia de-a lungul întregii mele vieţi de adult – şi am rămas apropiată mai ales de mătuşa Eka –, nu m-am mai întors să locuiesc cu ei, nici să lucrez în firma Giselei.

Până să mă întorc efectiv – şi pentru scurtă vreme –, zidurile se prăbuşiseră deja pe teritoriul Germaniei şi în est.

Capitolul 6 Ziduri

Pentru că este un copil de sorginte germană, din ordinul Reichsführerului, va fi crescută într-o familie germană.

Sturmbannführer[11] Günther Tesch

La ora 22.45, joi, 9 noiembrie 1989, Zidul Berlinului – simbolul cel mai vizibil şi mai păzit al Cortinei de Fier – a început să se dărâme. Aveam 48 de ani; vreme de aproape jumătate de secol, viaţa mea şi vieţile compatrioţilor mei fuseseră modelate de împărţirea ţării noastre între Est şi Vest.

Fusese o separare amară: în spatele Zidului, Germania de Est îşi consolidase frontierele, ferecându-şi populaţia într-un stat poliţienesc, ideologic şi rigid. Cei care căutau să fugă, aşa cum a făcut Gisela cu mine şi cu Dietmar, găseau, în mod constant, calea blocată de sârmă ghimpată şi de puncte de control – şi de trupe cărora li se ordona să tragă în oricine încerca să-şi croiască drum spre libertate. Peste o mie de bărbaţi, femei şi copii fuseseră ucişi în încercarea lor de a scăpa din strânsoarea de fier a comunismului.

Şi, apoi, s-a încheiat. La capătul unei zile pline de confuzii şi de zvonuri, comandantul est-german al punctului principal de control[12] a deschis poarta şi le-a ordonat gărzilor să lase oamenii să treacă. Sute de *Ossis* – cum li se spunea celor din Est, de la cuvântul german *Ost* – s-au bulucit prin acel punct de trecere, pentru a fi întâmpinaţi de vest-berlinezii care-i aşteptau cu flori şi şampanie.

N-a durat mult şi o mulţime de *Wessis* s-au căţărat pe Zid, unde li s-au alăturat tineri din Germania de Est. Au dansat împreună, sărbătorindu-şi cu voioşie noua libertate. În câteva ore, camerele de televiziune imortalizau imagini

---

11 Grad paramilitar, folosit în organizaţii precum SS şi SA, echivalent cu cel de maior din alte forţe armate.

12 Este vorba de aşa-numitul Checkpoint Charlie, de fapt punctul de control C.

cu oamenii care foloseau ciocane şi dălţi pentru a sparge bucăţi din Zid; în curând, aceşti *Mauerspechte* (în traducere literală, „ciocănitori de zidă) au dărâmat porţiuni întregi din Zid, creând mai multe puncte neoficiale de trecere a frontierei.

Viteza derulării evenimentelor a luat prin surprindere ambele guverne, al Germaniei de Est şi al celei de Vest. În realitate, schimbarea plutea în aer de luni bune. Începuse în august, când Ungaria – din punct de vedere fizic şi politic, una dintre deviaţiile Blocului de Est creat de Moscova – şi-a demontat efectiv graniţa concretă cu Austria. În câteva săptămâni, mai mult de 13.000 de *Ossis* au călătorit spre Ungaria şi, de acolo, spre Austria. Când guvernul de la Budapesta a încercat să oprească afluxul, est-germanii, pur şi simplu, au luat cu asalt ambasada Germaniei de Vest şi au refuzat să se întoarcă la casele lor. A fost un act de nesupunere civică fără precedent, din partea unei naţiuni care, timp de cincizeci de ani, se obişnuise să asculte ordinele stăpânilor săi comunişti; şi mai urmau să se întâmple multe.

În acea toamnă timpurie, pe tot cuprinsul Germaniei de Est, au avut loc demonstraţii de masă. Protestatarii mărşăluiau pe străzi, cântând *Wirwollen raus*! („Vrem să ieşim!”) şi *Wir sind das Volk*! („Noi suntem poporul!”). Ziarele şi posturile de televiziune au început să proclame zorii unei revoluţii paşnice.

Până când a demisionat Erich Honecker din funcţia de secretar-general al Partidului Unităţii Socialiste, în octombrie, mişcarea devenise, pur şi simplu, de neoprit. Honecker nu era doar şeful statului; ca unul care fusese la cârma Germaniei de Est încă din primii ani ai deceniului 1970, era văzut ca întruchiparea însăşi a statului comunist.

În pofida semnalelor de avertisment, colapsul

graniţelor fizice a fost unul haotic şi neplanificat. În după-amiaza zilei de 9 noiembrie, o conferinţă de presă televizată din Berlinul de Est a făcut mai întâi aluzie că un exod limitat ar putea fi îngăduit. Dar, după ce au aflat de transmisiune, oamenii au început să se adune la cele şase puncte de control dintre Berlinul de Est şi cel de Vest, cerându-le gărzilor de frontieră să deschidă imediat porţile. Soldaţii au fost luaţi prin surprindere de numărul mare al celor care încercau să treacă în Vest; panicaţi, au început să dea telefoane, cerând instrucţiuni.

S-au lămurit curând că nimeni din guvernul în disoluţie al Germaniei de Est nu avea să-şi asume personal responsabilitatea de a ordona să se tragă în mulţime; prin urmare, grănicerii s-au dat la o parte şi le-au permis unor mulţimi uriaşe să treacă paşnic în Vest. Cu puţin înainte de ora 23, televiziunea vest-germană a cântat prohodul Republicii Democrate Germane:

Trăim o zi istorică. Germania de Est a declarat că, începând din acest moment, graniţele ei le sunt deschise tuturor. RDG îşi deschide frontierele… porţile din Zidul Berlinului rămân deschise.

Deschiderea – şi dezmembrarea hotărâtă – a Zidului Berlinului a fost inevitabil urmată de abandonarea tuturor punctelor de control dintre Germania de Est şi cea de Vest. Până la 1 iulie 1990, ziua în care marca vest-germană a fost adoptată pe tot cuprinsul Germaniei, toate punctele de control de la frontieră încetaseră să mai existe în mod oficial. Trei luni mai târziu, Germania de Est a fost dizolvată şi absorbită în noua republică unificată.

Ce au însemnat pentru mine toate acestea? Deşi m-am născut în primii ani de război, eram, de fapt, un copil al anilor 1950 – 1960 – decenii în care Germania de Vest a încercat să-şi ascundă crimele trecutului printre divizările

şi necazurile prezentului. Nu pot pretinde că reunificarea ţării mele a însemnat mai mult pentru mine decât a însemnat pentru majoritatea celor din generaţia mea: eram recunoscători că noi crescuserăm de partea „bună” a Cortinei de Fier şi vag liniştiţi de faptul că valul istoriei reinstaurase cumva ordinea corectă şi firească. Desigur, existau preocupări de natură economică: nimeni nu părea prea sigur care anume avea să fie preţul pentru noua noastră ţară, deşi existau previziuni constante şi aproape certe că miracolul economic german, motiv de invidie pentru Europa de atâta timp, ar fi fost ameninţat de nevoia de a ne sprijini fostul vecin, mai puţin dezvoltat şi falit. Dar asemenea temeri le-au avut, în primul rând, politicienii şi erau mai puţin îngrijorătoare pentru o fizioterapeută care avea propria ei afacere de succes şi trăia în siguranţă, în Saxonia Inferioară. Când a avut loc reunificarea Germaniei, aveam cincizeci de ani. Nu fusesem niciodată căsătorită şi duceam o viaţă comodă: eram asigurată din punct de vedere financiar, aveam o casă frumoasă şi lucram mai mult ca niciodată. Totuşi, norii se strângeau. Şi se concentrau, inevitabil, în jurul Giselei.

Sănătatea asistentei mele maternale se înrăutăţise cu trecerea anilor, iar acum avea dizabilităţi grave. Şi familia ei fusese încercată de drame. Hubertus, băieţelul chipeş pe care-l ştiam de copil, crescuse şi devenise un bărbat frumos, homosexual, iar, la mijlocul anilor 1980, a fost printre primii bărbaţi germani diagnosticaţi cu această nouă boală terifiantă – şi întotdeauna fatală, pe atunci – SIDA. în 1988, ni l-a luat.

Decizia de a angaja o infirmieră cu normă întreagă care să aibă grijă de Gisela părea cea mai bună cale de a-i asigura viitorul. Gisela era înstărită. Cabinetul ei de fizioterapeută îi asigurase un trai bun, şi atât cei din

neamul Von Oelhafen, cât şi familia Andersen aveau bani. Dar femeia pe care am angajat-o a întrezărit o şansă pentru ea însăşi. Nu mult după moartea lui Hubertus, profitând de durerea şi de mintea şubrezită a Giselei, a convins-o pe mama mea să se mute în Gran Canaria, unde, spunea ea, ar fi beneficiat de o climă ceva mai caldă. Aşa că s-au mutat împreună la peste 5.000 de kilometri depărtare de oricare dintre rudele Giselei. Mai grav este că însoţitoarea ei s-a străduit din plin să ne îndepărteze de Gisela şi s-o izoleze: niciunul dintre noi nu putea şi nu avea voie s-o contacteze.

Abia când Gisela s-a îmbolnăvit de demenţă senilă mi s-a dat permisiunea s-o vizitez. Ceea ce am găsit în Gran Canaria m-a tulburat profund: era clar că mama mea era complet dependentă de o femeie a cărei preocupare principală era de a o stoarce de cât mai mulţi bani, cât mai trăia. Trebuia făcut ceva.

Împreună cu mătuşa Eka, am depus o petiţie la Tribunalul de Tutelă german, solicitând emiterea unui ordin prin care să putem interveni în viaţa Giselei. Mai întâi, instanţa a refuzat să ne asculte plângerea, spunând că nu puteam avea nicio pretenţie, deoarece eram doar fiica adoptivă a Giselei, nu copilul ei biologic. Dar, deşi nu-mi stă în fire (nu sunt autoritară, de felul meu), am pus piciorul în prag. Le-am spus judecătorilor: „Voi sta aici, până mă veţi asculta. Voi rămâne în acest tribunal, până când veţi asculta ceea ce am de spus”.

În cele din urmă, au fost de acord cu mine. Am spus la tribunal că Gisela era controlată de îngrijitoarea ei şi că aceasta manipulase relaţia dintre ele în aşa fel încât fusese numită unul dintre beneficiarii principali ai testamentului Giselei. Am implorat să-i fie protejate interesele. Dar judecătorii nu erau pregătiţi decât să mă asculte. Până la

urmă, instanţa a refuzat să intervină.

Rămânea ca mătuşa Eka să încheie o înţelegere de compromis în privat, care să-i ofere Giselei o oarecare protecţie. Dar răul fusese făcut: Gisela a mai trăit până în 2002, însă n-am mai fost niciodată o familie.

Exilul ei în Gran Canaria a avut şi o parte pozitivă, totuşi. Când mătuşa Eka şi eu am înţeles, într-un târziu, că Gisela nu avea să se mai întoarcă niciodată la Hamburg, ne-am apucat să-i eliberăm camerele. Aşa am ajuns să găsesc jurnalul pe care-l ţinuse în copilăria mea.

Îmi voi aminti mereu clipa în care am pus mâna pe el şi emoţia pe care am resimţit-o, citindu-i cele câteva pagini scrise de mână. Eram atât de recunoscătoare: găsisem ceva despre mine şi viaţa mea de copil – era pentru prima dată când puteam să-mi imaginez efectiv trecutul. Dar, pe lângă bucurie, a fost şi durere.

Cred, pesemne, că nu realizasem până atunci în ce măsură, timp de aproape patruzeci de ani, îmi blocasem trăirile despre misterul copilăriei mele. Ţinând în mâini carneţelul, m-am simţit copleşită de senzaţia de rătăcire şi de incertitudine. De ce nu-mi dăduse mie jurnalul, în loc să-l ţină ascuns? Cum de nu îşi dăduse seama ce însemnătate ar fi avut el pentru mine?

Ceea ce făcea ca toate aceste lucruri să fie şi mai dureroase

9

era convingerea că descoperisem acel caiet numai pentru că Gisela – în toate sensurile posibile – mă abandonase încă o dată. Faptul că ea nu mai era în stare să înţeleagă acest lucru şi că îngrijitoarea ei, cu bună ştiinţă, îi exploata fragilitatea, nu schimba cu nimic realitatea: n-o puteam contacta, ca s-o întreb despre tot ceea ce scrisese în jurnal.

Probabil că sentimentul covârşitor de pierdere şi de-a fi fost rănită explică de ce nu m-am uitat mai cu atenţie la celelalte documente pe care le-am găsit în camera Giselei. Mi-am aruncat o privire pe ele şi am văzut ceea ce păreau a fi nişte documente legale despre acele proceduri prin care Gisela şi Hermann mă luau în plasament. Dar, în loc să le acord atenţia cuvenită, le-am pus deoparte şi m-am dedicat serviciului. Abia la sfârşitul secolului XX, mi s-a reamintit de existenţa lor.

Într-o zi din toamna lui 1999, eram, ca de obicei, în cabinetul meu, când a sunat telefonul. Am presupus că era un pacient sau, poate, o recomandare pentru un pacient nou. Dar, în dimineaţa aceea, doamna de la telefon nu era niciuna, nici alta. Mai întâi, a întrebat dacă eram Ingrid von Oelhafen, apoi mi-a explicat că era de la Crucea Roşie Germană. Iniţial, am fost nedumerită: de ce să mă sune pe mine Crucea Roşie? Nu aveam nicio legătură profesională cu organizaţia: şi sigur niciunul dintre pacienţii mei nu-mi fusese trimis vreodată de acolo.

Apoi, mi-a adresat o întrebare care m-a bulversat complet: mă interesa cumva să-mi caut părinţii naturali?

Mi-e greu să descriu emoţiile care m-au străbătut în acel moment. Atâta amar de vreme lăsasem undeva deoparte întrebările despre cine eram şi de unde veneam, spunându-mi că lucrul cu copiii cu dizabilităţi era mai important; deşi, este adevărat, cred că, în realitate, evitam chestiunea, poate de teama a ceea ce aş fi putut afla. Şi, astfel, am fost surprinsă când am descoperit că emoţia mea principală era, de fapt, o adevărată revelaţie: în sfârşit, aveam şansa de a-mi afla originile. Poate că de-acum eram, în sfârşit, pregătită să mă confrunt cu adevărul.

Multă vreme m-am gândit la lucrul acesta şi am ajuns

la concluzia că doar vârsta face diferenţa. Aveam cincizeci şi opt de ani când am primit acel telefon, iar acum, privind în urmă, îmi dau seama că, pe măsură ce îmbătrâneam, aveam tot mai multe întrebări despre istoria mea personală. Din acest punct de vedere, nu sunt singură: face parte din condiţia umană să ne revedem în gând trecutul, pe măsură ce anii se scurg. Existau şi considerente practice. Ori de câte ori aveam nevoie să merg la medic – un lucru care devine mult mai frecvent, cu trecerea anilor –, eram întrebată despre istoricul medical al familiei şi, desigur, mă vedeam nevoită să spun că nu aveam habar despre el.

N-am întrebat de unde ştia Crucea Roşie unde să mă găsească sau de unde ştiau că aveam un mister de rezolvat în familie. Pur şi simplu, am spus da şi am sperat ca totul să fie bine. Despre trecutul meu, nu mi se putea da nicio informaţie concretă. În schimb, femeia mi-a sugerat să iau legătura cu un istoric de la Universitatea din Mainz.

Îi rămân profund îndatorată lui Georg Lilienthal. Când m-am aşezat să-i scriu, habar nu aveam cine era – cu atât mai puţin cât de important avea să fie rolul său în povestea mea. Nu ştiam decât ce-mi spusese Crucea Roşie, că el era persoana care putea să-mi îndrepte paşii în direcţia pe care trebuia s-o urmez.

Am înţeles că dr. Lilienthal aştepta scrisoarea mea, aşa că i-am scris deschis şi cu sinceritate, explicându-i că-mi dorisem dintotdeauna să ştiu de unde proveneam, dar că nu ştiusem niciodată cum sau de unde să pornesc.

Când am pus la poştă scrisoarea, eram atât de emoţionată, încât mi-aş fi dorit să mă urc în maşină şi să merg la Mainz chiar a doua zi. Dar ceva îmi spunea că trebuia să aştept: orice informaţii ar fi deţinut omul acela, cu siguranţă avea nevoie de timp ca să le pună cap la cap.

Aşa că m-am hotărât să am răbdare şi să mă fac utilă, umblând prin documentele pe care le găsisem în camera Giselei. Mă simţeam foarte aproape de a descoperi povestea felului în care ajunsesem luată în plasament de Gisela şi Hermann şi frustrată de faptul că mă aflam încă în necunoscut. Dar aşteptasem cincizeci de ani ca să pornesc în această căutare – nu muream dacă mai aşteptam câteva săptămâni în plus.

Am scos la iveală cutia cu documente. În anii care trecuseră de când o găsisem, nu mă uitasem niciodată la nimic altceva decât la jurnal. Acum, am început să mă uit mai cu atenţie la teancul de documente şterse pe care le păstrase Gisela lângă el.

Deasupra era un cartonaş roz, cu colţurile îndoite. Era un certificat de vaccinare, datat 19 ianuarie 1944 şi semnat la Kohren-Sahlis, lângă Leipzig: arăta că Erika Matko, născută la 11 noiembrie 1941, într-o localitate numită St. Sauerbrunn, fusese vaccinată împotriva scarlatinei.

Data era semnificativă: ianuarie 1944 era cu câteva luni înainte ca eu să fiu luată în plasament de Gisela şi Hermann. Dar, în afară de faptul că era semnat de un doctor, nimic altceva de pe certificat nu arăta unde avusese loc vaccinarea sau la cererea cui. Ce organizaţie îşi avusese sediul la Kohren-Sahlis? Şi, dacă tot vine vorba, unde anume se afla St. Sauerbrunn? Un al doilea certificat înregistra vaccinările ulterioare. Pe verso, era o ştampilă oficială, pe care scria: *Lebensborn Heim Sonnenwiese Kohren-Sahlis*.

Heim însemna casă de copii: atâta lucru ştiam de când eram copil, şi cu siguranţă se potrivea cu luarea mea în plasament de către Hermann şi Gisela. Dar ce era Lebensborn? Până atunci, nu mai auzisem acel cuvânt.

Următorul document era şi mai năucitor. Datat 4 august 1944, părea să fie un fel de contract-chitanţă pentru asistenţii mei maternali:

Familia Hermann von Oelhafen, de pe Strada Gentz nr. 5, München, a luat-o la domiciliu, pe 3 iunie 1944, pe fetiţa de origine germană Erika Matkow [sic], născută la 11 noiembrie 1941. Pentru că este un copil de sorginte germană, din ordinul Reichsführerului, va fi crescută într-o familie germană.

Nu se va asigura nimic pentru întreţinerea copilului de nicio parte: copilul nu are niciun bun şi niciun venit. Părinţii de plasament sunt unici responsabili de întreţinerea ei.

După toate aparenţele, certificatul fusese emis la Steinhöring. Acesta, din câte ştiam, era un sătuc nu departe de München, dar altă informaţie nu mai exista despre organizaţia care-l emisese. Unicul indiciu era antetul din capul actului, aproape ilizibil din cauza perforărilor şi a trecerii timpului: *Der Reichskommissar für die Festigung deutschen Volkstums*, *Stabshauptamt* L. Habar n-aveam ce mai era şi asta; o scurtă cercetare mi-a arătat că reprezenta biroul Comisarului Reichului pentru întărirea Naţiunii Germane – o organizaţie nazistă. Cu ce anume se ocupa biroul respectiv, nu mi-a fost clar de la început.

În partea de jos a documentului, era semnătura unui anume doctor Tesch, care se autorecomanda ca *Sturmbannführer*. Oricine crescuse în Germania de după război cunoştea cuvântul: era un grad paramilitar din cel de-al Treilea Reich, echivalentul unui maior din armată, dar aproape în exclusivitate rezervat folosirii de către membrii trupelor SS. De ce ar fi avut vreo implicare în adopţia mea un ofiţer din sinistra organizaţie „Cap de

Mort"[13] a lui Heinrich Himmler? M-am uitat din nou la certificat: spunea că fusesem încredinţată unei familii germane „la ordinul Reichsführerului". Iar apărea Himmler. Năucitor, părea că al doilea om din ierarhie, după Hitler, cel mai temut om din Germania nazistă, jucase un rol în copilăria mea.

Eram disperată s-o întreb pe Gisela ce însemnau toate acestea – şi, în plus, de ce-mi ascunsese acele documente atâta vreme. Dar Gisela se afla în Gran Canaria şi, în acel moment, în ultimele stadii ale demenţei senile. Ştiam că n-aş fi primit niciun ajutor din partea ei.

De-acum, trecuse o săptămână de când îi trimisesem scrisoarea lui Georg Lilienthal. Mă întrebam dacă era cumva la serviciu sau dacă, din vreun motiv oarecare, nu voia să-mi împărtăşească lucrurile despre care Crucea Roşie îmi spusese că le ştia – sau, cel puţin, le bănuia – despre trecutul meu. Între timp, am hotărât să-mi încep propriile investigaţii. Am scris către Arhivele germane de stat (*Bundesarchiv*), întrebându-i pe cei de acolo dacă deţineau documente pe numele meu sau pe numele Erikăi Matko.

Am presupus, cu naivitate, că *Bundesarchiv* avea să-mi răspundă rapid: cât de greu să fie, în această eră a bazelor de date computerizate, să faci o simplă verificare a celor două nume? Eram pe punctul de a descoperi unul dintre paradoxurile noii Germanii: în timp ce noul stat era ocupat să scoată la lumină păcatele teribile comise de conducătorii vechiului stat al Germaniei de Est şi zelos în a-i îndepărta din viaţa publică pe cei care fuseseră implicaţi în poliţia secretă est-germană, Stasi, acelaşi stat

13a dministrarea lagărelor de exterminare, erau cunoscuţi drept SS-Totenkopf- verbände - însemnând unităţi sau regimente „Cap de Mort", (n.a.)

era cu mult mai puţin dornic să se confrunte cu crimele comise de Reichul de o Mie de Ani al lui Hitler.

În parte, aceasta era o moştenire a primilor ani de după război. Konrad Adenauer, primul cancelar al Germaniei de

Vest, se opusese cu vehemenţă celei mai mari părţi a eforturilor de denazificare ale puterilor aliate şi forţase eliberarea celor condamnaţi pentru crime de război în procesele de la Nürnberg. Ba chiar îl numise, ca mâna lui dreaptă în guvern, pe Hans Globke, un politician care redactase legi antisemite pentru Hitler în 1938.

De la bun început, nimeni nu dorise să privească mai îndeaproape în trecut şi, mulţi ani mai târziu, la sfârşitul secolului XX, cu toată poziţia sa fruntaşă, de forţă motrice a Uniunii Europene, Germania încă mai ascundea mizerii sub covorul istoriei – mizerii de care nu era nici pregătită, nici dornică să vorbească.

Zidul Berlinului nu fusese unica barieră care să despartă Germania de ea însăşi. Dacă naţiunea era de-acum reunificată, memoria noastră colectivă era încă, fără îndoială, neclară. În lunile următoare, aveam să aflu că orice era legat de misteriosul program Lebensborn părea să genereze doar accese repetate de amnezie. Se publicase foarte puţin pe această temă, iar informaţiile disponibile sugerau o poveste de ruşine naţională şi o moştenire încă învelită în secretomanie.

În timp ce aşteptam ca Georg Lilienthal şi *Bundesarchiv* să-mi răspundă, m-am gândit la telefonul de la Crucea Roşie. Femeia îmi păruse ezitantă în a-mi oferi informaţii: să fi încercat doar să mă avertizeze în privinţa problemelor pe care aveam să le întâmpin, atunci când aş fi vrut cu adevărat să-mi investighez trecutul? Poate, dar, oricât de dificilă ar fi fost sarcina, eu eram hotărâtă să

încerc. Nu mi-am dat seama, în timp ce mă pregăteam să mă lansez în propria mea investigaţie, că porneam într-o călătorie dureroasă în istoria tulbure a Germaniei, precum şi în cea a unei ţări care fusese cândva invadată şi prădată de ţara mea.

Capitolul 7 Izvorul vieţii

Legea eternă a naturii, de a menţine rasa pură, este moştenirea pe care mişcarea naţional-socialistă la oferit-o poporului german pe vecie.

Film de propagandă nazistă, 1935

Nu exista nicio localitate cu numele de St. Sauerbrunn.

Neavând alte date cu care să lucrez, am revenit la cea dintâi înregistrare a existenţei mele: acel cartonaş roz cu dovada vaccinării împotriva scarlatinei şi a difteriei. Din moment ce mi se certifica drept localitate de naştere acel St. Sauerbrunn, mi se părea locul cel mai logic de la care să încep. Dar, deşi am căutat prin atlase şi hărţi istorice ale Germaniei şi ale tuturor ţărilor pe care le invadaseră armatele lui Hitler, nu exista niciun oraş sau sat cu această denumire.

Cea mai apropiată, ca denumire, era staţiunea balneară austriacă Bad Sauerbrunn, aproape de graniţa cu Ungaria. La începutul anului 2000, am găsit adresa Ministerului de Externe austriac şi am scris o scrisoare lungă, rugându-i pe cei de acolo să mă ajute să găsesc orice dovadă a existenţei unei familii numite Matko, indiferent unde în vecinătatea localităţii Bad Sauerbrunn.

De-acum, devenisem destul de nerăbdătoare. Nu primisem niciun răspuns – cu atât mai puţin veşti – de la *Bundesarchiv* şi încă mai aşteptam ca Georg Lilienthal să-mi ofere informaţiile despre mine, pe care se presupunea că le găsise în timpul cercetărilor sale despre sistemul

Lebensborn.

Frustrată fiind, am început să caut informaţii despre această organizaţie cu denumire misterioasă. Ceea ce m-a frapat imediat a fost cât de puţine lucruri păreau să fi fost publicate pe această temă. La mai mult de cincizeci de ani de la sfârşitul războiului, teribila poveste a celui de-al Treilea Reich şi a crimelor sale fusese analizată şi cercetată în detalii meticuloase şi, totuşi, o căutare pe Google pentru Lebensborn oferea doar câteva rezultate, în mare parte repetitive.

După toate aparenţele, societatea Lebensborn (literal, înseamnă „izvor sau sursă a vieţii”) a fost întemeiată în 1935, ca un fel de organizaţie de asistenţă socială, susţinută financiar de nazişti, care să administreze maternităţi pe tot cuprinsul Germaniei; fusese înfiinţată ca reacţie la ceea ce se transforma rapid într-o criză demografică pentru noul Reich. Când Hitler a venit la putere, în anii 1930, populaţia Germaniei era deja în scădere de câteva decenii. În 1900, statisticile arătau o rată medie de 35, 8 naşteri la mia de locuitori; până în 1932, aceasta scăzuse la 14, 7. De la bun început, regimul nazist a fost hotărât să stopeze şi să răstoarne acest curs al lucrurilor. S-a început cu sloganuri – „Revenirea familiei la locul său de drept” era unul tipic –, apoi au fost introduse stimulente financiare, precum împrumuturi pentru căsătorie, subvenţii pentru copii şi alocaţii de familie, pentru a încuraja familiile cu mulţi copii. Formal, s-au pus şi bazele unui cult al maternităţii: în fiecare an, de ziua mamei lui Hitler, femeile fertile primeau Crucea de Onoare a Mamei Germane. Acelea care năşteau mai mult de patru copii primeau o medalie de bronz; peste şase copii – una de argint; iar aurul era pentru mamele cu mai mult de opt copii.

Cum această acţiune nu a dat rezultate suficient de rapid, au fost introduse legi noi, care interziceau publicitatea făcută contraceptivelor, iar clinicile de pionierat în planificarea familială din Germania au fost închise (în anii 1920, Germania fusese lider mondial în dezvoltarea unor dispozitive contraceptive, cum ar fi steriletul). Avorturile erau condamnate drept „acte de sabotaj împotriva viitorului rasial al Germaniei”.

Acea expresie, „viitor rasial”, a fost primul meu indiciu în privinţa realităţii care se ascundea în spatele aparent inofensivei societăţi Lebensborn. Deşi scopul declarat al acestor maternităţi era de a le permite femeilor, care altfel ar fi putut renunţa la o sarcină, să nască în siguranţă şi în secret – ajutând astfel la creşterea populaţiei Germaniei –, aceste case nu le erau deschise tuturor.

Desigur, eram conştientă de obsesia nazistă în privinţa rasei: doar aceasta fusese altarul pe care Hitler şi regimul său sacrificaseră mai bine de şase milioane de evrei. Ceea ce nu cunoşteam era extraordinara şi întortocheata reţea de organizaţii care fuseseră înfiinţate pentru a proteja „puritatea” rasei germane. Pe măsură ce înaintam cu cercetările, mă simţeam târâtă ca printr-o vizuină de iepure a nebuniei naţional-socialiste. În centrul ei, se afla figura sinistră a lui Heinrich Himmler.

Himmler aderase la partidul nazist în august 1923, la trei ani după înfiinţarea sa. Nu se numărase chiar printre primii fanatici – numărul carnetului său de membru era 14 303 –, dar în şase ani, a preluat conducerea celei mai puternice organizaţii paramilitare, *Schutzstaffel* („Eşalonul de apărare”), cunoscută mai bine după iniţialele sale: SS.

În calitate de Reichsführer SS, Himmler s-a dedicat creării unei organizaţii paralele şi, în cele din urmă, cu

mult mai puternice, care controla şi monitoriza partidul nazist. De multă vreme fusese interesat de cvasiştiinţa, la modă pe atunci, eugeniei şi a devenit obsedat de ideea unui trecut mistic, în care o rasă nordică de războinici cu sânge pur cucerise o mare parte a Europei. A început să reorganizeze trupele SS drept avangarda rasei renăscute a „supraoamenilor” arieni. Sub îndrumarea lui, solicitanţilor le erau examinate „calităţile” rasiale, el însuşi descriind astfel procesul: „Asemenea unui grădinar dintr-o pepinieră, care încearcă să reproducă o veche tulpină bună, care a fost denaturată şi afectată, am pornit de la principiile selecţiei plantelor şi, apoi, am continuat fără nicio reţinere să-i elimin ca pe nişte buruieni pe cei pe care am crezut că nu-i putem folosi la construirea organizaţiei SS”.

În 1931, Himmler a creat un departament separat, în cadrul SS, care să aibă grijă ca „selecţia plantelor” să decurgă fără probleme, aşa-numitul *Rasse und Siedlungshauptamt SS* sau Ruă HA. O traducere literală ar fi „Oficiul Principal pentru Colonizare şi Rasă din cadrul SS”; ceea ce însemna că organizaţia era, practic, dedicată protejării „purităţii rasiale” chiar în interiorul *Schutzstaffel*. Una dintre îndatoririle sale era să supravegheze căsătoriile membrilor SS: la ordinele lui Himmler personal, Ruă HA emitea un permis de căsătorie, numai după ce investigaţii detaliate ale originilor dovedeau că ambii parteneri aveau un pedigri rasial neîntrerupt, care să-i recomande a fi de viţă pur ariană, cel puţin din anul 1800.

Citind mai departe, am aflat că societatea Lebensborn fusese înfiinţată şi repartizată sub stindardul Ruă HA. Într-o circulară emisă la 13 decembrie 1936, Himmler pusese bazele descendenţei şi scopurilor noii sale

organizaţii:

Societatea Lebensborn se află sub controlul direct al Reichsführerului SS. Este parte integrantă a Oficiului Principal pentru Colonizare şi Rasă din cadrul SS, iar obiectivele sale sunt: [14]

a lui Hitler lucrurile acestea păreau să ţină de domeniul nebuniei. În limba germană, avem un cuvânt foarte elocvent pentru acest tip de nebunie fantasmagorică: *unglaublich*, adică incredibil. Cum s-ar putea „dovedi" o persoană valoroasă din punct de vedere rasial sau genetic – şi, în orice caz, ce ar putea însemna practic un astfel de concept bizar?

A reieşit că nu eram doar eu singura nedumerită. Am găsit o mulţime de referinţe la discuţii apărute în privinţa unităţilor Lebensborn. Unele dintre acestea datau încă din anii războiului şi sugerau că germanii obişnuiţi începuseră să fie îngrijoraţi de poveştile care spuneau că aceste aparente maternităţi erau, de fapt, nişte ferme de prăsilă ale SS-ului: locuri unde crema brigăzilor lui Himmler făcea cunoştinţă cu femei corespunzător de ariene, pentru a zămisli copii valoroşi din punct de vedere rasial pentru Reich. Bârfele erau false, dar secretomania din jurul sistemului Lebensborn a făcut astfel încât zvonurile să dăinuiască peste ani. Exista chiar un întreg gen de filme şi de cărţi de propagandă nazistă, dedicate mitologizării programului: un exemplu tipic a fost un film făcut în 1961, de un regizor german, şi larg răspândit pe internet, cu titlul în limba engleză: *Iubire la ordin* şi subtitlul strident: *Domnişoare forţate să procreeze nazişti*!

---

14 Să aibă grijă de mamele acelor copii.
Chiar şi pentru mine - o femeie germană, care mă născusem în timpul războiului, care trăisem toată viaţa într-o ţară care încerca să se împace cu moştenirea viziunii deformate

Mi-a fost ruşine şi m-am simţit oripilată. Am înţeles că poveştile despre fermele de prăsilă ale SS-ului nu erau altceva decât nişte fantezii absurde (foarte adesea, încercări cinice de a vinde filme şi romane de prost gust), dar, dacă asta ştia lumea – sau credea că ştie – despre Lebensborn, mai era, oare, surprinzător faptul că Germania modernă refuza să vorbească deschis despre acest lucru? Poate că de aceea nu primiseră cererile mele de informaţii de la *Bundesarchiv* niciun răspuns, după două luni de aşteptare. Singură, nu aveam prea multe şanse de a putea investiga sistemul Lebensborn, şi cu atât mai puţin să descopăr ce rol jucase el în cazul originilor mele.

Aveam nevoie de ajutor, dar un zid de tăcere părea să se ridice în jurul a orice avea de-a face cu acest colţ al istoriei naziste.

În februarie 2000, speranţele mele erau în continuare deşarte. Guvernul austriac răspunsese, într-un târziu, la scrisoarea mea cu privire la datele despre familia Matko din Bad Sauerbrunn: nu exista nicio astfel de înregistrare şi nici nu existase vreodată. Călătoria mea părea să se încheie, încă dinainte de a fi început. Dacă nu eram originară din Austria, unde mă născusem?

Apoi, câteva zile mai târziu, a sosit o scrisoare de la Georg Lilienthal din Mainz. Pentru prima dată, găseam indicii – informaţii concrete, istorice – despre Lebensborn şi cum se încadra sistemul în propria mea poveste. îmi scria cu grijă, făcând aluzie din nou la secretele dureroase care mă pândeau.

Stimată Frau Von Oelhafen.

Aş dori mai întâi să vă mulţumesc pentru încrederea pe care mi-aţi acordat-o prin scrisoarea pe care mi-aţi adresat-o, deoarece e vorba doar de nişte întrebări cu

privire la identitatea dumneavoastră. De aceea, mă bucur şi că doamna Fischer de la Crucea Roşie Germană a fost foarte grijulie în conversaţia pe care aţi avut-o... Va trebui să-mi cer scuze faţă de dumneavoastră. A durat mult să primiţi răspunsul meu la scrisoarea trimisă.

Şi, cât aţi aşteptat un semn din partea mea, pesemne că aţi ajuns să vă întrebaţi dacă solicitarea dumneavoastră a fost un lucru bun. Vă asigur că da.

Tăcerea mea îndelungată s-a datorat, în parte, unor motive externe (prea puţin timp pentru a pune documentele laolaltă şi a vă scrie); pe de altă parte, eram conştient de faptul că răspunsul nu avea să fie unul uşor, deoarece ştiu ce ar putea însemna pentru dumneavoastră. De aceea, am tot scris la epistola de faţă încă de pe la începutul lui ianuarie. Aşa am ajuns să conturez prezumtiva dumneavoastră soartă atât de cumpătat şi de o manieră aparent lipsită de emoţie. Nu am vrut să vă influenţez trăirile în niciun fel cu sentimentele mele.

Acum să revenim la cererea dumneavoastră. După cum scrieţi, faptul că aveţi două nume (Erika Matko şi Ingrid von Oelhafen) este cunoscut de mult. Presupun că de aceea v-aţi întrebat despre ce e vorba. Se pare că asistenţii dumneavoastră maternali nu au fost absolut deschişi nici măcar cu puţinul pe care-l ştiau despre dumneavoastră.

După ce am citit scrisoarea, nu pot spune cu exactitate ce sentimente am avut: anxietate şi teamă, da, însă acestea erau impregnate cu emoţie.

Ştiam, desigur, că nici Hermann şi nici Gisela nu-mi spuseseră vreodată adevărul despre originile mele. Într-o oarecare măsură, ajunsesem să mă conving singură că, dacă acest lucru nu fusese rezultatul tensiunilor vieţii de după război, trebuie să se fi datorat faptului că ei chiar nu

ştiau istoria originilor mele. Scrisoarea de la Lilienthal era prima ocazie care mi se oferea de a fi nevoită să mă confrunt cu posibilitatea ca familia mea de plasament să-mi fi ascuns în mod deliberat aceste informaţii.

Şi, apoi, a venit revelaţia pe care o aşteptasem şi la care aproape că sperasem. Cercetările lui Lilienthal au găsit numele Erika Matko în nişte registre de mult uitate ale programului Lebensborn. Fetiţa respectivă fusese crescută într-una dintre casele de copii ale sistemului, un loc denumit *Sonnenweise* („Pajiştea însorită”) de la Kohren-Sahlis. De vreme ce eram – sau fusesem cândva – Erika Matko, însemna că eram un copil din sistemul Lebensborn. Mai mult, investigaţiile sale îl convinseseră pe Lilienthal că Hermann şi Gisela îmi ascunseseră intenţionat aceste informaţii.

Acum existau dovezi documentare solide care să facă legătura dintre mine şi această organizaţie nazistă bizară şi încă ruşinoasă, care fusese sub controlul direct al SS-ului. Şi, totuşi, reacţia mea generală era una de euforie, nu de şoc. Părea incredibil, dar mi se oferea şansa de a afla, în sfârşit, cine eram şi de unde proveneam. Şi, într-un fel, descoperirea îmi aducea puţină linişte. Deşi nu înţelegeam încă adevărata natură a sistemului Lebensborn, mă puteam elibera de-acum de grijile cu care trăiam încă de când aflasem că fusesem luată în plasament.

Dacă, aşa cum arătase investigaţia mea iniţială, Lebensborn fusese un program politic, prin care solicitările regimului nazist treceau deasupra sentimentelor celor pe care-i conducea, poate că motivul pentru care părinţii mei adevăraţi mă dăduseră în plasament fusese, de asemenea, unul politic, şi nu (aşa cum mă temeam eu) ideea mult mai supărătoare că, pur şi simplu, nu doriseră să mă ţină. Această premisă m-a mai

liniştit, dar m-a şi speriat. Într-un fel oarecare, fusesem implicată în existenţa unei organizaţii care, cu aproape şaizeci de ani mai târziu, încă evoca frică şi dezgust. În mintea mea, am adăugat SS-ul pe lista în creştere de grupări naziste pe care trebuia să le investighez.

Scrisoarea lui Lilienthal cuprindea mai multe surprize, înţelegând că nu ştiam prea multe despre cum funcţiona programul Lebensborn, îmi explica felul în care ajunseseră copiii la *Sonnenweise*. Unii fuseseră născuţi în maternităţile din cadrul sistemului Lebensborn, apoi aduşi la Kohren-Sahlis, ca parte a programului lui Himmler de a spori populaţia Reichului german. Alţii, fuseseră, din câte se pare, răpiţi.

Cei născuţi în această maternitate erau copii germani ilegitimi din cadrul programului Lebensborn, pentru a fi daţi în plasament sau spre adopţie. Dar, la Kohren-Sahlis, mai erau şi copii aduşi din ţările ocupate de Germania şi care erau destinaţi germanizării.

Nu auzisem niciodată de „germanizare”. De ce să facă trafic naziştii cu copii din ţările pe care le invadaseră? Mi se spusese mereu că Hitler şi acoliţii săi considerau că oamenii din ţările cucerite erau, pur şi simplu, „subumani”. Şi ce legătură era între asta şi originea mea?

Lebensborn lucra cu familii germane de plasament, cu intenţia ulterioară de a-i da spre adopţie, după finalul victorios al războiului. Căderea celui de-al Treilea Reich a împiedicat realizarea acestor planuri. Majoritatea copiilor străini au revenit în ţările lor de obârşie. Totuşi, unii au rămas alături de familiile lor de plasament, în Germania.

Au existat diferite motive. Unii dintre aceşti părinţi de plasament chiar ţineau la familiile lor temporare. O parte dintre ei au ascuns originea străină chiar faţă de copiii preluaţi, de teamă că aceştia ar putea fi strămutaţi

din nou sau că şi-ar dori să se întoarcă la casele lor. Până la urmă, le era teamă să nu piardă dragostea şi afecţiunea copiilor pe care îi luaseră în grijă. De asemenea, voiau să-i protejeze pe copii de orice ostilităţi şi dificultăţi de integrare.

Acestea au fost adesea motivele pentru care copiii nu au fost adoptaţi după război, precum şi faptul că, în multe cazuri, lipseau documentele necesare.

Unii dintre Aliaţi nu au vrut să trimită copiii înapoi în ţările lor de origine, împotriva voinţei lor, aşa încât au rămas în familiile germane, în bună înţelegere cu autorităţile din ţările lor natale, deoarece nu mai era în viaţă niciun membru al familiilor biologice respective.

Şi, apoi, Lilienthal a lansat bomba cea mai mare:

Frâu von Oelhafen, credeţi că ar fi posibil să nu fiţi un copil din părinţi germani? Cunosc de multă vreme numele dumneavoastră, Erika Matko, şi numele părinţilor dumneavoastră de plasament, Von Oelhafen, din documente de la *Bundesarchiv*. Fac cercetări despre Lebensborn de mai bine de douăzeci de ani şi ştiu destinele multor copii din sistemul Lebensborn.

Numele lor sunt menţionate pe liste care au fost întocmite de Lebensborn pentru copii care urmau a fi germanizaţi, originari din Polonia, Iugoslavia şi Cehoslovacia (în administraţia Lebensborn, erau numiţi doar *Ost-Kinder* – „copii din Est") şi în registrele şi declaraţiile foştilor angajaţi din sistemul Lebensborn.

Deşi nu vă pot prezenta documente (cum ar fi un certificat de naştere), pentru a vă oferi, în sfârşit, linişte sufletească, posed, totuşi, anumite acte care par să indice că aţi fi originară din Iugoslavia.

După ce veţi fi citit scrisoarea mea, e posibil să vă întrebaţi: ce e de făcut acum? Nu vă pot răspunde la

această întrebare. Dar, dacă vreţi să continuaţi căutarea identităţii dumneavoastră, voi fi bucuros să vă ajut. Mă puteţi contacta oricând.

Răpire, germanizare, copii din Est – aceste cuvinte şi noţiuni îmi erau atât de străine, atât de îndepărtate de presupunerile pe care le făcusem când îmi începusem propriile investigaţii, încât nu ştiam la ce ar fi putut fi folosite. Deşi autorităţile austriece nu găsiseră nicio urmă a familiei Matko la Bad Sauerbrunn sau în apropiere de această localitate, eu tot crezusem că, făcând cercetări în trecut, aş fi ajuns cumva în Austria. Fusese, într-un fel, un gând reconfortant: în timpul pe care-l petrecusem la Innsbruck, ţara mi se păruse familiară. Şi nici nu exista vreo barieră lingvistică: limba germană era limbă naţională şi acolo. Acum, se părea că trebuia să iau totul de la zero – şi într-o limbă pe care n-o vorbisem niciodată. Mai rău, Iugoslavia însăşi nu mai exista: ultima dintre ţările de după fosta Cortină de Fier se dezintegrase într-un război civil sângeros, după care se împărţise într-o serie de mici state noi. De unde să încep – şi cum anume?

Am hotărât să-i dau crezare lui Georg Lilienthal. I-am scris, cerându-i să mă îndrume. Pe parcursul călătoriei mele în trecut, am avut norocul să dau peste oameni dornici să-şi sacrifice timpul şi să-mi împărtăşească din experienţa lor, pentru a-mi fi sprijin la fiecare pas şovăitor. Doctorul Lilienthal a fost primul şi, probabil, cel mai important dintre ghizi. Mi-a spus că trebuia să le scriu ministerelor germane de externe şi de interne, la Berlin.

M-a ajutat să compun scrisorile, fiecare dintre ele explicând situaţia mea şi afirmând convingerea că fusesem adusă din fosta Iugoslavie şi crescută în cadrul programului

Lebensborn: ceream asistenţă pentru a lua legătura

cu omologii lor din Europa de Est.

Cererile mele s-au lovit de un zid. Ambele ministere mi-au trimis răspunsuri tranşante, spunând că nu puteau face nimic pentru mine: singurul lucru pe care mi-l puteau sugera era să mă adresez guvernului din Slovenia – naţiune nou apărută în partea centrală a fostei Iugoslavii, cândva controlată de Reichul lui Hitler.

Cam în acelaşi timp, am primit răspuns şi la cererea mea iniţială, adresată către *Bundesarchiv*. Nici aceasta nu-mi era de ajutor: arhivele statului insistau că nu deţineau nimic relevant despre trecutul meu. Se creiona un tipar: nicio instituţie guvernamentală nu părea interesată să mă ajute să-mi investighez trecutul. Cum ştiam că Georg Lilienthal găsise deja documente referitoare la Erika Matko şi la casa de copii *Sonnenweise*, chiar în acele arhive, era clar că oficialităţile germane ezitau să vorbească despre Lebensborn. În următoarele luni, am întâmpinat opoziţie la tot pasul.

Georg Lilienthal m-a îndrumat către două alte colecţii de documente, mai puţin cunoscute, unde – spunea el – era posibil să găsesc informaţii despre Lebensborn. Şi a fost de acord să-şi folosească relaţiile pentru a afla cui trebuia să-i scriu în Slovenia.

Privind în urmă, îmi dau seama că acesta a fost punctul de cotitură al investigaţiei mele: de aici înainte, nu a mai existat cale de întoarcere. Odată ce-am început să scotocesc în cutiile de acte prăfuite, depozitate în arhive de pe cuprinsul Germaniei moderne, nu aveam cum să ştiu peste ce oseminte aveam să dau, ce secrete aveam să scot la iveală. Cam acesta e beneficiul analizei retrospective. La vremea aceea, nu m-am oprit să mă gândesc la ce făceam: atâta timp evitasem să mă gândesc la trecutul meu, dar acum eram hotărâtă să aflu tot şi orice se ştia despre mine

şi, prin extensie, despre cei care mă crescuseră. Dacă asta însemna să pun întrebări care să-i pună pe oameni în dificultate – ei bine, aşa avea să fie.

Capitolul 8 Bad Arolsen

Adolf Hitler a convins poporul german că rasa nordică este cea mai creativă, cea mai valoroasă dintre toate rasele de pe pământ. Prin urmare, sarcina lor cea mai importantă este să aibă grijă de sângele nordic valoros.

Heinrich Himmler, *Politica rasială* (publicaţie SS din 1943)

Bad Arolsen este un mic târguşor german, numai bun de cărţi poştale ilustrate. Vreme de mai bine de 250 de ani, a fost deţinut şi condus de prinţii de Waldeck-Pyrmont, pe atunci un principat suveran, care se întindea peste terenurile agricole fertile din landurile Hessa şi Saxonia Inferioară. Această familie aristocrată a construit o reşedinţă impozantă, în stil baroc, şi a întocmit schiţele pentru a construi oraşul din jurul ei într-o grilă perfect matematică de străzi. Dar, când au rămas fără bani, schema grandioasă era doar pe jumătate încheiată: ca să compenseze, secţiunile nedezvoltate au fost decorate cu tufe şi arbuşti.

Die Grosse Allee (Aleea cea Mare) e strada principală, care se desfăşoară în linie perfect dreaptă, pe o porţiune de un kilometru şi jumătate, de la est la vest, străjuită de 880 de stejari germani, postaţi parcă în formaţie strictă, cazonă. Chiar la jumătatea ei, se află o mostră dizgraţioasă de arhitectură postbelică, retrasă faţă de linia străzii, în spatele unui gard verde ca un zid lung, vrând parcă să fie aproape invizibilă vizitatorului întâmplător. Este arhiva Serviciului International de urmărire şi Depistare (ITS). Aici, întinzându-se fără noimă

pe câteva etaje şi revărsându-se chiar şi în clădiri-satelit, se află peste treizeci de milioane de dosare individuale, care păstrează evidenţa destinelor tuturor celor care au căzut victime acţiunii criminale naţional-socialiste.

Un clişeu al istoriei moderne spune că naziştii erau documentarişti minuţioşi. Dar cei 26.000 de metri liniari de documente originale şi cei 232 710 metri de microfilm – toată arhiva păstrată de ITS – stau mărturie pentru această minuţiozitate şi, potrivit lui Georg Lilienthal, undeva, în vastele grămezi de hârţoage, probabil că exista un document despre cum am devenit şi eu parte a programului Lebensborn.

M-am adresat acestei arhive în scris, la începutul primăverii anului 2000, solicitând ajutor în localizarea oricărui document care m-ar ajuta să-mi investighez originile. În teorie, ar fi trebuit să reprezinte o cerere directă: la urma urmei, exact pentru acest lucru fusese înfiinţat ITS. Dar, după cum aveam să constat, între teorie şi practică rămâne căscat un hău – şi ceea ce le separă, adesea, e politica.

În 1943, cartierul-general al Forţelor Aliate din Europa i-a cerut secţiunii internaţionale a Crucii Roşii Britanice să pună la punct un serviciu de înregistrare şi de dare în urmărire a persoanelor dispărute. Chiar şi în acea etapă de mijloc a războiului, la Washington şi la Londra se făceau deja planuri pentru ce avea să fie ulterior, existând conştiinţa că, la sfârşit, avea să existe un mare număr de oameni dezrădăcinaţi sau dispăruţi. Biroul Central de urmărire (CTB) a fost înfiinţat în februarie 1944: pe măsură ce războiul se muta spre est odată cu eliberarea fiecărui teritoriu de armatele germane, s-a mutat şi el de la Londra la Versailles, apoi la Frankfurt, înainte de a ajunge, într-un târziu, la Bad Arolsen, în 1946. Aici, investigatorii

săi au început să creeze o arhivă de documente naziste.

Probele veneau din fiecare colţ al fostului Reich. Forţele aliate le salvaseră din lagărele de concentrare şi exterminare sau le capturaseră fie de la ofiţerii din Wehrmacht, fie din registraturile centrale naziste. Fiecare foaie de hârtie se analiza în parte: din ele, CTB a putut începe să reconstituie soarta zecilor de milioane de bărbaţi, femei şi copii care fuseseră luaţi pentru muncă forţată, întemniţaţi sau omorâţi în Holocaust.

De la început, Aliaţii au avut două obiective, uneori contradictorii, pentru acest exerciţiu fără precedent. Primul era să pregătească evidenţe documentare sigure, de folosit la tribunalul pentru crime de război de la Nürnberg: pentru prima dată în istorie, liderii supravieţuitori ai unei ţări urmau să fie judecaţi în cadrul unor procese publice, pentru infracţiuni recent definite – crime împotriva umanităţii, conspiraţie pentru a duce un război de agresiune şi uciderea la scară industrială a evreilor şi est-europenilor (printre mulţi alţii).

Al doilea obiectiv, o ambiţie pe termen lung, era să creeze un mecanism care să le înlesnească supravieţuitorilor războiului – şi mai ales celor ai Holocaustului – regăsirea propriilor familii şi, dacă era posibil, reunirea ulterioară cu acestea. Şi, astfel, CTB a început să construiască, de la dosare, un index centralizator de nume ale tuturor persoanelor despre care se putea stabili că fuseseră victime ale regimului de teroare nazist.

Indiferent dacă şi-au dat seama sau nu de amploarea iniţiativei când au pus-o pe picioare, Aliaţii au fost curând copleşiţi fie şi numai de volumul cazurilor. Numai indexul de centralizare a numelor ajunsese să conţină destinele individuale a 50 de milioane de persoane. În spatele

fiecărui cartonaş al indexului scris de mână se afla un teanc de hârtii.

Pe măsură ce anii au trecut, responsabilitatea pentru gestionarea şi finanţarea acestui efort herculean a trecut de la o organizaţie la alta. În iulie 1947, proaspăt înfiinţata Organizaţie Internaţională pentru Refugiaţi a Naţiunilor Unite a preluat administrarea biroului, schimbându-i numele în Serviciul Internaţional de urmărire şi Depistare. După mai puţin de patru ani, a fost predat înapoi înaltului Comisariat al Forţelor Aliate pentru Germania – organismul înfiinţat de Statele Unite, Marea Britanie şi Franţa, pentru a-şi conduce sectoarele respective din fostul Reich. Când statutul de ţară ocupată al Germaniei a fost revocat, în 1954, ITS s-a desprins de Comitetul Internaţional al Crucii Roşii, care a insistat imediat să numească un administrator propriu, care să se ocupe de operaţiunile zilnice şi care, din motive întemeiate, să fie cetăţean elveţian. A fost un proces patetic de pasare a răspunderii financiare şi administrative, care a transformat în certitudine faptul că ITS era sortit să ajungă Cenuşăreasa vastei misiuni de arhivare postbelică.

Situaţia s-a înrăutăţit odată cu implementarea, în 1955, a Acordului de la Bonn, care ratifica oficial apariţia noii naţiuni a Germaniei de Vest. O clauză din acest document interzicea publicarea oricăror date care ar fi putut aduce prejudicii fostelor victime ale naziştilor sau familiilor acestora. Oricât de bine intenţionată ar fi fost, această clauză închidea, efectiv, arhiva de la Bad Arolsen pentru consultarea publică: nu le era permis nici istoricilor, nici ziariştilor să-i examineze conţinutul şi, cu toate că victimele individuale ale tiraniei erau capabile, teoretic, să ceară eventuale informaţii relevante, şi acest lucru a devenit prins în *Realpolitik* în Europa modernă.

La începutul anului 2000 – când abia depusesem cererea de ajutor –, Parlamentul german era presat să înfiinţeze un fond pentru despăgubirea unui număr estimat de un milion de supravieţuitori ai programului de muncă silnică şi însclavizare al naziştilor. Aceştia erau bărbaţi şi femei expediaţi din Europa de Est pentru a trudi în fabricile care menţineau în viaţă maşina de război a lui Hitler. În scurt timp, Bundestagul a aprobat o lege de înfiinţare a Fundaţiei pentru Rememorare, Responsabilitate şi Viitor (*Stiftung für Erinnerung, Verantwortung und Zukunft*), care avea să le facă plăţi celor care puteau dovedi că fuseseră afectaţi. Dovezile de care aveau nevoie erau deţinute în primul rând de ITS, inundată aproape instantaneu de cereri, drept pentru care toate celelalte investigaţii au fost fie ignorate, fie procesate necorespunzător. Printre acestea, se afla şi scrisoarea mea. Am primit ca răspuns o informare scurtă – şi complet incorectă, cum aveam să aflu mai târziu: că nu exista nici urmă a existenţei mele în dosare.

Şapte ani aveau să treacă, până când arhivele ITS au fost deschise pe deplin publicului larg – un timp pierdut, care urma să aibă un teribil impact asupra căutării familiei mele biologice. Dar, pentru a explica originile sistemului Lebensborn, trebuie să mă îndepărtez de cronologia mea personală şi să dau la o parte vălul de secretomanie care înconjura pe atunci localitatea Bad Arolsen. Printre milioanele de documente capturate de la maşina de război nazistă, se aflau multe dintre hârtiile personale ale lui Heinrich Himmler. Acestea au fost trimise la ITS, unde s-au deschis dosare separate pentru fiecare organizaţie din puzderia întemeiată de Reichsführer, precum şi pentru sistemul de credinţe bizare şi obsesive, care le susţinea.

Ideea otrăvită că o rasă este superioară alteia, în

virtutea purităţii sângelui ei, a început să circule în ultimele decenii ale secolului XIX. Pe la începutul anilor 1920, o întreagă „ştiinţă” bazată pe ea s-a răspândit de-a lungul şi de-a latul Europei şi lumii occidentale. Eugeniştii susţineau că, din moment ce anumite persoane erau de calitate mai bună decât altele, era corect din punct de vedere natural să îmbunătăţeşti efortul genetic uman general prin promovarea unei reproduceri sporite în rândurile celor din rasa ori clasa superioară şi, pe cale de consecinţă, prin stăvilirea reproducerii celor mai puţin dezirabili. La vremea aceea, o astfel de gândire era susţinută de persoane influente, printre care H.G. Wells şi Marie Stopes (fondatoarea planificării familiale moderne) şi de doi preşedinţi americani, Woodrow Wilson şi Theodore Roosevelt.

Au apărut societăţi eugenice, adesea înfiinţate de fundaţii americane bogate, pentru a promova (după spusele unei lucrări de cercetare din 1911 susţinută de Carnegie) „cele mai bune mijloace practice de a opri răspândirea plasmei cu microbi, defectuoase, din populaţia umană”. Sterilizarea şi eutanasierea erau cele mai populare metode sugerate.

Era vorba de un sistem de credinţe şi de un climat numai bune pentru nazişti, susţinând convingerea lor greşită că germanii erau adevăraţii descendenţi ai unei rase de supraoameni arieni (uneori denumiţi nordici), al căror destin era să conducă lumea. În 1925, Hitler a promovat această concepţie în manifestul său nazist autobiografic, *Mein Kampf* (*Lupta mea*):

Produsele culturii umane, realizările din artă, ştiinţă şi tehnologie cu care ne confruntăm astăzi sunt aproape exclusiv produsele creatoare ale arianului. Tocmai acest fapt ne înlesneşte să tragem concluzia, care nu este

nefondată, că doar el a fost fondatorul umanităţii superioare şi a fost, astfel, tocmai esenţa a ceea ce înţelegem prin termenul „om”.

Trebuie să luptăm pentru a proteja existenţa şi reproducerea rasei noastre şi ale poporului nostru, subzistenţa copiilor noştri şi puritatea sângelui nostru…

Patru ani mai târziu, şi-a continuat ideea într-un discurs la un miting de partid:

Dacă Germania ar obţine un milion de copii pe an şi ar elimina între 700.000 şi 800.000 dintre persoanele cele mai slabe, rezultatul final ar putea fi o creştere a forţei.

Era un refren preluat de bărbatul care a devenit cel mai puternic acolit al Führerului. Când Himmler a fost numit şef peste SS, în acelaşi an, le-a spus ofiţerilor săi superiori:

Dacă vom reuşi să restabilim rasa noastră nordică pe teritoriul şi în jurul Germaniei… şi din acest răsad să producem o populaţie de 200 de milioane de oameni, atunci lumea va fi a noastră. Prin urmare, suntem chemaţi să creăm o bază, pe care generaţia viitoare să poată crea istorie.

Unul dintre primele texte de lege aprobate de Hitler a fost Legea pentru prevenirea naşterii de copii cu boli ereditare. Aceasta cerea ca doctorii să înregistreze fiecare caz de boală ereditară din rândurile pacientelor aflate la vârsta de a naşte copii. Neconformarea era sancţionată cu amenzi substanţiale. Paragrafele din preambulul noii legi stabileau atât problema (aşa cum o vedeau naziştii), cât şi principala ei cauză:

De la Revoluţia Naţională [puciul cvasilegal, prin care Hitler a căpătat puterea de a conduce prin decret], opinia publică a devenit tot mai preocupată de întrebări privind politica demografică şi declinul continuu al ratei

natalităţii.

Însă nu doar declinul numeric al populaţiei este o cauză de îngrijorare serioasă, ci şi compoziţia genetică tot mai evidentă a poporului nostru.

Dacă, în mod tradiţional, familiile sănătoase au adoptat, în cea mai mare parte, o politică de a avea doar unul sau doi copii, un număr infinit de indivizi inferiori şi cei care suferă de boli ereditare se reproduc fără nicio reţinere, îngăduind ca progeniturile lor bolnave şi dezavantajate să fie o povară asupra comunităţii.

Soluţia era evidentă pentru gândirea nazistă: sterilizarea. A fost înfiinţat un sistem de Instanţe de Sănătate Genetică, pentru a ordona castrarea forţată a celor consideraţi sub standard. O măsură a efectului imediat al programului au constituit-o volumul şi rezultatul apelurilor: în mai puţin de un an, aproape 4.000 de persoane au încercat să schimbe deciziile autorităţilor de sterilizare. Doar 41 au reuşit. Cinci ani mai

t târziu, în preajma începerii celui de-al Doilea Război Mondial, cel puţin 320.000 de oameni fuseseră sterilizaţi forţat, ca urmare a acestei legislaţii.

Dar, dacă noua lege draconică aborda problema percepută a poluării sau a slăbirii rezervei de sânge a naţiunii de către „tipurile inferioare”, ea nu definea şi cum ar fi trebuit să fie această rezervă de sânge. În septembrie 1935, un doctor nazist de frunte, pe nume Gerhard Wagner, a anunţat într-un discurs că guvernul avea să introducă, în scurt timp, o „lege pentru protecţia sângelui german”. După câteva zile, acest lucru a fost oficializat sub forma Legilor de la Nürnberg.

Acestea introduceau patru categorii oficiale de fiinţe umane în statul naţional-socialist. Persoanele cu patru bunici germani erau clasificate drept „de sânge german

sau înrudit”; cei care aveau unul sau doi bunici evrei erau consideraţi ca provenind din „sânge amestecat” şi erau plasaţi – în ordinea descendentă a valorii – în două clase de *Mischling*[15]; în vreme ce oricine descindea din trei sau patru bunici evrei era iremediabil evreu.

Doar cei care fuseseră înregistraţi oficial ca fiind produs al „sângelui german sau înrudit” erau acum „acceptabili rasial” şi li se acorda statutul de *Reichsbürger* („cetăţeni ai Reichului”). *Mischling* erau plasaţi în categoria inferioară de *Staatsangehörige* („supuşi/aparţinători ai statului”). De atunci înainte, evreii au fost lipsiţi de toate drepturile cetăţeneşti, iar căsătoria dintre arieni şi non-arieni a fost scoasă în afara legii.

Naziştii au continuat prin oficializarea acestor clasificări rasiale. A fost introdus un nou set de documente oficiale, *Der Ariernachweis* („Certificatul Arian”), pentru a dovedi că titularul era un membru autentic al rasei ariene. Cei capabili să îndeplinească dezideratul ca descendenţa lor rasială să dateze, în timp, tocmai de la 1800 şi să arate că „niciunul dintre strămoşii lor paterni sau materni nu are sânge evreiesc sau colorat” primeau un *Grosser Ariernachweis* („Certificat Arian Superior”). Cei care puteau produce dovada numai a şapte certificare de naştere sau de botez (acoperindu-i pe ei înşişi, părinţii şi bunicii lor), precum şi trei certificate de căsătorie de la părinţii şi bunicii lor, primeau un document cu un calificativ „redus”, denumit *Kleiner Ariernachweis* („Certificat Arian Inferior”). Alte două hârtii au devenit vitale pentru existenţa în statul nazist. *Ahnenpass* („paşaportul strămoşilor”) era un certificat extras din

15 Literal: „hibrid/corcitură/metis“, termen folosit de regimul nazist pentru a-i identifica pe cei consideraţi a avea descendenţă mixtă ariano-ebraică.

evidenţele bisericii, care nota caracteristicile rasiale ale strămoşilor unei persoane. Adeseori, acesta era suplimentat cu un *Ahnentafel* („tabel al strămoşilor") – o versiune atent creionată a arborelui genealogic al familiei.

Legile de la Nürnberg şi certificatele rasiale izvorâte din ele au reprezentat baza pentru hotărârea naziştilor de a ajunge la o „soluţie finală" de exterminare a populaţiei evreieşti. Dar au fost, de asemenea, punctele de cotitură esenţiale ale reversului acelei politici – programul de creare a unei noi rase superioare de arieni pur-sânge, care să conducă Reichul de o Mie de Ani al lui Hitler. Organizaţia care avea să furnizeze acel rezultat era Lebensborn, iar arhitectul ei – Heinrich Himmler.

Hârtiile lui Himmler conţin propria sa explicaţie pentru întemeierea sistemului Lebensborn. Acesta pretindea că motivaţia lui era una benignă şi grijulie:

Am creat casele de copii Lebensborn, deoarece cred că nu e drept ca o fată năpăstuită, care aşteaptă un copil în afara căsătoriei, să fie izgonită de toată lumea… de toate aceste modele de virtute, de sex masculin şi feminin, care se simt îndreptăţite s-o condamne şi să se poarte urât cu ea. Nu cred că e corect ca ea să fie pedepsită, când statul nu-i oferă o unitate de ajutor.

Fiecărei femei din aceste case i se spune pe numele ei de botez. Una este *Frau* Maria şi alta, *Frau* Elisabeth – sau cine ştie ce alt nume. În aceste case, nimeni nu întreabă dacă sunt sau nu măritate: pur şi simplu, le educăm, le protejăm şi avem grijă de ele ca mame.

Chiar dacă era adevărat, a trebuit să-mi amintesc mie însămi că aceste case de copii Lebensborn nu erau deschise oricărei femei care se trezea însărcinată pe neaşteptate. Femeile evreice şi din categoria *Mischling* erau excluse, deoarece erau considerate fără valoare din

punct de vedere rasial.

Războiul devenind iminent, hârtiile Reichsführerului dezvăluiau o schimbare în programul Lebensborn. Nu mai era, pur şi simplu, condus de dorinţa de a creşte rezerva de sânge pur arian din rândurile populaţiei germane. Încă din octombrie 1939, Himmler analiza viitorul apropiat şi observa o ameninţare majoră la adresa planurilor sale de a crea o viitoare rasă superioară.

Fiecare război implică o pierdere importantă din sângele cel mai bun. Multe victorii câştigate prin forţa armelor au imprimat o înfrângere zguduitoare asupra vitalităţii şi sângelui naţiunii. Dar morţile, din păcate necesare, celor mai buni indivizi – oricât de regretabile – nu constituie cel mai rău aspect al acestei situaţii. Cu mult mai gravă este absenţa copiilor care nu li se vor mai naşte niciodată celor vii în timpul războiului sau celor morţi după el.

Astfel încât a emis un ordin revoluţionar pentru bărbaţii de sub comanda sa. Într-o proclamaţie marcată „document secret” şi trimisă fiecărui membru SS şi din poliţie, Reichsführerul îi instruia să-şi îndeplinească datoria sacră faţă de Reich, procreându-i noua generaţie, indiferent dacă erau căsătoriţi cu mamele sau nu.

Berlin, 28 octombrie 1939

Dincolo de limitările impuse de legi şi de convenţiile burgheze, care probabil că sunt necesare în alte circumstanţe, poate fi o nobilă sarcină pentru fetele şi femeile germane de sânge bun să devină, chiar şi în afara căsătoriei, nu din amuzament, ci dintr-o seriozitate profund morală, mame ale copiilor de soldaţi care pleacă la război şi a căror soartă cine ştie ce le va rezerva, dacă se vor întoarce în viaţă sau vor muri pentru Germania.

Pe durata ultimului război, mulţi soldaţi au hotărât,

dintr-un simţ al răspunderii, să nu mai aibă copii în timpul războiului, astfel încât soţiile lor să nu rămână în dificultate şi necaz, dacă ei ar muri. Voi, bărbaţi membri ai trupelor SS, nu trebuie să aveţi astfel de anxietăţi; ele sunt înlăturate prin următoarele reglementări:

1. Delegaţi speciali, aleşi de mine personal, vor prelua sub tutela lor, în numele Reichsführerului SS, toţi copiii legitimi şi nelegitimi de sânge bun, ai căror taţi au fost ucişi în război.

Noi vom susţine mamele respective şi ne vom ocupa de educaţia şi grijile materiale ale copiilor respectivi până la majorat, astfel încât nicio mamă sau văduvă să nu sufere din cauza lipsurilor.

2. În timpul războiului, SS va avea grijă de toţi copiii legitimi şi nelegitimi născuţi în timpul războiului şi, la nevoie, de toate mamele însărcinate. După război, când se întorc taţii, SS va acorda suplimentar un ajutor material generos, la cererile bine întemeiate depuse de persoanele individuale.

Bărbaţi SS şi voi, mame ale acestor copii la care Germania a sperat, arătaţi că sunteţi pregătiţi, prin credinţa voastră în Führer şi de dragul continuităţii sângelui şi a poporului nostru, să regeneraţi viaţa pentru Germania, la fel de curajos cum ştiţi să luptaţi şi să muriţi pentru Germania.

Ordinul nu doar că autoriza libertinajul sexual – îl solicita. Bărbaţilor şi femeilor de rasă pură li se ordona să procreeze, indiferent dacă erau sau nu căsătoriţi, astfel încât rezerva de „sânge bun” a naţiunii să fie perpetuată. Nu avea să existe nicio sancţiune financiară pentru producerea de copii nelegitimi, nici vreo stigmatizare socială.

E greu să exagerezi caracterul radical al decretului

lui Himmler. Deşi naziştii erau la putere de şase ani şi făcuseră multe pentru a submina fundaţiile tradiţionale, bazate pe familie, ale ţării, Germania era în continuare o societate conservatoare din punct de vedere religios. Sexul în afara căsătoriei era considerat tabu şi nici publicul, nici bisericile nu păreau pregătite să-şi abandoneze morala socială.

Chiar şi reprezentanţii partidului nazist şi militarii din Wehrmacht au reacţionat urât la noua politică în privinţa populaţiei a Reichsführerului. Şi, totuşi, Himmler a rămas de neclintit. La trei luni după „ordinul de procreere”, el a emis o declaraţie fermă şi fără menajamente către forţele sale:

Oficiul Reichsführerului SS şi

Şef al Poliţiei germane

Berlin, 30 ianuarie 1940

Ordin SS pentru tot efectivul SS şi al Poliţiei

Aţi luat la cunoştinţă ordinul meu din 28 octombrie 1939, prin care vă reaminteam datoria voastră de a procrea, pe cât este posibil în timpul războiului.

Acest act, care a fost conceput cu un simţ al decenţei şi a fost receptat în acelaşi sens, prezintă şi dezbate făţiş probleme reale. El a condus la idei greşite şi neînţelegeri din partea unor persoane. Prin urmare, consider că este necesar, pentru fiecare dintre voi, să ştiţi ce dubii şi neînţelegeri au apărut şi ce trebuie spus despre acestea.

S-a obiectat faţă de afirmaţia clară că există copii nelegitimi şi că unele femei şi fete singure şi nemăritate au devenit dintotdeauna mame ale unor astfel de copii din afara căsătoriei; ele vor exista mereu.

Nu are rost să discutăm acest aspect; cel mai bun răspuns este scrisoarea de la adjunctul Führerului către o mamă nemăritată, pe care o ataşez, împreună cu ordinul

meu din 28 octombrie 1939.

Adjunctul Führerului era Rudolf Hess. În ziua de Crăciun 1939, cotidianul partidului nazist, *Völkischer Beobachter* (*Observatorul rasial*) *t* a publicat o scrisoare deschisă către o mamă ipotetică nemăritată, în care Hess formula noua moralitate.

Filosofia de viaţă naţional-socialistă a dat familiei rolul acesteia în Stat, la care aceasta e îndrituită. Însă, în vremuri deosebite de urgenţă naţională, se pot institui măsuri speciale, diferite de principiile noastre de bază. Pe timp de război, care implică moartea a mulţi dintre cei mai buni bărbaţi, fiecare nouă viaţă are o importanţă specială pentru naţiune. Prin urmare, dacă bărbaţii tineri, acceptaţi din punct de vedere rasial, care pleacă în armată, lasă în urmă copii care le transferă mai departe sângele generaţiilor viitoare prin intermediul unei fete de vârstă potrivită şi cu ereditate similară sănătoasă... se vor lua măsuri pentru conservarea acestei bogăţii naţionale valoroase.

Apelând la Hess, pe atunci mai bine poziţionat în ierarhia regimului lui Hitler, Himmler îşi oferea, fără îndoială, o anumită acoperire politică. Dar propria sa autoritate în SS era absolută, iar credinţa sa în importanţa ei fundamentală pentru noua generaţie, de neclintit.

Cea mai gravă neînţelegere [a ordinului meu iniţial] priveşte paragraful care sună în felul următor: „Dincolo de limitările impuse de legi şi de convenţiile burgheze...” Potrivit acestuia, după cum l-au înţeles greşit unii, bărbaţii din SS sunt încurajaţi să abordeze soţiile soldaţilor plecaţi în armată. Oricât de greu de înţeles ar fi pentru noi o astfel de idee, trebuie s-o discutăm.

Ce cred, oare, despre femeile germane, cei care răspândesc sau repetă astfel de idei? Chiar dacă, într-o

naţiune de 82 de milioane de oameni, unii bărbaţi ar aborda o femeie măritată, din motive dezonorante sau din slăbiciune omenească, e nevoie de ambele părţi ca să existe seducţie: o parte care vrea să seducă şi o parte care consimte să fie sedusă.

Dincolo de principiul nostru că nu e de dorit abordarea soţiei unui camarad, considerăm că femeile germane sunt, probabil, cei mai buni paznici ai onoarei lor. Orice altă opinie ar trebui unanim respinsă de toţi bărbaţii drept insultă la adresa femeilor germane.

În ciuda tuturor protestelor indignate ale Reichsführerului, acest lucru era departe de a fi o respingere făţişă a acuzaţiei că promova sexul în afara căsătoriei. De mai mulţi ani, sporiseră temerile privind relaxarea moralităţii în organizaţiile naziste: în vara lui 1937, circulaseră prin toată ţara câteva mii de exemplare tipărite în particular ale unei scrisori deschise adresate lui Goebbels, ministrul responsabil cu propaganda în cadrul partidului nazist. Semnată cu pseudonimul „Michael Germanicus”, aceasta se referea punctual la promiscuitatea din rândurile mişcării naţional-socialiste:

...excesele sexuale din casele de ţară şi taberele Tineretului Hitlerist [*Hitler Jugend*]; moralitatea greşită din tabere şi a fetelor din Liga Domnişoarelor Germane [*Bund Deutscher Mădel*\ zise „tinere mame”...

Nici aruncarea în închisoare a celor prinşi în posesia scrisorii deschise, nici apărarea de către Himmler a „ordinului său de procreere” nu au suprimat vreodată complet această nelinişte publică adânc înrădăcinată, potrivit căreia casele de copii din sistemul Lebensborn erau folosite pentru relaţii sexuale între ofiţerii SS şi partenere ariene potrivite. Uneori, propriile declaraţii ale lui Himmler puneau gaz pe focul acestui zvon nefondat, cu

precădere pe descrierea sa privind rolul SS-ului în proces: „Recomandăm doar bărbaţi puri din punct de vedere rasial, cu valoare autentică, drept *Zeugungshelfer* [«ajutoare pentru procreere»]”. Privind retrospectiv, este uşor de înţeles de unde a pornit mitul potrivit căruia casele de copii ale sistemului Lebensborn erau, de fapt, „ferme de prăsilă ale SS-ului”.

Dar, lăsând la o parte zvonurile, rolul central jucat de SS în proiect era unul indubitabil. Declaraţia lui Himmler din ianuarie 1940 statua rolul său parental în programul Lebensborn:

S-a ridicat problema de ce soţiile celor din SS şi din poliţie sunt îngrijite într-un mod special şi nu sunt tratate la fel ca toate celelalte femei. Răspunsul e foarte simplu: deoarece membrii SS, din dorinţa lor de a face sacrificii şi din camaraderie, au strâns fondurile necesare, prin contribuţii voluntare din partea liderilor şi a bărbaţilor, care sunt virate organizaţiei Lebensborn de ani buni.

În urma acestei declaraţii, toate neînţelegerile ar trebui să fie clarificate. Dar depinde de voi, bărbaţi ai SS, ca, de fiecare dată când vă confruntaţi cu perspective ideologice contrare, să câştigaţi înţelegerea bărbaţilor şi a femeilor germane faţă de acest aspect sacru, atât de vital poporului nostru şi care este dincolo de ţinta tuturor glumelor ieftine şi a batjocurii.

Pentru a înţelege corespunzător sistemul Lebensborn, a trebuit să cercetez amănunţit istoria şi natura unei organizaţii care, la mai bine de cincizeci de ani după încheierea războiului, îşi păstrase puterea de a inspira frică şi ură. Trebuia să mă cufund în *Schutzstaffel*.

Capitolul 9 Ordinul

Un principiu de bază trebuie să fie regula absolută pentru SS.

Trebuie să fim oneşti, decenţi, loiali şi să ne comportăm camaradereşte doar faţă de membrii propriului nostru sânge.

Discursul lui Heinrich Himmler către ofiţerii SS.

6 octombrie 1943

Castelul Wewelsburg este situat pe o faleză abruptă, deasupra crestelor dealurilor şi pădurilor dese din Renania de Nord – Westfalia. La origine, a fost construit pentru prinţii-episcopi medievali, care au condus districtele rurale (*Landkreis*) din regiunea Paderborn; ei au fost cei care i-au creat dispunerea unică triunghiulară, cu trei turnuri rotunde legate prin ziduri masive de piatră.

În noiembrie 1933, Heinrich Himmler vizita regiunea. De la preluarea conducerii SS, fusese în căutarea unui amplasament potrivit, care să găzduiască o şcoală de instruire ideologică, dar şi să devină sediul ei spiritual. Când a văzut castelul Wewelsburg, a hotărât imediat să-l preia.

Reichsführerul avea planuri grandioase pentru achiziţia sa. Obsesia lui privitoare la trecutul Germaniei l-a convins că Westfalia era inima tradiţiei (fictive în întregime) a supraoamenilor arieni. Când a preluat oficial controlul asupra castelului, în septembrie 1934, ziarul *Völkischer Beobachter îşi* informa cititorii că fusese ţinută o ceremonie grandioasă, pentru a marca deschiderea şcolii SS dedicate cercetării istoriei şi mitologiei timpurii germanice, ca bază pentru „antrenamentul ideologic şi politic”.

Cotidianul nazist nu raporta motivaţia reală a lui Himmler, aceea de a crea un punct de rezistenţă care, în cuvintele sale, să fie „centrul lumii după Victoria Finală”. Întrucât organizaţia responsabilă de oferirea acestui triumf era *Schutzstaffel*, castelul Wewelsburg trebuia

transformat într-o fortăreaţă care să servească şi să glorifice legăturile sale mistice de frăţie.

SS şi-a început existenţa ca o mică forţă paramilitară dezorganizată, înfiinţată pentru a-l păzi pe Hitler în epoca violentă a anilor 1920, când nazişti înarmaţi duceau lupte de stradă cu oponenţii lor politici, pe străzile din sudul Germaniei. Când a fost promovat în fruntea ei, în 1926, Himmler s-a hotărât să transforme organizaţia. Uniforme noi, negre şi cu aspect voit sinistru, le-au înlocuit pe cele anterioare, care promovau ţinuta provincială *Stiefelhosen* („pantaloni cu bretele”); au fost impuse noi reguli, a fost interzis fumatul şi s-au instituit şedinţe de instrucţie militară.

Până a urcat la gradul oficial de Reichsführer SS, trei ani mai târziu, numărul membrilor organizaţiei sale crescuse de la câteva sute la cinci mii. Himmler a stabilit noi criterii de recrutare. Trebuia ca toţi solicitanţii să aibă cel puţin 1, 70 metri înălţime, iar cei care doreau să ocupe gradele inferioare să se înscrie pentru patru ani, urcând la doisprezece pentru subofiţeri şi douăzeci şi cinci pentru aspiranţii la gradele de ofiţeri, în pofida tuturor acestor cerinţe stricte, zeci de mii de bărbaţi au depus cereri.

Însă cerinţa legată de înălţime şi anii de serviciu promişi erau doar începutul. Din momentul în care a preluat controlul asupra SS-ului, Himmler a hotărât să-şi formeze gradaţii exclusiv din rândurile celor cu pedigri rasial bun. A alcătuit un sistem de notare prin care anumiţi „experţi rasiali”, special desemnaţi, evaluau înfăţişarea fizică (*Erscheinungsbild*) a fiecărui solicitant, înainte de a-i tria într-una dintre cele cinci categorii: „nordic pur” era cea de vârf, urmată, în ordinea descendentă a valorii, de „predominant nordic”, „uşor alpin, cu influenţe dinarice sau mediteraneene”, „predominant estic” şi „corcitură de

origine non-europeană”. Doar cei plasaţi în primele trei grupe erau luaţi în considerare pentru apartenenţă la noul SS; restul erau respinşi pe loc.

Acesta era doar primul obstacol. Cei care treceau testul rasial erau apoi supuşi unei evaluări riguroase a celorlalte atribute fizice. Pe o scară de unu la nouă, cei evaluaţi în primele patru categorii erau consideraţi automat acceptabili; cei a căror stare de sănătate sau al căror fizic îi condamna să iasă pe şapte sau mai rău erau daţi afară; nivelurile cinci şi şase, de rang mijlociu, primeau permisiunea mărinimoasă de a deveni bărbaţi SS, dacă zelul lor pentru cauza nazistă contrabalansa neconformitatea lor fizică.

Mai era, însă, un criteriu aplicat rigid. Fiecare membru potenţial, indiferent de rang, trebuia să fie în stare să ofere dovezi documentare ale descendentei sale rasiale. Pentru bărbaţii

9 9

Înrolaţi, acest pedigri trebuia să se întindă înapoi în timp până în anul 1800; ofiţerilor li se cerea să facă dovada moştenirii lor genetice de la mijlocul anilor 1700. Aşa cum cetăţenilor obişnuiţi ai statului naţional-socialist urmau să li se emită în curând certificate care-i proclamau arieni de grad superior sau inferior, fiecare membru al organizaţiei SS avea la el un *Sippenbuch* – un document genealogic care-i demonstra „sănătatea” rasială atestată istoric.

Scriind aceste lucruri, m-am chinuit să exprim natura îngrozitoare a filosofiei naziste. Este uşor de apelat la cuvinte de tipul *obscen* sau *grotesc*, dar cum poţi trece dincolo de clişee pentru a transmite cu adevărat oroarea unor astfel de idei? Ca femeie germană crescută în Reichul lui Hitler, am fost mereu conştientă, la modul cel mai intens, unde anume a sfârşit această obsesie legată de

rasă: într-un război şi o devastare globale, desigur, dar şi în lagărele de exterminare de la Auschwitz, Treblinka şi Bergen-Belsen. Sunt conştientă că nişte simple cuvinte nu pot face dreptate, dar şi că nu mă pot feri de această istorie, de care propriul meu trecut este legat inextricabil.

Reichsführerul nu intenţiona, pur şi simplu, să creeze o forţă de indivizi puri din punct de vedere rasial: în concepţia lui, SS-ul avea să fie fundaţia unei noi generaţii, părintele unei Rase Superioare. Acest plan a fost articulat pentru prima oară de bărbatul pe care Himmler l-a numit în conducerea organizaţiei sale pentru „Colonizare şi Rasă”, Ruă HA. Walther Darré, un fost crescător de pui, care s-a întors în Germania din Argentina, a scris un manifest intitulat *Sânge şi sol*, publicat în 1929 de editura de casă a partidului nazist:

Din rezervorul uman al SS-ului, vom procrea o nouă nobilime. Vom face acest lucru într-o manieră planificată şi potrivit legilor biologice – aşa cum cei de sânge nobil procedau instinctiv în vremuri de demult.

Himmler, care fusese cândva şi el crescător de păsări, a îmbrăţişat din toată inima această analogie agricolă, constatând că, prin adoptarea principiilor lui Darré, ar fi fost posibil „să atingi în sfera umană genul de succes pe care-l are cineva în domeniul cercetării animalelor sălbatice şi domestice”.

Dar Reichsführerul a dat de înţeles şi că această încercare de a crea o întreagă nouă generaţie trebuia păstrată în interiorul SS-ului ca organizaţie: nu avea nicidecum intenţia de a le permite membrilor preţioasei sale frăţii să se împerecheze în afara limitelor ei, păzite strict. Pentru a se asigura de asta, în 1932, a emis un Decret de Căsătorie şi Logodnă, în zece puncte, pentru

fiecare membru ai *Schutzstaffel*: [16]

3. Scopul dorit este acela de a crea un clan sănătos din punct de vedere ereditar al tipului strict nordic-german.

4. Certificatul de Căsătorie va fi acordat sau refuzat numai pe baza sănătăţii şi a eredităţii rasiale.

5. Fiecare bărbat membru al SS, care intenţionează să se căsătorească, trebuie să-şi procure în acest scop Certificatul de Căsătorie al Reichsführerului SS.

6. Membrii SS care se căsătoresc în ciuda neacordării Certificatului de Căsătorie, vor fi daţi afară din SS; li se va da şansa de a se retrage.

7. Alcătuirea în detaliu a cererilor de căsătorie cade în sarcina Oficiului de Rasă din cadrul SS.

8. Oficiul de Rasă din cadrul SS se ocupă de „Cartea Clanului SS”, în care vor fi trecute familiile membrilor SS după primirea Certificatelor de Căsătorie sau după acceptarea cererii de a se căsători.

9. Reichsführerul SS, conducătorul Oficiului de Rasă şi specialiştii acestui oficiu sunt obligaţi profesional să păstreze confidenţialitatea, sub prestare de jurământ.

10. SS crede că, prin acest Decret, a făcut un pas de mare importanţă. Batjocura, dispreţul şi neînţelegerea nu ne clintesc; viitorul ne aparţine!

Ca să asigure acest viitor, potenţialele cupluri care căutau binecuvântarea lui Himmler aveau de completat un chestionar cuprinzător, detaliind culoarea părului, a ochilor, a pielii şi atributele fizice, la care – şi mai bizar –

---

16 în conformitate cu ideologia naţional-socialistă şi realizând că viitorul poporului nostru depinde de conservarea rasei prin selecţie şi moştenire sănătoasă de sânge bun, institui, prin prezentul Decret, Certificatul de Căsătorie pentru toţi membrii necăsătoriţi din SS, valabil de la 1 ianuarie 1932.

trebuia să ataşeze fotografii ale lor în costume de baie.

În cazul în care scopul din spatele procesului era neclar, Reichsführerul îşi explicita raţionamentul într-o directivă către SS despre responsabilitatea lui în creşterea noii generaţii:

O căsătorie cu puţini copii nu este aproape cu nimic mai mult decât o legătură pasageră. Sper că membrii SS şi, mai ales, liderii organizaţiei vor da un bun exemplu. Patru copii sunt minimum necesari pentru un mariaj bun şi sănătos.

Himmler mai avea un plan pentru acei bărbaţi din SS care fie nu produceau, fie nu puteau produce copii: programul Lebensborn. În 1936, la doar nouă luni după înfiinţarea societăţii secrete, el a plasat-o sub controlul direct al SS-ului. Şi a dat de înţeles că se aştepta de la ofiţerii fără copii să ajute luând în casele lor cel puţin unii dintre copiii născuţi în sistemul Lebensborn.

În eventualitatea neproducerii de copii, este de datoria fiecărui lider SS să adopte copii valoroşi din punct de vedere rasial, fără boli ereditare, şi să le inculce spiritul filosofiei noastre.

Această propoziţie mi-a transmis un fior de groază prin tot corpul. Relaţia dintre Lebensborn şi SS nu ţinea, pur şi simplu, de controlul birocratic. În primul manifest Lebensborn, Himmler descria explicit profunda intercorelare dintre această societate aparent de binefacere şi uniformele negre ale *Schutzstaffel*:

Cheltuielile de îndeplinire a sarcinilor [organizaţiei Lebensborn] vor fi acoperite, în primă instanţă, prin abonamentele încheiate de membri. Fiecare lider SS ataşat biroului central are datoria de onoare să devină membru. Abonamentele sunt notate în funcţie de vârsta, venitul şi numărul de copii ale liderului SS…

Dacă la 28 de ani încă nu are copii, va datora un abonament mai mare. La vârsta de 38 de ani, ar trebui să aibă al doilea copil: dacă nu-l are, cotizaţia sa va creşte din nou.

Dacă, la vârstele potrivite, nu i se mai nasc alţi copii, va trebui din nou să achite creşteri corespunzătoare de cotizaţie. Cei care cred că pot scăpa de obligaţiile lor faţă de naţiune şi rasă rămânând singuri, vor plăti abonamente la un nivel mai mare, ceea ce-i va face să prefere căsătoria burlăciei.

Îmi vine greu să împac imaginea plină de compasiune a maternităţilor cu malefica reputaţie a SS-ului. Cum ar putea cineva – chiar aşa orbit şi obsedat de rasă, ca Himmler – să nu fi înţeles că regimentele sinistre Cap de Mort inspirau frică şi suspiciune, nu căldură şi încredere? Răspunsul, se pare, era că nu i-a păsat. În acelaşi timp, când i-a predat SS-ului controlul asupra organizaţiei Lebensborn, el a scris:

Ştiu că sunt oameni în Germania care se simt rău când ne văd tunicile negre. Înţelegem acest lucru; nu ne aşteptăm să fim plăcuţi de prea mulţi oameni.

Cu cât citeam mai mult, cu atât mai bine înţelegeam că SS era, în ultimă instanţă, un clan, insular şi secretos, proiectat să se confunde cu imaginea lui Himmler de ordin modern de cavaleri teutoni, care tânjeau pe veci după Sfântul Graal al purităţii rasiale. Sub îndrumarea Reichsführerului, castelul Wewelsburg a fost reconstruit, pentru a-i reflecta obsesia, încăperile au fost denumite după personaje din mitologie – una era „Graal”, alta „Regele Arthur”, iar în criptă au fost create două săli speciale. Aşa-numita *Obergruppenführersaal*[17] („Sala

17 Obergruppenführer era un grad din cadrul trupelor SS, echivalent cu cel de general cu trei stele din celelalte forţe armate.

Comandanţilor – Majori de Grupă”), cea mai de jos dintre cele două, era rezervată ritualurilor mistice pe care le organiza Himmler pentru cei doisprezece lideri SS cei mai importanţi, în jurul unei flăcări eterne centrale, sub o zvastică cioplită în acoperişul arcuit, Reichsführerul plănuia să ţină ceremonii care să celebreze moartea. Venerarea morţii era centrală în ideologia SS, de aici emblema Cap de Mort de pe chipiurile lor. Provenea din credinţa lui Himmler în misticul Amurg al zeilor – o viziune apocaliptică a distrugerii lumii prin foc şi apă, înainte de renaşterea ei într-o formă nouă, purificată.

Contrastul era unul absurd. Se presupunea că această organizaţie se ocupa de ocrotirea şi salvarea vieţilor noi din casele de copii Lebensborn. Însă regimul nazist avea deplină încredere în succesul său „inevitabil”. La doi ani după începerea războiului, Hitler declara public:

Nu mă îndoiesc nicio clipă că, în aproximativ o sută de ani de acum înainte, toată elita germană va fi un produs al SS-ului, deoarece numai SS practică selecţia rasială.

Pe de altă parte, Gregor Ebner, un medic de familie transformat în ofiţer SS şi numit de Himmler ofiţer medical şef pentru programul Lebensborn, estima că, „mulţumită caselor Lebensborn, în treizeci de ani, vom avea 600 de regimente în plus”. M-am uitat mai atent la predicţia sa. Un calcul rapid a scos în evidenţă faptul că un regiment era format, de obicei, din 500 până la 700 de indivizi. Şase sute de regimente noi, compuse în întregime din copii născuţi în casele Lebensborn? Chiar şi la cea mai raţională estimare, ar fi însemnat 300.000 de bebeluşi.

Puteau să existe oare cu adevărat sute de mii de oameni ca mine – copii din programul Lebensborn, care trăiau pe tot cuprinsul Germaniei?

Capitolul 10

Speranţă

Ai grijă ce-ţi doreşti în tinereţe, fiindcă aceea vei căpăta la maturitate.

Johann Wolfgang von Goethe

Din momentul în care Crucea Roşie Germană m-a întrebat dacă eram interesată să aflu despre familia mea, nu prea m-am mai gândit la nimic altceva. Dar, pe măsură ce lunile treceau şi nu primeam răspunsuri la scrisorile pe care le înaintasem, ajunsesem să accept că eram de prea mult timp în căutare de informaţii. Privind în urmă, toată viaţa mea părea umbrită de secretomanie. Indiferent de cât de mult lucram, de cât de mult mă dedicam situaţiei copiilor săraci şi bolnavi, care veneau în cabinetul meu, nimic nu părea să mă scoată din starea de nefericire de a nu şti cine sunt. Şi, astfel, tânjeam, speram şi visam.

Telefonul pe care l-am primit de la Crucea Roşie a rupt vraja. Nu mai eram pe jumătate adormită, zărindu-mi frânturi din trecut doar în vise: promisiunea de informaţii serioase, credibile, mă trezise. Şi parcă râvneam şi mai tare după ele.

„Ai grijă ce-ţi doreşti”, avertiza cel mai celebru poet, scriitor şi om de stat german. Poate c-ar fi trebuit să-l ascult pe Goethe.

Scrisoarea mi-a sosit în octombrie 2000. Era din partea unui anume Joze Golicnik, directorul unei arhive din Maribor, al doilea oraş ca mărime din Slovenia şi capitala regiunii Stiria Inferioară. Auzisem de o veche arhivă de documente parohiale, care erau ţinute acolo, şi, neprimind niciun răspuns din partea guvernului sloven, am hotărât să-mi încerc norocul cu Biserica. Scrisesem la întâmplare, pur şi simplu, cu puţină speranţă că aveam să obţin ceva folositor. Dar domnul Golicnik găsise, mi-a spus el, o urmă

a familiei mele:

Tatăl Erikăi Matko este Johann Matko din Zagorje ob Savi.

Mama ei provine din Croaţia. Domnul Johann Matko a locuit în

Sauerbrunn şi era fabricant de sticlă.

Sauerbrunn. Exista, deci. Nu în Austria, ci în Slovenia – sau, mai clar, în vechea Iugoslavie. Eram aşa de fericită, încât aproape instantaneu (ceea ce nu-mi stă în fire), am început efectiv să cânt, uşurată şi fericită. Mai aveam încă, desigur, de localizat acel Sauerbrunn, care ar fi putut avea, în prezent, altă denumire. Căderea comunismului fusese mai temporizată în Iugoslavia, decât în oricare altă parte din Blocul de Est, dar, când s-a întâmplat, a declanşat imediat războiul civil. Pe măsură ce fumul s-a dispersat, din anii sângeroşi în care sârbii se luptaseră cu croaţii, bosniacii, muntenegrenii şi toate celelalte naţionalităţi pe care Tito le sudase într-o republică unită în anii 1940, noi naţiuni s-au ridicat din cenuşă; în multe cazuri, s-au schimbat denumirile oraşelor şi ale municipalităţilor.

Scrisoarea domnului Golicnik, însă, conţinea un indiciu. Johann Matko fusese fabricant de sticlă. Dacă reuşeam să găsesc o regiune cu fabrici de sticlă importante, aveam o şansă de a depista fostul Sauerbrunn şi de a-i găsi noua denumire. Şi mai bine, anexată la scrisoare era o copie a înregistrării parohiale, inclusiv datele de naştere ale familiei Matko. Johann se născuse pe 12 decembrie 1904; soţia lui – Helena Haloschan – era cu unsprezece ani mai tânără, născută în St. Peter, din Croaţia, pe 8 august 1915.

M-am adresat din nou guvernului din Slovenia, actualizând cererea mea iniţială cu informaţiile de la

Maribor. Dar am decis că încercarea cu cei mai mulţi sorţi de izbândă ar fi fost să contactez Crucea Roşie Germană. Cei de-acolo efectiv dăduseră curs investigaţiei mele, şi mă simţeam încrezătoare că, dacă era cineva care să mă poată ajuta să dau de familia Matko şi de localitatea Sauerbrunn, angajaţii Crucii Roşii erau aceia. Le-am trimis ultimele detalii din volumul meu din ce în ce mai mare de scrisori. Şi, apoi, m-am apucat să fac cercetări despre fabricarea sticlei în fosta Iugoslavie.

Nu mi-a luat mult să descopăr că sticla fusese o specialitate a Stiriei Inferioare de mai bine de trei secole. Începând din 1700, se înmulţiseră fabricile care produceau cristal pe bază de plumb, frumos meşteşugit şi extrem de bine cotat. Centrul acestei tradiţii era oraşul Rogaska Slatina. Şi care fusese denumirea lui anterioară? Sauerbrunn. Depistasem locul naşterii Erikăi Matko; îmi găsisem casa.

Nu pot descrie bucuria fără margini pe care am simţit-o în momentul acela. În sfârşit, mi se părea că eram pe punctul de a întinde mâna şi a-mi atinge părinţii biologici – cu siguranţă, în curând aveam să pot face asta în realitate.

„Fii prudent”, spunea Goethe.

Optimismul meu a durat doar câteva săptămâni, până ce a intervenit realitatea. Crucea Roşie mi-a răspuns că nu aveau informaţii despre cineva numit Matko, din fosta Iugoslavie, în dosarele lor cu persoane pe care naziştii le capturaseră sau le omorâseră. Scrisoarea menţiona că organizaţia nu putea efectua cercetări în arhivele fostelor ţări din Iugoslavia şi mă avertiza că, dacă alegeam să cercetez pe cont propriu, exista o mare probabilitate să descopăr că părinţii Erikăi Matko erau morţi şi că nu muriseră din cauze naturale. Mesajul era clar: indiferent

de ce dovezi ale existenţei lor aş fi putut găsi cândva, era probabil ca părinţii mei să fi fost ucişi de nazişti, după ce armatele lui Hitler invadaseră Iugoslavia şi, cel mai probabil, orice urmă de-a lor va fi dispărut în acel moment.

Scrisoarea de la Crucea Roşie nu era, totuşi, ce putea fi mai rău. În februarie 2001, am primit o scrisoare care mi-a spulberat orice speranţă de a-mi găsi vreodată familia. Guvernul sloven nu fusese nici rapid, nici de ajutor în lunile care trecuseră de la prima mea scrisoare, în care cerusem informaţii. Acum, când în sfârşit îmi trimitea un răspuns substanţial, cuvintele mă loveau ca un pumn în stomac.

Dorim să vă informăm că, potrivit administraţiei locale din Rogaska Slatina, s-au găsit [evidenţe ale] numitei Erika Matko, născută pe 11 noiembrie 1941. Dar această femeie încă locuieşte în Slovenia; prin urmare, presupunerea că Ingrid von Oelhafen s-a născut cu numele de Erika Matko este greşită.

Generaţia din care proveneau părinţii mei (care vor fi fost ei) cunoscuse mai multă suferinţă fizică decât aş putea eu trăi vreodată şi, cu toate acestea, mi se părea în continuare că durerea cea mai cruntă dintre toate era să ţi se dea speranţă, să încerci să întinzi mâna cât s-o atingi şi apoi s-o vezi cum îţi este smulsă.

Stăteam la masa din apartamentul meu, cu scrisoarea în mână, în timp ce visele mi se dizolvau în faţa ochilor. Vă rog să mă credeţi: nu era vorba, pur şi simplu, de autocompătimire. Ştiam deja de câteva decenii că nu sunt, în realitate, Ingrid von Oelhafen. Bandajasem acea rană cu convingerea, extrasă din puţinele tăieturi din ziare, care călătoriseră cu mine de-a lungul anilor, că fusesem cândva Erika Matko. Acum, nu mai eram nici Ingrid, nici Erika. De fapt, eram nimeni.

Când a trecut şocul iniţial, mi-am dat răgaz să reflectez asupra impactului acestei căutări. M-am forţat să mă uit la cum suişurile şi coborâşurile investigaţiei mele mă afectau şi mi-am dat seama că petrecusem un an întreg, parcurgând un montagnes russe emoţional, acum zburând la înălţime, pentru ca, în clipa următoare, să plonjez în gol. Oare chiar merita chinul? îmi făcusem o viaţă – una de succes şi, în general, fericită – ca fiind Ingrid von Oelhafen, indiferent de originile mele adevărate, şi aveam acte oficiale germane, care indicau că eram acea Ingrid. Serios acum, ce mai conta, la urma urmei, că m-aş fi putut numi – sau nu – cândva Erika Matko? Oare avea să mă facă mai fericită continuarea goanei după misterul familiei Matko şi după ţara în care această Erika îşi începuse viaţa?

*

Am hotărât că răspunsul era nu. Mi-am strâns scrisorile şi notele de studiu şi le-am pus deoparte, într-un sertar. Am luat decizia să uit de ele, cel puţin deocamdată. Chiar şi mai târziu, când arhiviştii de la Bad Arolsen mi-au scris că, totuşi, găsiseră nişte documente care o legau pe Erika Matko de Lebensborn, am îndosariat, pur şi simplu, scrisoarea, laolaltă cu celelalte documente.

Lunile treceau, apoi s-a împlinit anul. M-am îngropat în muncă şi în studierea muzicii. Învăţasem de ceva timp să cânt la flaut; acum exersam ceva mai asiduu, cufundându-mă în notele şi melodiile compozitorilor clasici.

Până să găsesc următorul plic pe preşul de la intrare, trecuse un an şi jumătate de când pusesem deoparte dosarul intitulat „Erika Matko”. Dacă acea scrisoare ar fi fost de la oricine altcineva, poate c-ar fi ajuns lângă celelalte. Dar era din partea lui Georg Lilienthal şi

conţinea o invitaţie. Se reunea pentru prima dată un grup de copii din sistemul Lebensborn: doream să vin şi eu?

Oare doream? Să spun drept, nu eram sigură. Traseul meu de până acum fusese plin de drumuri închise, cărări false şi obstacole aparent insurmontabile. Oare chiar îmi doream să risc iarăşi deschiderea unor răni vechi? Şi, chiar dacă răspunsul ar fi fost da, cu ce trebuia, de fapt, să contribui? Am scos dosarul meu de hârtii abandonate, cu documentele lui naziste obscure şi corespondenţa modernă contradictorie: ce le puteam eu spune altora? M-am frământat cu acest gând, întorcând întreaga povestea pe toate părţile.

În final, mi-am dat seama că nu aveam de ales. Întrebările despre locul şi familia din care proveneam făcuseră parte din viaţa mea încă din ziua în care Frau Harţe îmi spusese că nu eram fiica adevărată a lui Hermann şi a Giselei. Fuseseră lăsate undeva în umbră, în mintea mea, punând presiune pe emoţiile mele – şi, poate, modelându-mi acţiunile – vreme de mai bine de cincizeci de ani. Nu mergea să mă ascund, pur şi simplu, de ele – trebuia să merg la întrunire.

În octombrie 2002, mi-am pregătit şi dus bagajele în maşină şi am început lungul drum spre sud: erau 260 de kilometri de la casa mea din Osnabrück până în oraşul unde se ţinea întrunirea. Aveam şaizeci şi opt de ani şi venise timpul să aflu adevărul despre copilăria mea.

Capitolul 11 Urme

Nu suntem perfecţi. Cu toţii avem aceleaşi boli şi dizabilităţi ca şi ceilalţi oameni.

Ruthild Gorgass, copil din sistemul Lebensborn între Köln şi Frankfurt, se află micul oraş Hadamar, pe flancul de sud al crestei muntoase lungi şi mai puţin înalte Westerwald, care se întinde de-a lungul malului estic al

Rinului.

În prezent, Hadamar este cunoscut pentru institutele sale bine cotate, care se ocupă cu psihiatria criminalistică şi socială, precum şi pentru un obelisc sever, de comemorare a victimelor din programul nazist de eutanasiere intitulat *Aktion T-4*, care şi-a avut sediul în oraş. Prin cercetările sale, Georg Lilienthal şi alţi istorici au aflat că, între 1941 şi 1945, mii de persoane cu handicap sau, altfel spus, „indezirabile” – bărbaţi, femei şi copii – au fost aduse la Hadamar, pentru a fi sterilizate sau omorâte prin injectare.

Deşi s-a încheiat oficial în 1941, programul *Aktion T-4* a continuat, de fapt, până la capitularea naziştilor, în 1945. În total, aproape 15.000 de cetăţeni germani au fost trimişi la spitalul din Hadamar: cei mai mulţi au fost ulterior ucişi într-o cameră de gazare. Acesta era oraşul în care urma să-i întâlnesc pe ceilalţi copii din programul Lebensborn.

Nu mai erau copii, desigur. La fel ca mine, cei douăzeci de bărbaţi şi de femei aşezaţi de jur-împrejurul încăperii în dimineaţa aceea de octombrie aveau în jur de şaizeci de ani şi se apropiau de pensie. Când mi-am ocupat locul, m-am simţit extrem de emoţionată. Unul câte unul, ne-am prezentat. Când a venit rândul meu, m-am chinuit să rostesc unica propoziţie pe care o repetasem: „Mă numesc Ingrid von Oelhafen. Nu ştiu nimic” – şi apoi am izbucnit în plâns.

Noii mei tovarăşi erau drăguţi şi grijulii. Fiecare avansase cu mult faţă de mine în investigaţiile personale şi, întrucât trecuseră prin aceleaşi emoţii, îmi înţelegeau angoasa. Pe măsură ce-şi spuneau poveştile, brutalitatea crudă a programului Lebensborn devenea tot mai clară pentru mine, şi, cu toate că fiecare nouă dezvăluire era

şocantă, aflarea adevărului mă linişte, într-un fel.

Ruthild Gorgass fusese unul dintre primii copii Lebensborn care avusese grijă de alţii născuţi sau crescuţi în cadrul programului. Era cam de vârsta mea, înaltă, cu ochi albaştri şi păr blond, pe care-l purta tuns scurt ca o perie. Era, ca şi mine, fizioterapeut şi, la fel, moştenise un jurnal ţinut de mama ei, care o ajutase să înţeleagă povestea naşterii ei. Am plăcut-o imediat şi m-am simţit liniştită prin simpla ei prezenţă.

Şi povestea ei era o bună prezentare a programului Lebensborn. Tatăl lui Ruthild avea 49 de ani când se născuse ea. Fusese locotenent în armata germană, în Primul Război Mondial. În 1916, fusese grav rănit în Bătălia de la Verdun – împroşcat în spate şi piept cu o mulţime de schije de şrapnel.

În anii 1930, devenise un nazist fervent şi, de la începutul celui de-al Doilea Război Mondial, avusese o poziţie privilegiată în industria chimică. Era căsătorit şi avea un fiu adolescent. În ciuda acestui fapt, se întâlnise, la un moment dat, cu mama lui Ruthild, care era funcţionară la Camera de Comerţ din Leipzig şi cu optsprezece ani mai tânără decât el, şi începuse o relaţie cu ea. Chiar înainte de Crăciunul din 1941, constatase că era însărcinată. Funcţia ei se potrivea exact scopului iniţial al lui Himmler pentru Lebensborn: ambii părinţi îi muriseră, era necăsătorită şi purta în pântece un copil nelegitim; risca, prin urmare, să se confrunte cu oprobriul familiei şi cu prejudecăţile comunităţii ei. Mai presus de toate, tatăl copilului ei era nazist cu carnet de membru de partid şi atât el, cât şi mama lui Ruthild puteau demonstra puritatea rasială a genealogiei lor. În vara lui 1942, cei doi făcuseră o călătorie de 170 de kilometri de la Leipzig la Wernigerode, un orăşel situat mult în interiorul decorului

spectaculos al Munţilor Harz din Saxonia. Acolo, în inima vechii Germanii, Himmler pusese bazele unei unităţi de maternitate Lebensborn. În august 1942, se năştea Ruthild.

Am aflat că Heim Harz era una dintre cele douăzeci şi cinci de case de copii Lebensborn, deschise pe tot cuprinsul Germaniei şi în ţările pe care armatele ei le invadaseră. În Germania însăşi, erau nouă astfel de maternităţi, două în Austria, unsprezece în Norvegia şi câte una în Belgia, Luxembourg şi Franţa. De multe ori, se ocupau clădiri luate de la duşmanii politici ai lui Hitler sau de la familii evreieşti bogate: clădirea sediului central al organizaţiei din München îi aparţinuse lui Thomas Mann, scriitorul şi activistul antinazist exilat. Unele dintre spaţii au fost amenajate cu bunuri confiscate de la oamenii care fuseseră trimişi în lagăre de exterminare; fiecare maternitate a fost dotată cu echipament medical de ultimă oră, pentru ca preţioşii copii pur-sânge ai lui Himmler să fie aduşi pe lume în condiţii de siguranţă.

Şi au fost. În 1939, doctorul Gregor Ebner, ofiţerul-medic şef al sistemului Lebensborn, i-a trimis lui Himmler un raport care detalia succesul programului. Peste 1 300 de femei însărcinate depuseseră cereri pentru a naşte în aceste case. Examinările rasiale şi de sănătate ereditară au redus acest număr la jumătate, astfel încât s-au internat un număr total de 653 de viitoare mame. La momentul respectiv, rata mortalităţii neo-natale pentru toată Germania era de 6 la sută; în maternităţile Lebensborn, această cifră era la jumătate.

Naşterile sunt foarte uşoare, fără multe complicaţii. Acest amănunt poate fi atribuit selecţiei rasiale şi calităţii femeilor pe care le primim.

Cu toate acestea, succesul lor era costisitor. Potrivit

raportului lui Ebner, costurile pe cap de mamă reprezentau o sumă substanţială: 400 de mărci ale Reichului. Dar acelaşi Ebner constata că „nu prea este un sacrificiu, dacă poţi salva o mie de copii cu sânge bun”.

Sângele era extrem de important. Programul Lebensborn se ocupa de asigurarea unei rase superioare viitoare, atent selecţionate, care să stăpânească imperiul global care urma să fie Reichul de o Mie de Ani al lui Hitler. A existat chiar şi un slogan care rezuma în felul următor datoria femeilor care năşteau în acele maternităţi: *Schenkt dem Führer Ein Kind* („Dăruiţi-i Führerului un copil”).

Chiar dacă pe primul loc, în concepţia sa, era sănătatea fizică a mamelor din sistemul Lebensborn, Himmler era, de asemenea, hotărât să le monitorizeze şi să le ghideze buna orientare politică. Pentru ca femeile să părăsească maternităţile chiar mai zeloase decât la sosire, ele erau obligate să participe la trei şedinţe de „educaţie” ideologică în fiecare săptămână a şederii acolo. Pe parcursul acestor şedinţe, vizionau filme de propagandă, citeau capitole din *Mein Kampf* ascultau prelegeri radiofonice şi luau parte la cântări în cor ale imnurilor de partid.

Şi membrele personalului erau monitorizate cu atenţie şi instruite să completeze chestionare detaliate despre fiecare dintre mamele aflate sub îngrijirea lor. Aceste *RF-Fragebogen* (iniţialele vin de la Reichsführer) înregistrau fiecare aspect al personalităţilor acelor femei, de la comportamentul lor în casă până la curajul (sau lipsa lui) în timpul naşterii şi devotamentul lor faţă de cauza naţional-socialistă, fiecare document era trimis la Berlin, cu specificaţia: în atenţia personală a Reichsführerului SS.

Acest lucru nu era doar o amabilitate birocratică.

Chiar şi în toiul războiului – într-un moment când supraveghea crima în masă din lagărele de exterminare şi întregul aparat al terorii naziste din toată Europa – Himmler se apleca în mod foarte dedicat peste asemenea chestionare, hotărând, de la caz la caz, dacă unei femei avea să i se îngăduie să dea naştere unui al doilea copil în sistemul Lebensborn, la un moment dat în viitor. De fapt, el supraveghea fiecare aspect al vieţii în acele maternităţi, fie banal, fie absurd. Într-una dintre ocazii, l-a instruit pe consilierul său personal, *SS-Stamdartenführer* Rudolph Brandt, să scrie conducerii de la Lebensborn, cerând să se ţină un registru privind forma nasurilor:

Reichsführerul SS vrea să fie păstrat un index special de cartonaşe pentru toate mamele şi părinţii care au un nas grecesc sau rudimente ale unuia de acest tip. Ca un exemplu pentru tipul solicitat, ar trebui să faceţi referire la mama din Chestionarul L6008, Frau I.A.

Controlul exercitat de Himmler se extindea şi asupra regimului alimentar. El a transmis o serie de memorandumuri, instruindu-i pe bucătari în privinţa modului corect de a pregăti legumele la aburi şi cerând ca autorităţile de supraveghere ale maternităţilor respective să le facă pe femei să mănânce gris – se pare că identificase acest lucru ca fiind un factor esenţial în formarea caracteristicilor admirabile din punct de vedere rasial ale aristocraţiei engleze. În mod întemeiat, a insistat asupra administrării unor doze regulate de ulei de ficat de cod, spre dezgustul evident al beneficiarelor. A vizitat în mod regulat casele de copii Lebensborn, verificând evoluţia femeilor şi a copiilor lor. Într-atât de completă era implicarea sa, încât bebeluşii născuţi în aceeaşi zi ca Himmler erau înregistraţi în mod oficial drept finii lui şi primeau un suvenir special – o cupă de argint gravată cu

numele lui, precum şi cu cel al copilului.

Mi se păreau năucitoare aceste detalii bizare despre viaţa din casele de copii Lebensborn. Cum de găsea timp cel de-al doilea cel mai puternic om din Reich pentru a controla viaţa de zi cu zi din douăzeci şi cinci de maternităţi?

Dar, dincolo de ciudăţenii, poveştile spuse de copiii din sistemul Lebensborn în ziua aceea, la Hadamar, au dezvăluit elementele mai întunecate ale programului. Ruthild mi-a spus că ea şi alţi copii trecuseră printr-o ceremonie cvasireligioasă de atribuire de nume, în cadrul căreia le fuseseră dedicaţi lui Hitler şi frăţiei care era SS. Acest ritual, *Namensgebung* („atribuire de nume"), era o versiune distorsionată a tradiţionalului botez creştin, cu un altar drapat într-un steag cu zvastică şi un bust sau o fotografie a Führerului la loc de cinste. În faţa unei adunări formate din personalul casei Lebensborn şi ofiţeri SS în uniforme negre, mame precum cea a lui Ruthild promiteau că aveau să-şi educe copiii să fie buni naţional-socialişti; apoi, îşi predau copiii în braţele unui ofiţer SS, care intona o „binecuvântare". Se pare că existau versiuni diferite ale acestei ceremonii în diversele maternităţi, dar esenţa era aceeaşi:

Credem în Dumnezeul tuturor lucrurilor şi în misiunea sângelui nostru german.

Care creşte mereu tânăr din solul german.

Credem în rasa purtătoare a sângelui şi în Führer, ales pentru noi de Dumnezeu.

Un pumnal SS era ţinut deasupra copilului, iar ofiţerul superior citea cu glas tare un text de primire oficială în frăţia SS:

Te primim în comunitatea noastră ca membru al corpului nostru. Vei creşte sub protecţia noastră şi vei

cinsti numele tău, vei face mândră frăţia ta şi vei aduce slavă nestinsă rasei tale.

Cum putea o mamă să-şi dea copilul în grija – dacă asta era – unei organizaţii cum era SS? Ce părinte ar face un lucru atât de oribil? Aşa cum le-am spus de la început celor veniţi la întrunire, singurul lucru pe care-l ştiam despre originea mea era că fusesem un copil crescut în casa Lebensborn de la Kohren-Sahlis. Oare fusesem şi eu închinată slujirii naziştilor?

Urmau să apară multe alte revelaţii şi mai teribile. Ştiam deja ce plănuise Himmler cu programul Lebensborn. Dar nu realizasem cât de departe mergea organizaţia pentru a se asigura că noua *Herrenrasse* – această rasă superioară – era lipsită de orice defect fizic.

Se numeau *Kinderfachabteilung*. Tradus literal, acest cuvânt înseamnă „Saloane ale copiilor”. Pare o sintagmă inocentă, dar nu era. Sub programul de eutanasiere *Aktion T-4*, copiii născuţi în maternităţile Lebensborn, care aveau întârzieri în dezvoltare, boli sau dizabilităţi mintale, erau ucişi.

Jürgen Weise s-a născut pe 5 iunie 1941, în maternitatea Lebensborn de la Bad Polzin. Şeful programului – un nazist pe nume Max Sollman – a ordonat ca Jürgen să fie dus la o asemenea *Kinderfachabteilung* din Brandenburg, lângă Berlin. Acolo, i s-au dat tranchilizante şi a fost lăsat în mod deliberat fără îngrijire şi hrană. La 6 februarie 1942, băieţelul a murit; avea opt luni.

Jürgen Weise nu a fost singurul copil cu handicap, ucis în numele purităţii şi al forţei rasiale. În 2002, când ne-am întâlnit, cercetarea în acest domeniu era într-un stadiu incipient, împiedicată de reticenţa personalului de la arhivele oficiale de a permite accesul la documentele din perioada nazistă.

Însă, cu câţiva ani în urmă, se aflase de acea *Kinderfachabteilung* de la Brandenburg şi existau dovezi convingătoare că 147 de copii fuseseră ucişi acolo – inclusiv un număr necunoscut de copii proveniţi din maternităţile sistemului Lebensborn.

Mă zbăteam să asimilez toate acestea. îmi dedicasem toată viaţa copiilor cu handicap. Asistasem la bucuria pe care eforturile mele le-o aduceau acestora şi părinţilor lor. Simţisem dragostea care vine din a-i ajuta pe copii precum Jürgen. Ce fel de birocrat fără inimă ar putea pune capăt cu atâta uşurinţă unor astfel de vieţi nepreţuite?

Poate că reacţia mea sună naiv. Istoria ne-a spus că naziştii au omorât fără milă şi fără menajamente milioane de evrei la Auschwitz, Bergen-Belsen şi în celelalte lagăre; de ce ar mai conta moartea câtorva copii, născuţi în secret şi ascunşi opiniei publice, pentru nişte indivizi ca Himmler şi Hitler? Dar, potrivit propriei lor ideologii bolnave, aceşti copii erau speciali: se aflau în casele sistemului Lebensborn, fiindcă părinţii lor fuseseră examinaţi şi se dovediseră a fi corespunzători pentru rezerva de sânge a rasei superioare.

M-am uitat în jur, la bărbaţii şi femeile care făcuseră şi ei parte din programul Lebensborn. Am evaluat fiecare trup, am inspectat fiecare faţă, pentru a căuta dovezi că aceşti supravieţuitori ai experimentului lui Himmler erau fiinţe cu adevărat supraomeneşti. Erau oare mai înalţi, mai puternici, mai sănătoşi decât restul?

Ruthild a răspuns la întrebarea mea nerostită. Şi-a scos ochelarii, s-a frecat la ochi şi a spus: „Nu suntem perfecţi. Cu toţii avem aceleaşi boli şi dizabilităţi ca şi ceilalţi oameni”.

Şi, atunci, pentru ce fusese totul? Marele vis al lui Himmler era o generaţie de superarieni, care să fie atât de

puternici, atât de ireproşabili, încât ar fi crescut şi ar fi devenit aristocraţia naturală a statului naţional-socialist şi a naţiunilor mai mici pe care acesta le stăpânea. Şi, totuşi, schema lui părea să nu fi produs nimic mai notabil decât grupul de bărbaţi şi de femei extrem de obişnuiţi, aşezaţi în jurul meu.

Erau, însă, două caracteristici izbitoare, împărtăşite de majoritatea acestor copii ai sistemului Lebensborn: suferinţa emoţională profundă şi un sentiment palpabil de ruşine. Prima deriva dintr-o problemă cu care eram foarte familiarizată. Fiecare dintre noi, care îşi începuse viaţa în acel program clandestin, crescuse cu durerea de a nu cunoaşte adevărul despre naşterea sa.

Această secretomanie fusese deliberată şi atent gestionată, încă de la început. Medicilor şi personalului din casele de copii Lebensborn li s-a cerut să depună un jurământ de tăcere, care îi obliga să respecte „onoarea femeilor gravide, indiferent dacă au conceput înainte sau după căsătorie”; iar, în iunie 1939, Himmler a emis un ordin de protejare a identităţii copiilor nelegitimi născuţi în cadrul programului:

Ca urmare a unui acord între Oficiul genealogic al ministrului de interne al Reichului şi organizaţia L, este posibil să se menţină, pentru o perioadă nelimitată, secretul cu privire la originea nelegitimă a copiilor născuţi în case Lebensborn. Oficiul Reichului va furniza un certificat de confirmare a descendenţei ariene a copilului. Acest certificat îi poate fi eliberat unui copil născut într-o casă Lebensborn, atunci când începe şcoala, pentru Tineretul Hitlerist şi pentru instituţiile de învăţământ superior, fără să fie întâmpinată nici cea mai mică dificultate”.

Această hotărâre de a arunca o mantie de

confidenţialitate
9
asupra tuturor aspectelor privind copiii din sistemul Lebensborn se extindea şi asupra evidenţelor păstrate asupra naşterilor acestora. Organizaţia lui Himmler a înfiinţat un birou special pentru înregistrarea naşterilor: acesta a fost ţinut separat de orice alt oficiu al Reichului şi a funcţionat într-un secret absolut. Era posibil ca numele mamelor să apară în dosare, dar identitatea tatălui era, în general, omisă – în mod intenţionat.

Şi multe dintre aceste înregistrări făcute deliberat pe ascuns au dispărut: în ultimele zile ale războiului, când forţele aliate se apropiau de maternităţile Lebensborn, personalul a distrus o mare parte din documentele organizaţiei. Drept urmare, cei mai mulţi dintre copiii născuţi în cadrul programului Lebensborn au crescut fără să ştie cine le erau taţii – şi, cu excepţia situaţiei în care mamele rupeau tăcerea, complet în imposibilitatea de a afla adevărul.

Acest lucru a afectat, în special, copiii care fuseseră încredinţaţi unor familii în plasament. Însă, chiar şi celor care, la fel ca Ruthild, fuseseră păstraţi de mamele lor biologice, de multe ori le era imposibil să capete informaţii. Multe mame vorbeau foarte puţin despre şederea lor în maternităţile Lebensborn; altele refuzau din start să discute.

Ştiam cum se simţeau. Cu toate că nu înţelegeam încă pe deplin cum mă încadram eu în povestea Lebensborn, eram familiarizată cu zidul de secretomanie al părinţilor: aşa cum mă avertizase Georg Lilienthal, de-a lungul întregii mele vieţi, Gisela îmi ascunsese, fără îndoială, o mare parte din ceea ce ştia.

De ce făcuseră acest lucru şi alte mame? Motivul era

cea de-a doua caracteristică evidentă la mulţi dintre copiii Lebensborn care stăteau lângă mine la Hadamar. Ruşinea este o emoţie puternică, iar climatul politic din Germania postbelică nu îndemna la onestitate în privinţa colaborării cu o organizaţie atât de detestată şi de temută ca SS.

Unul dintre bărbaţii din grupul nostru a vorbit deschis despre vinovăţia şi ruşinea care-i măcinaseră viaţa. Povestea lui mi-a deschis ochii cu privire la un alt aspect al programului Lebensborn. Hannes Dollinger crescuse în Bavaria, unde perechea despre care el credea că erau părinţii lui aveau un han. Dar, după ce începuse şcoala, auzise zvonuri că era, de fapt, un copil găsit. îşi întrebase părinţii dacă era adevărat, dar ei refuzaseră să-i răspundă şi, dacă el insistase, îl pedepsiseră şi-i interziseseră să mai deschidă vreodată subiectul.

Abia când ajunsese la vârsta de cincizeci de ani, aflase adevărul. La fel cum Frau Harţe îmi dăduse mie de ştire cândva că Hermann şi Gisela nu erau părinţii mei adevăraţi, o fostă angajată a familiei lui Hannes îi spusese, pe patul de moarte, că fusese adoptat. Vestea în sine fusese un şoc, dar povestea despre cum ajunsese în Bavaria era şi mai rea.

Norvegia a fost ţara cea mai nordică ocupată de armatele lui Hitler. A fost invadată de Wehrmacht în aprilie 1940 şi, de atunci până la sfârşitul războiului, a fost condusă de un guvern colaboraţionist, care executa cu entuziasm ordinele naziştilor.

Himmler considera de mulţi ani populaţia locală, în mare parte blondă şi cu ochi albaştri, ca fiind formată din arieni *de facto*. El şi ofiţerii lui au încurajat în mod activ legăturile dintre bărbaţii din SS sau Wehrmacht şi femeile norvegiene, înfiinţând o reţea de maternităţi Lebensborn în Norvegia, în care se năşteau copiii rezultaţi; aceştia

erau apoi duşi în Reich şi încredinţaţi unor cupluri potrivite, fie pentru adopţie, fie în plasament.

Moştenirea acestei colaborări a fost lungă şi amară. Spre deosebire de situaţia din Germania, unde personalul din programul Lebensborn aprinsese focuri pe tot cuprinsul ţării, în

Norvegia, SS-ul nu a reuşit să-şi distrugă dosarele. Ca urmare, după război, mii de de copii născuţi în Lebensborn şi mamele lor au fost identificaţi şi s-au confruntat cu furia conaţionalilor lor. Femeile şi copiii lor au fost hărţuiţi de vecinii sau colegii de şcoală. Poliţia a arestat între 3.000 şi 5.000 de femei care se culcaseră cu soldaţi germani şi le-a trimis în marş spre lagăre de concentrare. Şeful celui mai mare spital de boli mintale din Norvegia a declarat public că femeile care se culcaseră cu germani erau „defecte mental” şi că 80 la sută dintre copiii lor erau retardaţi.

Hannes a descoperit că era unul dintre aceşti copii. A început să-şi cerceteze originile şi a constatat că numele său real era Otto Ackermann şi că se născuse în septembrie 1942, la o maternitate Lebensborn de lângă Oslo. De acolo, fusese expediat ca un pachet în Germania, mai întâi la o casă Lebensborn din Klosterheide, lângă Berlin, apoi la Kohren-Sahlis, casa în care crescusem şi eu.

În cele din urmă, după ce fusese transportat la căminul Lebensborn de pe teritoriul actual al Poloniei, le fusese încredinţat părinţilor săi adoptivi din Bavaria. Mulţi ani i-au trebuit pentru a reface acest traseu lung şi complicat. În final, a reuşit să afle numele mamei sale biologice, dar, când a descoperit asta, ea murise. Tatăl său, soldat în Wehrmacht, fusese ucis în ultimele luni ale războiului, iar părinţii lui adoptivi muriseră şi ei.

În multe feluri, Hannes era tipic pentru generaţia

noastră de germani – în mod ironic, deoarece prin naştere nu era, de fapt, german. Când l-am cunoscut, lucra ca funcţionar în administraţia locală şi era genul perfecţionist dorind să facă mereu lucrurile corect. A informat guvernul federal despre numele său real, că la origine era norvegian, şi a cerut să i se schimbe documentele de identitate, pentru a le face veridice. Pentru deranjul său, guvernul l-a declarat apatrid – şi apatrizilor le era interzisă prin lege ocuparea oricărei funcţii publice. Au trecut doi ani lungi şi dificili, până i s-a oferit cetăţenia germană. Chiar şi atunci, ca s-o obţină, a trebuit să renunţe la numele lui real.

Era sfâşietor să-i asculţi povestea lui Hannes. Aşa de mult din ea îmi oglindea propria viaţă – casa de copii de la Kohren-Sahlis, faptul că fusese declarat apatrid –, dar experienţele lui păreau să fi fost mult mai dramatice. Aproape că am început să mă simt norocoasă şi, probabil, recunoscătoare, pentru faptul că ştiam atât de puţine despre originea mea.

În acelaşi timp, încă mă preocupa chestiunea în sine. Aflasem foarte multe despre programul Lebensborn şi despre viaţa în maternităţile sale, dar nu ştiam cum mă încadram eu în această istorie. Documentele pe care le găsisem în camera Giselei arătau că fusesem luată în plasament ca parte dintr-o aşa-numită „germanizare”. Nici povestea lui Ruthild, nici a lui Hannes nu conţineau nimic care să-mi explice mai bine acest cuvânt misterios.

Şi, apoi, un alt membru al grupului s-a ridicat să vorbească şi am început să înţeleg cea mai cumplită parte a experimentului teribil al lui Himmler – şi cum ajunsesem eu să fac parte din el.

Folker Heinecke era cu şase luni mai în vârstă decât mine. Era un tip masiv, bine îmbrăcat, care făcuse o mică

avere ca intermediar de transporturi maritime la Hamburg şi Londra. Deşi era înstărit, o mare parte din viaţă fusese profund tulburat de aflarea veştii că fusese crescut într-o casă Lebensborn, înainte de a fi dat spre adopţie de către conducerea leagănului, în 1943, până să împlinească trei ani:

Prima mea amintire este că eram într-o cameră cu alţi treizeci de copii. îmi amintesc nişte persoane care intrau, în timp ce noi stăteam înşiraţi precum câinii de companie, ca să fim aleşi pentru un nou cămin. Persoanele respective urmau să fie părinţii mei. Au plecat şi au revenit a doua zi. „Mama” mea voia, se pare, o fată, dar „tata” a vrut un băiat care să poată prelua pe viitor afacerea de familie. Mi-am pus capul pe genunchii lui şi asta l-a convins – aveam să devin fiul lor.

Noua familie a lui Folker era potentă financiar şi avea multe relaţii. Adalbert şi Minna Heinecke erau nazişti fanatici şi deţineau o companie prosperă de transport maritim la Hamburg. Adalbert era, totodată, surd şi, potrivit regulilor stricte ale sistemului Lebensborn, nu ar fi trebuit să i se permită să ia în plasament – cu atât mai puţin să adopte – unul dintre copiii atât de valoroşi ai acestuia.

Dar Adalbert mai era şi un prieten apropiat al lui Heinrich Himmler: atât Reichsführerul, cât şi Martin Bormann (secretarul personal al lui Hitler şi unul dintre cei mai puternici oameni din regimul nazist) vizitau domiciliul familiei.

La fel ca mulţi alţi germani, soţii Heinecke aveau câteva găini. Cum Himmler fusese cândva crescător de pui şi credea ferm în aplicarea principiilor de creştere a păsărilor de curte la specia umană, era firesc ca el şi Adalbert să discute, în timp ce studiau găinile familiei.

După ce au terminat, Himmler a fost de acord să-i parafeze adopţia lui Folker.

Folker îşi amintea de o copilărie fericită, protejată de foamete sau lipsuri, datorită averii familiei sale. Chiar şi în toiul atacurilor Aliaţilor asupra Germaniei, când urmărea bombardierele britanice RAF cum se strecurau printre tirurile artileriei antiaeriene şi luminile proiectoarelor, pentru a lansa raiduri pe teritoriul inamic, principala lui amintire era că războiul i se părea interesant. Abia după război a descoperit că fusese adoptat:

Unul dintre copiii din zonă cu care mă jucam mi-a spus: „Ştii că eşti un bastard, nu-i aşa? Ei nu sunt mama şi tatăl tău adevăraţi”. Dar pe atunci, nu ştiam realmente ce însemna asta.

Părinţii nu i-au pomenit niciodată lui Folker de unde provenea sau cum ajunsese să fie adoptat. Când tatăl lui a ieşit la pensie, el a preluat firma de transporturi maritime a familiei şi s-a bucurat de o carieră de succes.

În 1975, după moartea părinţilor săi, a găsit printre hârtiile tatălui său o serie de documente oficiale, pe care nu le mai văzuse până atunci. Acestea menţionau că se născuse la Oderberg, în Silezia Superioară, zonă care fusese anexată la Reichul lui Hitler, dar, după război, fusese transferată înapoi ca parte a teritoriului noii republici a Poloniei. Hârtiile mai indicau, de asemenea (în mod fals, cum s-a dovedit ulterior), că ambii săi părinţi biologici muriseră – de aici, necesitatea adopţiei sale.

Aflarea acestor detalii l-a făcut pe Folker să-şi investigheze originile. S-a adresat Crucii Roşii Germane, armatei britanice de ocupaţie, autorităţilor americane şi a apelat la peste alte treizeci de agenţii şi birouri ale cultelor: treptat, a început să pună cap la cap elementele confuze ale trecutului său. Dar Polonia era pe atunci încă

blocată în spatele Cortinei de Fier şi era greu, chiar şi pentru un om cu averea lui, să capete acces la arhivele poloneze. Abia după căderea comunismului şi eliberarea Europei de Est, adică după 1989, a reuşit, în cele din urmă, să scoată la iveală adevărul.

Deja în 1941, marea speranţă a lui Himmler că programul Lebensborn ar produce zeci de mii de copii de rasă pură se risipea rapid. În parte, acest lucru s-a datorat criteriilor de selecţie riguroase, care au făcut ca mai mult de jumătate din femeile gravide care ceruseră să dea naştere în reţeaua respectivă de maternităţi să fie respinse.

Nici măcar SS-ul nu s-a ridicat la înălţimea aşteptărilor liderului său: departe de a întruni cerinţele minime de a procrea cel puţin patru copii, rata naşterilor se încăpăţâna să rămână în jurul valorii medii de 1, 5 copii de bărbat. Cifra de 600 de noi batalioane de copii Lebensborn, prezisă de medicul-şef Gregor Ebner, era mult prea departe – presupunând c-ar fi putut fi atinsă vreodată.

Reichul de o Mie de Ani avea nevoie de viitori războinici pentru a supravieţui. Viziunea lui Hitler fusese întotdeauna cea a unui război total şi la nivel mondial, urmat de ocuparea permanentă a ţinuturilor cucerite. Dar, în 1941, războiul secera deja mii de vieţi germane săptămânal. Maternităţile Lebensborn nu puteau spera să umple golul. Aşa încât, Himmler a recurs la o nouă strategie: a emis instrucţiuni secrete ca trupele şi ofiţerii să răpească, din ţările pe care le invadaseră, copii „valoroşi din punct de vedere rasial”.

Oare putea fi adevărat? Furtul de copii angro? în mod şocant, da: exista chiar şi o înregistrare cu Himmler ţinând un discurs privat în faţa ofiţerilor SS, în care-şi justifica politica:

Vom prelua sângele bun, care este de-al nostru, în aceste popoare; vom fura copiii, dacă va fi nevoie, şi-i vom creşte aici, cu noi.

Numele dat acestui plan era „germanizare”. Era cuvântul de pe documentele mele, cuvântul pe care nu-l înţelesesem; acum începeam să aflu ce însemna în practică.

Tragedia lui Folker a fost că, la vârsta de doi ani, avea înfăţişare de german: avea păr blond, ochi albaştri şi, pentru toată lumea, arăta ca un băiat arian pur-sânge. Din acest motiv, el a fost smuls de lângă părinţii lui de către ofiţerii SS şi dus la un institut medical, pentru o evaluare completă, rasială.

Am fost măsurat cu totul – mărimea capului, dimensiunile corpului –, iar medicii au verificat, ca să se asigure că nu aveam „aspecte evreieşti”. După ce am trecut acele teste, naziştii m-au declarat apt de a fi germanizat şi am fost trimis la o casă Lebensborn în Patrie.

După o scurtă şedere la Bad Polzin, a fost trimis la Kohren-Sahlis. Nu existau date pe de-a întregul credibile despre sosirea sa acolo, dar, din ceea ce descoperise ulterior, se părea că fuseserăm amândoi în căminul respectiv, în acelaşi timp. Posibilitatea mă emoţiona şi am încercat din greu să scot la suprafaţa memoriei mele vremuri de mult uitate, dar nu-mi mai aminteam nimic despre locul acela. Era atât de frustrant să întâlnesc pe cineva cu care aş fi împărtăşit primii mei ani din viaţă şi, totuşi, să nu fiu capabilă să evoc cea mai vagă amintire a locului sau a oamenilor.

Existau şi alte similitudini în poveştile noastre. Documentele lui Folker indicau că fusese luat de la Kohren-Sahlis de familia Heinecke. Tot de acolo veniseră

să mă ia pe mine Hermann şi Gisela. Oare fusesem şi eu aliniată pentru inspecţie, unul dintre „căţeii de companie”, cum se exprimase Folker, ca să fiu examinată de potenţialii mei părinţi de plasament?

Investigaţiile lui Folker mai relevaseră faptul că sistemul Lebensborn le dădea în mod frecvent identităţi noi copiilor străini răpiţi şi trimişi în leagănele sale şi emitea documente false, proclamându-i fie orfani germani, fie copii de etnie ariană din diaspora germană – aşa-numiţii *Volksdeutsche*. Am recunoscut şi acest cuvânt folosit de Folker: figura pe documentele pe care le găsisem atunci când golisem camera Giselei.

Indiciile începeau să se adune. Potrivit documentelor mele, mă născusem Erika Matko, o *Volksdeutsches Mädehen* („domnişoară germană ariană”). Fusesem adusă de la Sauerbrunn la căminul Lebensborn din Kohren-Sahlis pentru germanizare, înainte de a fi încredinţată familiei Von Oelhafen, în care urma să fiu crescută ca o „adevărată” fetiţă germană ariană. Făceam parte din schema pe care o proclama prin sloganul „Dăruiţi-i Führerului un copil”. Eram unul dintre „copiii lui Hitler”.

Era oribil – şi, totuşi, pentru prima oară în ultimii ani, simţeam că mă apropiam, în cele din urmă, de rezolvarea misterului originii mele.

Cea mai mare dilemă care mă chinuia era dacă mă numeam într-adevăr (sau fusesem cândva) Erika Matko. Răspunsul guvernului sloven la scrisoarea mea părea să demonstreze că nu puteam fi eu aceea; şi, totuşi, puţinele documente originale pe care reuşisem să le găsesc indicau contrariul.

Povestea lui Folker Heinecke sugera un răspuns la această enigmă. Propriile investigaţii îl făcuseră să creadă că exista posibilitatea ca numele său înregistrat în actele

de la Lebensborn să nu fi fost autentic, iar locul de naştere menţionat putea fi, de asemenea, fals. Biroul central al organizaţiei Lebensborn se străduise din răsputeri, evident, să şteargă identitatea iniţială a copiilor furaţi din teritoriile ocupate de Reich. Folker descoperise documente în arhivele Tribunalului pentru Crime de Război de la Nürnberg, care prezentau povestea unui copil pe nume Aleksander Litau, furat de la părinţii săi trăitori în Alnova, în peninsula Crimeea. Existau indicii serioase că Folker ar fi fost acest copil: datele se potriveau, la fel şi seria de cămine Lebensborn în care fusese trimis băieţelul. Să

9

fi avut şi eu, cumva, o soartă similară?

În cele din urmă, Folker s-a izbit de acelaşi zid birocratic care mă oprise şi pe mine înainte: documentele de care avea nevoie, ca să-i confirme sau să-i infirme teoria, se aflau, mai mult ca sigur, undeva în fişierele ITS de la Bad Arolsen, dar arhiva nu fusese încă pe deplin deschisă publicului. Ne-a mărturisit că era dureros să fii atât de aproape şi, totuşi, atât de departe de adevăr:

Tot ceea ce-mi doresc cu adevărat este să găsesc mormintele mamei şi tatălui meu biologic. Nu vreau să sfârşesc amărât şi înnebunit, întrebându-mă ce s-a întâmplat cu ei. Vreau doar să ştiu cine am fost şi ce aş fi putut fi, dacă lucrurile nu s-ar fi petrecut cum s-au întâmplat. Trebuie să continui să caut, pentru a găsi ceva ce m-ar putea conduce la aflarea identităţii părinţilor mei şi a locului unde sunt îngropaţi. Atunci voi considera că mi-am făcut datoria de fiu. Le voi fi făcut cinste părinţilor mei adevăraţi.

Şi eu eram hotărâtă să caut în continuare şi să dau, într-o bună zi, de adevărata mea familie. Întâlnirea cu ceilalţi copii Lebensborn – colegi-supravieţuitori ai unui

astfel de experiment teribil – mi-a dat noi puteri de a reporni propriile mele investigaţii. Acum ştiam cum şi de unde să încep: de la Nürnberg.

Mai trebuia să am o ultimă discuţie cu cineva, înainte de a porni lungul drum de întoarcere acasă, la Osnabrück. Unul dintre puţinii oameni ne-Lebensborn din încăpere, în acea zi, era un anume Josef Focks. Nu mai auzisem de el până atunci, dar îşi făcuse o reputaţie de găsitor de documente şi informaţii despre familiile care fuseseră separate în timpul războiului sau după. Pentru eforturile sale, presa îl poreclise „Moş Găsitorul”.

Am vorbit cu el şi i-am explicat pe scurt situaţia mea. I-am descris problemele cu care mă confruntasem în obţinerea de informaţii din arhivele oficiale şi i-am pomenit de documentele pe care le aveam şi care indicau c-aş fi fost cândva Erika Matko din St. Sauerbrunn, şi cum acest lucru fusese în mod explicit contrazis în primul rând de către autorităţile austriece, apoi şi de către guvernul sloven.

Herr Focks a ascultat şi şi-a luat notiţe. Când am încheiat, a fost de acord să mă ajute. îi eram recunoscătoare, desigur, dar, ca să fiu complet sinceră, mă gândeam mai mult la investigaţiile pe care urma să le fac eu la Nürnberg, decât la ce-ar fi putut scoate la iveală Moş Găsitorul.

Capitolul 12 Nürnberg

Sistemul Lebensborn a fost responsabil, printre alte lucruri, de răpirea copiilor străini, în scopul germanizării… Numeroşi copii cehiy polonezi, iugoslavi şi norvegieni au fost luaţi de la părinţii lor.

Rechizitoriu:

Tribunalele militare de la Nürnberg, Cauza 8

În primăvara lui 2003, am pornit spre Nürnberg, la

500 de kilometri spre sud.

Nürnberg era inima întunecată a naţional-socialismului. Între 1927 şi 1938, a fost oraşul în care Hitler a organizat defilări spectaculoase cu torţe – înşirând zeci de mii de susţinători care ţipau *Sieg Heil*![18] sub un ocean de drapele cu zvastici, totul imortalizat în pelicule melodramatice de propagandă – şi unde au fost promulgate legile rasiale din 1935, care au marcat începutul Holocaustului.

Pentru partidul nazist, poziţia Nürnbergului în centrul ţării simboliza, într-un fel mistic, legătura dintre cel de-al Treilea Reich şi presupuşii supraoameni arieni din imaginaţia lui Himmler. Oraşul era, totodată, puternic fortificat, ceea ce-l făcea unul dintre ultimele care vor cădea în mâinile forţelor aliate, în săptămânile de final ale războiului. În ciuda bombardamentelor sistematice, care au distrus 90 la sută din centrul medieval, Nürnbergul a fost cucerit abia după patru zile de lupte feroce, dintr-o casă în alta.

---

18 „Trăiască victoria!“, formulă de salut şi de răspuns în Germania nazistă, cu braţul drept ridicat şi întins

Ingrid, în jurul vârstei de trei ani, cu Dietmar, băiatul despre care credea că este fratele ei *(Prin amabilitatea lui Ingrid Matko von Oelhafen)*

Hermann și Gisela von Oelhafen, cu Ingrid și Dietmar, Bandekow,

Ingrid, la 11 ani, la Bad Salzuflen *(Prin amabilitatea lui Ingrid Matko*

Casa Lebensborn *Sonnenwiese*, în 1942, într-o ilustrată din vremea războiului

Ingrid, la 21 de ani, împreună cu Hubertus, fiul mamei sale adoptive *(Prin amabilitatea lui*

Sigla Lebensborn, din broșura Societății Lebensborn, circa 1939

Tabelul de Identificare Rasială realizat conform Legilor de la Nürnberg, 1935, arătând clasificările rasiale între germani, *Mischelinge* (metiși) și evrei.

Cei mai importanți patru oficiali ai Lebensborn, fotografiați înainte de procesul lor de la Nürnberg, din 1947 *(Arhivele Naționale ale SUA)*

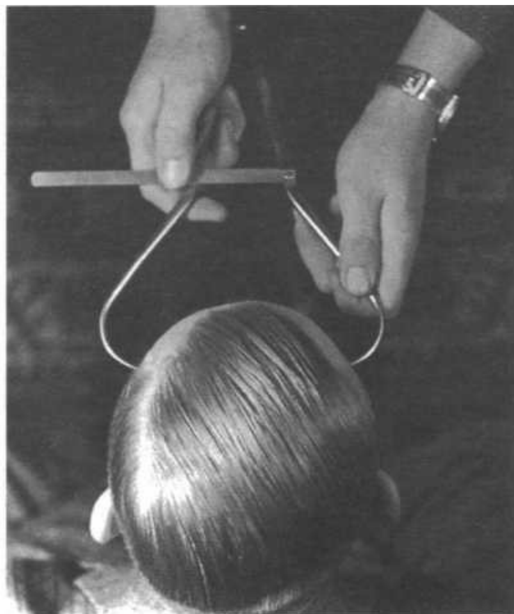

Un copil Lebensborn este predat în grija SS-ului, în timpul *Namensgebung*, „botezul" ritualic din interiorul unei case Lebensborn.
(Bundesarchiv, Germania)

Ingrid, în jurul vârstei de trei ani *(Prin amabilitatea lui Ingrid Matko von Oelhafen)*

Capul unui copil este măsurat folosindu-se un șubler, în timpul unei examinări rasiale, 1937. *(bpk/Fritz Carl)*

Ingrid, în două fotografii alături de familia sa adoptivă (Gisela, mama, Hermann, tatăl, și Dietmar, fratele provenit și el din sistemul Lebensborn) *(Prin amabilitatea*

Curtea școlii din Celje, fosta Iugoslavie, august 1942. Mamele îi imploră în zadar pe soldații germani să nu li se ia copiii pentru a fi examinați rasial. Ingrid și părinții ei se aflau printre aceștia. *(Josip Pelikan/Muzeul de Istorie Recentă, Celje)*

Închisoarea Stari Pisker, Celje, fosta Iugoslavie, vara anului 1942. Partizanii sunt aliniați lângă un zid înainte de a fi împușcați. *(Josip Pelikan/Muzeul de Istorie Recentă, Celje)*

Închisoarea Stari Pisker, Celje, fosta Iugoslavie, vara anului 1942. Trupurile partizanilor zac acolo unde au căzut. *(Josip Pelikan/Muzeul*

În interiorul școlii, la Celje, fosta Iugoslavie, august 1942. Copiii erau ținuți în țarcuri improvizate, căptușite cu paie, în timp ce așteptau examinarea rasială. *(Josip Pelikan/ Muzeul de Istorie Recentă, Celje)*

Ingrid Matko von Oelhafen astăzi, cu primul document oficial al existenței sale, un certificat de vaccinare emis de Lebensborn

Cele trei puteri aliate principale, Uniunea Sovietică, Marea Britanie şi Statele Unite ale Americii, plănuiau de mult să organizeze procese publice ale liderilor nazişti, chiar înainte de încheierea războiului. Pe 1 noiembrie 1943, au publicat o „Declaraţie comună privind atrocităţile germane în Europa ocupată”, emiţând un „avertisment deplin”, potrivit căruia indiferent când şi unde naziştii aveau să fie învinşi, Aliaţii ar fi „continuat să-i urmărească până în cele mai îndepărtate colţuri ale lumii... pentru a face dreptate”.

În următoarele optsprezece luni, pe măsură ce armatele lor se apropiau cu paşi mici, dar siguri de victorie, avocaţi şi politicieni din toate cele trei ţări au pus la punct un set de principii juridice inovatoare, prin care conducătorii nazişti puteau fi judecaţi pentru crime de război şi crime împotriva umanităţii. Când războiul s-a încheiat, singura problemă rămasă era să fie organizate audierile.

Oraşele Leipzig şi Luxembourg au fost avute în vedere pentru scurt timp, apoi respinse. Uniunea Sovietică înclina spre Berlin – „capitala conspiratorilor fascişti” – ca loc de un simbolism convenabil, dar distrugerile teribile suferite de metropolă o făceau impracticabilă. Decizia de a alege Nürnbergul s-a bazat pe doi factori-cheie. Rolul său în maşina de propagandă nazistă îl făcea un loc potrivit pentru a aplica justiţia exemplară, dar, şi mai important, Palatul de Justiţie spaţios de acolo supravieţuise războiului în mare parte intact – iar clădirile sale includeau şi o închisoare mare.

Liderii supravieţuitori ai celui de-al Treilea Reich au fost aduşi în celulele de sub sala de judecată în noiembrie 1945. Hitler însuşi păcălise justiţia, sinucigându-se în „Buncărul Führerului”, în mijlocul flăcărilor şi al ruinelor

în care se transformase Berlinul. Himmler, şi el, alesese calea de scăpare a laşului, înghiţind o capsulă de cianură, în timp ce era în arest. Dar alţi douăzeci şi doi de foşti lideri, inclusiv mareşalul Reichului, Hermann Göring, şi adjunctul Führerului, Rudolf

Hess, au fost aduşi în faţa Tribunalului Militar Internaţional şi

— > >

acuzaţi pentru crimele regimului nazist. Unsprezece luni mai târziu, judecătorii, câte unul din Franţa, Marea Britanie, Statele Unite şi Uniunea Sovietică, au pronunţat verdictele: doisprezece dintre acuzaţi au fost condamnaţi la moarte; şapte au primit condamnări de la zece ani la închisoare pe viaţă; iar trei au fost achitaţi; două procese nu au mai avut loc, unul dintre acuzaţi omorându-se, iar celălalt fiind declarat inapt pentru proces. Pe 16 octombrie 1946, execuţiile au fost duse la îndeplinire într-o sală de sport anexată clădirii Tribunalului.

Spre acest edificiu cu trecut respingător mă îndreptam, în acea dimineaţă din 2003. Motivul călătoriei mele nu era vestitul proces în sine, ci un set de proceduri mult mai puţin celebre, care avuseseră loc în aceeaşi clădire.

Cu toate că Aliaţii plănuiseră iniţial să ţină o serie lungă de procese cu autoritate comună, prefigurarea Războiului Rece şi îngheţarea relaţiilor dintre Est şi Vest au făcut imposibil acest lucru. În timp ce procesul principal era încă în desfăşurare, Statele Unite au luat o decizie unilaterală de a organiza pe cont propriu audieri ulterioare, pentru aşa-numiţii „nazişti de nivel secund”. Rezultatul a fost o serie de douăsprezece dosare de acuzare distincte, între 1946 şi 1949, în care au fost chemaţi în judecată un total de 183 de inculpaţi. Printre ei,

şi conducătorii programului Lebensborn.

După câteva zile de la întoarcerea acasă de la Hadamar, m-am adresat în scris biroului care ţinea o evidenţă a proceselor de la Nürnberg. Având în vedere experienţa mea anterioară cu arhivele germane, nu prea mă aşteptam să primesc vreun răspuns, aşa că am fost plăcut surprinsă când am primit o scrisoare de la arhive, care precizau că exista o cutie întreagă, plină cu documente relevante, şi mă întrebau dacă aş fi dorit să le examinez.

Hârtiile s-au dovedit a fi din Cauza 8 a ulterioarelor puneri sub acuzare. Speţa fusese intitulată, în mod oficial, „Statele Unite ale Americii împotriva lui Ulrich Greifelt şi alţii", dar, în mod curent, era pomenită ca procesul Ruă HA, din moment ce toţi cei paisprezece inculpaţi deţinuseră funcţii de conducere în fostul „Oficiu Principal pentru Colonizare şi Rasă din cadrul SSA al lui Himmler, înfiinţat pentru a proteja „puritatea rasială" a SS-ului, care apoi trecuseră să administreze programul Lebensborn.

Am început prin examinarea rechizitoriului oficial, prezentat pe 10 martie 1948. Era lung şi detaliat – paisprezece coli dactilografiate înghesuit, care defineau capetele de acuzare în trei categorii distincte: crime împotriva umanităţii, crime de război şi apartenenţa la SS, declarat organizaţie criminală. Începea cu o afirmaţie sumbră, fără compromisuri:

În perioada septembrie 1939-aprilie 1945, toţi inculpaţii din prezentul dosar au comis Crime împotriva Umanităţii... Obiectul acestui program era de a consolida naţiunea germană şi aşa-numita rasă „ariană"...

Oficiul Principal pentru Colonizare şi Rasă din cadrul SS (Ruă HA) era responsabil, printre altele, de examinările rasiale. Aceste examinări rasiale erau efectuate de către

liderii Oficiului sau de membrii personalului, numiţi examinatori rasiali (*Eignungsprufer*), în legătură cu... răpirea copiilor eligibili pentru germanizare... Sistemul Lebensborn era responsabil, printre alte lucruri, de răpirea copiilor străini în scopul germanizării.

Era înspăimântător să citeşti aceste cuvinte. În limbajul rece, juridic, al unui rechizitoriu, aici se afla esenţa organizaţiei care avusese grijă de mine – dacă acesta era termenul potrivit – în primii mei ani din viaţă. Punerea sub acuzare continua, stabilind atât motivaţia programului, cât şi ţările unde acesta funcţionase:

S-a instituit un plan amplu de răpire a copiilor străini „valoroşi din punct de vedere rasial”. Acest plan avea scopul dublu de a slăbi naţiunile inamice şi de a spori populaţia Germaniei. Mai era, totodată, şi o metodă de represalii şi intimidare în ţările ocupate. Pe parcursul anilor de război, numeroşi copii cehi, polonezi, iugoslavi şi norvegieni au fost luaţi de la părinţii sau de la tutorii lor şi clasificaţi în funcţie de „valoarea lor rasială”.

Mi-am notat ţările identificate în rechizitoriu: întrucât documentele pe care le găsisem în hârtiile Giselei indicau faptul că fusesem adusă în Reich pentru germanizare, părea foarte probabil să fi provenit din Cehoslovacia, Polonia, Iugoslavia sau chiar Norvegia – deşi, într-un fel, mă îndoiam ca ultima să fie o posibilitate reală. Poate că urmau să apară alte indicii solide în restul hârtiilor din dosarul procesului Cauzei 8.

Până să ajung la ele, mi-a atras atenţia lista cu numele inculpaţilor. Patru oficialităţi de rang înalt ai programului Lebensborn – trei bărbaţi şi o femeie – s-au aflat în boxa acu

9 9

zaţilor la Nürnberg, rolurile şi gradele lor fiind clar

precizate:

MAX SOLLMAN – *Standartenführer* (colonel) SS, şef al programului Lebensborn;

GREGOR EBNER – *Oberführer* (colonel principal) SS, şef al departamentului principal de sănătate al programului Lebensborn;

INGE VIERMETZ – şef-adjunct al departamentului principal A din programul Lebensborn.

Al patrulea nume mi-a dat fiori:

GÜNTHER TESCH – *Sturmbannführer* (maior) SS, şef al departamentului juridic principal al programului Lebensborn.

Cunoşteam acest nume. *Sturmbann*führerul Tesch semnase documentul care înregistra contractul în baza căruia le fusesem încredinţată lui Hermann şi Giselei. Individul care

9 9

aranjase luarea mea în plasament fusese pus sub acuzare la Nürnberg, pentru crime împotriva umanităţii.

M-am întors la cutia cu hârtii, descurajant de mare, din faţa mea. Procesul durase cincizeci şi şapte de zile, fiind examinate aproape două mii de probe şi audiaţi 116 martori, fie de acuzare, fie de apărare; stenograma tipărită adunase un număr uimitor de 4 780 de pagini. Am început să mă întreb dacă mi-ar fi ajuns cele trei zile pe care planificasem să le petrec la Nürnberg.

Acuzatorul-şef, un procuror militar american pe nume Telford Taylor, a început prin a prezenta fondul acuzaţiilor. Aşa cum aflasem la Hadamar, de la bun început, programul de răpire şi germanizare Lebensborn fusese o parte integrantă a planului nazist de a-i eradica pe cei pe care-i considera ca fiind „rase inferioare”:

Odată cu lansarea războaielor de agresiune de către

al Treilea Reich, a devenit posibilă punerea în aplicare a acestor principii nocive. Până la jumătatea anului 1940, se creionase un plan foarte bine definit. Acest lucru este demonstrat de documentul cu caracter strict secret, pe care l-a scris Himmler, intitulat „Reflecţii privind tratamentul popoarelor de rase străine din Est”...

Nu mai auzisem niciodată de acest document – dar, apoi, generalul de brigadă Taylor continua informând instanţa că era atât de secret, încât Himmler dăduse instrucţiuni că nu era permis să fie copiat sau arătat nimănui, în afara unui grup restrâns de apropiaţi ai lui Hitler şi a liderilor de partid de prim rang. După citarea unei secţiuni în care Reichsführerul îşi exprima speranţa că „va dispărea complet conceptul de evrei”, Taylor a citit, spre consemnare, un paragraf din proiectul lui Himmler de răpire a celor consideraţi copii pur arieni:

Părinţii acestor copii de sânge bun vor fi puşi în faţa opţiunii de a-şi da copilul – probabil că ei nu vor mai face alţi copii, astfel încât va dispărea pericolul ca popoarele subumane din Est să obţină o clasă de lideri care, din moment ce ar fi egali cu noi, ne-ar pune în pericol...

Dacă vom recunoaşte un astfel de copil ca fiind din sângele nostru, părinţii vor fi informaţi că li se va trimite copilul la o şcoală din Germania şi că va rămâne permanent în Germania.

Polonia a fost prima ţară invadată de nazişti. A devenit terenul de testare pentru răpirile din programul Lebensborn. Instanţei i-a fost arătată o scrisoare, datată 18 iunie 1941, în care Himmler dădea instrucţiuni mai precise:

Mi s-ar părea corect să fie luaţi din familii poloneze copii mici, care prezintă în mod deosebit caracteristici rasiale bune şi educaţi de către noi în instituţii speciale

pentru copii şi în case de copii, care nu trebuie să fie de prea mari dimensiuni.

După o jumătate de an, ar fi indicat să se procure arborii genealogici şi documentele de descendenţă ale acelor copii, care să demonstreze că sunt acceptabili. După un an, se va lua în considerare ideea de a da în plasament astfel de copii unor familii de rasă bună, care nu au copii.

Şase luni mai târziu, a emis un nou decret, care detalia modul în care urmau să se desfăşoare în practică răpirile, precum şi modul în care urma să fie separat grâul copiilor potenţial „valoroşi din punct de vedere rasial" de neghina părinţilor lor – Himmler recunoscând că mulţi dintre ei ar fi oponenţi activi ai ocupaţiei naziste:

Nu vor fi incluse în acţiunea de relocare [eufemismul Reichsführerului pentru furtul în masă al copiilor] persoane puternic incriminate pe plan politic. De asemenea, numele acestora vor fi înaintate de către superiorii SS şi şefii poliţiei Oficiului Principal al Poliţiei de Stat competent, în vederea transferării lor într-un lagăr de concentrare… în astfel de cazuri, copiii trebuie să fie separaţi de părinţii lor…

Şefii poliţiei şi superiorii SS trebuie să fie atenţi în mod special ca germanizarea copiilor să nu sufere ca urmare a influenţei negative din partea părinţilor.

În cazul în care se stabileşte existenţa unei astfel de influenţe dăunătoare şi dacă ea este imposibil de eliminat prin măsuri coercitive de către Poliţia de Stat, se vor găsi locuri de cazare pentru copii la familii care sunt ireproşabile din punct de vedere politic şi ideologic şi gata să-i preia sub tutelă, fără rezerve şi din dragoste faţă de sângele bun prezent în copii şi să-i trateze ca pe propriii lor copii.

În stenogramă erau incluse şi directivele lui Himmler

privind soarta familiilor poloneze care nu îndeplineau standardele naziste de „valoare” rasială:

Brunhilde Muszyński urmează a fi arestată. Cei doi copii ai ei, în vârstă de patru şi şapte ani, urmează a fi sterilizaţi şi cazaţi undeva, la părinţi în plasament.

Ingeborg von Avenarius urmează, de asemenea, să fie arestată. Şi copiii ei urmează a fi daţi unor părinţi în plasament, după sterilizare.

Instanţei de judecată i-a fost prezentată şi transcrierea unui discurs pe care Himmler l-a ţinut în octombrie 1943, în care justifica toate aceste ordine oribile:

Consider că, în relaţiile cu locuitorii unei ţări străine, mai ales unii de naţionalitate slavă, nu trebuie să pornim de la perspective germane şi nu trebuie să-i înzestrăm pe aceşti oameni cu gânduri germane cumsecade şi concluzii logice de care ei nu sunt capabili, ci trebuie să-i luăm aşa cum sunt ei în realitate.

Evident că, într-un astfel de amestec de oameni, vor exista întotdeauna unele tipuri rasiale bune. Prin urmare, cred că este obligaţia noastră de a le lua copiii la noi, pentru a-i elimina din mediul lor – dacă este necesar, răpindu-i sau furându-i, pur şi simplu. Fie vom câştiga de partea noastră orice sânge bun pe care-l putem folosi pentru noi înşine, şi să-i dăm un loc în rândurile poporului nostru, fie vom distruge acest sânge.

Astfel copiii din Polonia – cel puţin cei blonzi, cu ochi albaştri, care erau conformi credinţei naziste în „caracteristici ariene bune” – au fost smulşi din familiile lor şi transportaţi în lagăre de concentrare. Aici, „examinatori rasiali” special instruiţi au înfiinţat birouri de măsurare, palpare şi evaluare a miilor de tineri aduşi la ei de către SS. Evaluarea lor era definitivă şi de necontestat.

O hotărâre emisă de Ruă HA stipula explicit:

Odată pronunţată sentinţa rasială... de către un expert, ea nu poate fi modificată de niciun oficiu. Hotărârea unui specialist este un diagnostic de expert, la fel ca şi cea a unui medic.

Copiii aleşi erau apoi predaţi programului Lebensborn. În cutia de documente, existau înregistrări – teancuri întregi de foi de hârtie dactilografiate înghesuit, care menţionau numele celor luaţi din familiile lor şi trimişi în reţeaua de leagăne Lebensborn, pe teritoriul Germaniei. Am închis ochii şi mi-am imaginat scena: gări aglomerate cu mii de copii neînsoţiţi, înghesuiţi ca vitele în camioane şi vagoane, fără să aibă cineva grijă de ei în timpul călătoriei.

În momentul acela, mi-a revenit în mod ciudat un fragment de memorie, unul pe care nu mi-l mai amintisem şi pe care totuşi îl simţeam, într-un fel, adevărat. Eram foarte mică; eram într-un tren, aşezată în fund pe podea, cu un alt copil mic. împărţeam o pătură, fiecare din noi încercând s-o tragă de la celălalt. Am pierdut bătălia şi, pe măsură ce trenul înainta prin tunele lungi şi întunecate, simţeam că-mi era îngrozitor de frig. Să fi fost reală această imagine? Nu cumva, citind relatările a ce se întâmplase în Polonia, trezisem o amintire care stătuse latentă, în subconştientul meu, timp de şaizeci de ani?

Cu cât citeam mai mult din dosarele de la Nürnberg, cu atât mai neliniştită şi mai stingheră mă simţeam. Cu ochii minţii, am văzut procesul în desfăşurare, punctul său de interes mutându-se de la Polonia la un mic sat din ceea ce era pe atunci Cehoslovacia.

Marie Dolezalovă avea cincisprezece ani, când a venit în banca martorilor, în 1947, cu dovezi legate de ceea ce se întâmplase cu cinci ani înainte. În dimineaţa zilei de

9 iunie 1942, zece camioane pline cu trupe SS şi de la Gestapo au năvălit în Lidice, un cătun de agricultori din apropierea Pragăi.

Cu două săptămâni înainte, partizanii cehi îl asasinaseră pe *Obergruppen*führerul SS Reinhard Heydrich, protejatul lui Himmler şi persoana desemnată să conducă acest colţ al teritoriilor cucerite de Reich. Hitler a cerut represalii în masă: raidul asupra satului Lidice a fost special ordonat, deoarece satul era bănuit ca având legături cu indivizii care-l uciseseră pe Heydrich.

Soldaţi înarmaţi au sărit din camioane şi au adunat la un loc toată populaţia din Lidice. Toţi bărbaţii adulţi – 173 cu totul, inclusiv tatăl Mariei – au fost aliniaţi şi împuşcaţi în dreptul peretelui unui hambar. Corpurile acestora au fost întinse pe şaptesprezece rânduri într-o livadă, înainte ca satul să fie ars din temelii.

Femeile din Lidice, aproape 200 la număr, unele gravide în stadiu avansat, au fost transportate în lagărul de concentrare de la Ravensbrück. Copiii le-au fost smulşi de lângă ele: 184 de copii au fost împinşi în autobuze şi transportaţi la o fostă fabrică de textile din Łódź. La ordinele oamenilor lui Himmler, au fost ţinuţi nemâncaţi şi forţaţi să doarmă pe duşumelele murdare şi reci, fără pături.

Odată ce au sosit la Łódź, „examinatorii rasiali” de la Ruă HA au evaluat fiecare copil în funcţie de semnele calităţilor ariene. Au fost declaraţi „necalificaţi” 103 copii: dintre ei, şaptezeci şi patru le-au fost predaţi de îndată celor de la Gestapo, pentru a fi duşi mai departe, în lagărul de exterminare de la Chelmo, la şaptezeci de kilometri distanţă. Aici, au fost ucişi prin gazare în camioane special modificate pentru aşa ceva. Doar şapte copii au fost selectaţi drept candidaţi potriviţi pentru germanizare.

Marie Dolezalovă era unul dintre ei.

Când a ajuns la casa de copii, s-a pomenit printre mulţi alţi copii din diferite ţări. A fost forţată să înveţe limba germană şi era pedepsită dacă era prinsă vorbind ceha. În cele din urmă, programul Lebensborn a încredinţat-o unei familii germane aprobate. Familia ei de plasament era blândă: îi oferiseră două rochii noi pentru a marca venirea ei în sânul familiei, dar o şi încuraja să uite de unde provenea.

După terminarea războiului, acele câteva femei care supravieţuiseră masacrului de la Lidice şi lagărului de concentrare au început să-şi caute copiii dispăruţi. Un an mai târziu – chiar înainte să depună mărturie la Nürnberg –, Marie şi-a regăsit mama, care atunci era pe moarte. Stând la căpătâiul mamei, şi-a dat seama că nu-şi mai amintea niciun cuvânt din limba ei maternă.

Toate acestea le-a declarat Marie Dolezalovă în faţa judecătorilor de la Nürnberg. Citindu-i depoziţia, m-am pus în locul ei. Poate că şi eu proveneam dintr-un sat ars din temelii de trupele lui Himmler, unul dintre aşa-numitele exponate „valoroase din punct de vedere rasial”, care avusese norocul să scape de lagărele morţii datorită părului blond sau ochilor albaştri. Dar, dacă aşa era, de unde fusesem furată, mai exact? Şi exista, oare, vreo speranţă ca şi eu, asemenea Mariei, să pot să-mi întâlnesc, într-o bună zi, mama reală, înainte ca ea să moară?

Şi, apoi, am găsit listele. Erau nişte coli-tip, rufoase şi cenuşii, pregătite de personalul din sistemul Lebensborn în 1944; la aproape şaizeci de ani distanţă, scrisul se estompase, făcându-le greu lizibile. Fiecare filă era împărţită în patru coloane. Prima coloană era un registru alfabetic de nume şi, din moment ce coloana adiacentă menţiona date de naştere de la începutul anilor 1940, era

clar că era un fel de registru al copiilor. A treia coloană se intitula „transferat la”, iar, pe ultima, exista o dată pentru fiecare intrare.

În aceste documente, erau identificaţi 473 de copii. Pe la jumătatea uneia dintre foi, am citit următoarele:

Matko, Erika.

[Născută la] 11.11.41.

[Transferată la] Oberst [colonelul] Hermann von Oelhafen.

München, Gentzstrasse 5.

[Pe] 3.6.44.

Îmi găsisem numele iniţial. Trebuia să fie autentic: nu numai că aceste evidenţe erau oficiale, folosite în instanţă, dar adresa indicată pentru Hermann – şi data la care îi fusesem încredinţată – erau corecte.

M-am lăsat pe spătarul scaunului, ţinând lista în faţă. Am avut surprinderea să constat că nu mă emoţionasem; de când primisem scrisoarea din partea guvernului sloven, în care mi se spunea că nu puteam fi Erika Matko, pentru că persoana respectivă era încă în viaţă în zona Rogaska Slatina, mă simţisem pierdută. Acum, uitându-mă la această listă decolorată de la programul Lebensborn însuşi, am simţit că-mi recăpătăm scopul şi adevărata identitate.

Anexate listelor erau două declaraţii sub jurământ date de foşti angajaţi de la Lebensborn, care fuseseră interogaţi de anchetatori pentru procurorii de la Nürnberg. Prima era a unei femei pe nume Maria-Martha Heinze-Wissede, care lucrase la sediul central Lebensborn. Pe 9 august 1948, i se arătaseră documentele şi identificase originea unora dintre copii, printre care şi a Erikăi Matko.

Din listele arătate, am recunoscut următoarele nume

de copii iugoslavi…

Erika MATKO

Acestor copii le cunosc dosarele foarte puţin, întrucât fuseseră deja transferaţi la… familii germane prin sistemul Lebensborn.

Aşa cum reiese din documente, aceştia erau numiţi „copii bandiţi”, iar sistemul Lebensborn i-a preluat de la VoMi [*Volksdeutsche Mittelstelle* – „Centrul de Germani de Origine Ariană”]… Din câte îmi amintesc, sistemul Lebensborn a preluat aceşti copii dintr-o tabără *Volksdeutsche Mittelstelle* din districtul Bayreuth.

Inima mea o luase razna. Iată, scris negru pe alb: fusesem adusă din Iugoslavia şi transferată în sistemul Lebensborn de această organizaţie, VoMi.

O căutare rapidă mi-a dezvăluit că VoMi era un alt organism obscur şi redundant, care-i răspundea numai lui Himmler: fusese înfiinţat înainte de război, aparent pentru a gestiona interesele etnicilor germani care trăiau în afara graniţelor Germaniei naziste, aşa-zişii *Volksdeutsche*. Dar, după ce armatele lui Hitler au invadat Polonia, Cehoslovacia şi Iugoslavia, VoMi a populat teritoriile cucerite cu o jumătate de milion de voluntari germani, evacuând simultan ocupanţii de drept sau arestându-i. Aceasta era, în esenţă, o variantă precursoare a ceea ce numim acum epurare etnică, iar implicarea organizaţiei în originile mele nu suna bine pentru soarta familiei mele biologice.

Cine erau părinţii mei? Exista un indiciu, o aluzie incitantă, în depoziţia Mariei-Martha Heinze-Wissede. Eu şi ceilalţi tineri iugoslavi eram enumeraţi drept „copii-bandit”. În terminologia nazistă, acest lucru însemna luptători partizani. Am simţit un val de mândrie: părinţii noştri fuseseră rebeli, se opuseseră ocupanţilor nazişti. Cât

de curajoşi trebuie să fi fost! Mă îndoiam că, în situaţia lor, aş mai fi găsit curajul de a riposta împotriva armatelor lui Hitler.

A doua declaraţie de martor era de la o fostă funcţionară a sistemului Lebensborn, pe nume Emilie Edelmann. Ea se alăturase organizaţiei în 1939 lucrase în cadrul acesteia până la capăt, fiind promovată până la o funcţie care o făcea responsabilă de îngrijirea copiilor pregătiţi pentru plasarea în familii germane. La 3 aprilie 1948, aceasta le-a spus interogatorilor ei americani că existaseră copii răpiţi din Iugoslavia şi furnizase şi cele câteva detalii lipsă ale călătoriei mele până la o casă de copii Lebensborn. Descria copiii răpiţi drept *Südost-Kinder* – „copii din sud-est" în jargonul VoMi, desemnându-i pe cei luaţi din teritoriile sud-estice cucerite de Germania.

Am recitit totul obsesiv, disperată, ca să fiu sigură. Era fără echivoc: acolo, în dosarele de la Nürnberg, se afla dovada fermă că eram unul dintre cei pe puţin douăzeci şi cinci de bebeluşi răpiţi şi transportaţi în 1942 şi 1943 din Iugoslavia în Patria germană. Fusesem dusă într-un lagăr VoMi de la

Werdenfels, din sudul Germaniei, apoi trimisă la casa de copii *Sonnenwiese* din Kohren-Sahlis şi, în cele din urmă, dată familiei Oelhafen din München.

Mai aveam doar o singură întrebare rămasă fără răspuns, înainte de a pleca de la Nürnberg: cum se încheiase procesul – ce pedeapsă le fusese administrată funcţionarilor din conducerea sistemului Lebensborn, aflaţi în boxa acuzaţilor?

În mod surprinzător, cu toate că majoritatea conducătorilor de prim rang din aparatul Ruă HA fuseseră judecaţi şi condamnaţi la ani grei de închisoare, cei patru inculpaţi din programul Lebensborn fuseseră achitaţi de

crime împotriva umanităţii şi de crime de război. Cei trei bărbaţi au fost găsiţi vinovaţi de apartenenţa la SS – Inge Viermitz, fiind femeie, fusese exclusă din rândurile sale –, dar niciunul n-a stat nici măcar o zi în plus în spatele gratiilor. În ciuda tuturor dovezilor prezentate, judecătorii au ajuns la concluzia incredibilă că Lebensborn nu fusese altceva decât „o organizaţie de asistenţă socială pentru copii”.

Eram furioasă. Citisem probele şi ascultasem relatări chinuitoare ale colegilor mei supravieţuitori, la întâlnirea de la Hadamar. Ştiam adevărul acum şi eram mai hotărâtă ca niciodată să descopăr mai multe despre modul în care căzusem în ghearele sistemului Lebensborn.

Indiferent de ce credea guvernul din Slovenia, în mod cert proveneam de acolo. Mai trebuia doar să dovedesc.

Capitolul 13 Roga-Ska Slatina

V’de fi foarte, foarte recunoscătoare, dacă mi-aţi putea răspunde la câteva întrebări despre copilăria dumneavoastră…

Nu întreb din simplă curiozitate…

Scrisoare către Erika Matko, iunie 2003

Am găsit un număr mare de persoane, în Germania, cu numele Matko. Am scris la fiecare adresă, întrebând familiile respective dacă ştiau ceva despre trecutul meu sau despre Hermann şi Gisela von Oelhafen. Erau încercări pe ghicite, puţin probabil să nimeresc, dar, spre surprinderea mea, a început să curgă cu scrisori: fiecare familie îmi mulţumea că o contactasem şi-mi transmitea urări de bine, dar niciuna nu putea să mă ajute în investigaţia mea.

Între timp, Josef Focks îşi făcea treaba. „Moş Găsitorul” nu fusese descurajat de rezultatele descurajante ale scrisorilor mele către familiile germane Matko; în

schimb, îşi extinsese căutarea geografică.

Josef Focks este unul dintre oamenii fără de care nu aş fi descoperit adevărul despre trecutul meu. Este un fost ofiţer de armată, detaşat pe lângă NATO în anii 1980. În timpul unei detaşări în Norvegia, a auzit pentru prima dată poveştile copiilor făcuţi de soldaţii germani şi a aflat dramele celor născuţi în cadrul programului Lebensborn. Mişcat de durerea şi de sentimentul de ruşine care le umbreau viaţa, se oferise să-i ajute să dea de urma familiilor lor.

De la bun început, s-a lovit de problema că funcţionarii Lebensborn ascunseseră în mod deliberat multe dintre numele taţilor. În mod ironic, tocmai dificultatea logistică a căutării genealogice din zilele anterioare apariţiei internetului şi a evidenţelor virtuale, l-a determinat să găsească soluţii inovatoare. S-a folosit de persoane de legătură locale (a descoperit că şoferii de taxi erau surse bune de informaţii), a cercetat în arhive obscure şi biblioteci după ziare vechi şi chiar a mers în cimitire, pentru a verifica numele scrise pe pietrele funerare. Treptat, a pus la punct o modalitate de a rezolva enigma.

Când l-am cunoscut eu, preluase deja peste o mie de cazuri, nu toate ale unor copii din programul Lebensborn, şi reuşise, în cele mai multe, să le găsească membrii familiilor. Investigaţiile sale îl purtaseră prin toată Germania şi în regiuni îndepărtate precum America şi Australia, iar biroul său de la Bonn era plin de mape cu dosare nenumărate, fiecare dintre ele ticsite cu hârtii. Nu cerea niciun ban pentru toate eforturile şi timpul său: se pensionase de mult timp din armată şi trăia din pensia de stat, ajutând benevol oameni ca mine, în schimbul satisfacţiei de a ne fi atenuat suferinţa. Nu-i pot mulţumi

îndeajuns.

Josef a fost cel care a găsit familia Matko cea mai promiţătoare. A solicitat informaţii de la una dintre persoanele sale de legătură, o femeie a cărei mamă fusese luată de nazişti din Iugoslavia pentru muncă forţată: cu ajutorul ei, a găsit detalii de contact pentru mai multe persoane cu numele de Matko, care încă mai trăiesc în interiorul sau în apropierea localităţii Rogaska Slatina. Părea să fie un neam extins: unii aveau vârsta mea sau erau puţin mai mari; alţii, în mod clar, erau mai tineri cu o generaţie. Şi, lucrul cel mai promiţător, pe una dintre femei o chema Erika.

Josef a dat de adresa ei şi, de asemenea, de numărul de telefon al unei anume Maria Matko, care, credea el, putea fi rudă. Ne-am înţeles ca el s-o sune pe Maria, în timp ce eu îi scriam Erikăi.

M-am aşezat la calculator şi m-am gândit ce să-i spun. Nu era o scrisoare uşor de compus: nu ştiam nimic despre această femeie şi nici despre ţara în care trăia. În cele din urmă, am decis să-i vorbesc deschis despre nevoia de a afla adevărul cu privire la trecutul meu. Mi-am spus în gând că, dat fiind că mulţi dintre indivizii cu numele de Matko din Germania, toţi neînrudiţi, pe care-i contactasem din senin, îşi dăduseră osteneala să-mi răspundă, chiar dacă nu mă puteau ajuta, această persoană, care purta numele meu şi trăia în locul de unde ştiam că provin, ar putea fi la fel de impresionată de solicitarea mea de ajutor:

Osnabrück, Germania

16 februarie 2003

Stimată doamnă Matko.

Vă scriu astăzi într-o chestiune foarte personală şi sper să mă puteţi ajuta. Problema, desigur, este că nu vorbesc limba slovenă şi n-am cum să sper că vorbiţi

germana. Dar nădăjduiesc că există cineva care vă poate ajuta cu traducerea scrisorii mele.

De câţiva ani, sunt în căutarea părinţilor mei biologici şi am aflat, în timpul acestei cercetări, lucruri foarte ciudate, care m-au neliniştit şi tulburat, dar ştiu că trebuie să continui.

Familia mea adoptivă m-a luat de la casa de copii *Sonnenwiese* a programului Lebensborn. Acolo am primit două documente cu dovezi de vaccinare, în care numele meu este menţionat ca fiind Erika Matko, născută în St. Sauerbrunn. Nu am niciun alt act despre cei dintâi ani de viaţă ai mei. Nu cunosc circumstanţele care m-au adus în acest leagăn. Părinţii mei adoptivi nu mi-au oferit nicio informaţie.

Acum zece ani, nici măcar nu ştiam că sunt un copil din sistemul Lebensborn. Crucea Roşie nu a putut afla nicio informaţie despre identitatea mea. I-am cerut ajutorul doctorului Georg Lilienthal, care este un cercetător al fenomenului Lebensborn şi care a publicat o carte despre acest subiect.

El mi-a dat ideea că aş putea fi un membru al grupului de copii răpiţi, iar originile mele s-ar afla în Iugoslavia.

Acum, în cursul cercetărilor mele, v-am descoperit pe dumneavoastră. Nu vă întreb din curiozitate, ci vreau doar să ştiu cum a apărut această dublă identitate. Aţi trăit vreodată într-o casă de copii Lebensborn sau aţi avut norocul să vă petreceţi toată viaţa în Rogaska Slatina?

V-aş fi foarte, foarte recunoscătoare, dacă mi-aţi putea răspunde la întrebările despre copilăria dumneavoastră.

Cu cele mai bune urări, Ingrid von Oelhafen.

Nu mai puteam spune sau face nimic altceva. Am pus

scrisoarea la poştă, în speranţa că măcar ceva din ea avea să atingă vreo coardă sensibilă la această altă Erika Matko.

Între timp, Josef făcea progrese. A luat legătura cu Maria Matko şi au discutat îndelung la telefon, cu ajutorul unui traducător, întrucât el nu vorbea slovenă, iar ea nu înţelegea limba germană. Se pare că era de vârsta mea şi-şi petrecuse viaţa numai la Rogaska Slatina.

Din ce i-a spus Maria lui Josef, ea era matriarha familiei lărgite Matko, care avusese cândva de-a face cu mişcarea partizană antinazistă. Nu mai ţinea minte prea multe detalii, doar că un membru al familiei fusese executat de nazişti şi că auzise o poveste, cu mult timp în urmă, că trei copii ar fi fost răpiţi la începutul anilor 1940. Suna similar cu istoria familiei Matko pe care o căutam, iar vestea cea mai promiţătoare era că o cunoştea foarte bine pe misterioasa Erika.

Însă un ultim detaliu m-a speriat. *Herr* Focks o convinsese pe Maria ca ea şi eu să ne întâlnim – şi s-o aducă şi pe Erika. Instantaneu, m-au apucat emoţiile: voiam cu disperare să merg, dar perspectiva mă îngrozea. Ce se întâmpla dacă nu era familia Matko „cea potrivită”, iar călătoria se dovedea a fi o vânare de vânt? Eram convinsă c-aş fi fost îngrozitor de dezamăgită. Şi, chiar dacă aceşti oameni erau înrudiţi cu mine, nu însemna că întâlnirea urma să decurgă bine; puteau să se arate ostili, să mă respingă într-un fel, ceea ce ar fi fost chiar şi mai rău.

Moş Găsitorul nici n-a vrut să audă. M-a presat şi a insistat, până am fost de acord cu planul său. Acesta presupunea să zbor mai întâi spre München, apoi la Ljubljana, capitala

Sloveniei. De acolo, să iau un taxi care să mă ducă

optzeci de kilometri până la Celje, principalul oraş din regiune.

Mai era un motiv pentru acest drum: în fiecare toamnă, o mână de supravieţuitori ai programului de răpire şi deportare al naziştilor se întâlneau la Celje. Josef aranjase lucrurile astfel încât să mă alătur acestora, înainte de a pleca la Rogaska Slatina în ziua următoare, unde urma să mă întâlnesc, într-o cafenea, cu Maria. Şi n-aş fi fost singură: îşi rugase un prieten, care vorbea limba slovenă, să mă însoţească pe post de traducător.

În acel moment, cunoşteam destul de puţine despre Slovenia sau istoria ei. Nici măcar nu ştiam cum se formase după destrămarea Iugoslaviei. Întrucât data plecării mele se apropia, am început să citesc, sperând să-mi fac o idee despre ce fel de viaţă aş fi avut dacă nu aş fi fost răpită pentru programul Lebensborn.

Iugoslavia a fost una dintre primele ţări care s-a eliberat de ocupanţii germani. Sub conducerea lui Josip Broz Tito, partizanii au fost cea mai eficientă forţă de rezistenţă antinazistă din Europa ocupată; de la mijlocul anului 1943, activitatea lor a crescut de la organizarea de raiduri sporadice de gherilă până la provocarea unor înfrângeri militare majore şi producerea de numeroase victime, pe care armata lui Hitler nu şi le putea permite. La începutul lui 1944, partizanii reuşiseră să împingă trupele Wehrmachtului în afara regiunilor sârbe; un an mai târziu, toate trupele germane erau alungate.

Au realizat acest lucru cu sprijin limitat şi primit doar din Uniunea Sovietică; deşi regimul postbelic al lui Tito era unul vădit comunist – un stat cu un singur partid, cu puţină toleranţă faţă de disidenţă sau democraţie –, în următorii douăzeci şi cinci de ani, ţara balcanică a fost cel mai independent stat dintre toţi sateliţii Uniunii Sovietice,

aflaţi în spatele Cortinei de Fier. A început să se distanţeze chiar şi de Moscova, în 1948, hotărând, în schimb, să-şi creeze propriul tip de socialism. Se simţea liber să critice Kremlinul şi Occidentul în egală măsură şi era unul dintre fondatorii Mişcării de

Nealiniere – grupul de state care au refuzat sfidător să se alieze oricăreia dintre tabere în Războiul Rece.

Dar existau mereu tensiuni în interior. Noua naţiune s-a sudat laolaltă din şase republici separate şi frecvent ostile: Serbia, Croaţia, Bosnia-Herţegovina, Macedonia, Muntenegru şi Slovenia. Fiecare dintre acestea a avut propria istorie etnică, religioasă şi politică, foarte diferită de a celorlalte. Ceea ce le-a ţinut împreună a fost figura lui Josip Broz Tito. Moartea sa, în 1980, a precipitat destrămarea întregii federaţii.

Sârbii au fost întotdeauna cel mai mare grup etnic din Iugoslavia şi, înainte de al Doilea Război Mondial, au reprezentat forţa dominantă din Regatul Iugoslaviei. Când Tito a murit, liderul comunist sârb Slobodan Miloşevici a căutat să restabilească supremaţia istorică a sârbilor. Celelalte republici, în special Slovenia şi Croaţia, au denunţat această putere acaparatoare, dar nu au putut s-o oprească.

Acţiunea de protest a minerilor de etnie albaneză din Kosovo a reprezentat, în 1989, scânteia care a aprins tensiunea mocnită. Slovenia şi Croaţia i-au sprijinit pe minerii albanezi, iar grevele s-au transformat, la scară largă, în demonstraţii care cereau înfiinţarea unei republici kosovare. Acest lucru a înfuriat conducerea Serbiei, care a început să folosească forţele de poliţie împotriva minerilor, apoi a trimis armata federală să restabilească ordinea.

În ianuarie 1990, a fost convocat un congres

extraordinar al Ligii Comuniştilor din Iugoslavia. Având în vedere că ţara era un stat monopartit, acesta era, în mod efectiv, organismul de guvernare pentru toată federaţia iugoslavă. Reuniunea a degenerat într-o dispută între Slovenia şi Serbia privind viitorul naţiunii slovene; până la urmă, Liga s-a dizolvat de la sine, semn că viitorul Iugoslaviei nu suna bine.

Rezultatul imediat a fost o criză constituţională. Alimentată de o ascensiune toxică a naţionalismului etnic bazat pe şi inspirat de căderea comunismului în restul Europei de Est, cinci dintre republici au cerut independenţa şi au contestat poziţia dominantă a Serbiei. Se pregătea scena de război.

Ceea ce a urmat a fost cel mai grav conflict din Europa de după al Doilea Război Mondial, care avea să evoce din nou spectrul crimelor împotriva umanităţii. De-a lungul următorului deceniu, cel puţin 140.000 de oameni au murit în lupte. Alte câteva sute de mii – posibil milioane – au îndurat epurări etnice, violul ca armă de război, lagărele de concentrare şi bombardamentele în masă.

Primul dintre aceste războaie murdare a izbucnit în Slovenia. În decembrie 1990, 88 la sută din populaţie a votat independenţa deplină faţă de republica federală care se dezintegra, ştiind că, făcând acest lucru, s-ar fi ajuns inevitabil la o tentativă de invazie din partea Armatei Populare iugoslave, dominată de sârbi. Guvernul sloven şi-a reorganizat în secret forţa teritorială de apărare, în acel moment perimată, într-o armată de gherilă bine antrenată şi echipată, iar rezistenţa de partizani, care gonise cândva din ţară trupele lui Hitler, a renăscut efectiv.

Slovenii ştiau că nu aveau nicio şansă într-o luptă convenţională: armata iugoslavă era, pur şi simplu, prea mare şi prea puternică, astfel încât ţara s-a pregătit pentru

o campanie de război de gherilă – o revenire la tacticile rezistenţei, de aruncare în aer a podurilor şi de mici episoade de luptă corp la corp în oraşele şi satele unei naţiuni în curs de formare.

În acelaşi timp, Slovenia a cerut ajutor de la Comunitatea Europeană şi de la Statele Unite ale Americii. Niciuna, însă, nu era pregătită să recunoască independenţa slovenă, deoarece considerau că era mai convenabil să trateze cu o singură federaţie, în loc de o serie de state mici. Refuzul i-a îndârjit pe sârbi şi a făcut inevitabilă declanşarea unui război civil de mari proporţii.

Primul foc a fost tras de soldaţii federali pe 27 iunie 1990, în sătucul Divaca, la doar şaptezeci şi cinci de kilometri de

Ljubljana. În aceeaşi după-amiază, soldaţi sloveni au doborât două elicoptere ale armatei iugoslave.

Pe parcursul următoarelor zece zile, lupta s-a mutat la vest, spre Ljubljana, apoi mai departe, dincolo de capitală, în inima ţinutului de est, în jurul aşezărilor Celje şi Rogaska Slatina. Un acord de încetare a focului a fost anunţat pe 6 iulie: Slovenia îşi câştigase independenţa, deşi cu preţul a cel puţin 62 de morţi şi a aproape 330 de răniţi. În comparaţie cu conflictele viitoare din Croaţia, Bosnia şi Kosovo, acesta a fost un război mic, dar era pentru prima dată de la gonirea naziştilor când slovenii îşi dobândeau libertatea. Într-un mod oarecum inexplicabil, m-am simţit mândră.

La sfârşitul lunii septembrie 2003, am zburat la München. Josef Focks îmi aranjase o întâlnire cu traducătorul la aeroport, astfel încât să putem zbura mai departe împreună, la Ljubljana. Dar, când a fost anunţat zborul nostru, el încă nu ajunsese, aşa că m-am urcat singură în avion. Aveam deja emoţii, neştiind pe cine sau

ce aveam să găsesc în Slovenia şi, din moment ce vorbeam doar limba germană, mă simţeam vulnerabilă şi expusă. Din fericire, traducătorul a reuşit să-mi transmită un mesaj în avion şi i-a cerut unei stewardese să-mi spună că fusese reţinut în trafic şi urma să ia un zbor mai târziu, pentru a ne întâlni la Ljubljana.

Am aşteptat toată ziua în aeroport. Nu aveam nici semnal pe telefonul mobil, nimeni nu părea să vorbească germana şi nu reuşeam să pricep cum funcţionau telefoanele locale cu fise. Nu puteam decât să stau şi să sper că avea să apară persoana mea de legătură.

Când în sfârşit a ajuns, seara era trecută pe jumătate şi eu eram într-o stare jalnică. Dar nu aveam timp să stau să mă lamentez: în seara aceea, urma să aibă loc, la şcoala primară din Celje, o întrunire a foştilor copii sloveni răpiţi. Înţelesesem că oraşul se numise Cilii în timpul ocupaţiei germane şi fusese atât un centru de rezistenţă partizană, cât şi locul unor represalii naziste.

În timp ce înaintam cu maşina prin zona rurală, m-am uitat pe geam, încercând să absorb peisajul din locurile mele natale. Mă întrebasem în sinea mea, înainte, dacă, văzându-l pentru prima dată în aproape şaptezeci ani, mi-ar mai fi trezit amintiri; a fost dezamăgitor să constat că nu era cazul.

Ştiam foarte puţine despre oamenii cu care mă întâlneam în seara aceea şi am descoperit cu surprindere că evenimentul de la Celje diferea mult de reunirea copiilor furaţi, de la prima mea întrunire. Începuseră să se caute unii pe alţii încă din 1962, hotărâţi să-şi spună poveştile în faţa unui public pe atunci iugoslav.

Bărbaţii şi femeile pe care i-am întâlnit în seara aceea aveau în jur de optzeci de ani – erau cu zece – cincisprezece ani mai în vârstă decât mine. Erau liderii a

ceea ce devenise un grup de supravieţuitori sprijinit oficial, iar relatările lor au completat golurile din cunoştinţele mele.

Pe tot parcursul anului 1942, un total de 654 de copii, de la bebeluşi la tineri de optsprezece ani, au fost smulşi din familiile lor de către nazişti şi trimişi în lagăre de pe cuprinsul Reichului. Dintre cei mai mari – cel puţin dintre cei care supravieţuiseră muncii de sclavi sau tentativei de germanizare –, mulţi fuseseră aduşi înapoi acasă, la sfârşitul războiului. Când am ajuns la Celje, doar vreo 200 mai erau încă în viaţă.

În ciuda vârstei, amintirile lor erau vii, la fel ca şi hotărârea ca lumea să nu uite ce li se făcuse. Doi vorbitori s-au ridicat, în sala de clasă din şcoala primară, să depună mărturie. Eu am rămas pe scaun în tăcere: chiar dacă m-aş fi simţit în stare să am încredere în traducător ca să vorbească în numele meu, ştiam prea puţine, pentru a aduce vreo contribuţie notabilă. Dar prezenţa mea a fost remarcată. După ce întrunirea s-a încheiat, trei dintre cei prezenţi acolo au venit să stea de vorbă cu mine. Toţi fuseseră furaţi de la Celje, în august 1942, şi, spre marea mea surprindere, fiecare a spus că mă recunoştea.

Prima femeie avea şaptesprezece ani când fusese adusă la o adunare a copiilor din zonă şi ţinută timp de două zile în şcoala primară de trupele SS. Copiii erau de la bebeluşi până la adolescenţi de optsprezece ani; pentru că fuseră separaţi de mamele lor, celor mari li s-a ordonat să aibă grijă de cei mai mici. Această femeie în vârstă, blândă şi sentimentală, mi-a spus că bebeluşii plângeau fără încetare. Sarcina ei fusese aceea de a-i spăla pe cei mai mici, şi-şi amintea în mod special că mă spălase.

Nu-mi venea să cred ce auzeam. Aveam mai puţin de un an când avusese loc adunarea; cum Dumnezeu m-ar

putea recunoaşte cineva şaizeci de ani mai târziu? Dar, cum-necum, această femeie aşa credea. Era uimitor. Venisem în Slovenia în speranţa de a găsi nişte dovezi care să mă lege de ţară. În schimb, ajunsesem să stau faţă în faţă cu cineva care pretindea că mă putea localiza în Celje, în ziua în care fusesem răpită – şi care povestea că mă ţinuse efectiv în braţe şi avusese grijă de mine când eram foarte mică.

Gândindu-mă, mi s-a părut mai probabil ca femeia să fi fost anunţată că veneam şi acest lucru s-o fi determinat să-şi amintească de mine. Dar, indiferent care era situaţia, tot era o legătură.

Următoarea persoană cu care am vorbit era un bărbat cam de aceeaşi vârstă. Avea paisprezece ani în ziua răpirii şi era capabil să-mi spună ceva mai multe despre ce se întâmplase cu copiii furaţi a doua zi după adunare. Mi-a povestit că fuseserăm transportaţi la 150 de kilometri spre nord, în lagărul austriac de la Frohnleiten. Era ferm convins că m-ar fi văzut acolo, şi că mă cunoştea cu numele de Erika Matko.

Atunci a intrat în discuţie şi o altă doamnă în vârstă, confirmând ceea ce spusese bărbatul. Şi ea fusese răpită de la Celje şi trimisă la Frohnleiten: şi ea îşi amintea că fusesem acolo şi t 9 9 9

că numele meu era Erika Matko.

Dintr-odată, m-am simţit extrem de fericită. După atât de mult timp, după atâtea dezamăgiri, aveam dovezi directe a cine fusesem cândva şi de unde proveneam. Era o senzaţie extraordinară.

În noaptea aceea, n-am avut timp să insist pe lângă noile mele persoane de legătură, ca să-mi spună şi alte detalii cu privire la răpire. Trebuia să mai aştept până să aflu mai multe despre evenimentele din august 1942 şi

despre cum fusesem prinsă în ele.

A doua zi, am mers mai departe, spre regiunea Maribor. Înaintea întâlnirii mele cu Maria, Josef Focks îmi aranjase o altă întâlnire cu alte două persoane al căror nume de familie era Matko. Tot el mă echipase cu eprubete sterile şi beţe cu vârf de vată de bumbac, astfel încât, dacă aceşti Matko erau dispuşi, să le pot lua mostre de salivă, pe care să le dăm apoi spre analiză, pentru a vedea dacă aveam similitudini genetice, în acest fel, puteam descoperi dacă eram rude.

Prima oprire a fost într-un sat de lângă Rogaska Slatina. Pe măsură ce ne apropiam cu maşina, mă uitam pe fereastră la peisajul verde şi dens împădurit, în speranţa de a vedea ceva familiar – dar nu recunoşteam nimic. Satul era în mod clar foarte sărac: femeia pe care urma s-o întâlnesc avea optzeci de ani şi locuia împreună cu fiul ei, în vârstă de patruzeci de ani. Amândoi păreau nedumeriţi de vizita mea, dar bătrâna a fost de acord să-mi dea o mostră de salivă. Fiul ei a fost mai ostil şi a refuzat. Niciunul din ei nu-mi putea spune prea multe despre trecutul familiei lor şi am plecat gândindu-mă că, dacă eram rude, eram, probabil, înrudiţi doar de departe.

Următoarea persoană cu numele de Matko a fost o coafeză în vârstă de treizeci de ani. Ea mi-a dat de bunăvoie o probă pentru analiza de ADN, dar, la fel, avea puţine informaţii pentru a mă ajuta în călătoria mea.

În cele din urmă, a sosit momentul întâlnirii cu Maria Matko. *Herr* Focks ne aranjase întâlnirea într-o cafenea mică din Rogaska Slatina, iar ea promisese că avea s-o aducă şi pe cealaltă misterioasă Erika. Dar, din clipa în care am intrat, mi-am dat seama că Maria era singură. Dezamăgită, am simţit o strângere de inimă.

Maria, în schimb, s-a dovedit a fi amabilă şi săritoare,

precum şi o legătură vitală în deblocarea lanţurilor trecutului meu. Avea şaptezeci şi trei de ani, nu era Matko din naştere; ci prin căsătorie. Pe soţul ei îl chema Ludvig şi avea două surori: Tanja, care era mai mare decât el, şi Erika – mai mică. Şi Ludvig, şi Tanja muriseră, dar Erika mai era încă în viaţă, deşi infirmă. Maria mi-a spus că nu voise, până la urmă, să vină la întâlnirea cu mine.

A reieşit clar din discuţia noastră că niciunul dintre cei din familia lărgită Matko nu credea că mă înrudeam cu ei. Maria era cea mai deschisă la minte, dar până şi ea era sceptică. În momentul acela, începusem şi eu să am îndoieli.

Dar, apoi, Maria mi-a dat nişte detalii care din nou m-au făcut să am speranţe. Părinţii celor trei fraţi, Ludvig, Tanja şi Erika, se numeau Johann şi Helena – exact numele care-mi fuseseră indicate cu trei ani în urmă de arhivarul din Maribor. Mai mult decât atât, Johann fusese închis de nazişti pentru activitatea sa din rezistenţă, lucru care părea să se potrivească detaliilor pe care mi le spusese Georg Lilienthal despre trecutul meu.

Pe parcursul anilor precedenţi, existase un tipar pentru toate încercările mele de a descoperi adevărul: o informaţie nouă îmi dădea aripi şi mă făcea să cred că aveam să găsesc răspunsurile pe care le căutam. Dar era urmată mereu de câte o scrisoare sau o conversaţie, care-mi spulbera speranţele şi iarăşi mă cufunda în disperare. Aşa s-a dovedit a fi şi în ziua aceea, la Rogaska Slatina: nici nu începeam bine să-mi fac speranţe, că iarăşi eram descurajată. Maria a scos la iveală două fotografii. Una era cu Helena, făcută în 1964: drept în obiectiv se uita o femeie solidă, cu păr închis la culoare şi o faţă severă, deşi cu o expresie amabilă. În a doua fotografie, am văzut-o pe Erika şi reacţia mea imediată a fost că semăna cu Helena,

fapt care sugera că era fiica Hellenei – şi, dacă da, atunci în mod cert însemna că eu n-aş fi putut fi.

Când ne-am despărţit, m-am simţit vag deprimată. Singurul lucru care mă mai înviora era că Maria fusese de acord să se întâlnească din nou cu mine şi promisese să stea vorbă şi cu ceilalţi membri ai familiei Matko pentru a-i convinge să coopereze cu mine.

A doua zi, m-am dus la ea acasă. O supraveghea pe nepoata ei şi mi-a vorbit deschis despre istoria familiei. Mi-a spus că Ludvig, Tanja şi Erika locuiseră cu părinţii lor, până când Johann fusese arestat de nazişti şi închis într-un lagăr de concentrare. La începutul verii 1942, fusese eliberat şi se întorsese la familie, punct în care se încheiau informaţiile ei. Fratele lui Johann, Ignaz, nu fusese la fel de norocos: şi el fusese partizan şi arestat de către germani, dar murise împuşcat de un pluton de execuţie.

În timpul discuţiei noastre, au venit fiul Mariei, Rafael, şi nepoţii ei, Marko şi Pieter. Rafael avea patruzeci de ani, o constituţie solidă şi un început de chelie. Deşi el şi verii săi erau politicoşi, era clar că nu credeau că le-aş fi fost rudă. Era evident că membrii familiei erau foarte uniţi şi protectori unii faţă de alţii.

Singura excepţie, se pare, o făcea Erika. Maria mi-a povestit: cumnata ei nu se măritase niciodată, dar avusese un fiu şi fusese atât de bolnavă pe tot parcursul vieţii, încât nu lucrase. Era limpede că, în ciuda tuturor legăturilor familiale – Erika fiind invitată, de obicei, la masa de prânz de duminică –, cele două femei nu erau foarte apropiate.

Până să-mi iau la revedere, mă convinsesem că, deşi familia părea să împărtăşească unele asemănări remarcabile cu acei Matko pe care-i căutam, probabil că nu era familia mea de sânge. Cu toate acestea, înainte să plec, i-am pus în temă cu planurile mele de testare a ADN-

ului. Rafael a fost de acord să-mi dea o probă de salivă şi, după o oarecare ezitare, şi Marko, vărul său.

Ultima mea întâlnire programată a fost la Maribor. M-am dus la muzeu, unde exista o secţiune specială dedicată comemorării a ceea ce făcuseră naziştii în Slovenia. Pe lângă adunarea tuturor sătenilor şi executarea „bandiţilor" – luptători partizani, ca Ignaz şi Johann Matko –, arseseră toate cărţile în limba slovenă, care fusese interzisă, şi pedepsiseră aspru orice persoană prinsă vorbind-o. Planul lui Himmler de a subjuga populaţia locală fusese pus în aplicare în mod brutal şi eficient.

Poate că mai demult, aş fi fost şocată de ceea ce am văzut în muzeu, dar tot ce aflasem de-a lungul ultimilor trei ani despre Lebensborn şi operaţiunile sale mă obişnuise cu cruzimea devenită rutină pe timpul ocupaţiei naziste. În schimb, eram preocupată să încerc să procesez ce descoperisem în timpul celor patru zile petrecute în Slovenia. Venisem nesigură cu privire la modul în care mă încadram în istoria ţării, în general, şi în povestea familiei Matko, în special. Cu fiecare nouă informaţie contradictorie, eram pe rând convinsă că fusesem Erika Matko de la Rogaska Slatina şi apoi sigură că n-aveam cum să fi fost vreodată ea. Când am urcat în avionul de întoarcere de la Ljubljana, eram complet derutată.

Lipseam de prea mult timp de la cabinetul meu de fizioterapie din Osnabrück. Pacienţii aveau nevoie de mine, şi eu de ei. Era timpul să plec acasă şi să fiu din nou Ingrid von Oelhafen.

Capitolul 14 Sânge

Analiza ştiinţifică este sigură în proporţie de 93, 3% … Rezultatele analizei ADN, octombrie 2003

Oare cum punem cap la cap bucăţelele care compun existenţa noastră? Nu este uşor nici când vreunul dintre

fragmente nu lipseşte şi avem alături şi rezolvarea, pentru a compara rezultatul. Cu mult mai dificil este când ne lipsesc colţurile solide, clar delimitate, în jurul cărora să construim ansamblul.

Cam aşa mi se părea povestea copilăriei mele, când am ajuns acasă din Slovenia. Aveam zeci de elemente individuale, dar aveau contururi ciudate, uneori suprapunându-se, alteori contrazicându-se. Mi se părea imposibil să le potrivesc la un loc, pentru a dezvălui o imagine completă.

Nu mă puteam hotărî dacă să-i cred sau nu pe supravieţuitorii răpirilor de la Celje, atât de convinşi că eu eram Erika Matko pe care şi-o aminteau. Doar nu e posibil să recunoşti pe chipul unei femei de 72 de ani trăsăturile unui copil de nouă luni pe care l-ai cunoscut doar în circumstanţe dintre cele mai traumatizante. Şi, în plus, relatările lor erau diametral opuse faţă de reacţia Mariei Matko şi a fiului ei: aceştia, pur şi simplu, nu credeau că eu puteam face parte din familia lor. Şi, tot timpul, pe fundal, rămânea silueta fantomatică a celeilalte Erika, una care încă nu-mi răspunsese la scrisoare şi care evitase în mod voit să mă întâlnească, la Rogaska Slatina.

Speram că răspunsul se afla în mostrele de salivă şi în eprubetele pe care le adusesem acasă cu mine. Analiza salivei avea să ofere amprente genetice, care sunt la fel de sigure ca un test de sânge, pentru determinarea legăturii de rudenie. N-am putut să nu remarc ironia situaţiei: experimentul Lebensborn se bazase pe credinţa nazistă în sânge, ca factor determinant pentru valoarea umană. Obsesia lui Himmler legată de sânge şi filiaţie era motivul pentru care fusesem smulsă din sânul familiei mele din Iugoslavia – care o fi fost aceea – şi reinventată drept copil german. Sângele îmi influenţase cursul vieţii, începând cu

acea zi. Acum, încercam să-l folosesc pentru a desluşi iţele încâlcite ţesute în jurul meu de Lebensborn.

Mostrele de salivă îmi fuseseră date cu o doză suficient de mare de anxietate. În cadrul familiei Matko se crease o dispută pentru faptul că solicitam aşa ceva: unii membri mai tineri ai familiei se opuseseră cu vehemenţă ideii de analize ştiinţifice, pentru a stabili dacă eu eram una de-a lor. Cred că erau, în principal, îngrijoraţi pentru stresul pe care acest lucru i-l putea provoca Erikăi, care avea o sănătate şubredă. Însă alţii crezuseră că era important să afle, indiferent de rezultat. După mai multe discuţii, primisem binecuvântarea familiei pentru a da spre analiză mostrele lor. Am început să caut un laborator care să le analizeze.

Abia în acest punct mi-am dat seama că nu avea să fie simplu – şi nici ieftin. Ştiinţa testării ADN-ului începuse efectiv în 1985, şi pe atunci era atât rudimentară, cât şi domeniul exclusiv al autorităţilor judiciare. Deşi se rafinase şi devenise mai abordabilă între timp, continua să fie scumpă.

Toate beţişoarele cu vârf de vată de bumbac, pe care le adunasem în Slovenia, au trebuit procesate astfel încât să fie izolat ADN-ul fiecărei persoane; am dat şi eu o mostră, pentru comparare. Deşi 99, 9 la sută din secvenţele de ADN uman sunt aceleaşi pentru toată lumea, există suficiente diferenţe pentru a distinge un individ de altul. Ceea ce caută oamenii de ştiinţă sunt locuri din aceste secvenţe, numite loci. Dacă două persoane sunt rude de sânge, aceşti loci sunt foarte asemănători; în mostrele de la donatori neînrudiţi biologic, arată complet diferit.

*

Mi-am folosit economiile pentru a plăti analizele.

Însemna să strâng cureaua şi să renunţ la concediu în viitorul apropiat, dar, efectiv, nu exista alternativă. Am împachetat cu grijă beţişoarele cu mostre şi le-am expediat laboratorului din München. Au trecut câteva luni până am primit rezultatele. Ceea ce au indicat reprezenta atât răspunsul la marea enigmă, cât şi un nou mister.

M-am uitat întâi la mostrele date de coafeză şi de bătrână. Aşa cum bănuiam, niciuna dintre ele nu avea cu mine vreo legătură genetică. Mi-am îngăduit o senzaţie vinovată de uşurare: era clar că bătrâna trăise în mizerie, ceea ce era trist de văzut. Tot timpul sperasem că familia mea biologică nu suferise; era dureros să-mi imaginez că mama mea adevărată ar fi avut aşa o viaţă grea.

Următorul set de rezultate era pentru Rafael Matko, fiul lui Ludvig şi al Mariei. Când le-am citit, trăirile mele vinovate s-au transformat în fericire pură:

Analizele ştiinţifice arată că Ingrid von Oelhafen şi Rafael Matko sunt rude de gradul doi... Este sigur în proporţie de 93, 3 la sută că Ingrid von Oelhafen este mătuşa lui Rafael Matko.

Iată dovada pe care o căutasem de atâta timp. Dacă eram mătuşa lui Rafael, însemna că eram sora lui Ludvig şi, prin urmare, fiica lui Johann şi a Hellenei Matko. Găsisem piesa vitală din puzderia de fragmente: eram, incontestabil, Erika Matko din St. Sauerbrunn/Rogaska Slatina.

Îmi vine greu să spun ce a însemnat pentru mine această veste. Dacă nu ai trăit viaţa pe care am avut-o eu, bântuit de incertitudinea de a nu şti niciodată cine sunt şi de unde provin, nu cred că e cu putinţă să înţelegi pe deplin bucuria care m-a copleşit peste măsură: parcă aş fi fost eliberată. Mă simţeam ca şi când greutatea dusă timp de şaizeci de ani mi se ridicase de pe suflet.

Şi, apoi, aşa cum se întâmplă mai mereu, celelalte rezultate ale analizelor mi-au readus incertitudinile. Analiza mostrei de salivă dată de Marko Matko – verişorul lui Rafael – indica un rezultat care părea cu totul contradictoriu: arăta cu un procent de siguranţă de 98, 8 la sută că nu eram rudă cu Marko.

Lucrul acesta era, pur şi simplu, de neînţeles. M-am uitat din nou la arborele genealogic al familiei Matko, pentru a-mi aminti ceea ce ştiam deja: Johann şi Helena avuseseră trei copii, Tanja, Ludvig şi Erika. Fiul lui Ludvig era Rafael, iar analizele demonstrau că eu eram mătuşa lui: prin urmare, trebuia să fiu Erika. Dar acelaşi set de rezultate arătau că fiul Tanjei, Marko, nu era ruda mea de sânge. Indiferent cum aranjam aceste fragmente, nu reuşeam să le combin. Dacă eram sora lui Ludvig şi a Tanjei, de ce nu eram mătuşa lui Marko? Familia Matko părea să fie înconjurată de secrete.

Persoana care avea, cel mai probabil, răspunsurile era cealaltă Erika, înconjurată de mister. Cel puţin în teorie, ea era ultima rudă de sânge de gradul întâi încă în viaţă. Fusese crescută de Helena şi Johann şi copilărise cu Tanja şi Ludvig. Dar ea încă mă ignora şi trebuia să presupun, în situaţia dată, că nu era pregătită să mă ajute. Era foarte frustrant; nu înţelegeam de ce îmi punea atâtea piedici.

Am încercat să mă concentrez pe elementele pozitive. Ştiam cu certitudine că eram – sau fusesem cândva – Erika Matko, fiica lui Johann şi a Hellenei, şi că Ludvig, cel puţin, era fratele meu. Rămânea un mister ce rol jucau Tanja şi cealaltă Erika în acest tablou, dar puteam fi sigură măcar de cine îmi erau părinţii biologici. Asta era o adevărată mângâiere. Dar tot nu mă apropiam de rezolvarea misterului despre cum le fusesem luată. Aveau să mai

treacă alţi patru ani ca restul pieselor să-şi găsească locurile potrivite.

Capitolul 15 Pur

A avea rădăcini este, probabil, nevoia cea mai importantă şi cea mai puţin recunoscută a sufletului omenesc.

Simone Weil, *Nevoia de rădăcini*, 1949

Wernigerode se află la est de Munţii Harz, în inima ţinutului german al Saxoniei. Este un oraş liniştit, pitoresc, unde casele pe jumătate făcute din cherestea se înşiră de-o parte şi de cealaltă a râului Holtemme, iar pe străzile cu caldarâm încă se mai aud huruind căruţele trase de cai. Arată şi dă o senzaţie de decor de basm: este genul de loc unde fraţii Grimm şi-ar fi putut plasa poveştile.

Dar Wernigerode are şi o altă istorie, cu mult mai puţin idilică. Pe vârful unui deal abrupt, chiar lângă oraş, se află ruinele uneia dintre casele de copii din reţeaua Lebensborn, *Heim Harz*.

La sfârşitul verii lui 2005, am mers cu maşina la Wernigerode, pentru a lua parte la crearea unei noi organizaţii. *Lebensspuren* („Urme de viaţă”) a fost prima încercare oficială, din partea acelora dintre noi care fuseseră născuţi sau crescuţi în temeiul programului lui Himmler, de a ne strânge laolaltă: scopul nostru era atât de a oferi sprijinul necesar, cât şi de a începe procesul de aducere a sistemului Lebensborn în atenţia publicului lipsit de prejudecăţi şi de ruşinea care îi împiedicase pe alţii să înţeleagă ce ni se făcuse în acele cămine.

A fost o călătorie lungă. Drumul se întinde pe mai mult de 260 de kilometri prin pădurile şi câmpurile din centrul Germaniei; şofând, am avut timp să reflectez la cum ajunsesem în punctul acela. Trecuseră mai bine de cinci ani de când începusem să-mi caut originile. Aflasem

atâtea în acea perioadă şi, totuşi, ştiam încă relativ puţin.

În cele zece luni de când primisem rezultatele de laborator care dovedeau cine eram, încă nu făcusem vreun progres real în descoperirea modului în care fusesem adusă în programul Lebensborn, nici nu înţelesesem pe deplin amploarea experimentului în sine. În această privinţă, nu eram nici pe departe singura. Întâlnirea de la Hadamar fusese un prim pas pentru ca mâna de copii supravieţuitori ai sistemului Lebensborn să se adune şi să-şi împărtăşească poveştile. Fiecare dintre noi juca un mic rol în tabloul general, dar nici măcar împreună nu reuşeam să avem imaginea completă.

Titulatura noii noastre organizaţii era o denumire voit asemănătoare cu termenul Lebensborn: dacă acesta din urmă fusese „Fântâna Vieţii", în viziunea şi limbajul lui Himmler, asociaţia noastră avea să fie modul prin care supravieţuitorii săi şi-o explicau. Dar eram, de asemenea, conştientă de un posibil joc de cuvinte: silaba aceea din mijlocul cuvântul *Spunen*, „pur", era o recunoaştere a obsesiei naziştilor faţă de puritatea rasială, care stătea la baza tuturor problemelor noastre.

Am ales un citat anume drept motto pentru actul nostru constitutiv:

Dezrădăcinarea este de departe cea mai periculoasă boală la care este expusă societatea umană. Oricine e dezrădăcinat îi dezrădăcinează pe alţii. Cine este înrădăcinat nu-i dezrădăcinează pe alţii. A avea rădăcini este, probabil, nevoia cea mai importantă şi cea mai puţin recunoscută a sufletului omenesc.

Ideea provenea de la femeia-filosof şi activista franceză Simone Weil. Ea a combătut fascismul în Germania, la începutul anilor 1930 şi, mai târziu, ca voluntară de partea republicană, în timpul Războiului Civil

Spaniol. În 1943, a scris o carte intitulată *Nevoia de râdâcinif* în care examina starea generală de rău din viaţa socială, culturală şi spirituală care subminează societatea occidentală; citatul pe care noi l-am ales din cartea ei rezumă perfect povestea vieţii noastre.

Mi-a plăcut Guntram Weber din momentul în care l-am întâlnit, la întrunirea organizaţiei *Lebensspuren*. Stăteam în aceeaşi pensiune şi aveam în comun interesul pentru lucrul cu tinerii: Guntram era profesor de scriere creativă, specializat în a-i ajuta pe tinerii dezavantajaţi. Era cu doi ani mai tânăr decât mine, dar chipul lui purta urmele durerii pe care o suferise de-a lungul vieţii. Când s-a ridicat în picioare să-şi spună povestea, i s-au umplut ochii de lacrimi, în timp ce descria eforturile lui de a afla adevărul despre originile sale, precum şi dorinţa copleşitoare de a fugi de acesta.

Crescuse într-o familie germană postbelică aparent normală, dacă era privită din exterior, locuind cu părinţii şi cei doi fraţi – o soră mai mare şi un frate mai mic. Dar, în spatele uşilor închise, lucrurile stăteau cu totul diferit:

Copil fiind, ţin minte că simţeam că nu eram chiar normal. Rudele păreau să mă trateze ciudat şi, treptat, mi-a fost clar că bărbatul căruia îi spuneam tată era, de fapt, tatăl meu vitreg. Bineînţeles că am vrut să aflu cine era tatăl meu adevărat, dar subiectul era tabu în casa noastră.

Rudele fuseseră bine instruite de mama, pentru a-mi ascunde adevărul în spatele unor afirmaţii vagi. „A fost război”, spuneau. „Lucrurile erau foarte confuze. Nu prea ne vedeam unii cu alţii – va trebui s-o întrebi pe mama ta”.

Abia când Guntram împlinise treisprezece ani, mama lui fusese de acord să discute problema:

„Ei bine, Guntram” – a zis ea –, „eşti destul de mare acum, ca să afli adevărul despre tatăl tău”. Apoi, mi-a dat

un nume, mi-a spus când era ziua lui şi că se căsătorise cu el în 1938, într-o zi frumoasă, însorită, şi merseseră la biserică într-o căruţă trasă de cai.

În timpul războiului, fusese şofer de camion pentru Luftwaffe, la mare depărtare de front, şi murise călcând cu maşina peste o mină terestră, în Iugoslavia. A mai adăugat că sigur nu fusese implicat în uciderea cuiva.

Dar nu existau documente şi fotografii cu acest om şi, când am presat-o, mama mi-a spus că nu mai voia să vorbească despre el, pentru că era prea dureros pentru ea.

Era o poveste plauzibilă. Guntram fusese vag bănuitor, dar climatul societăţii germane din anii 1950 descuraja în mod activ întrebările incomode. Multor copii li se spuneau minciuni cu privire la activitatea părinţilor lor în război şi, din câte ştiam din proprie experienţă, nu se „cădeaM să ai îndoieli.

Curiozitatea şi nesiguranţa continuau să-l macine pe Guntram. Uneori, se gândea să-i vorbească mamei despre îndoielile lui, dar nu reuşea să facă acest lucru. Lipsa oricăror fotografii sau documente îl determinase să pună la îndoială povestea camionagiului necombatant de la Luftwaffe, şi începuse să se îngrijoreze de faptul că tatăl său fusese nazist şi că acesta era motivul pentru comportamentul secretos al familiei sale. Se apucase să-şi inspecteze trăsăturile feţei în oglindă şi să studieze intens cărţile de istorie din biblioteca şcolii, căutând fotografii de soldaţi care i-ar fi putut fi tată sau uitându-se la cele cu femeile-gardiene din lagărele de concentrare, care ar fi putut semăna cu mama lui. Un timp, se simţise cumplit, fiind convins că Joseph Goebbels, ministrul Reichului pentru Propagandă şi unul dintre cei mai devotaţi adepţi ai lui Hitler, ar fi putut fi tatăl lui. După un an sau mai târziu, făcuse o descoperire tulburătoare:

Mama mea avea o casetă de valori în colţul din dreapta-jos al şifonierului. Într-o după-amiază, când era plecată, am hotărât să mă uit în acea casetă. Aveam mustrări teribile de conştinţă pentru că făceam asta; ştiam că încălcăm astfel încrederea dintre noi – şi ea era singura mea garanţie în lume. Dar am simţit că nu aveam de ales.

În interiorul casetei, Guntram a găsit primul indiciu asupra identităţii sale: un pahar mic de argint, cu o inscripţie profund neliniştitoare:

Eram o familie destul de săracă la momentul respectiv. Asemenea multor altora, mama mea pierduse totul în timpul războiului, astfel că era extrem de neobişnuit să găsesc un obiect de argint în casă. L-am luat cu atenţie şi am descoperit numele meu de botez pe el; al doilea nume al meu, însă, era prezentat ca „Heinrich”. Şi, când l-am răsucit, am văzut scrisul de pe partea cealaltă: „De la naşul tău, Heinrich Himmler”.

Guntram a vrut cu disperare s-o întrebe pe mama lui despre acel pahar. Dar, la fel cum era Gisela cu mine, şi mama lui era secretoasă – iar el ştia cât de urât ar fi reacţionat dacă ar fi aflat că-i scotocise prin lucruri. Totul a rămas un mister nerostit şi neliniştitor.

În 1966, Guntram auzise pentru prima dată cuvântul Lebensborn. Sora lui mai mare avusese nevoie de certificatul de naştere, pentru a se căsători, şi descoperise cu surprindere că nu avea. Când o întrebase pe mama lor, aceasta devenise taciturnă şi-i spusese fiicei că nu ştia unde era.

O anchetă la locul ei de naştere dezvăluise informaţia neaşteptată că sora lui Guntram era copilul nelegitim al unui ofiţer din armată. Înregistrările datelor ei erau încă intacte şi indicau faptul că fusese născută într-o maternitate Lebensborn. Acest lucru condusese la

descoperirea că şi Guntram era tot un copil din sistemul Lebensborn. În loc s-o mai chestioneze pe mama lui, fugise în Statele Unite ale Americii. Stătuse acolo timp de opt ani, îşi întemeiase propria familie şi lăsase deoparte întrebările despre trecutul său.

Dar când partenera lui murise într-un accident de maşină, el revenise în Germania cu fiul său. În scurt timp, incertitudinea cu privire la originile sale începuse iar să-l preocupe şi, în cele din urmă, în 1982, decisese s-o chestioneze pe mama lui în timpul unei lungi călătorii cu maşina, în care, potrivit explicaţiei lui, „nu putea scăpa de mine”. Oprise maşina în afara drumului şi o forţase pe mama lui să stea de vorbă cu el.

Mama era supărată, dar a rostit trei fraze pe care n-am să le uit niciodată. În primul rând, a zis: „Nu vreau să vorbesc despre asta”. Apoi a încercat să mă oprească să mai scormonesc în trecutul meu: „Lumea te va umple cu mizerii”, mi-a spus. În cele din urmă, când a văzut că nu mă putea convinge să renunţ, mi-a promis că avea să pună toată povestea pe hârtie pentru mine. Am crezut-o şi m-am simţit mai bine, încrezător că avea să mi se destăinuie adevărul.

Din păcate, nu făcuse acest lucru. Pentru mama lui Guntram, adevărul era, pur şi simplu, prea dificil de pomenit: murise doi ani mai târziu, luând secretele cu ea în mormânt şi lăsându-l pe Guntram atât frustrat, cât şi nervos. Aşa cum îi spusese ea, într-un moment de neatenţie: „Relaţia dintre mamă şi copil este o luptă pentru putere”. Guntram simţea că fusese lipsit de putere în această luptă.

Abia în 2001, când avea cincizeci şi opt de ani, descoperise Guntram cine fusese tatăl său – nu aşa cum îi spusese mama lui, un tânăr soldat care murise onorabil, ci

un general-maior SS, care supervizase moartea a zeci de mii de oameni, în timp ce staţionase cu trupele în ceea ce este acum vestul Poloniei. Fusese judecat pentru crime de război şi condamnat la moarte de un tribunal polonez în 1949, dar fugise în Argentina, unde murise în 1970.

Tatăl meu a fost criminal de război. A fost un bărbat care şi-a permis orice. Iar SS-ul i-a îngăduit să trăiască în acest fel. Presupun că mama s-a îndrăgostit de un militar plin de forţă.

A murit liniştit, iar la înmormântare, vechii lui camarazi au stat în jurul mormântului său şi au ridicat braţul drept în salutul nazist. Am ştiut atunci că un rasist rămâne pe viaţă un rasist.

Exista o ironie amară în descrierea lui Guntram despre viaţa sa. Fiind un copil al sistemului Lebensborn, genele sale „pure din punct de vedere rasial” ar fi trebuit să-i asigure o dezvoltare puternică şi încrezătoare – de viitor lider al Rasei Superioare, în schimb, de mai bine de şaizeci de ani, el era chinuit de sentimente de stimă de sine scăzută, de singurătate şi de nesiguranţă. La Wernigerode, ne-a mărturisit că singurul lucru care-l ajutase fusese găsirea altor copii din sistemul Lebensborn:

A reprezentat o mare uşurare pentru mine, cu toate că nu am fost în stare să scap de acest sentiment de nepotrivire. Poate că în zece ani va dispărea. Este important ca şi alţi copii din Germania şi din străinătate să afle despre acest grup, deoarece ne-ar putea ajuta pe noi toţi.

Eram întru totul de acord cu Guntram: organizaţia *Lebensspuren* trebuia să devină vizibilă în mod public, astfel încât alţi bărbaţi şi femei care au trecut prin programul Lebensborn să poată lua legătura cu noi şi, poate, să găsească puţină consolare. Dar, în 2005, grupul

nostru nu era gata să facă acest lucru: ne întâlneam în privat – parţial şi din cauza sentimentului de ruşine încă ataşat trecutului nostru.

Într-o oarecare măsură, Helga Kahrau exemplifica dihotomia cu care ne confruntam toţi, aceea de a avea nevoie de sprijin şi de acceptare, în timp ce, concomitent, se lupta cu realitatea dureroasă a naşterii ei. O femeie puternică, înaltă, cu părul blond vopsit într-un roşu strident, Helga se născuse în toiul regimului nazist. În timpul războiului, mama ei, Margarete, fusese secretară în biroul lui Martin Bormann, consilierul lui Hitler, şi al lui Joseph Goebbels. Avea amintiri din copilărie despre cum crescuse în privilegii şi confort, înconjurată de oameni importanţi, în uniforme impecabile.

În deceniile de după sfârşitul celui de-al Treilea Reich, Margarete refuzase să-i vorbească Helgăi despre război, şi cu atât mai mult despre tatăl pe care ea nu-l cunoscuse niciodată. Abia după moartea Margaretei, în 1993, începuse Helga să examineze trecutul familiei sale. Şi se îngrozise de ce descoperise.

Margarete fusese o susţinătoare ferventă a nazismului şi abia dacă-l cunoştea pe tatăl Helgăi. Acesta fusese ofiţer din armata germană şi se întâlniseră în iunie 1940, la o petrecere unde se celebra cucerirea Franţei de către Hitler. Avuseseră o aventură de-o noapte şi o lăsase gravidă pe Margarete. Ea era o candidată perfectă pentru programul Rasei Superioare al lui Himmler: angajată politic, pură din punct de vedere rasial şi însărcinată cu un copil nelegitim de la un soldat german la fel de arian. Nouă luni mai târziu, se născuse Helga în casa principală Lebensborn de la Steinhöring, în afara Münchenului.

Când Helga avea trei luni, Margarete părăsise căminul şi revenise la locul ei de muncă de la Ministerul

Propagandei al lui Goebbels. Helga le fusese încredinţată unor părinţi în plasament: noul ei tată era un oficial nazist de rang înalt, care activa în oraşul polonez ocupat Łódź. Aici, Helga era convinsă că acesta ajutase la supravegherea gazării a mii de evrei, în lagărul de concentrare Chełmno din apropiere:

Mi-am petrecut primii patru ani din viaţă crescând şi aflându-mă sub tutela elitei naziste. Am avut de-a face, într-un mod fundamental, cu nişte criminali.

La sfârşitul războiului, spre deosebire de mulţi copii Lebensborn, Helga fusese trimisă înapoi la München, să trăiască alături de Margarete. Aici remarcase ironia obsesiei lui Himmler privind trăsăturile nordice. Deşi oraşul şi împrejurimile lui erau locul de naştere al nazismului, majoritatea bavarezilor sunt bruneţi, în niciun caz trăsăturile rasiale pe care programul Lebensborn le aprecia în cea mai mare măsură şi care făceau ca Helga să iasă în evidenţă:

Eram mare, blondă şi ariană, diferită de germanii din sud, şi toată lumea mă întreba de unde proveneam. Nu le puteam răspunde.

Singurul document pe care-l avea Helga era un certificat de naştere criptic dintr-o „casă SS de mame”. Acesta preciza numele mamei, dar nu şi pe al tatălui. Iar Margarete Kahrau nu fusese dispusă deloc s-o ajute pe fiica ei să înţeleagă. îi ascunsese în mod deliberat adevărul, spunându-i doar că tatăl ei fusese un soldat care murise în război. Şi fusese, totodată, reticentă în a discuta despre ceea ce făcuse ea însăşi în serviciul Reichului lui Hitler: la fel ca majoritatea germanilor din generaţia ei, Margarete preferase să uite de existenţa naziştilor.

La moartea Margaretei, în 1993, Helga se pusese pe investigat. Descoperise dosarele naziste care furnizau

informaţii detaliate cu privire la tatăl ei adoptiv şi crimele pe care acesta le comisese în slujba Soluţiei Finale. Dar nu exista nimic menţionat în documente despre tatăl ei biologic. Apoi, în 1994, primise un apel telefonic. Bărbatul respectiv îi spusese că era un fost ofiţer din Wehrmacht, care fusese staţionat la Paris şi că avusese o întâlnire pasională cu Margarete, o singură noapte. Acum era bolnav de cancer în fază terminală şi voia să-şi cunoască fiica. Fusese un moment dulce-amar pentru Helga: îşi găsise tatăl adevărat, în sfârşit, dar acesta era pe moarte. Hotărâse să profite la maximum de timpul pe care-l mai aveau şi se dedicase îngrijirii permanente a acestuia.

Tatăl ei se bucurase de o carieră postbelică extrem de prosperă în tranzacţii imobiliare, care-l făcuse multimilionar. Fiind cel mai vârstnic copil al lui, Helga s-ar fi aşteptat să moştenească cel puţin o parte din averea sa. Dar, la moartea lui, Helga se lovise de o altă consecinţă a naşterii ei. Tatăl ei nu lăsase niciun testament: la scurt timp după înmormântarea lui, Helga primise o scrisoare din partea avocaţilor lui, care o informau că, fiind copil nelegitim, nu putea moşteni în mod legal nimic.

De atunci, Helga îşi găsise o oarecare consolare în a-şi vizita locul naşterii, casa Lebensborn de la Steinhöring. Dar nu se împăcase niciodată cu identitatea ei şi era în mod constant îngrijorată că oamenii ar fi putut presupune că ea, asemenea mamei şi tatălui ei vitreg, fusese nazistă:

Am crescut pe aceeaşi parte a baricadei cu asasinii. A fi un copil Lebensborn este încă un motiv de ruşine.

Ruşine – cuvântul care a distrus vieţile atât de multora dintre cei care făcuseră parte din planul lui Himmler de a crea o nouă Rasă Superioară. Cu cât aflam mai multe de la cei care se născuseră în cadrul proiectului Lebensborn, şi nu fuseseră ei înşişi răpiţi ca să-l

consolideze, cu atât mă simţeam mai norocoasă că mă numărasem printre *Banditenkinder*, copiii partizanilor curajoşi care luptaseră împotriva dominaţiei naziste.

Gisela Heidenreich din Bavaria, o femeie înaltă, cu un aspect izbitor de arian, avea patru ani când se lovise prima dată de ruşine: îl auzise pe unchiul ei descriind-o ca fiind „un bastard SS". Era specializată în terapie de cuplu, un fapt pe care-l remarcasem cu interes. Părea să fie o trăsătură comună la copiii Lebensborn: din întâmplare sau voit, mulţi dintre noi ne aleseserăm cariere în care-i ajutam pe alţii să depăşească probleme, în timp ce ne zbăteam cu problemele noastre proprii.

Gisela descria în culori vii confuzia cu care se confruntase de-a lungul vieţii şi reţeaua de minciuni care-i distruseseră copilăria. Mama ei fusese Emilie Edelmann, secretara programului Lebensborn, care oferise probe la Nürnberg, şi fusese responsabilă cu găsirea părinţilor vitregi care să preia copiii furaţi din ţările ocupate.

La fel ca mulţi dintre cei care au făcut parte din sistemul Lebensborn, Emilie era secretoasă şi mincinoasă. La început, o făcuse pe Gisela să creadă că nu era mama ei adevărată, ci mătuşa ei. Mai târziu, admisese că nu era adevărat şi-i spusese fiicei că rămăsese însărcinată în urma unei aventuri cu un bărbat căsătorit. SS-ul îi pregătise bagajele şi o expediase în Norvegia ocupată, ca să nască în maternitatea Lebensborn situată aproape de Oslo. Câteva luni mai târziu, Emilie o adusese pe Gisela înapoi în Germania.

Toată copilăria ei, mama Giselei refuzase să-i răspundă la orice întrebări despre război. Abia după moartea Emiliei, Gisela descoperise profunzimea implicării mamei ei alături de nazişti. Găsise un teanc de scrisori de dragoste adresate Emiliei de către Horst Wagner,

directorul departamentului Chestiuni Evreieşti din Oficiul Afacerilor Externe al Reichului şi omul de legătură al ministerului cu SS. în acest rol, ajutase la efectuarea de convocări obligatorii ale populaţiei, la deportarea şi exterminarea a evreilor atât germani, cât şi străini. Povestea de dragoste a Emiliei Wagner avansase până acolo, încât cuplul luase în calcul opţiunea de a-l declara oficial pe Horst Wagner tatăl vitreg al Giselei. Relaţia lor continuase până ce Reichul căzuse, iar el fusese arestat de americani şi pus sub acuzare în procesul de la Nürnberg. Dar, înainte de a putea fi adus în faţa justiţiei, acesta fugise în America de Sud, pe unul dintre binecunoscutele „trasee de şobolani”, rutele de evadare clandestine pentru criminalii de război nazişti.

Oricât de şocantă, acea relaţie nu o adusese pe Gisela mai aproape de a descoperi cine era tatăl ei adevărat. Continuase să-l caute şi, mulţi ani mai târziu, îl găsise, în cele din urmă. Era şeful şcolii de ofiţeri SS de la Bad Toelz, din Bavaria. Reacţia ei la reunirea dintre cei doi o surprinsese, dar o şi ajutase să înţeleagă cum de atât de mulţi germani putuseră să trăiască ştiind ce crime comiteau naziştii:

L-am întâlnit pentru prima dată pe peronul gării. Am alergat în braţele lui şi singurul lucru la care mă gândeam era: „Am un tată”. În clipa aceea, am dezinfectat persoana despre care ştiam că fusese tatăl meu. Şi nu l-am întrebat niciodată ce-a făcut. Reacţia mea – a unui adult educat care avea cunoştinţă de programul Lebensborn – m-a ajutat să înţeleg modul în care oamenii de pe atunci îşi puneau ochelari de cal şi ignorau lucrurile teribile care se întâmplau.

Gisela a adus în grupul nostru hotărârea de a reabilita imaginea copiilor din programul Lebensborn.

Acest lucru se datora, în parte, experienţei sale în privinţa tratamentului postbelic al bebeluşilor norvegieni născuţi în casele programului. După cum aflasem la prima întâlnire, cea de la Hadamar, ura norvegiană faţă de armatele germane de ocupaţie condusese la discriminare faţă de cei 8.000 de copii, precum Gisela, născuţi în casele Lebensborn. La început, guvernul postbelic de la Oslo căutase să facă în aşa fel încât toţi acei copii să fie trimişi în Germania. Când acest plan a eşuat, mulţi dintre ei au fost închişi în ospicii sau în case de copii.

Gisela credea că ura şi persecuţia se datorau vinovăţiei naţionale a Norvegiei de a fi fost ocupată, ruşinii liderilor ei de a fi colaborat cu naziştii şi, mai presus de toate, zvonurilor extrem de incorecte potrivit cărora casele de copii Lebensborn erau „ferme de prăsilă ale SS-ului”. În urmă cu trei ani, guvernul norvegian plătise în linişte, în medie, câte 24.000 de euro cu titlu de despăgubiri fiecăruia dintre copiii pe care-i victimizase. Acum, Gisela susţinea că venise timpul să se încheie cu minciunile şi discriminarea:

E timpul să spunem adevărul. S-a vorbit prea mult despre copiii nazişti, despre femeile ţinute ca târfe pentru SS, despre persoanele înalte şi blonde crescute ca animale de prăsilă. Holocaustul s-a referit la lichidarea aşa-numitelor rase inferioare. Lebensborn a fost reversul acestei poveşti: ideea era de a promova rasa ariană, indiferent de mijloacele disponibile.

Ceea ce am învăţat este că eu şi toţi ceilalţi copii Lebensborn avem un sentiment de nesiguranţă profundă cu privire la identitatea noastră. Acest lucru trebuie să înceteze.

Poveştile acestor copii arieni „puri” erau chinuitoare. Dar drama lor era doar jumătate din tabloul general: mai

erau şi alţii, ca mine, la reuniunea de inaugurare a organizaţiei *Lebensspuren*, care fuseseră băgaţi cu forţa, nu se născuseră în programul lui Himmler. Relatările lor m-au ajutat să înţeleg modul în care se desfăşurase procesul.

Ce i s-a întâmplat Barbarei Paciorkiewicz era tipic. Se născuse în 1938 la Gdynia, în apropiere de Gdańsk, în Polonia. Numele ei de familie era Gajzler, dar, pentru că mama ei murise şi tatăl ei era dat dispărut, ea şi sora ei fuseseră separate, fiecare fiind trimisă la una din perechile de bunici.

Gdańskul se afla în partea Poloniei ocupată de germani, iar naziştii îl redenumiseră Danzig. În 1942, când Barbara avea patru ani, Oficiul de Asistenţă pentru Tineret emisese instrucţiuni ca toţi copiii să fie aduşi la biroul regional de asistenţă pentru tineri, din todz. Bunica ei o dusese pe Barbara şi fusese forţată s-o lase acolo.

Erau o mulţime de copii în centru. Fiecare fusese măsurat – cap, piept şi şolduri – şi cântărit. Le fuseseră fotografiate feţele din trei unghiuri. Persoanele care făceau aceste măsurători erau unii dintre examinatorii rasiali ai lui Himmler: căutau la copii trăsături rasiale potrivite pentru germanizare. Barbara avea părul blond şi un aspect nordic. Fusese trimisă pe rând la mai multe case de copii din todz:

Acolo am fost supuşi altor teste – întotdeauna se făceau şi mai multe teste. Ni se interzicea să vorbim poloneză sub ameninţarea pedepsei cu bătaia. Fiecare dintre noi plângea.

Relatarea Barbarei despre răpirea ei era similară cu altele pe care le auzisem. Dar amintirile ei legate de viaţa din casa Lebensborn de la Bad Polzin mi-a dat informaţii noi cu privire la cum ar fi putut fi propria mea experienţă:

De aici încep cu adevărat amintirile mele. îmi amintesc exact unde eram ţinută, condiţiile de acolo şi tratamentul pe care-l primeam. Exista o separare între noi, copiii furaţi, şi cei care fuseseră născuţi în casă.

Copiii furaţi erau ţinuţi la parterul clădirii. Copiii născuţi în casă erau ţinuţi la etajul de mai sus şi nu eram lăsaţi niciodată să ne amestecăm cu ei; nici personalului care avea grijă de aceşti copii nu-i era permis să se amestece cu personalul responsabil de noi. Era ca şi cum exista o ierarhie a valorii noastre: s-ar fi zis că naziştii considerau nou-născuţii ca fiind mai importanţi decât noi, copiii aduşi pentru germanizare.

În casă, ni se făceau analize medicale în mod constant – aproape în fiecare zi, cred. Ne aflam într-o sală mare, la parter, care avea un perete mare semicircular, din ferestre. Am fost recent acolo şi această încăpere încă mai există – arată cam la fel. Atmosfera era foarte sinistră în cameră, eram luaţi unul câte unul într-o cameră alăturată şi ni se administrau injecţii de către un medic. Mă tem acum că acestea erau pentru a ne tranchiliza – nu văd niciun alt motiv. Eram îngroziţi de aceste injecţii. Toţi copiii plângeau în camera aceea – n-a râs nimeni, niciodată.

Chiar şi pentru preţioşii copii arieni, cum era Guntram Weber, regimul din casele Lebensborn era unul rece, dacă nu chiar sever. Erau separaţi de mamele lor imediat după naştere şi ţinuţi deoparte în următoarele douăzeci şi patru de ore. După aceea, li se permitea să petreacă doar douăzeci minute împreună, la fiecare patru ore: chiar şi în acea scurtă perioadă de contact, personalul SS descuraja puternic mamele să-şi mângâie copiii ori să intre în vorbă cu ei.

Copiii mai mari erau monitorizaţi constant şi se

întocmeau rapoarte despre comportamentul lor. Lipsa igienei, udatul patului, trasul vânturilor, roşul unghiilor şi masturbarea (despre care la sosire li se comunica băieţilor mai mari că era interzisă) erau suficiente pentru a asigura expulzarea: asemenea rebuturi erau trimise în lagăre de educaţie forţată, unde erau brutalizate sau folosite ca sclavi.

Acest regim terapeutic spartan era menit să producă viitori lideri puternici şi nemiloşi pentru Rasa Superioară. Dar copiii au nevoie de dragoste, nu de o disciplină neînduplecată: Barbara Paciorkiewicz îşi amintea foarte clar de modul în care normele produceau frecvent efectul opus obiectivului urmărit de Himmler:

Copiii reacţionau adesea udându-şi paturile. Dimineaţa, când acest lucru era descoperit, erau bătuţi pentru asta: chiar dacă numai unul făcuse în pat, eram pedepsiţi cu toţii.

Planul de ansamblu al lui Himmler a fost acelaşi pentru ambele tipuri de copii Lebensborn: ori de câte ori era posibil, pe durata războiului, urmau să fie daţi în plasament unor familii atent verificate, care-i creşteau ca pe nişte arieni-model. După eventuala victorie a Germaniei, băieţii aveau să fie trimişi la şcoli de elită – din reţeaua de *Nationalpolitische Erziehungsanstalten* („instituţii de învăţământ naţional-politic”), condusă de SS – unde ar fi primit o educaţie fizică şi politică corespunzătoare. Fetele urmau să fie trimise la şcolile conduse de Liga Domnişoarelor Germane (echivalentul feminin al Tineretului Hitlerist) şi instruite pentru a deveni casnice şi mame.

Barbara mai descoperise, de asemenea, modul în care programul Lebensborn ascundea în mod intenţionat adevăratele identităţi ale copiilor furaţi din teritoriile

ocupate. În primul rând, le tăia legătura esenţială cu ţara lor de origine, interzicându-le să-şi vorbească propria limbă; apoi, le spunea viitoarelor familii de plasament că erau copii orfani ai soldaţilor germani căzuţi pe front. Cei care conduceau programul – şi care au fost puşi sub acuzare şi apoi achitaţi la procesul de la Nürnberg – ştiau că acest lucru era o minciună, dar ordinele lui Himmler precizau clar faptul că, pentru copii ca Barbara şi ca mine, orice urmă a vieţii noastre anterioare din Polonia sau Iugoslavia urma să fie ştearsă.

Familia de plasament a Barbarei era din Lemgo, în Renania de Nord-Westfalia. Soţii Rossmann aveau în jur de cincizeci de ani şi aveau doi fii maturi, care fuseseră recrutaţi de Wehrmacht; mai avuseseră şi o fiică, dar aceea murise de scarlatină, la vârsta de nouă ani. Niciunul, nici celălalt, din câte reuşise

Barbara să descopere, nu fusese membru al partidului nazist. *Herr* Rossmann era director de şcoală, iar soţia lui – casnică.

Deşi erau oameni buni şi blânzi şi tânjeau după un copil care să-i ia locul fiicei decedate, Barbara, chiar şi mică fiind, se simţise stingheră în noua ei familie. O chinuiau coşmaruri cumplite, în care nişte bărbaţi necunoscuţi veneau printr-o fereastră deschisă şi o furau:

Exista întotdeauna un aer de stânjeneală acasă. Când intram într-o cameră, toată lumea se oprea din vorbit. Şi eu mereu mă întrebam: „Ce-i cu mine de se întâmplă asta?”

În Polonia, însă, bunica Barbarei nu renunţase niciodată la speranţa de a o găsi. La sfârşitul războiului, contactase Crucea Roşie: dăduse de nişte documente care arătau că Barbara era în viaţă. Nu după mult timp, fusese luată din familia de plasament şi dusă temporar într-o casă

de copii administrată de armata britanică. Şase luni mai târziu, fusese urcată într-un tren spre Polonia. Avea unsprezece ani şi nu i se povestise niciodată despre părinţii ei biologici, nici c-ar fi fost altceva decât un copil german obişnuit:

Eram foarte speriată şi confuză: încă mai credeam că soţii Rossmann erau părinţii mei adevăraţi şi nu ştiam nimic despre Polonia. Ţara nu însemna nimic pentru mine. Nu vorbeam poloneza şi nici măcar nu ştiam că aveam o bunică. Totul mi se părea o călătorie teribilă în necunoscut.

Mi-am dat seama că nu mă gândisem niciodată la ce se întâmplase cu alţi copii furaţi, după sfârşitul războiului. Nu-mi trecuse niciodată prin cap că unii copii ar fi putut fi depistaţi şi trimişi înapoi într-o ţară pe care nu şi-o aminteau. Povestea Barbarei m-a făcut să mă întreb dacă, în situaţia în care aş fi avut de ales, aş fi vrut să fiu retrimisă în Iugoslavia.

Călătoria spre Polonia a durat îngrozitor de mult timp. Trenul stătea uneori zile întregi pe o linie secundară. Şi, apoi, dintr-odată, am auzit oamenii din jurul meu strigând: „Polonia, Polonia!” – şi toată lumea era fericită. N-am simţit nicio bucurie când am ajuns.

Am fost duşi într-o tabără a Crucii Roşii de la Katowice. Era un haos, cu oameni care alergau în toate părţile, strigând diverse nume. Bunica l-a trimis pe unchiul meu, şi el striga, dar eu habar n-aveam cine era sau ce spunea, pentru că vorbea poloneză. Abia când a strigat „Gajzler/Rossmann”, mi-am dat seama. Şi, în acel moment, mi-am dat seama că-mi pierdusem complet identitatea.

În ruinele Poloniei postbelice, o ţară care avea toate motivele să urască Germania, Barbara se simţea confuză şi izolată. Unchiul ei şi soţia lui fuseseră într-un lagăr nazist

de muncă forţată, împreună cu copiii mai mari furaţi de la Gdynia, dar care nu fuseseră consideraţi valoroşi din punct de vedere rasial.

Barbara fusese dusă să viziteze fostul lagăr de concentrare Stutthof, de lângă Gdańsk. Unchiul ei o forţase să se uite la grămezile de pantofi de copii şi la camerele de gazare: 85.000 de oameni muriseră acolo şi el voia ca ea să vadă şi să înţeleagă ce făcuseră germanii. Dar ea încă se mai considera germană. I se părea imposibil să creadă ce-i spunea unchiul:

Credeam că nemţii erau toţi buni – aşa fusesem crescută. Mai grav a fost la şcoală: copiii jucau diverse jocuri pe terenul de joacă, în care Hitler era personajul negativ. Pentru că eram nemţoaică, întotdeauna eram aleasă să fiu Hitler; dar nu mă deranja – de fapt, în ignoranţa mea, strigam cu mândrie că Hitler era unchiul meu.

Am crezut mereu că se făcuse o greşeală teribilă, că fusesem confundată cu altcineva, şi acesta era motivul pentru care o fată germană bună ca mine se afla în locul acela ciudat.

Barbara Paciorkiewicz a vorbit în linişte şi cu demnitate. Dar, în povestea ei, am recunoscut adevăratul motto al iniţiativei noastre *Lebensspuren*. Simone Weil realizase că noi toţi eram încă disperaţi să ne găsim originile şi să ne conectăm la ele. Nefiind în stare să facem asta – pentru că sistemul Lebensborn ne distrusese identităţile iniţiale şi pentru că familiile noastre de plasament ridicaseră de multe ori ziduri de secretomanie în jurul nostru lucrul acesta ne rodea ţesătura vieţii de zeci de ani. Barbara a vorbit pentru noi toţi când a spus cum o afectase propria experienţă şi cât de importantă putea fi noua noastră organizaţie:

Toată viaţa mea nu m-am simţit niciodată suficient de bună – şi nici n-am ştiut cu adevărat cine eram sau de unde proveneam.

Mă doare foarte tare, în sinea mea. Întotdeauna am vrut să pun întrebări, dar, până de curând, nu aveam pe cine să întreb. Acum vreau să vorbesc despre asta, chiar dacă doare, astfel încât lumea să nu uite ideea teribilă de a fura copii, nici examinările rasiale.

Nu trebuie să se mai întâmple aşa ceva niciodată.

Întrebarea era cum să obţinem acest lucru. Au fost doar câteva zeci de persoane la prima noastră întâlnire – o fracţiune din numărul de copii născuţi sau răpiţi în cadrul sistemului Lebensborn – şi deja era clar că existau diferenţe între noi. Unele persoane considerau c-ar fi trebuit să iasă din umbră şi să organizeze o conferinţă de presă; altele voiau să se concentreze asupra construirii unui monument memorial la Wernigerode, pe locul vechii case Lebensborn. Am intuit atunci că aveau să existe dificultăţi în anii următori.

Capitolul 16 Răpire

La ora 6.30 dimineaţay circa 430 de copii cu vârste între 1 şi 18 ani au fost aduşi cu maşinile la calea ferată. Copiii aveau bagaje de mână doar cât puteau căra ei înşişi. Ca mic dejun, au primit cafea neagră şi o bucăţică de pâine.

Memorandumul Crucii Roşii Germane, august 1942

În octombrie 2007, ultimele piese s-au aşezat în locurile lor, desăvârşind tabloul general. Cei doi ani precedenţi fuseseră aglomeraţi. Încă lucram la cabinetul de fizioterapie (deşi începusem să mă gândesc la pensionare), iar organizaţia *Lebensspuren* ocupa mult din timpul meu liber.

Am apărut public în 2006: în jur de 40 de copii din

sistemul Lebensborn au participat la cea de-a doua întrunire a noastră de la Wernigerode, împreună cu ziarişti din presa germană şi internaţională. Au început să apară articole în ziarele de calitate, iar BBC a transmis peste tot în lume o poveste pe care a intitulat-o *Copiii lui Hitler*. Guntram Weber, Gisela Heidenreich şi eu am răspuns la un şir nesfârşit de întrebări, convinşi că deschiderea era vitală pentru a educa publicul despre adevărul experimentului Rasei Superioare, al lui Himmler.

Publicitatea a început să dea roade. Treptat, a devenit posibil să discutăm în public despre Lebensborn şi, cu cât se vorbea mai mult despre sistem, cu atât mai multe semne de interes primea iniţiativa *Lebensspuren* de la persoane care bănuiau că făcuseră şi ele parte din program. În anul următor, mai bine de şaizeci de persoane au venit la întrunirea noastră anuală de la Wernigerode.

Ar fi plăcut, deşi probabil naiv, să se creadă că francheţea noastră ajutase la deschiderea arhivelor, care se dovediseră anterior atât de reticente în a pune la dispoziţie informaţii. Dar, indiferent de motiv, organizaţii care anterior nu ne ajutaseră au început, în sfârşit, să-şi deschidă dosarele. Cel mai important era Serviciul Internaţional de urmărire şi Depistare (ITS) de la Bad Arolsen.

ITS era de mult criticat pentru că refuza să deschidă complet milioanele de dosare pe care le avea. Susţinută de guvernul german, instituţia pretinsese că legea federală cerea să treacă o sută de ani de la înregistrarea documentelor până la divulgarea lor publică. Un argument ciudat, de vreme ce, prin finanţarea sa multinaţională şi aranjamentele suprastatale, ITS nu intra, tehnic vorbind, sub incidenţa legii germane. Criticii săi pretindeau că adevăratul motiv al secretomaniei era dorinţa de a

restrânge informaţiile despre Holocaustul din Germania.

Faptul că, în ianuarie 2000, toate cele unsprezece guverne reunite în Comisia Internaţională a ITS avizaseră o cerere pentru deschiderea arhivelor naziste la nivel mondial părea să susţină această perspectivă. În martie 2006, Muzeul Memorial al Holocaustului din Statele Unite a acuzat public Serviciul Internaţional de urmărire şi Depistare şi Comitetul Internaţional al Crucii Roşii de obstrucţie: „ITS şi ICRC au refuzat în mod constant să coopereze... şi au ţinut arhiva închisă”.

Două luni mai târziu, ITS a anunţat că, în sfârşit, avea să-şi deschidă arhiva în toamna lui 2007.

Vreme de şapte ani am aşteptat să văd documentele pe care le deţinea despre mine şi familia mea. La două dintre cereri, am primit doar o recunoaştere a faptului că existau dosare relevante, dar era nevoie de timp pentru a le „evalua”, urmate de o scrisoare în 2003, care mă întreba dacă descoperisem eu însămi vreo informaţie.

Când le-am văzut, în sfârşit, documentele mi-au spus multe despre familia mea biologică şi despre Gisela von Oelhafen. Mai întâi, era un set de hârtii care detaliau ce se întâmplase cu

Johann Matko: erau menţionate datele la care fusese arestat pentru activitate de partizan şi deţinut în lagărul de concentrare Mauthausen. Numele lui apărea pe câteva liste de prizonieri politici făcuţi de nazişti: nu vedeam niciun motiv pentru care ITS le ascunsese de mine de atâta timp.

A doua tranşă de documente venea din dosarele programului Lebensborn: acestea arătau că Ingrid von Oelhafen fusese cunoscută cândva drept Erika Matko din St. Sauerbrunn, oraş din Iugoslavia. Acestea includeau chiar şi o copie a poliţei de asigurare pe care Lebensborn o

încheiase în numele meu. Pierdusem timp preţios, încercând să localizez St. Sauerbrunn în Austria, în timp ce ITS ascunsese dovezi clare, care arătau că proveneam din Iugoslavia.

Cel de-al treilea teanc de hârtii pe care le-am văzut erau o serie de scrisori de la diverse filiale ale Crucii Roşii, datând tocmai din anii de imediat după sfârşitul războiului. Acestea menţionau că, în 1949, două agenţii separate mă căutaseră, cu intenţia de a mă reda familiei mele adevărate. Prima era Caritas, organizaţia internaţională catolică de întrajutorare, care era responsabilă cu supravegherea activităţii tuturor organizaţiilor de asistenţă socială acreditate de Naţiunile Unite. Oficialii de la Caritas depistau copii furaţi din ţările ocupate de nazişti – în special din Iugoslavia – şi, cu siguranţă, îmi găsiseră numele pe lista de transporturi. Se adresaseră în scris Crucii Roşii Iugoslave, cerându-i ajutorul în a mă localiza.

În acelaşi timp, ramura internaţională a Crucii Roşii, care pe atunci avea răspunderea generală de a depista şi de a repatria persoanele strămutate, mă căuta şi pe mine. Şi cei de acolo scriseseră Crucii Roşii Iugoslave, în încercarea de a-mi confirma identitatea reală.

În mod surprinzător, date fiind dificultăţile provocate de Războiul Rece şi concentrarea lor pe crearea unei ţări noi, unite, oficialităţile iugoslave mi-au răspuns. Nu aveau prea multe documente în sine – majoritatea dosarelor naziste fuseseră distruse în luptă sau în focurile disperate aprinse în ultimul moment –, dar tot înaintaseră o cerere urgentă către oficiul ITS de la Hamburg. În cerere, li se solicita asistenţilor sociali din ramura germană a Crucii Roşii să viziteze familia Von Oelhafen din Hamburg, pentru a se asigura dacă locuiam cu aceasta sau nu şi dacă eram cumva Erika Matko.

M-am gândit în urmă; în 1949, nu mă aflam la Hamburg, ci la casa de copii de pe insula Langeoog, unde mă trimisese Gisela în ziua de după ce evadaserăm spre vest. Dacă părinţii mei adoptivi nu alegeau să-i ajute, funcţionarii n-ar fi avut nicio şansă să mă găsească şi să mă intervieveze. Documentul final arăta că Gisela, cel puţin, nu era teribil de cooperantă:

CRUCEA ROŞIE GERMANĂ.

Zona centrală, Hamburg

25 octombrie 1950

Către: Serviciul Internaţional de urmărire şi Depistare, Departamentul de căutare copii, Arolsen

Subiect: MATKO, Erika, născută pe 11.11.1941 la St. Sauerbrunn

Soţia lui Von Oelhafen a fost vizitată de noi. Nu am putut obţine informaţii de la soţul ei, deoarece el nu locuieşte în prezent la Hamburg.

Frau Von Oelhafen a fost plecată un timp într-un voiaj. Ea a luat personal copilul identificat mai sus de la casa de copii Kohren-Sahlis din Leipzig şi, prin urmare, ne poate oferi cele mai bune informaţii.

Dar singurul lucru pe care-l are pe hârtie este un certificat de vaccinare de la Kohren-Sahlis, a cărui copie o ataşez aici. *Frau* Von Oelhafen a mers cu maşina la Kohren-Sahlis, la îndemnul Societăţii Lebensborn din München. Acolo, i s-a spus că Erika Matko era un copil de etnie germană.

La momentul acela, copilul Dietmar Holzapfel locuia deja cu soţii Von Oelhafen de jumătate de an: el fusese ales de la creşa maternităţii municipale din München. Tatăl acestui copil este dat dispărut la Stalingrad.

Erika MATKO va rămâne în continuare în plasament la *Frau* Von Oelhafen. Nu se intenţionează adoptarea

acestui copil. *Frau* Von Oelhafen este mereu dispusă să pună la dispoziţie informaţii suplimentare. Şi ea are un interes personal să afle date despre originea acestui copil, astfel încât să poată răspunde la întrebările copilului. Cu toate acestea, nu poate contribui cu alte detalii, neavând documente despre copil.

Familia Von Oelhafen a fugit şi de ruşi şi, procedând astfel, şi-a pierdut bunurile personale. *Frau* Von Oelhafen îşi aminteşte că, probabil, a primit o notă de transfer [pentru Erika Matko] de la casa de copii din Kohren-Sahlis. Aceasta s-a pierdut când fugeau.

Regretăm că momentan nu vă putem da alte informaţii. V-am fi foarte recunoscători dacă ne-aţi informa despre rezultatul cercetărilor de la St. Sauerbrunn.

Fără cooperarea Giselei – şi din cauză că sistemul Lebensborn distrusese toate dovezile identităţii mele adevărate nu aveam nicio speranţă să-mi găsesc părinţii biologici şi cu atât mai puţin să mă întorc la ei. În acest punct, toate organizaţiile implicate îşi abandonaseră eforturile.

Eram uluită. Gisela nu-mi spusese niciodată că fusese contactată de Crucea Roşie – nici măcar în perioada când mă zbăteam să obţin documente oficiale de la guvernul german. Nici măcar nu făcuse vreo aluzie că mi-ar fi ştiut identitatea iniţială. Mai grav era că-i indusese în eroare pe asistenţii sociali: le spusese că „nota de transfer” dată ei şi lui Hermann când le fusesem plasată în grijă de casa de copii Lebensborn, se pierduse când evadaserăm din sectorul rusesc, în 1947. Şi, totuşi, eu găsisem acel document când îi golisem camera, în anii 1990.

Chiar şi acum îmi vine greu să vorbesc de rău despre Gisela, în sinea mea, încă mai vreau să fiu iubită de ea, chiar dacă a murit de mult. Dar am încercat să las

deoparte aceste emoţii şi să le spun lucrurilor pe nume: asta reprezenta o trădare. îmi ascunsese adevărul cu bună ştiinţă. Eram bucuroasă – fericită chiar – să aflu că mă căutase cineva în tot acest timp, dar eram extrem de îndurerată să aflu că găsirea mea fusese împiedicată de femeia pe care cândva o numisem mamă.

În luna aceea, am făcut a doua mea vizită în Slovenia. Mi-am organizat voiajul în aşa fel încât să coincidă cu întâlnirea anuală a copiilor furaţi de la Celje şi am aranjat să călătoresc de acolo mai departe spre Rogaska Slatina, unde urma să mă întâlnesc din nou cu Maria Matko şi familia ei. Aveam, de asemenea, o filmare pentru un program de televiziune german: reporterul aranjase să petrec o zi cu istoricii locali din Maribor.

Nu ştiu dacă, din cauza prezenţei camerelor de filmat sau, pur şi simplu, pentru că autorităţile slovene reuşiseră să dezgroape mai multe dovezi, dar primirea mea acolo a fost mai caldă ca în urmă cu doi ani, iar întâlnirea – mult mai productivă. În sfârşit, am aflat ce se întâmplase exact la Celje – şi adevărul despre Erika Matko.

Ocuparea Iugoslaviei, din primăvara lui 1941, începuse bine pentru Germania. Trupele germane înaintau rapid prin ţară şi, în doar zece zile, înaltul Comandament iugoslav capitulase. Pe 16 aprilie, ziua capitulării, Gestapo a intrat în Celje şi a început să aresteze partizanii locali antinazişti. Trei zile mai târziu, a sosit însuşi Himmler să inspecteze închisoarea veche a oraşului, Stări Pisker. În lunile care au urmat, avea să fie folosită pentru torturarea şi executarea a sute de luptători din rezistenţă.

Dar, spre deosebire de alte ţări cotropite de germani prin *Blitzkrieg*, Iugoslavia nu a fost niciodată pe deplin cucerită. Rezistenţa s-a organizat sub conducerea charismaticului Josip Broz, supranumit Tito. Pe 4 iulie

1941, el a emis un apel, tipărit în secret, de ridicare la luptă împotriva ocupanţilor nazişti:

Popoare din Iugoslavia: sârbi, croaţi, sloveni, muntenegreni, macedoneni şi alţii! Acum este momentul, a sosit clipa să ne ridicăm ca unul în lupta împotriva invadatorilor şi mercenarilor, ucigaşii popoarelor noastre. Nu ezitaţi în faţa terorii vreunui inamic. Răspundeţi la teroare cu lovituri sălbatice, în cele mai vitale puncte ale bandiţilor ocupanţi fascişti. Distrugeţi totul – tot ceea ce le este de folos invadatorilor fascişti. Nu lăsaţi căile noastre ferate să care echipamente şi alte lucruri care servesc bordelor fasciste… Muncitori, ţărani, cetăţeni şi tineri ai Iugoslaviei… luptaţi împotriva hoardelor de ocupanţi fascişti care se străduiesc să domine întreaga lume.

Acest apel a dus la o campanie intensă de lupte de gherilă împotriva germanilor. Până în septembrie 1941, erau aproape 70.000 de luptători de rezistenţă activi în Iugoslavia. Partizanii lui Tito se implicau în tacticile clasice tip loveşte şi fugi, iar când germanii lansau o contraofensivă majoră împotriva rebelilor, aceştia, pur şi simplu, se retrăgeau în munţi. Răspunsul lui Hitler la aceasta (şi la activitatea partizanilor din toate ţările ocupate) a fost aşa-numitul decret *Nacht und Nebel*. Sintagma înseamnă „noapte şi ceaţă”: în practică, era un ordin de a ucide pe oricine îndrăznea să se opună conducerii naziste. Pe 7 decembrie, le-au fost transmise instrucţiuni comandanţilor din teren:

În interiorul teritoriilor ocupate, elementele comuniste şi alte cercuri ostile Germaniei şi-au sporit eforturile împotriva statului german şi a puterilor de ocupaţie…

Proporţia şi pericolul acestor maşinaţiuni ne obligă să luăm măsuri severe de intimidare. În primul rând,

urmează să fie aplicate următoarele directive: [19]

3. Prizonierii duşi în Germania se supun procedurii militare doar dacă vreun interes militar deosebit impune acest lucru. În situaţia în care autorităţile germane sau străine se interesează de astfel de prizonieri, li se va spune că au fost arestaţi, dar că procedurile nu permit informaţii suplimentare.

4. Comandanţii din teritoriile ocupate şi autorităţile judecătoreşti din cadrul jurisdicţiei lor sunt responsabili personal de respectarea acestui decret.

În aceeaşi zi, Himmler a transmis instrucţiuni către Gestapo şi forţele SS.

După o îndelungată chibzuinţă, decizia Führerului a fost ca măsurile luate împotriva celor care se fac vinovaţi de infracţiuni împotriva Reichului sau împotriva forţelor de ocupaţie să fie schimbate. Führerul este de părere că, în asemenea cazuri, detenţia penală sau chiar o condamnare la muncă grea pe viaţă ar fi privite ca semne de slăbiciune. O descurajare eficientă şi de durată poate fi obţinută doar prin pedeapsa cu moartea sau prin luarea de măsuri care ar lăsa familia şi populaţia nesigure cu privire la soarta infractorului. Deportarea în Germania serveşte acestui scop.

Era vorba de o încălcare deliberată a legilor războiului. Convenţia de la Geneva sau orice altă reglementare nu mai protejau populaţia civilă din teritoriile ocupate. Pe 12 decembrie, feldmareşalul

---

19 Ca regulă, în teritoriile ocupate, infracţiunile menţionate în paragraful 1 urmează să fie pedepsite doar dacă este probabil că se va pronunţa condamnarea la moarte a infractorului, sau măcar a infractorului principal, şi dacă procesul şi execuţia pot fi încheiate într-un timp foarte scurt. Altfel, infractorii sau, cel puţin, infractorii principali urmează să fie duşi în Germania.

Wilhelm Keitel, şeful Comandamentului Suprem al Forţelor Armate germane, a emis propria confirmare a decretului lui Hitler către trupele Wehrmacht din tot Reichul german extins.

Intimidarea eficientă şi cu efect de durată poate fi dobândită fie prin pedeapsa capitală, fie prin măsuri prin care rudele criminalilor să nu mai ştie nimic despre soarta criminalului.

Pentru a înăbuşi în faşă dezordinea, trebuie aplicate cele mai severe măsuri la primul semn de insurecţie. Trebuie avut, de asemenea, în vedere faptul că, în ţările în cauză, o viaţă omenească este adesea lipsită de valoare. Într-o ripostă armată pentru viaţa unui soldat german, regula generală ar trebui să fie pedeapsa capitală pentru 50 – 100 de comunişti. Maniera de execuţie trebuie să aibă un efect de înfricoşare.

Însă campania nu a reuşit să terorizeze îndeajuns populaţia cât s-o facă să se supună. Armata de partizani a lui Tito a sporit în număr şi eficienţă. Pe la jumătatea lui 1942, Himmler a emis ordine pentru o ripostă şi mai puternică împotriva rezistenţei. Pe 25 iunie, l-a numit pe *Obergruppenführer* Erwin Rösener, şef al forţelor SS din regiune, în fruntea operaţiunilor antirezistenţă, şi i-a ordonat să ucidă sau să aresteze toate familiile suspectate de pactizare cu rebelii.

Rösener a plănuit şase *Aktionen*, sau campanii separate, în zona Stiriei Inferioare, centrate pe Maribor. În prima dintre acestea, pe 22 iulie 1942, 100 de persoane au fost arestate şi aduse la Celje. Bărbaţii au fost separaţi de familiile lor şi o sută dintre ei aliniaţi în dreptul zidurilor clădirii Stări Pisker, apoi executaţi sumar de un pluton de tragere. Omorurile au fost fotografiate de nazişti ca un avertisment împotriva activităţii partizane. Imaginile au

fost procesate la studioul unui fotograf local: acesta a făcut în secret copii în plus şi le-a ascuns până la finalul războiului. A fost ca o trezire la realitate pentru mine să ţin acele fotografii în mână. Unul dintre bărbaţii omorâţi în ziua aceea fusese Ignaz Matko. Să fi fost el unul dintre trupurile care zăceau sprijinite de zidul curţii sau erau ridicate pe o targă de cei care urmau să fie împuşcaţi imediat după aceea?

Unii adulţi au fost ţinuţi ostatici, pentru a se asigura supunerea din partea oraşelor şi satelor din jur, în cazul unor viitoare *Aktionen*. Restul au fost trimişi în lagăre de concentrare precum cel de la Auschwitz, unde au fost omorâţi sau obligaţi să muncească – înfometaţi – până la moarte. Copiii lor au fost transportaţi la Frohnleiten, în Austria, pentru examinări rasiale. Cei consideraţi corespunzători – nu erau mulţi – au fost luaţi şi duşi pentru germanizare, în timp ce restul au fost trimişi în „tabere de educare” unde au fost trataţi cu brutalitate şi au suferit de foame şi de boli.

A doua *Aktion* era programată pentru începutul următoarei luni. Tuturor familiilor din satele învecinate li s-a ordonat să se prezinte la şcoala din Celje pe 3 august. Johann şi Helena Matko erau printre sutele de familii care au ajuns în curtea şcolii, în dimineaţa aceea, cu cei trei copii ai lor: Tanja, Ludvig şi Erika. Imediat, nişte soldaţi înarmaţi până în dinţi i-au separat în trei grupuri: bărbaţi, femei şi copii, aceştia din urmă fiind luaţi de lângă părinţi şi duşi înăuntru.

Din nou un fotograf a înregistrat evenimentul pe peliculă. O fotografie arăta familii aliniate în dreptul zidului exterior; o alta surprindea momentul în care trupele i-au separat. În acest cadru, o femeie purtând batic era reţinută de un ofiţer din Wehrmacht, în vreme ce un al

doilea, cu puşca pe umăr, stătea în faţa unei mame cu un prunc în braţe – ea părea să-l implore. O a treia fotografie a fost făcută în interiorul şcolii: într-o structură frustă din lemn, presărată cu paie, copii şi bebeluşi erau dezbrăcaţi de ajutoare neidentificate. Un băieţel se zbătea; însă feţele celorlalţi erau impasibile.

Uitându-mă la aceste fotografii, m-au copleşit două sentimente contradictorii. Undeva, în acea curte aglomerată sau printre bebeluşii din sala de clasă, se afla Erika Matko: aceste fotografii alb-negru şterse aminteau ziua în care fusesem furată din familia mea. Prima mea reacţie a fost să mă tem. Nu vreau să par melodramatică, dar am simţit cum mă străbătea un fior prin tot corpul, o senzaţie de solitudine şi vulnerabilitate. Dar era şi furie – la adresa persoanelor care trataseră astfel nişte copii. Soldaţii smulseseră pruncii din braţele mamelor lor şi-i închiseseră la grămadă în ceva ce semăna cu un ţarc de vite.

De-a lungul vieţii, am încercat să-mi ascund emoţiile, să le îngrop adânc, în aşa fel încât să nu mă mai las vreodată cuprinsă de senzaţiile intense de abandon şi neputinţă. Aceste fotografii m-au surprins cu garda jos. Eram din nou Erika.

Ceilalţi copii şi eu am fost ţinuţi în sala de clasă două zile. Ne-a fost evaluat, în linii mari, statutul rasial: părul blond, pielea deschisă la culoare şi ochii albaştri erau considerate semne de sânge arian, în vreme ce părul şaten şi pielea sau ochii închise la culoare erau semne ale descendenţei slave, lipsite de valoare. Eu am fost considerată valoroasă, în vreme ce Tanja şi Ludvig au fost respinşi. Ei au fost trimişi afară şi daţi înapoi părinţilor noştri.

În total, s-a decis că 430 de copii ar fi fost arieni. Am

fost opriţi în sala de clasă şi apoi duşi la gară. Copiii mai mari îi cărau pe bebeluşii ca mine în coşuri. Crucea Roşie Germană era de faţă, ca să supravegheze transportul copiilor. Conducerea ei era formată din nazişti devotaţi – până acolo, încât purtau uniformele şi pumnalele ceremoniale –, dar sub comanda lor era o armată de voluntari civili. Am văzut un raport al unui astfel de lucrător, o femeie pe nume Anna Rath:

La ora 6.30 dimineaţa, circa 430 de copii cu vârste între 1 şi 18 ani au fost aduşi cu maşinile la calea ferată. Copiii aveau bagaje de mână doar cât puteau căra ei înşişi. Ca mic dejun, au primit cafea neagră şi o bucăţică de pâine.

Îmbarcarea s-a făcut rapid şi eficient. La ora 10.30 dimineaţa, s-a anunţat o întârziere de o oră. Trenul a pornit, dar n-a mers decât până la ora 14.45. Copiii au trebuit să îndure o aşteptare de patru ore; în tot acest timp, nici Crucea Roşie, nici oficialii de la Organizaţia naţional-socialistă de Asistenţă Socială a Poporului nu le-au dat niciun fel de mâncare. Numai apă de băut proaspătă le era adusă de un asistent al Crucii Roşii Germane, care însoţea trenul.

De îndată ce au ajuns în Frohnleiten, ajutoarele de la Crucea Roşie şi copiii mici (de la doi la cinci ani) au trebuit să meargă pe jos până la tabăra de relocare, purtând valize şi nişte boccele. Unii copii erau pe jumătate goi şi flămânzi, unii cu scutece foarte murdare, deoarece nu avuseseră haine de schimb. Plângeau şi ţipau.

Când au ajuns, a urmat o altă întârziere pentru copii, întrucât nu era nimic de mâncare pregătit pentru ei. Au trebuit să stea afară, în curte, şi pe o păşune. Într-un târziu, la ora 17, copiilor li s-a permis să meargă în sala de mese. Cele şaisprezece asistente de la Crucea Roşie, care

îi însoţeau, deşi obosite şi epuizate şi ele (erau la datorie de la ora 4.30 dimineaţa) au trebuit să aibă grijă de copii, deoarece, în afară de patru angajaţi, personalul centrului era plecat în concediu.

Aşa tratau naziştii copiii pe care-i furau. Aşa a început viaţa mea în mâinile lor. Nici nu-i de mirare că toată viaţa m-am zbătut, chinuită de dorul de a fi iubită.

La Frohnleiten, au fost efectuate noi teste. Examinatori rasiali ai lui Himmler ne-au palpat şi pipăit, măsurându-ne şi notând fiecare trăsătură, înainte de a ne atribui uneia din patru categorii. Primele două asigurau ocuparea unui loc într-un cămin Lebensborn; celelalte garantau un bilet numai dus într-o tabără de reeducare. Printre cei care-i evaluau pe copiii iugoslavi răpiţi era Inge Viermetz, femeia cu funcţie înaltă care a fost judecată şi achitată la Nürnberg – acţiona în funcţie de instrucţiunile primite în scris, de „a lua doar copiii mici, care nu au încă vârsta de a merge la şcoală”. Dar se pare că programul Lebensborn nu era singura organizaţie care ne dorea. Funcţionari de la VoMi, agenţia înfiinţată de Himmler pentru a „proteja” etnicii germani care trăiau în afara vechiului Reich, voiau şi ei o cotă-parte din copiii care aveau să devină viitorii lideri ai Rasei Superioare. Potrivit mărturiei depuse la Nürnberg, „s-a creat o reală competiţie între VoMi şi Lebensborn şi, în final, a câştigat Lebensborn, graţie eforturilor depuse de *Frau* Viermetz”.

M-am uitat la toate aceste dovezi şi iarăşi m-am mirat de decizia judecătorilor de la Nürnberg de a o achita pe Inge Viermetz, dar şi pe ceilalţi reprezentanţi cu vechime din proiectul Lebensborn. Ea s-a ocupat efectiv de nişte bunuri furate: a decis soarta a sute de copii, de peste tot din ţările ocupate – trimiţându-i pe unii într-un program care le-a şters identităţile, iar pe ceilalţi în lagăre, unde

mulţi au murit. Cum a putut o asemenea femeie să fie declarată nevinovată?

Am fost mutată de la Frohnleiten într-o altă tabără, la Werdenfels, lângă Regensburg, în Bavaria. La sfârşitul lui 1942, programul Lebensborn a trimis-o pe Emilie Edelmann – mama Giselei Heidenreich – să supravegheze alte examinări ulterioare de selecţie rasială. Ea trebuie să fi hotărât că mă calificam: actele au fost semnate şi eu am fost expediată la Kohren-Sahlis. Transportul nostru nu a fost ultimul de copii iugoslavi. Documentele pe care le-am văzut la Maribor arătau că au mai existat alte patru *Aktionen*, în care sute de alte familii au fost convocate la Celje pentru examinări rasiale, triate şi separate. Şi acei copii au fost împărţiţi între case de copii Lebensborn şi tabere de reeducare.

Funcţionarii care mi-au arătat aceste acte au mai avut să-mi facă o dezvăluire. Johann şi Helena ajunseseră în curtea şcolii cu trei copii. Când li s-a permis să plece, în documente se menţiona că au plecat acasă cu trei copii – Tanja şi Ludvig, plus un bebeluş-fetiţă, pe nume Erika. Ştiam că sora şi fratele meu le fuseseră returnaţi părinţilor mei, dar cine era celălalt copil? Cum-necum, Erika Matko se afla, din punctul de vedere al documentelor, în acelaşi timp, şi în trenul spre Frohnleiten, şi pe drumul de întoarcere la Rogaska Slatina, cu Johann şi Helena. Nu mai înţelegeam nimic.

Însă Maria Matko m-a îndrumat către un răspuns. Ne-am întâlnit în casa ei, la o zi după vizita mea la Maribor. După şocul iniţial al rezultatelor ADN, acceptase că eram cumnata ei. Acum, cu ajutorul ei, puteam să pun, în sfârşit, cap la cap povestea a ceea ce mi se întâmplase.

În ziua în care copiii le-au fost înapoiaţi lui Johann şi Hellenei, naziştii au executat câţiva inşi din închisoarea de

la Celje, suspectaţi de a fi fost partizani. Martorii îşi aminteau că familiile care aşteptau afară, în curtea şcolii, au auzit rafalele împuşcăturilor. Copiii acelor bărbaţi şi femei ucişi erau ţinuţi înăuntru, în sala de clasă, unde eram şi eu: unii erau, de-acum, orfani. Când Tanja şi Ludvig le-au fost daţi înapoi, Helena mai mult ca sigur s-a plâns că-i lipsea cel de-al treilea copil. Probabil ca s-o liniştească, sau pentru că nu ştiau ce să facă cu el, germanii i-au dat un bebeluş orfan. Aceasta era fata care a crescut ca fiind Erika Matko.

Mă simţeam sfâşiată de durere, de furie şi uimire. Mama mea cu siguranţă a ştiut că bebeluşul care i-a fost aruncat în braţe nu era al ei. Sigur n-arăta la fel, nu mirosea cunoscut, în felul acela nedefinit în care mamele recunosc mirosul propriului copil. Şi, atunci, cum de a acceptat această substituire cinică?

Singura explicaţie pe care mi-o pot închipui este că nu a îndrăznit să comenteze; că sunetul plutoanelor de execuţie au făcut-o să se teamă pentru existenţa ei şi cea a soţului şi copiilor ei. Dar judecata raţională este una, iar emoţia înseamnă altceva. Vreme de aproape şaizeci de ani, m-am chinuit, neştiind cine sunt cu adevărat; de şapte ani, parcurgeam un drum lung şi anevoios pentru a desluşi misterul trecutului meu şi a afla cum ajunsesem transformată din Erika Matko în Ingrid von Oelhafen.

Acum ştiu. Şi nu m-ajută cu nimic.

Capitolul 17 Căutare

Ce facem? m-am întrebat în sinea mea. Pentru numele lui Dumnezeu, ce facem?

Gitta Sereny, fost funcţionar la Protecţia Copilului din cadrul UNRRA

Eram supărată pe toată lumea. Întâi de toate, eram supărată pe Hitler şi Himmler, pentru ordinele de a mă

răpi; supărată pe Inge Viermetz şi pe funcţionarii programului Lebensborn, pentru că-mi ascunseseră adevărata identitate şi mă reinventaseră drept copil german; supărată pe soldaţii care le dăduseră părinţilor mei un alt copil în loc. Detestam ceea ce ne făcuseră naziştii mie şi tuturor celorlalte victime din cauza obsesiei lor legate de sângele pur şi de rasa superioară ariană. Toată indignarea şi durerea pe care le reprimasem cu ani în urmă ieşeau acum la suprafaţă.

Furia mea era îndreptată şi împotriva celor apropiaţi: Gisela şi Hermann von Oelhafen fuseseră de bunăvoie complici în toată această maşinaţiune perfidă. Ei, cu siguranţă, ar fi trebuit să-şi dea seama că sistemul Lebensborn nu putea fi de încredere. Chiar şi în Germania măcinată de război, existaseră suficiente informaţii – ba chiar şi zvonuri – despre organizaţie, încât să aibă dubii cu privire la provenienţa unui copil care le era dat în plasament.

Apoi, mai era şi ciudata ambivalenţă maternă a Giselei: faptul că mă trimitea în orfelinate nu prea sugera c-ar fi fost o persoană dedicată creşterii unui copil într-un mediu cald şi iubitor. Mai presus de toate, caracterul ei evaziv şi minciunile cu privire la originea mea au stat în calea căutării adevărului. Cât de uşoară mi-ar fi fost viaţa, dacă mi-ar fi spus măcar de unde proveneam. Ştiam de la prietenii mei din organizaţia *Lebensspuren* că unele femei care luaseră în plasament copii de la Lebensborn fuseseră deschise şi oneste, şi că lucrul acesta le mai alinase din nelinişti. Oare Gisela de ce alesese să nu-mi vorbească?

Dar cel mai mult mă dureau acţiunile familiei mele biologice. Abia dacă reuşeam să înţeleg de ce Helena şi Johann Matko acceptaseră copilul care le fusese înmânat de nazişti. O familie de partizani recunoscuţi n-ar fi putut –

mai ales într-o zi în care compatrioţi de-ai lor fuseseră executaţi – să facă altceva. M-am pus în locul lor şi am încercat să-mi închipui frica pricinuită de o eventuală bătaie în uşă şi de vederea unui ofiţer de la Gestapo sau SS. Deşi eram bântuită de gândul că această altă Erika fusese crescută cu tot ceea ce ar fi însemnat viaţa mea, simţindu-se în siguranţă, iubită de mama, nu-i puteam condamna pentru aşa ceva.

Ceea ce nu puteam accepta era că Helena lăsase minciuna să persiste încă mult timp după terminarea războiului. Povestea spusă de Barbara Paciorkiewicz îmi arătase că unele familii ale copiilor răpiţi fuseseră hotărâte să-şi aducă înapoi acasă copiii furaţi şi, totuşi, Helena trăise ştiind că adevăratul ei copil se afla undeva în Germania. Cum putuse trăi fără să încerce măcar o dată să mă găsească?

Mi-ar fi plăcut s-o întreb eu însămi. Dar Helena murise în 1994: la vremea aceea, nici nu găsisem documentele pe care Gisela le ascunsese de mine, cu atât mai puţin să fi aflat că rădăcinile mele se aflau în Slovenia. Acţiunile mamei mele biologice şi ale asistentei maternale se conjugaseră, furându-mi şansa de a căuta răspunsuri.

Emoţiile mele aveau nevoie de un paratrăsnet – cineva în viaţă, pe care l-aş fi putut învinui de situaţia în care mă aflam. Erika Matko – cealaltă Erika – a devenit centrul atenţiei, al furiei şi al durerii mele. Refuzul ei de a mă întâlni, chiar şi de a-mi răspunde la scrisori m-a înfuriat – părea atât de crud. Sentimentul că-mi furase viaţa mă măcina. Maria îmi spusese că fusese bolnavă o mare parte a vieţii şi, prin urmare, nu muncise niciodată.

M-am gândit la cât de mult muncisem eu să-mi pun pe picioare cabinetul de fizioterapie şi cât luptasem cu birocraţia germană, şi le-am comparat cu modul în care

Erika fusese, din câte se părea, sprijinită de guvernul său. Şi furia îmi sporea.

Prietenii mei au încercat să discute cu mine. Nu era, cum pe bună dreptate îmi tot arătau ei, vina Erikăi că i se dăduse identitatea mea. Copil fiind, ea n-ar fi putut şti cum ne fuseseră inversate vieţile şi nici n-ar fi putut face nimic în această privinţă. Iar, după război, pe vremea Iugoslaviei lui Tito, în mod cert n-ar fi fost sigur pentru Helena şi Johann să dezvăluie orice legătură a lor cu ocupanţii germani: comuniştii nu erau atenţi întotdeauna la inocenta celor atinşi de orice formă

9 9 9

de implicare nazistă. Cel mai probabil, nu a cunoscut niciodată adevărul despre originile ei; probabil că nu ştia nimeni, cu excepţia părinţilor mei.

Alţii m-au îndemnat să-mi închipui cum trebuie să se fi simţit Erika Matko când o contactasem prima dată. Pe atunci, avea peste şaizeci de ani şi suferea de o boală gravă de inimă: trebuie să fi fost un şoc teribil ca o persoană complet străină să apară brusc şi să pună sub semnul întrebării tot ceea ce ştia despre familia ei. Nu puteam empatiza?

Nu puteam. Eram prea mistuită de nedreptatea a tot ce se întâmplase, ca să-mi permit să-mi pară rău pentru o femeie căreia cu siguranţă îi răsturnasem viaţa cu susu-n jos.

A durat mult ca furia să mi se atenueze. Pe măsură ce treceau lunile, apoi anii, m-am distanţat puţin câte puţin, ca să analizez mai atent situaţia. Am început să mă gândesc la cum ar fi fost pentru mine o istorie alternativă. M-am gândit iar la povestea Barbarei, care fusese luată din familia ei de plasament din Germania, singurul cămin pe care şi-l amintea cu adevărat; mi-am impus să mă văd într-

un tren spre Polonia şi să simt nedumerirea ei.

Ştiam de la întâlnirea cu grupul de copii furaţi de la Celje că unii dintre acei copii răpiţi din Iugoslavia le fuseseră daţi înapoi familiilor lor. Existase chiar un caz la tribunal, care stabilise un precedent pentru aceste repatrieri. Ivan Petrocik fusese răpit de un detaşament SS în 1943, când nu avea nici doi ani. Tatăl său fusese împuşcat de Gestapo, iar mama fusese trimisă într-un lagăr de concentrare: el fusese etichetat drept *Banditenkind* şi încredinţat de Lebensborn unei familii germane.

Mama lui a supravieţuit războiului şi, timp de şapte ani, a încercat să dea de urma lui. În 1952, un tribunal a emis un ordin ca Ivan să fie trimis înapoi în Iugoslavia: avea unsprezece ani şi fusese crescut o mare parte din timp ca un copil german.

Istoria lui Ivan şi a Barbarei m-au făcut să mă întreb cum funcţiona procesul de repatriere şi ce efecte avea asupra celor implicaţi. În 2014, am găsit unele răspunsuri.

Gitta Sereny a fost o jurnalistă şi autoare foarte apreciată. S-a născut la Viena în 1921, ca fiică a unui aristocrat austriac şi a unei foste actriţe de la Hamburg. La vârsta de treisprezece ani, părinţii au trimis-o la o şcoală-internat în Anglia, dar trenul ei a fost întârziat la Nürnberg şi a fost martora unuia dintre uriaşele mitinguri naziste. I-a lăsat o impresie teribilă şi, când a terminat şcoala, s-a mutat în Franţa, pentru a-i ajuta pe orfanii suferinzi de sub ocupaţia germană. A lucrat, de asemenea, cu Rezistenţa franceză.

Când s-a terminat războiul, Gitta s-a angajat la UNRRA, ca să ajute la repatrierea milioanelor de oameni strămutaţi, împrăştiaţi pe tot cuprinsul fostului Reich. Mai apoi, a fost desemnată să lucreze în cadrul

Departamentului de urmărire a Copiilor: cincizeci şi trei de ani mai târziu, a publicat o istorisire a experienţelor sale, într-o revistă[20] care nu mai există în prezent. Acolo, descria repatrierea unui băiat din Germania în

Polonia şi, pentru prima dată, am înţeles cu adevărat ce ar fi însemnat pentru mine revenirea în Iugoslavia.

Totul a început cu vizita Gittei Sereny la familia de plasament. Era o vilă de ţară cu un singur etaj, în stil tradiţional bavarez, cu ferestre fără perdele şi doar două lumini slabe, care luminau cărarea spre uşa din faţă.

Sereny se pregătise pentru vizită examinând registrele de evidenţă a populaţiei din zonă, la biroul primarului. Şase persoane erau înregistrate ca locuind la fermă: fermierul şi soţia sa, ambii cu vârste în jur de patruzeci şi cinci de ani, şi părinţii lui, mai bătrâni. De asemenea, mai erau şi doi copii – un băiat şi o fată.

Era perfect conştientă de potenţialul deranj pe care vizita ei l-ar fi produs şi de întrebările incomode pe care trebuia să le adreseze. Era vital să-i vadă pe copii în mediul familial, dar spera ca, înainte ca interviul să avanseze prea mult, copiii să fie trimişi la culcare.

A fost primită cu o răceală evidentă. Familia era aşezată în jurul mesei din bucătărie şi în mod deliberat nu s-a ridicat nimeni, când Sereny a păşit înăuntru. Deşi fermierul, soţia lui şi cei doi copii au dat mâna cu ea când le-a întins-o – băiatul stingher, fata cu entuziasm –, bunicul a refuzat, ascunzându-şi mâna la spate şi întrebând aspru ce dorea intrusa.

Copiii se numeau Johann şi Marie. Ambii aveau, în mod oficial, şase ani, ochii albaştri şi părul blond – băiatul

20 Talk Magazine. Articolul a fost reprodus în Jewish Virtual Library (Biblioteca Virtuală Evreiască), 2009. Revista a încetat de a mai fi publicată acum câţiva ani, iar Gitta Sereny a murit în 2012. (n.a.)

avea părul tuns scurt şi dezordonat, fata îl avea mai lung şi împletit cu grijă.

Sereny a explicat că voia doar să vorbească puţin cu familia. Ca să detensioneze atmosfera ostilă, i-a oferit fiecărui copil câte un baton de ciocolată – un dar preţios în austeritatea din Germania postbelică. A provocat, însă, reacţii diverse:

În momentul în care fetiţa, radioasă, a mulţumit, zicând

„Mulţumesc”, iar eu am mângâiat-o pe obraz, soţia fermierului a zis răspicat: *Gehtzu Bett* [” Mergeţi la culcare”], iar cei doi copii au ţâşnit de pe scaune, ascultători.

Fetiţa şi-a îmbrăţişat mama şi i-a întins mâna tatălui ei. Băieţelul, politicos, dar distant, le-a urat noapte bună părinţilor şi s-a uitat suspicios la Sereny, după care şi-a pupat bunicul pe obraz. Apoi, fermierul i-a luat pe cei doi copii şi i-a dus la culcare, ţinându-i strâns de mână.

În 1945, 8.500 de „minori neînsoţiţi ai Naţiunilor Unite şi de naţionalitate asimilată” figurau înregistraţi în dosarele serviciilor de urmărire. În câteva luni, s-au adăugat zeci de mii de nume, uneori având ataşate fotografii sau descrieri fizice, toţi răpiţi din est pentru programul de germanizare al lui Himmler. Marie şi Johann se aflau printre aceştia.

Gitta îşi exprima uimirea faţă de această situaţie:

Cine să fi luat bebeluşi sau copii mici de lângă mamele lor?... Cum ar putea cineva, chiar şi nişte bigoţi dezaxaţi, să creadă că pot discerne „valori rasiale” la copiii mici, nedezvoltaţi? Mai presus de toate, şi practic vorbind, ar putea exista şi acum grupuri mari de copii străini în viaţă – unii dintre ei, cel puţin, ar trebui să fie destul de mari ca să aibă amintiri – care să trăiască efectiv ca într-o

ascunzătoare în cadrul comunităţii germane?

Fermierul s-a dovedit a fi ostil când Sereny a început să-i pună întrebări. A spus că fiul lor fusese ucis de Armata Roşie în timpul asediului Stalingradului; sora lui murise cu patru ani înainte într-un accident rutier. îi adoptaseră pe Johann şi Marie pentru a-i înlocui pe copiii pierduţi.

Era clar că această familie îi iubea pe copii, şi Sereny a încercat să-i asigure pe cei doi soţi că înţelegea lucrul acesta, insistând, însă, că ei trebuiau să-i dezvăluie tot ce ştiau despre originile copiilor. Când a întrebat despre părinţii biologici ai copiilor, soţia fermierului i-a spus că muriseră, dar a fost foarte vagă în privinţa celui care-i dăduse această informaţie. Sereny a insistat şi mai mult, explicându-le soţilor că mulţi părinţi din Europa de Est îşi căutau copiii care le fuseseră furaţi:

„Din est?”, a întrebat bunicul şi, repetând, practic a scuipat cuvântul detestat. „Din est? Copii noştri n-au nimic de a face cu estul. Sunt germani, orfani germani. Nu trebuie decât să-i priveşti”. Şi asta a fost tot: „Nu trebuie decât să-i priveşti”.

Cineva chiar se uitase la ei, la un moment dat. Exact aşa cum se întâmplase la Celje, sătenii din apropierea oraşului todz fuseseră instruiţi să-şi aducă micuţii la Oficiul de Asistenţă pentru Copii, unde inspectorii rasiali îşi făcuseră treaba şi trimiseseră copiii aleşi către Lebensborn. Părinţii lui Johann şi Marie îi căutau de atunci şi aveau fotografii care să le susţină solicitarea. UNRRA a decis să le fie returnaţi copiii.

Gitta Sereny a fost, imediat după aceea, detaşată undeva departe. Apoi, în vara lui 1946, a fost trimisă să lucreze la Centrul pentru Copii din Bavaria. Spre surprinderea – şi disperarea – ei, i-a găsit pe Johann şi Marie acolo. Pur şi simplu, se luptau să facă faţă

sentimentului de a fi fost luaţi de la fermier şi soţia lui: amândoi aveau cearcăne adânci sub ochi şi pielea le era de o paloare bolnăvicioasă. Gitta Sereny a fost şocată de starea în care se aflau:

Marie era ghemuită pe un scaun, cu ochii închişi, pleoapele transparente, cu degetul mare în gură, dar Johann a sărit, imediat ce m-a văzut, a strigat răguşit: *Du*! *Du*! *Du*! [” Tu! Tu! Tu!”] şi m-a lovit cu pumnii şi picioarele…

Personalul de la Centru mai văzuse astfel de scene: starea deplorabilă a copiilor, i s-a explicat Gittei Sereny, era tipică tuturor tinerilor care fuseseră luaţi din familiile lor de plasament germane, înainte de a fi trimişi în ţările lor de origine. Mulţi, inclusiv Johann şi Marie, trebuiau ţinuţi în unitate după data oficială de repatriere: părea singura cale de a le alina durerea pentru ceea ce era, în cele din urmă, a doua despărţire pe durata scurtei lor vieţi şi pentru a-i pregăti pentru aşteptările copleşitoare ale părinţilor lor biologici. Experienţa arătase că aceste reuniuni le provocau un stres mental teribil unor copii deja traumatizaţi. Aceasta era o abordare atentă şi grijulie – dar, pentru Johann şi Marie, era clar un eşec. Băiatul arăta deja semne de agresivitate, în timp ce sora lui revenise efectiv la copilărie: uda patul frecvent şi mânca doar când era hrănită cu biberonul.

Mai târziu în acea noapte, psihiatrul rezident a sugerat ca Sereny să încerce s-o hrănească pe Marie cu biberonul:

Stătea cu ochii închişi, singura mişcare fiind cea a buzelor, care sugeau, şi a gâtului, care înghiţea. Am ţinut-o în braţe, până când a adormit. M-a ajutat pe mine, dar mă tem că nu şi pe ea. Ce facem?, m-am întrebat în sinea mea. Pentru numele lui Dumnezeu, ce facem?

Acum am înţeles. Aceasta mi-ar fi fost soarta dacă aş fi fost i *y* trimisă înapoi la Rogaska Slatina. Nu cred c-aş fi înţeles ce mi s-ar fi întâmplat, mai mult decât au înţeles Johann şi Marie când au fost luaţi din singura familie pe care şi-o aminteau. Acum nu mai eram, în sfârşit, mânioasă.

Capitolul 18 Pace

Identitatea poate că-mi începe de la rasă, dar nu se sfârşeşte, nu se poate sfârşi acolo.

Barack Obama, Vise de la tatăl meu: O poveste despre rasă şi moştenire, 1995

Ce este identitatea şi cum se formează ea? Identitatea formează persoana – sau invers?

Acesta nu este, aşa cum poate părea, doar un exerciţiu de filosofie abstractă. Când s-a încheiat călătoria mea, mai rămânea întrebarea căreia trebuia să-i fac faţă. Acum ştiam cine sunt – sau fusesem cândva; eram mai puţin sigură ce însemna lucrul acesta.

Identitatea este mult mai mult decât simplul răspuns la întrebarea „Cine sunt eu?” Se referă şi la personalitate. Mă luptam să înţeleg cum devenisem eu persoana care sunt azi. Eram, pur şi simplu, produsul primilor ani din viaţa mea de copil de la Lebensborn? Era de vină trecutul meu pentru timiditatea, lipsa mea de încredere şi dorinţa de a pune nevoile altora – mai ales ale copiilor – înaintea dorinţelor mele? Cu alte cuvinte, cursul vieţii mele fusese cioplit în piatră de Himmler? Asta, la o adică, şi dorea: noi, copiii din sistemul Lebensborn, trebuia să-i împlinim fantezia despre o generaţie nouă şi uniformă, a Rasei Superioare germane.

Cu siguranţă, eram tot pe atât produsul propriilor mele alegeri. Poate că genetica dictează culoarea părului şi a pielii, dar identitatea cu siguranţă implică un element

al liberului-arbitru. Eu alesesem să-mi dedic viaţa lucrului cu copiii cu dizabilităţi; alesesem să nu mă căsătoresc şi să nu am propria mea familie. Acestea erau deciziile mele – nu rezultatul inevitabil al programului Lebensborn.

Cei care nu au îndurat vreodată incertitudinea de a nu cunoaşte cine sunt cu adevărat, probabil că sunt deranjaţi rareori de aceste întrebări existenţiale. Şi, totuşi, care dintre noi, în clipele noastre cele mai întunecate, nu a revenit în gând la un anumit moment din viaţă şi nu s-a întrebat ce s-ar fi întâmplat dacă evenimentele s-ar fi petrecut altfel?

În *Hamlet*, al lui Shakespeare, Ofelia spune: „Noi ştim ceea ce suntem, dar nu şi ce putem fi". Nu m-am putut abţine să insist asupra a ceea ce aş fi putut fi. Dacă n-aş fi fost selectată la examinarea din acea zi de la Celje – din punct de vedere rasial? Cum ar fi fost viaţa mea, să cresc ca Erika Matko? Aş mai fi avut, oare, posibilitatea unei cariere pline de satisfacţii, sau orizonturile mi-ar fi fost limitate de mediul meu – aşa cum părea să fi fost în cazul celeilalte Erika? Dacă Gisela ar fi fost mai onestă şi dacă nu ar fi intervenit Războiul Rece, mi-aş fi regăsit părinţii biologici – oare ce ar fi însemnat lucrul acesta pentru cursul vieţii mele? M-am întrebat: mi-ar fi fost mai bine dacă naziştii m-ar fi lăsat cu familia mea sau, nu cumva, printr-un joc ironic al sorţii, mi-au făcut o favoare?

Întâlnirile anuale ale copiilor din sistemul Lebensborn au exacerbat această incertitudine. Tensiunile pe care le detectasem la prima noastră întrunire sporiseră constant în decursul ultimilor ani, până când iniţiativa *Lebensspuren* a fost subminată de certuri. Cu toţii eram dezamăgiţi de implicarea noastră în experimentul Rasei Superioare; cu toţii ne luptam să ne împăcăm cu propriile istorii personale. Până în 2014, mulţi dintre cei care ni se

alăturaseră pentru a crea un mediu de susţinere au plecat ori s-au îndepărtat pentru a forma grupuri noi mai mici: eu am fost unul dintre ei.

În acel an, însă, am făcut două călătorii care m-au ajutat să-mi găsesc liniştea, într-un fel. Prima a fost o vizită la o fostă angajată a programului Lebensborn, Anneliese Beck. Avea nouăzeci şi doi de ani şi era aproape oarbă, dar, când am ajuns la casa ei de lângă Frankfurt, m-a întâmpinat cu ceai şi cozonac.

Frau Beck lucrase la casa *Sonnenwiese* din Kohren-Sahlis pe vremea când eram eu ţinută acolo. Nu-şi amintea de mine: în casă locuiau 150 de copii, iar eu nu fusesem în grupul de care răspunsese ea. Dar mi-a putut spune foarte multe despre rutina zilnică de la *Sonnenwiese* şi m-a ajutat să înţeleg cum ar fi fost viaţa mea. Mi-a arătat o fotografie de-a ei cu nişte copii. M-am bucurat să văd că erau frumos îmbrăcaţi şi, evident, bine hrăniţi. Şi ea tot insista că, în ciuda circumstanţelor şi a prezenţei SS-iştilor, cea mai mare parte a timpului cât stătuserăm la Kohren-Sahlis fuseserăm veseli şi ne simţiserăm bine.

Timpul petrecut cu Frau Beck m-a ajutat să completez unul dintre ultimele goluri din informaţiile mele. Nu aveam nicio amintire de la *Sonnenwiese* şi, cu toate c-am încercat adesea, nu îmi puteam imagina anii petrecuţi acolo: indiferent cât de mult mă forţam să mă gândesc, tot ce vedeam era o gaură neagră. Acum, acea gaură era acoperită şi pereţii care mă protejau de amintiri începeau să se prăbuşească. Am simţit că etapa finală avea să fie să călătoresc la Kohren-Sahlis, să mă plimb prin clădirile de acolo – aceasta, am simţit eu cu siguranţă, avea să-mi descătuşeze mintea. Încă nu eram suficient de puternică să merg acolo, dar ştiam că, în anii următori, aveam să întreprind şi acea călătorie.

În octombrie, m-am întors în Slovenia. Mai întâi, am mers la Rogaska Slatina, unde, într-un parc public, mi-am adus omagiul la monumentul comemorativ închinat bărbaţilor şi femeilor care fuseseră împuşcaţi între 1941 şi 1945. Mai mult de o sută de nume erau sculptate în piatră; l-am căutat pe unchiul Ignaz şi, când l-am găsit, am urmărit contururile literelor cu vârfurile degetelor.

Mai târziu, Maria mi-a arătat casa în care mă născusem, înainte de a mă duce la cimitir, sus pe vârful unui deal, unde părinţii mei, bunica mea, fratele meu şi sora mea fuseseră îngropaţi. Am pus flori pe morminte şi am aprins lumânări pentru sora şi fratele meu, în timp ce Maria şi nepoata ei curăţau aleile din jurul pietrelor de mormânt. Mă aşteptasem să fiu copleşită de un sentiment de pierdere şi am descoperit cu surprindere că, pe lângă tristeţea normală la vizitarea unui cimitir, nu prea am mai simţit altceva.

Un eveniment asemănător s-a derulat mai târziu în cursul după-amiezii, când Maria m-a invitat din nou acasă la ea, să bem o cafea şi lichior de casă din afine, împreună cu alţi membri ai familiei. Era o atmosferă caldă, şi toţi au fost primitori şi deschişi. Cei din neamul Matko ajunseseră să mă accepte ca pe una de-a lor şi mi-au dat fotografii cu părinţii, fraţii, nepoţii şi nepoatele mele. Dar, deşi eram recunoscătoare pentru dragostea şi generozitatea familiei după care tânjisem atâta vreme, printre ei m-am simţit ca un copil. Emoţia copleşitoare era anxietatea, de genul celei pe care o îndurasem de fiecare dată când eram pusă în faţa unui examen.

În ziua următoare, am mers la Oficiul Stării Civile, să caut înregistrări ale căsătoriei părinţilor mei. Funcţionarul de acolo a scos un registru mare, în care erau trecute toate naşterile din zonă. Am găsit amândoi pagina care

înregistrase venirea mea pe lume; se menţiona, de asemenea, că Johann şi Helena se căsătoriseră în 1938, la câţiva ani după ce se născuseră sora mea Tanja şi fratele meu Ludvig. Era un indiciu pentru enigma testelor ADN: acestea arătaseră că deşi fiul lui Ludvig, Raphael, era cu siguranţă nepotul meu, cu tot atâta siguranţă nu eram rudă de sânge cu fiul Tanjei, Marko. Dat fiind că atât Tanja, cât şi Ludvig se născuseră înaintea căsătoriei părinţilor mei, explicaţia cea mai plauzibilă era că Tanja avusese un alt tată. Familia Matko părea să aibă şi ea bagajul propriu de secrete.

Ultimul dintre mistere era cealaltă Erika. Ea încă nu-mi răspunsese la scrisori şi, după cum spunea Maria, nici nu voia să stea de vorbă cu mine faţă în faţă.

M-am gândit îndelung la ce aveam de făcut. În cele din urmă, am ajuns la concluzia că trebuia să merg la ea acasă şi să forţez o discuţie. Aveam adresa ei, care s-a dovedit a fi la etajul patru al unui bloc dărăpănat dintr-un cartier sărac din Rogaska Slatina. Ştiam că Erika era acasă: cei din neamul Matko îmi spuseseră că era prea bolnavă ca să coboare pe scări, aşa că toată ziua stătea în casă. I-am identificat cutia poştală şi soneria care purta numele ei. Am vrut să sun, să fiu invitată sus şi s-o văd cu propriii mei ochi pe această femeie enigmatică.

Voiam s-o îmbrăţişez, să stau de vorbă cu ea şi să-i cer răspunsuri. Mai mult decât orice, voiam să-mi găsesc liniştea pe care mi-ar fi adus-o confruntarea cu înlocuitoarea mea.

Dar n-am făcut nimic din toate acestea. Stând aşa, în stradă, în faţa blocului de locuinţe, mi-am dat seama că emoţiile mele nu erau doar neproductive, ci corozive. Nu aveam niciun drept să-mi impun propriile nevoi asupra unei femei bolnave şi vulnerabile care – la fel ca mine –

fusese o victimă a naziştilor şi a sistemului Lebensborn. Ştiam că trebuia să învăţ nu doar să înţeleg, ci să şi iert. Am plecat în linişte.

Două zile mai târziu, după ultima întâlnire cu familia slovenă, m-am întors acasă la Osnabrück. Când m-am reaşezat în viaţa de zi cu zi, m-am gândit la ceea ce mă învăţaseră cei cincisprezece ani dinainte. Părea că parcursesem o distanţă mare, însă călătoria mea fusese doar un cerc gigantic şi ajunsesem înapoi în exact acelaşi loc din care plecasem.

Nu fusese uşor sau nedureros, dar eram bucuroasă – şi *sunt* bucuroasă – că am aflat adevărul despre Lebensborn şi despre cum am ajuns să fiu prinsă în acest sistem. Mi-am găsit alinare în „familia” extinsă în care m-am născut sau din care am fost răpită pentru experimentul lui Himmler; în anii care au urmat primei întâlniri de la Hadamar, sute dintre noi am aflat ceea ce căutam.

Sunt sigură că am fost cândva un copil iugoslav, pe nume Erika Matko. Sunt sigură că am fost luată din familia mea şi sunt recunoscătoare să fi avut şansa de-a o regăsi. îmi pare rău, desigur, că nu mi-am întâlnit mama biologică; îmi pare rău că nu-mi pot aminti dragostea ei pentru mine şi voi regreta mereu că nu am avut şansa s-o întreb despre viaţa ei sau de ce nu m-a căutat după război.

Nu mă simt apropiată de neamul Matko, aşa cum ar trebui să se simtă familiile. S-au petrecut prea multe, o despărţire prea îndelungată în timp şi spaţiu. Există o prăpastie între noi – şi nu mă refer doar la limba vorbită.

Îmi dau seama că nu pot înţelege ce ar fi însemnat să fiu crescută în Iugoslavia, cum nu înţeleg limba slovenă. De fapt, simt o apropiere mai mare de neam cu răposatul meu frate vitreg, Hubertus. Nu eram de acelaşi sânge, dar, în relaţia dintre noi, se afla înfrângerea supremă a

ideologiei naziste: nu sângele este cel mai important.

Acum, pot zâmbi, auzind asta. Cum de a durat atât de mult să pot vedea ceva atât de evident? Am petrecut o viaţă întreagă lucrând cu copii năpăstuiţi de dizabilităţi fizice sau mentale; am văzut cum dragostea şi răbdarea pot depăşi aceste încercări. Cultivarea poate găsi mereu o cale de a înfrânge natura; nu trebuie neapărat ca mâna să se modeleze după ciocan.

Ani la rând, i-am permis vieţii mele să fie dominată de căutarea unui lucru care nu putea fi găsit. Pentru noi toţi, cred că există o lacună între ceea ce vrem şi ceea ce avem – şi regretul înfloreşte în acel spaţiu. Am petrecut prea multă vreme captivă într-o dezamăgitoare Ţară a Nimănui, între vis şi realitate. Am pierdut din vedere adevărul fundamental că nu suntem definiţi de faptul naşterii noastre, ci, mai degrabă, de alegerile pe care le facem pe parcursul vieţii.

Mahatma Gandhi a spus cândva: „Calea cea mai bună de a te regăsi este să te pierzi în slujba altora”. La mine, a durat toată viaţa să înţeleg acest lucru. Şi, cu toate că m-am întors exact acolo de unde am pornit, dacă nu m-aş fi îmbarcat în această călătorie, nu cred c-aş fi putut depăşi această condiţie. Acum ştiu cine am fost şi cine sunt. Erika Matko a fost un copil din programul Lebensborn, furat din Iugoslavia, care a dispărut în nebunia programului Lebensborn. Ingrid von Oelhafen este o nemţoaică, o fizioterapeută care a adus mângâiere câtorva generaţii de copii.

Numele meu a fost Ingrid von Oelhafen. În acelaşi timp, a fost şi Erika Matko. Ingrid este nemţoaică; Erika este din Iugoslavia. Eu am fost amândouă. Iar acum? Acum sunt Ingrid Matko-von-Oelhafen. Aşa cum am fost întotdeauna.

Postfaţă t

Cea mai importantă dintre toate lecţiile istoriei este aceea că oamenii nu învaţă prea multe din lecţiile istoriei.

Aldous Huxley

Aceasta este o poveste a ceea ce s-a întâmplat cu mai bine de şaptezeci de ani în urmă. Ar fi uşor să ne gândim la ea ca la o simplă istorie – uşor, dar greşit.

Din 1945, lumea nu a mai cunoscut un conflict global. N-a mai existat o acţiune criminală ce amploarea celei din al Treilea Reich, nici vreo ideologie care să venereze atât de făţiş importanţa mistică a sângelui pur. Dar cuvintele-cheie sunt *global* şi *făţiş*. Crezul greşit că o persoană este inerent superioară alteia în virtutea rasei sale nu a dispărut. Cum n-au dispărut nici războaiele purtate din cauza acestuia.

Din Asia de Sud-Est până în Orientul Mijlociu, din Africa până în Balcani, au tot apărut unii convinşi că popoarele, rasele sau naţiunile vecine sunt inerent inferioare, că acei *Untermenschen* post-nazişti sunt elemente străine şi, prin urmare, mai puţin demni de respect, hrană, teritoriu sau viaţă. În cele trei generaţii de când experimentul Lebensborn s-a stins, pe ruinele unei Europe devastate, lumea a cunoscut o succesiune de conflicte mai mici, mult mai localizate. Majoritatea au avut la bază câte o versiune a credinţei lui Himmler în rasele superioare şi inferioare.

Această carte este o colecţie personală de memorii, precum şi o examinare a istoriei. S-a scris, la un moment dat, că lumea este divizată de o tot mai crescută ostilitate între naţiuni, regiuni sau religii. Parte din această ostilitate înfloreşte în mici războaie locale: un grup etnic a măcelărit un altul, o ramură a unui sistem de credinţe i-a aruncat în aer pe cei pe care-i considera nedemni în ochii

dumnezeului ei.

Mai ales în Europa, şi la graniţele ei cu ţări care au fost cândva în spatele Cortinei de Fier, politicienii se joacă cu naţionalismul, aţâţând focul urii bazate pe inferioritate rasială sau istorică. Din 1945, continentul – şi lumea, dincolo de el – n-a mai fost divizat atât de periculos.

Lecţia istoriei este aceea că nimeni nu învaţă lecţia istoriei. E cazul să începem să o facem.

Mulţumiri

Găsirea rădăcinilor mele a însemnat un drum lung şi anevoios, dar am cunoscut multe persoane minunate, care m-au însoţit de-a lungul acestuia. Vreau să-i mulţumesc în mod deosebit celei mai bune şi mai vechi prietene ale mele, Dorothée Schlüter. Ea mi-a fost alături de la primii paşi timizi în căutarea originilor mele. M-a susţinut psihic şi emoţional şi a fost extrem de implicată, pe măsură ce înaintam. De asemenea, mulţumirile mele se îndreaptă către Jutta Schröder, care m-a ajutat de fiecare dată şi a avut grijă de mine.

Trebuie să-mi exprim recunoştinţa faţă de dr. Georg Lilienthal, pentru că m-a îndrumat, şi faţă de Josef Focks, care m-a îndemnat în repetate rânduri (întrucât ezitam), până m-a convins, în cele din urmă, să merg în Slovenia.

Mulţumiri prietenilor mei din organizaţia *Lebensspuren*, unde am cunoscut pentru prima dată alţi copii din programul Lebensborn: voi, mai presus de toate, ştiţi cât de importanţi aţi fost!

Pentru tovărăşia şi sprijinul lor pe durata voiaj elor mele la Rogaska Slatina, le mulţumesc prietenelor mele Ute Grünwald, Ingrid Rătzmann şi Helga Lucas. Şi îi sunt recunoscătoare familiei mele slovene, pentru că a fost atât de prietenoasă şi deschisă.

Mă simt în special îndatorată faţă de dr. Dorothée Schmitz-Köster. Din momentul în care am cunoscut-o, mi-a fost de mare ajutor. Nu doar că m-a încurajat că povestea mea putea fi scrisă, ci a şi contribuit la ea cu bogatele sale cunoştinţe privind sistemul Lebensborn. A fost o companie foarte bună şi lucidă în ultima mea călătorie în Slovenia.

Când Tim mi-a sugerat să scriu această carte, m-am străduit să-mi examinez toate etapele vieţii. Erau aşa de multe elemente necunoscute şi chinuitoare, dar, pe măsură ce lucram împreună, am constatat că bezna care mă învăluia începea treptat să se risipească. În timpul procesului de scriere, am descoperit totodată că puteam „vorbi” cu Helena, Johann şi chiar cu Erika Matko. Aveam posibilitatea pe pagină, dacă nu în realitate, să întreb „de ce”. Nu am găsit neapărat toate răspunsurile. Dar aceste conversaţii (unele dintre ele, aprinse!) m-au ajutat să iert şi să iubesc viaţa aşa cum este.

Ingrid Matko von Oelhafen Osnabrück, aprilie 2015

Această carte a apărut după un film pe care l-am făcut în 2013. Auzisem de Lebensborn cu câţiva ani în urmă şi încercasem, fără rezultat, să conving diverse reţele de televiziune să sponsorizeze un documentar despre el. Într-un târziu, Channel 5 a fost de acord să finanţeze un film de şaizeci de minute: îi sunt îndatorat editorului Simon Raikes, care a înţeles importanţa poveştii şi a susţinut-o.

Am cunoscut-o pe Ingrid în timp ce mă documentam pentru program: a acceptat să fie filmată şi a fost extrem de generoasă când, din lipsă de spaţiu, nu am reuşit să-i includ povestea în documentar. A fost amabilă, de asemenea, când i-am recomandat ulterior să scrie o carte despre călătoria ei extraordinară şi curajoasă spre aflarea adevărului despre sistemul Lebensborn şi trecutul ei.

Fără eforturile şi încurajările doamnei dr. Dorothée Schmitz-Köster, nici acel film, nici această carte nu ar fi putut apărea. Copiii Lebensborn nu au vreun campion mai mare decât Dorothée, iar implicarea ei pentru ca aceştia să-şi spună poveştile în cărţile ei (din păcate, publicate doar în Germania) a fost esenţială pentru scoaterea la lumină a organizaţiei tenebroase a lui Himmler.

Datorez mulţumiri, totodată, şi celor care ne-au publicat, editura britanică Elliott & Thompson, pentru că au susţinut atât de entuziast această carte, şi editorului nostru, Olivia

Bays: indicaţiile ei de cap limpede au îmbunătăţit semnificativ manuscrisul nostru.

La fel, Andrew Lownie este modelul în esenţă al unui agent literar perfect. Îndrumarea sa iniţială şi, ulterior, legătura lui cu editurile din toată lumea, au asigurat ca povestea de faţă să fie citită în ţări îndepărtate precum Finlanda, Italia şi Statele Unite.

În cele din urmă, n-aş fi putut scrie fără dragostea şi sprijinul partenerei mele, Mia Pennal. După o viaţă de căutări, am avut norocul să fiu găsit de ea. *Cursum perfido*: călătoria mea se încheie aici.

Tim Tate Wiltshire, aprilie 2015

Indice

A

1 Emblema de pe chipiul SS-iştilor înfăţişa un cap de mort (craniul cu oase încrucişate); din această cauză şi dat fiind rolul jucat de aceştia în